Caring for each other
Working together
Always improving

Asesiad Anghenion Fferyllol Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Hydref 2021

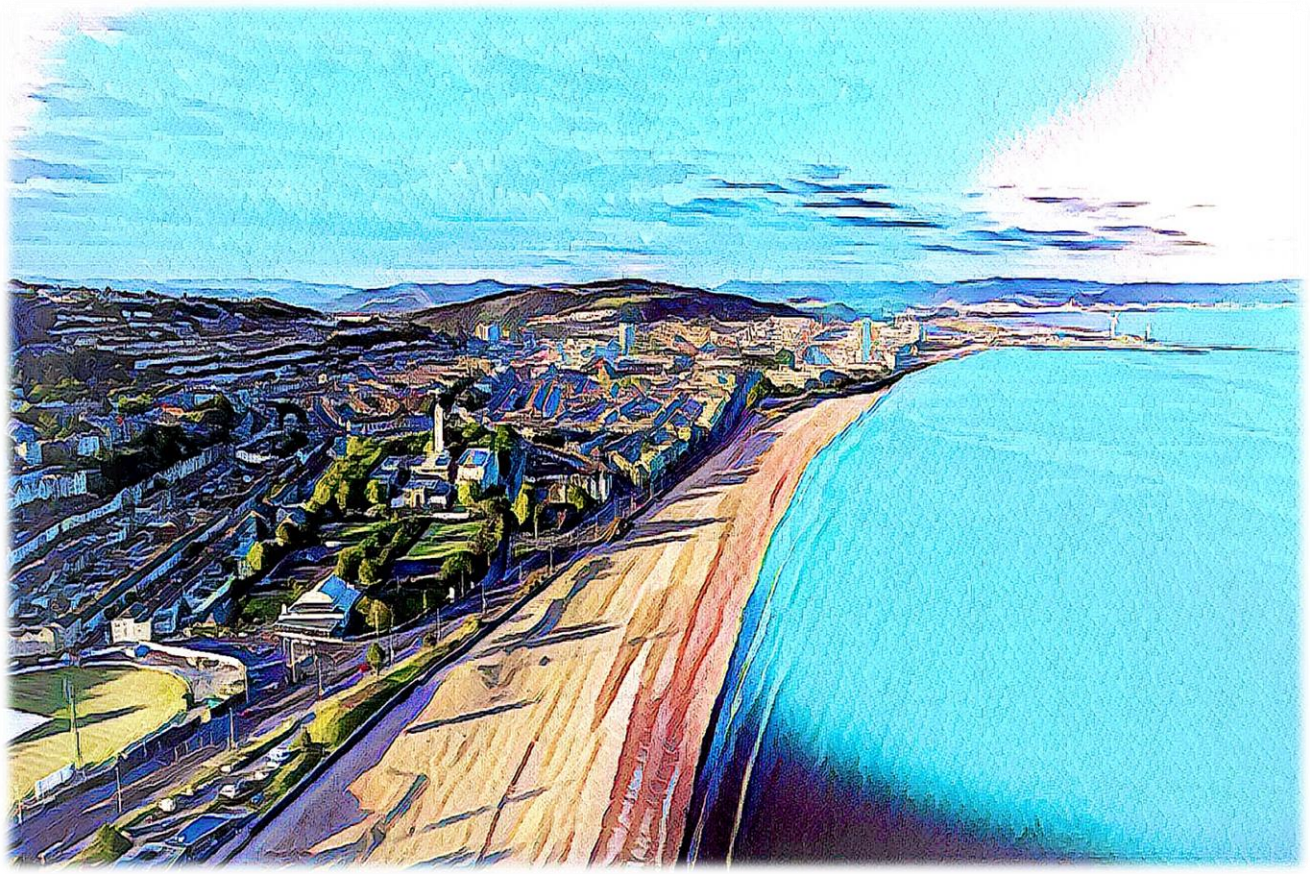

Cynnwys

Crynodeb gweithredol		3
1	Cyflwyniad	10
2	Trosolwg o [Fferyllol Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe]	23
3	Anghenion iechyd cyffredinol [Fferyllol Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe]	98
4	Grwpiau cleifion wedi eu hadnabod - materion iechyd penodol	158
5	Darpariaeth gwasanaethau fferyllol	159
6	Gwasanaethau GIG eraill	203
7	Anghenion iechyd y gellir eu diwallu gan wasanaethau fferyllol	210
8.	Ardal y Bae	219
9.	Ardal Iechyd y Ddinas	233
10.	Ardal Cwmtawe	252
11.	Ardal Llwchwr	263
12.	Ardal Penderi	274
13.	Ardal Afan	285
14.	Ardal Castell Nedd	297
15.	Ardal y Cymoedd Uchaf	307

16. Canlyniadau ar gyfer pwrpas cynllun 1 o Reoliadau'r GIG (Gwasanaethau Fferyllol) (Cymru) 2020 316

Atodiad A - cyd-destun polisi a phapurau cefndir
Atodiad B - gwasanaethau hanfodol
Atodiad C - gwasanaethau uwch
Atodiad D - gwasanaethau gwell
Atodiad E - telerau gwasanaeth ar gyfer contractwyr sy'n cyflenwi offer
Atodiad F - aelodaeth grŵp llywio PNA
Atodiad G - arolwg ymgysylltiad cleifion a'r cyhoedd
Atodiad H - canlyniadau llawn yr holiadur cleifion a chyhoedd
Atodiad I - holiadur contractwyr
Atodiad J - holiadur practis dosbarthu
Atodiad K - adroddiad ymgynghoriad
Atodiad L - oriau agor

Crynodeb gweithredol

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe (BIP) yn falch o rannu drafft o'i Asesiad o Anghenion Fferyllol (AAFf) arfaethedig, yn amodol ar ymgynghoriad cyhoeddus.

O dan adran 82A o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) a Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Gwasanaethau Fferyllol) (Cymru) 2020, mae'n ofynnol i Fyrddau Iechyd yng Nghymru gyhoeddi Asesiad o Anghenion Fferyllol erbyn 1 Hydref 2021.

Pwrpas Asesiad o Anghenion Fferyllol BIP Bae Abertawe yw:

- Nodi'r gwasanaethau fferyllol presennol sy'n cael eu darparu ar gyfer ei boblogaeth o fewn a'r tu allan i'w ardal
- Asesu'r angen am wasanaethau fferyllol yn y dyfodol
- Llywio'r gwaith o gynllunio a chomisiynu gwasanaethau fferyllol trwy nodi unrhyw fylchau neu anghenion
- Llywio penderfyniadau am geisiadau gan gontractwyr fferyllol, contractwyr cyfarpar neu feddygfeydd dosbarthu.

Bydd yr AAFf yn cael ei ddefnyddio gan y Bwrdd Iechyd i wneud penderfyniadau am geisiadau gan gontractwyr fferyllol neu gontractwyr dosbarthu cyfarpar ar gyfer adeiladau newydd, adeiladau ychwanegol neu adleoliadau, neu geisiadau i newid oriau agor, neu geisiadau i ddarparu mwy o wasanaethau fferyllol, er mwyn bodloni blaenoriaethau iechyd lleol.

Y gwasanaethau fferyllol a ddarperir ar hyn o bryd

Diffinnir gwasanaethau fferyllol trwy gyfeirio at reoliadau'r GIG ar gyfer fferyllfeydd cymunedol, meddygfeydd dosbarthu a chontractwyr cyfarpar.

Mae tair haen o wasanaethau fferyllol cymunedol:

- *Gwasanaethau hanfodol* – gwasanaethau y mae'n rhaid i bob fferyllfa gymunedol sy'n darparu gwasanaethau fferyllol y GIG eu darparu. Mae'r rhain yn cynnwys rhoi meddyginiaethau, hyrwyddo ffyrdd iach o fyw, rhoi cymorth ar gyfer hunanofal a chael gwared ar feddyginiaethau nad oes eu hangen ar gleifion mwyach.

- *Gwasanaethau uwch* - gwasanaethau y gall pob contractwr fferylliaeth gymunedol a chontractwyr dosbarthu cyfarpar eu darparu'n amodol ar achrediad penodol a chyfleusterau. Y gwasanaethau uwch a geir ar hyn o bryd yw Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau, Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau, Adolygu'r Defnydd o Gyfarpar a'r Gwasanaeth Addasu Cyfarpar Stoma.

- *Gwasanaethau ychwanegol* - gwasanaethau sy'n Genedlaethol (Cymru) neu sy'n cael eu comisiynu'n lleol. Gellir cynnig y rhain i bob fferyllfa neu i rai a ddewiswyd, gan ddibynnu ar y math o wasanaeth mae'n ei ddarparu a'r angen y mae'n ei gefnogi. Mae gwasanaethau ychwanegol cenedlaethol yn cynnwys e.e. y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin, Atal Cenhedlu Brys, Cyflenwi Meddyginiaeth Mewn Argyfwng,

Rhoi'r Gorau i Ysmygu a Brechu Rhag y Ffliw.Ar adeg paratoi'r AAFf hwn, mae trafodaethau ar waith am y fframwaith cytundebol ar gyfer fferylliaeth gymunedol, ac efallai y bydd rhai gwasanaethau ychwanegol cenedlaethol yn cael eu hailddosbarthu fel gwasanaethau uwch yn y dyfodol.

Ar hyn o bryd mae 93 o gontractau fferyllol y GIG yn BIP Bae Abertawe yn darparu'r ystod lawn o wasanaethau fferyllol hanfodol. Agorodd un fferyllfa gymunedol yn 2020, felly bydd rhywfaint o ddata'n cyfeirio at 92 o fferyllfeydd, yn hytrach nag at y 93 ohonynt.

Mae **meddygfeydd dosbarthu** yn helpu i ddarparu gwasanaethau fferyllol mewn ardaloedd gwledig iawn lle gallai fod yn anodd i gleifion gyrraedd fferyllfa. Mae'r practisau hyn yn gallu dosbarthu meddyginiaethau i gleifion sy'n cwrdd â meini prawf penodol.
Mae gan 1 o'r 49 meddygfa yn BIP Bae Abertawe ganiatâd i ddosbarthu meddyginiaethau i gleifion ar eu rhestr ddosbarthu.
I fod yn gymwys i ddosbarthu gwasanaethau, rhaid i gleifion fodloni rhai meini prawf. Yn fyr, mae claf cymwys yn un sydd:

- Yn byw mewn "ardal reoledig" - ardal y mae'r Bwrdd Iechyd wedi penderfynu arni, er enghraifft ardal sy'n wledig; ac
- Yn byw dros 1.6km/1 filltir o fferyllfa - wedi'i fesur mewn llinell syth.

Mae yna opsiwn hefyd i glaf hawlio ei fod yn cael anhawster difrifol i fynd at wasanaethau fferyllol. Gellir gofyn i'r Bwrdd Iechyd ystyried hyn pan nad yw'r "ardal reoledig" na'r pellter o'r fferyllfa'n berthnasol.

Ceir un ardal reoledig yn BIP Bae Abertawe, sef meddygfa ddosbarthu Glyncorrwg.

Mae **contractwyr cyfarpar** yn dosbarthu cyfarpar yn unig. Nid oes unrhyw gontractwyr dosbarthu cyfarpar yn BIP Bae Abertawe.

Gwasanaethau Hanfodol

Yn 2019/20, dosbarthwyd 97.6% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd gan feddygon teulu yn BIP Bae Abertawe gan y 93 fferyllfa yn ardal y Bwrdd Iechyd, a dim ond 2.16% a ddosbarthwyd y tu allan i'r ardal. Yn 2019/20, dosbarthodd yr 1 feddygfa ddosbarthu 0.3% o gyfanswm yr eitemau.

Bydd rhai preswylwyr yn ei chael yn haws cyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i ardal y Bwrdd Iechyd. Mae hyn oherwydd nifer o resymau, gan gynnwys byw'n agos at ffin Bwrdd Iechyd arall, trigolion BIP Bae Abertawe ar wyliau mewn ardaloedd eraill, neu breswylwyr sy'n gweithio yn ardal Bwrdd Iechyd gwahanol i'r un y maent yn byw ynddo.

Mae gan BIP Bae Abertawe boblogaeth o 390,315. Mae 93 o fferyllfeydd yn gwasanaethu'r boblogaeth, sy'n rhoi cymhareb o 2.38 fferyllfa i bob 10,000 o'r boblogaeth. Mae hyn yn uwch na'r cyfartaledd ar gyfer Cymru, sef tua 2.26.

Mae trigolion BIP Bae Abertawe'n cael eu gwasanaethu'n dda mewn perthynas â nifer y fferyllfeydd. Mae mynediad at wasanaethau fferyllol hanfodol yn dda ac ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth gyfredol y gwasanaethau hyn.

Gwasanaethau Uwch

Y gwasanaethau uwch a ddarperir ar hyn o bryd gan fferyllfeydd yn BIP Bae Abertawe yw'r Gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR) ac Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Mae 93 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth MUR ac mae 92 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth DMR. Mae gan y gwasanaethau MUR nifer terfynol y gall fferyllfa ei ddarparu bob blwyddyn sef 400 MUR (ataliwyd y gwasanaeth MUR ar ddechrau'r pandemig COVID-19 ac mae'n aros am adolygiad). Yn ystod 2019/20 roedd gan y gwasanaeth DMR nifer terfynol o 140 DMR y gallai fferylla ei ddarparu bob blwyddyn. Mae'r cap ar weithgarwch DMR wedi'i godi ers hynny.

Yn ystod 2019/20, pan achredwyd 91 o fferyllfeydd i ddarparu MUR, cwblhawyd cyfanswm o 22,777 allan o uchafswm posibl o 36,400.

Yn ystod 2019/20, pan achredwyd 90 o fferyllfeydd i ddarparu DMR, cwblhawyd cyfanswm o 779 allan o uchafswm posibl o 12,880

Nid oes unrhyw fferyllfeydd yn BIP Bae Abertawe sy'n darparu gwasanaeth addasu cyfarpar stoma na'r gwasanaeth adolygu'r defnydd o gyfarpar. Fodd bynnag, mae gan gleifion ddewis i naill ai ddefnyddio fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Cyfarpar ar gyfer dosbarthu eu cyfarpar. Gall Contractwyr Dosbarthu Cyfarpar ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.

Yn seiliedig ar lefel y gweithgarwch yn 2019/20 mae digon o gapasiti gan y contractwyr fferyllol presennol i ddarparu gwasanaethau uwch ar gyfer trigolion BIP Bae Abertawe ac ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth gyfredol y gwasanaethau hyn.

Gwasanaethau Ychwanegol

Mae ystod o wasanaethau ychwanegol cenedlaethol ar gael i'w comisiynu gan fferyllfeydd. Bydd y gwasanaethau hyn yn gyson ar draws pob Bwrdd Iechyd yng Nghymru. Gall Byrddau Iechyd hefyd gomisiynu gwasanaethau ychwanegol yn lleol, pan fo angen penodol yn cael ei nodi. Mae nifer fach o wasanaethau ychwanegol lleol wedi'u datblygu yn BIP Bae Abertawe sy'n cael eu darparu trwy fferyllfeydd cymunedol.

Bydd nifer y fferyllfeydd a gomisiynir i gynnig gwasanaethau ychwanegol yn amrywio yn ôl y math o wasanaeth a geir ac anghenion y boblogaeth leol.

Enghreifftiau o'r gwasanaethau ychwanegol cenedlaethol:

- Gwasanaeth anhwylderau cyffredin - cyngor a thriniaeth am ddim ar gyfer hyd at 27 o gyflyrau cyffredin. Mae 93 o fferyllfeydd yn BIP Bae Abertawe'n cynnig y gwasanaeth hwn sy'n rhoi'r mynediad gorau posibl i breswylwyr.
- Cyflenwi Meddyginiaeth Frys - mae'n galluogi fferyllfeydd i gyflenwi meddyginiaeth reolaidd ar frys pan nad yw claf yn gallu cael cyflenwad trwy ddulliau eraill cyn i'w feddyginiaeth ddod i ben. Mae 91 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth hwn.

- Brechu Rhag y Ffliw - mae'r gwasanaeth hwn yn dymhorol ac yn gweithredu rhwng mis Hydref a mis Mawrth. Cynigiodd 87 o fferyllfeydd y gwasanaeth hwn yn 2020/21.
- Atal Cenhedlu Brys (pils bore wedyn) – mae'n cael ei gynnig gan 90 o fferyllfeydd ac yn caniatáu cyflenwad o'r 'bilsen bore wedyn' i fenywod 13 oed neu'n hŷn, yn dilyn ymgynghoriad.
- Gwasanaethau Rhoi'r Gorau i Ysmygu - mae fferyllfeydd yn cynnig dwy lefel o wasanaeth rhoi'r gorau i ysmygu. Mae Lefel 2 yn wasanaeth cyflenwi'n unig, sy'n darparu therapi disodli nicotin (NRT) am ddim yn dilyn asesiad gan gynghorydd rhoi'r gorau i ysmygu. Mae Lefel 3 yn wasanaeth un stop llawn sy'n cynnwys cyflenwi NRT a sesiynau cwnsela trwy fferyllfa. Mae 88 o fferyllfeydd yn cynnig Lefel 2 ac mae 76 o fferyllfeydd yn cynnig Lefel 3.

Ar hyn o bryd ceir mynediad da iawn at wasanaethau ychwanegol cenedlaethol ar draws y Bwrdd Iechyd.

Y Broses Asesu

Fel rhan o'r broses o ddatblygu'r AAFf hwn, casglwyd barn rhanddeiliaid. Cynhaliwyd ymgysylltiad cyhoeddus am 4 wythnos rhwng 13 Ebrill 2021 a 16 Mai 2021. Lansiwyd arolwg ar-lein. Cyflwynwyd 77 o ymatebion, a roddodd syniad o farn y cyhoedd am y gwasanaethau fferyllol sydd ar gael ar hyn o bryd.
Y prif bwyntiau a amlygwyd o'r ymgysylltiad cyhoeddus oedd:

- Roedd 64% o'r ymatebwyr yn ymwybodol bod fferyllfeydd yn cynnig gwasanaeth anhwylderau cyffredin, ac roedd 87% yn ymwybodol bod fferyllfeydd yn cynnig Brechu Rhag y Ffliw
- Nododd 49% mai'r amser mwyaf cyfleus i ymweld â fferyllfa oedd rhwng 9.00am a 6.00pm
- Roedd 67.5% o'r ymatebwyr yn teithio i'r fferyllfa mewn car
- Nododd 61% eu bod bob amser yn defnyddio'r un fferyllfa
- Dylanwadwyd yn bennaf ar y dewis o fferyllfa gan agosrwydd at y cartref, y gwaith neu'r feddygfa
- Nododd ymatebwyr mai hyd yr amser teithio i fferyllfa oedd:

    - Llai na 5 munud i 33%
    - 5-15 munud i 55.3%
    - Dros 15 munud ond llai nag 20 munud i 10.5%
    - Dros 20 munud i 1.3%

- Mae'r dadansoddiad o'r ymatebion a gafwyd yn sgil yr ymarfer ymgysylltu â'r cyhoedd yn awgrymu bod fferyllfeydd a'r gwasanaethau maen nhw'n eu cynnig yn cael eu prisio a'u gwerthfawrogi'n fawr gan y cyhoedd.
- Gofynnwyd i gontractwyr fferyllol presennol lenwi holiadur a oedd yn gofyn am y cyfleusterau sydd ar gael, yr angen am wasanaethau nad ydynt ar gael yn yr ardal ar hyn o bryd, a ph'un ai oes gan y fferyllfa allu digonol i ateb y galw cynyddol am wasanaethau fferyllol. Llenwyd yr holiadur gan bob un o'r 93 fferyllfa.
- Cadarnhaodd 92 o fferyllfeydd fod ystafell ymgynghori ar gael, gydag 1 â chynlluniau i gyflwyno un o fewn 12 mis

- Cadarnhaodd 79 o fferyllfeydd fod digon o le yn eu hadeiladau presennol ac o ran y lefelau staffio i reoli cynnydd yn y galw yn eu hardal leol
- Cadarnhaodd 12, er nad oes ganddynt ddigon o gapasiti ar hyn o bryd, y gellid gwneud addasiadau i'r adeilad neu'r staff er mwyn rheoli cynnydd yn y galw
- Nid oedd gan 2 fferyllfa ddigon o gapasiti a byddent yn cael anhawster i reoli unrhyw gynnydd yn y galw am wasanaethau fferyllol yn y dyfodol.

Roedd yr ymatebion i'r holiadur ar gyfer contractwyr fferyllol yn tystio bod gan nifer fawr o'r fferyllfeydd ardaloedd ymgynghori. Mae'r rhain yn hanfodol ar gyfer darparu rhai gwasanaethau ychwanegol a chefnogi cynnydd yn yr ystod o wasanaethau y gellid comisiynu fferyllfeydd i'w darparu yn y dyfodol. Dangosodd yr ymatebion hefyd fod gan fwyafrif y fferyllfeydd (91), y gallu i reoli cynnydd yn y galw am wasanaethau fferyllol, neu'r gallu i wneud addasiadau i reoli'r cynnydd.

Gwahoddwyd yr 1 feddygfa ddosbarthu i ddarparu gwybodaeth trwy holiadur. Cipiwyd gwybodaeth am oriau agor, gwasanaethau fferyllol a chapasiti.

Mae nifer y cleifion sy'n gymwys i dderbyn gwasanaethau dosbarthu gan feddygfeydd dosbarthu'n weddol sefydlog oherwydd y meini prawf a osodir. Ym mis Mai 2021, nifer y cleifion a restrwyd ar gyfer gwasanaethau dosbarthu gan feddygfa ddosbarthu oedd 785. Mae hyn yn cyfateb i 0.2% o boblogaeth BIP Bae Abertawe.

Dywedodd y practis fod ganddo ddigon o allu i reoli unrhyw gynnydd posibl yn y galw am wasanaethau fferyllol hanfodol yn ystod oes yr AAFf.

Er mwyn nodi a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth y gwasanaethau fferyllol ar hyn o bryd neu yn y dyfodol yn BIP Bae Abertawe, datblygwyd set o feini prawf i fesur nifer a lleoliad fferyllfeydd yn ôl ardal, oriau agor ac argaeledd gwasanaethau uwch ac ychwanegol.

- Nifer y fferyllfeydd fesul 10,000 o'r boblogaeth
- Nifer y fferyllfeydd ar agor o fewn oriau gwaith arferol (dydd Llun - dydd Gwener 9.00am - 5.30pm)
- Nifer y fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gwaith arferol yn ystod yr wythnos
- Nifer y fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau
- Argaeledd gwasanaethau uwch
- Argaeledd gwasanaethau ychwanegol penodol

Ystyriwyd darpariaeth gwasanaethau fferyllol ar hyn o bryd ac yn y dyfodol ym mhob un o'r 8 ardal yn BIP Bae Abertawe yn erbyn y meini prawf uchod.

Casgliadau

Mae'r ddogfen lawn yn darparu gwybodaeth am y fframwaith rheoleiddio ar gyfer gwasanaethau fferyllol a'r ddarpariaeth gyfredol yn ardal y Bwrdd Iechyd. Yn ogystal â nodweddion demograffig y boblogaeth a'u hanghenion iechyd, ceir safbwyntiau a gasglwyd gan y cyhoedd am y gwasanaethau presennol a gwybodaeth a ddarparwyd gan gontractwyr fferyllol a meddygfeydd dosbarthu.

Defnyddiwyd y data o'r ffynonellau hyn a'r meini prawf a nodwyd i fesur bylchau yn y gwasanaeth, er mwyn ystyried a yw'r gwasanaeth fferyllol cyfredol yn diwallu anghenion trigolion BIP Abertawe. Yn ogystal, mae'r AAFf hwn wedi ystyried unrhyw newidiadau a ragwelir yn y boblogaeth yn ystod ei oes 5 mlynedd ac wedi ystyried a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol yn y dyfodol yn cael eu nodi.

Ceir crynodeb o'r casgliadau isod.

- Mae trigolion BIP Bae Abertawe'n cael eu gwasanaethu'n dda mewn perthynas â nifer y fferyllfeydd fesul 10,000 o'r boblogaeth ac mae ganddo gymhareb uwch o'i gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer Cymru.

- Mae mynediad at wasanaethau fferyllol hanfodol i drigolion BIP Bae Abertawe yn dda ac ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth bresennol y gwasanaethau hyn.

- Mae mynediad at wasanaethau fferyllol uwch i drigolion BIP Bae Abertawe yn dda iawn ac ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth gyfredol y gwasanaethau hyn.

- Mae mynediad at wasanaethau ychwanegol i drigolion BIP Bae Abertawe yn dda iawn ar y cyfan ac ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth gyfredol y gwasanaethau hyn.

Mae'r AAFf hefyd yn edrych ar newidiadau posibl yn ystod oes y ddogfen. Mae'r rhain yn cynnwys y twf a ragwelir yn y boblogaeth a datblygiadau tai. O ystyried y ddemograffeg a ragwelir o ran y boblogaeth, prosiectau tai a dosbarthiad gwasanaethau fferyllol ar draws Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot, daw AAFf BIP Bae Abertawe i'r casgliad fod:

- Y gwasanaethau hanfodol, uwch ac ychwanegol a ddarperir ar hyn o bryd yn ddigonol i ddiwallu'r hyn fydd ei angen ar y preswylwyr yn ystod oes bum mlynedd y ddogfen hon.

Camau nesaf

Bydd AAFf BIP Bae Abertawe ar waith am gyfnod o 5 mlynedd o 1 Hydref 2021. Gellir ei adolygu o fewn y 5 mlynedd os bydd nifer y newidiadau i'r angen lleol am wasanaethau fferyllol yn golygu bod angen adolygiad cynharach.

Bydd yr AAFf yn llywio penderfyniadau a wneir gan y Bwrdd Iechyd am geisiadau gan gontractwyr fferyllol neu gontractwyr cyfarpar newydd. Bydd hefyd yn llywio'r gwaith o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol gan fferyllfeydd ac unrhyw geisiadau i amrywio'r oriau agor craidd.

Mae fferyllfeydd a meddygfeydd dosbarthu'n asedau cymunedol gwerthfawr sy'n cefnogi poblogaethau lleol ag anghenion meddyginiaethol. Yn ogystal, gall fferyllfeydd cymunedol gefnogi ystod ehangach o anghenion iechyd. Maent yn cynnig mynediad hawdd i breswylwyr a dylid eu datblygu i gefnogi anghenion iechyd cyffredin fel hunanofal, rheoli cyflyrau cronig a thrin mân anhwylderau.

Cydnabyddiaethau

I gloi, cydnabyddwn a diolchwn i'r canlynol am gydweithio ar yr AAFf: Bwrdd Iechyd Hywel Dda, BRR Consulting, NWIS, Iechyd Cyhoeddus Cymru, Awdurdodau Lleol Castell-nedd Port Talbot ac Abertawe, aelodau'r grŵp llywio a'r tîm golygyddol.

Cyflwyniad

1.1 Pwrpas asesiad o anghenion fferyllol

Pwrpas yr asesiad o anghenion fferyllol (AAFf) yw asesu a nodi sut y gall darparu gwasanaethau fferyllol ddiwallu anghenion iechyd poblogaeth ardal Bwrdd Iechyd am gyfnod o hyd at bum mlynedd, gan gysylltu'n agos ag Asesiad o Anghenion Iechyd Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Er bod yr Asesiad o Anghenion Iechyd yn canolbwyntio ar anghenion iechyd cyffredinol poblogaeth ardal y Bwrdd Iechyd, mae'r AAFf yn edrych ar sut y gellir diwallu'r anghenion iechyd hynny gan wasanaethau fferyllol a gomisiynir gan y Bwrdd Iechyd.

Os yw person (fferyllfa neu gontractwr offer dosbarthu) eisiau darparu gwasanaethau fferyllol, mae'n ofynnol iddynt wneud cais i'r Bwrdd Iechyd, y mae'r adeilad i'w leoli yn ei ardal, i gael ei gynnwys ar ei restr fferyllol. Yn gyffredinol, rhaid i'w cais gynnig diwallu angen a nodir yn AAFf y Bwrdd Iechyd hwnnw. Fodd bynnag, mae rhai eithriadau i hyn e.e. ceisiadau newid perchnogaeth.

Yn ogystal â nodi a oes angen adeilad ychwanegol, bydd y AAFf hefyd yn nodi a oes angen gwasanaeth neu wasanaethau ychwanegol. Gallai anghenion a nodwyd fod yn gyfredol neu byddant yn codi o fewn oes pum mlynedd y PNA.

1.2 Dyletswyddau'r Bwrdd Iechyd mewn perthynas â'r asesiad o anghenion fferyllol

Mae rhagor o wybodaeth am ddyletswyddau penodol y Bwrdd Iechyd mewn perthynas â AAFfau a chefndir polisi AAFfau i'w gweld yn Atodiad A, ond i grynhoi mae'n rhaid i'r Bwrdd Iechyd:

- Gyhoeddi ei AAFf cyntaf erbyn 1 Hydref 2021
- Cyhoeddi datganiadau diwygiedig (h.y. AAFfau dilynol), bob pum mlynedd, sy'n cydymffurfio â'r gofynion rheoliadol
- Cyhoeddi AAFf dilynol yn gynt pan fydd yn nodi newidiadau sylweddol i'r angen am wasanaethau fferyllol oni bai y byddai gwneud hynny'n ymateb anghymesur i'r newidiadau hynny.
- Cynhyrchu datganiadau atodol sy'n egluro newidiadau i argaeledd gwasanaethau fferyllol mewn rhai amgylchiadau

1.3 Gwasanaethau Fferyllol

Mae'r gwasanaethau y mae'n rhaid i AAFf eu cynnwys wedi'u diffinio yn Neddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006[1] a Rheoliadau'r GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020[2][3].

Gellir darparu gwasanaethau fferyllol gan:

- Gontractwr fferyllol sydd wedi'i gynnwys ar y rhestr fferyllol ar gyfer ardal y Bwrdd Iechyd
- Contractwr dosbarthu offer sydd wedi'i gynnwys ar y rhestr fferyllol a gedwir ar gyfer ardal y Bwrdd Iechyd
- Meddyg neu feddyg teulu sydd wedi'i gynnwys ar restr meddygon dosbarthu a gedwir ar gyfer ardal y Bwrdd Iechyd

Mae pob Bwrdd Iechyd yn gyfrifol am baratoi, cynnal a chyhoeddi ei restrau. Mae yna 93 o fferyllfeydd, 1 practis dosbarthu a dim contractwyr dosbarthu offer ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe.

Gall contractwyr weithredu naill ai fel unig fasnachwr, partneriaeth neu gorff corfforaethol. Mae Deddf Meddyginiaethau 1968 yn llywodraethu pwy all fod yn gontractwr fferyllfa, ond nid oes cyfyngiad ar bwy all weithredu fel contractwr dosbarthu offer .

1.3.1 Gwasanaethau fferyllol a ddarperir gan gontractwyr fferyllol

Yn wahanol i feddygon teulu a deintyddion, nid oes gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe gontractau wedi'u llofnodi gyda'r contractwyr fferyllol yn ei ardal. Yn lle hynny, maent yn darparu gwasanaethau o dan fframwaith cytundebol, y cyfeirir atynt weithiau fel y fframwaith cytundebol fferylliaeth gymunedol, y mae manylion amdanynt (telerau'r gwasanaeth) wedi'u

[1] Deddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/42/contents

[2] NHS (Pharmaceutical Services) Regulations 2020 https://gov.wales/sites/default/files/consultations/2019-

[3] /consultation-document_2.pdf#:~:text=The%20National%20Health%20Service%20%28Pharmaceutical%20Services%29%20%28Wales%29%20Regulations,National%20Health%20Service%20pharmaceutical%20services%20against%20that%20assessment.

nodi yn atodlen 5 o Reoliadau 2020 y GIG (Gwasanaethau Fferyllol), y Gwasanaethau Fferyllol (Gwasanaethau Uwch ac Ychwanegol) (Cymru) 2005 [4], a Chyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol (Gwasanaethau Uwch) (Offer) (Cymru) 2010[5].

Mae contractwyr fferyllol yn darparu tair lefel o wasanaeth sy'n dod o fewn y diffiniad o wasanaethau fferyllol a'r fframwaith cytundebol ar gyfer fferylliaeth gymunedol. Y rhain yw:

- Gwasanaethau hanfodol - rhaid i bob fferyllfa ddarparu'r gwasanaethau neu'r gweithgareddau canlynol:
    - Dosbarthu presgripsiynau gan gynnwys cyflenwi cyffur ar frys heb bresgripsiwn
    - Dosbarthu presgripsiynau amlroddadwy
    - Gwaredu cyffuriau diangen
    - Hyrwyddo ffyrdd iach o fyw
    - Ymgyrchoedd Iechyd y Cyhoedd
    - Cyfeirio
    - Cefnogaeth i hunanofal

- Gwasanaethau uwch - gall fferyllfeydd ddewis a ddylid darparu'r gwasanaethau hyn ai peidio. Os ydyn nhw'n dewis darparu un neu fwy o'r gwasanaethau uwch mae'n rhaid iddyn nhw fodloni rhai gofynion a rhaid iddyn nhw hefyd gydymffurfio'n llawn â'r gofynion gwasanaethau hanfodol a llywodraethu clinigol. Y gwasanaethau uwch a gynigir ar hyn o bryd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yw:
    - Gwasanaethau adolygu defnydd meddyginiaeth ac ymyrraeth presgripsiwn (y cyfeirir atynt yn fwy cyffredin fel yr adolygiad o ddefnydd meddyginiaethau neu'r gwasanaeth MUR)
    - Gwasanaeth Adolygiad o Feddyginiaethau wrth Ryddhau (gwasanaeth DMR)
    - Gwasanaeth addasu stoma
    - Adolygiadau defnyddio offer

- Gwasanaethau Ychwanegol - mae manylebau gwasanaeth ar gyfer y math hwn o wasanaeth yn cael eu datblygu gan y Bwrdd Iechyd ac yna'n cael eu comisiynu i ddiwallu anghenion iechyd penodol. Mae gwasanaethau ychwanegol cenedlaethol a gwasanaethau ychwanegol lleol yn cael eu datblygu i ddiwallu anghenion lleol. Mae'r gwasanaethau ychwanegol cenedlaethol canlynol ar gael ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe:
    - Atal Cenhedlu Brys
    - Cyflenwi Meddyginiaethau Brys
    - Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin
    - Rhaglen Nodwyddau a Chwistrellau
    - Yn union yn y Cynllun Pecyn Achos
    - Gwasanaeth Rota (oriau agor ychwanegol)
    - Gwasanaeth Sgrinio Feirws a Gludir yn y Gwaed
    - Gwasanaeth Stopio Ysmygu Lefel 2 a 3

[4] Cyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol (Gwasanaethau Uwch ac Ychwanegol) (Cymru) https://gov.wales/pharmaceutical-services-advanced-and-enhanced-services-wales-amendment-directions2015-0#description-block

[5] Cyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol (Gwasanaethau Uwch) (Offer) (Cymru) 2010 https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-07/the-pharmaceutical-services-advanced-servicesappliances-wales-directions-2010-2010-no-13.pdf

- Gwasanaeth Gweinyddu dan Oruchwyliaeth
- Profi a Thrin Gwddf Tost
- Gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol
- Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw
- Gwasanaeth Adolygu Anadlydd
- Gwasanaeth Trosiannol

A'r gwasanaethau ychwanegol lleol canlynol

- Gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol
- Rheoli Meddyginiaethau mewn Cartrefi Gofal
- Gwasanaeth cyflenwi Heparin Pwysau Moleciwlaidd Isel (LMWH)
- Rheoli Meddyginiaethau mewn Gofal Cartref
- Rhaglen Genedlaethol Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref
- Rheoli Dŵr Poeth
- Cydymffurfiaeth Meddyginiaethau Twbercwlosis

Gellir dod o hyd i ragor o wybodaeth am y gwasanaethau hanfodol, datblygedig ac ychwanegol gwell ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn Adran 5 a manylir ar y gofynion rheoleiddio yn atodiadau B, C a D yn y drefn honno.

Yn sail i ddarpariaeth yr holl wasanaethau hyn mae'r gofyniad i bob contractwr fferyllfa gymryd rhan mewn system llywodraethu clinigol. Mae'r system hon wedi'i nodi yn Rheoliadau'r GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 ac mae'n cynnwys:

- Rhaglen cynnwys cleifion a'r cyhoedd
- Rhaglen archwilio clinigol
- Rhaglen rheoli risg
- Rhaglen effeithiolrwydd clinigol
- Rhaglen staffio a rheoli staff
- Rhaglen llywodraethu gwybodaeth
- Rhaglen safonau adeiladau

Mae'n ofynnol i fferyllfeydd agor am ddim llai na 40 awr yr wythnos, a chyfeirir at y rhain fel oriau agor craidd, ond mae llawer yn dewis agor am fwy o amser a chyfeirir at yr oriau ychwanegol hyn fel oriau agor atodol. Gall y Bwrdd Iechyd ganiatáu i fferyllfeydd sydd yn hanesyddol wedi agor llai na 40 awr barhau i agor am lai na 40 awr. O dan Reoliadau GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 mae'n bosibl i gontractwyr fferyllfa wneud cais llwyddiannus i agor fferyllfa gyda nifer fwy o oriau agor craidd er mwyn diwallu angen a nodwyd mewn PNA.

Nodir yr oriau agor arfaethedig ar gyfer pob fferyllfa yn y cais cychwynnol, ac os caniateir y cais a bod y fferyllfa'n agor y rhain ar ôl hynny o oriau agor dan gontract y fferyllfa. Gall y contractwr wneud cais wedi hynny i newid ei oriau agor craidd a bydd y Bwrdd Iechyd yn asesu'r cais yn erbyn anghenion poblogaeth ei ardal fel y nodir yn y AAFf i benderfynu a ddylid cytuno i'r newid yn yr oriau agor craidd ai peidio. Os yw contractwr fferyllfa yn dymuno newid ei oriau agor atodol, y cyfan sydd angen iddynt ei wneud yw rhoi gwybod i'r Bwrdd Iechyd am y newid, gan roi o leiaf 3 mis o rybudd.

1.3.2 Gwasanaethau fferyllol a ddarperir gan gontractwyr peiriannau dosbarthu

Nid oes gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe gontractau gyda chontractwyr dosbarthu offer. Nodir eu telerau gwasanaeth yn atodlen 6 o Reoliadau GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 ac yng Nghyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol (Gwasanaethau Uwch ac Ychwanegol) (Cymru) 2013.
Mae llawer o gleifion ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn derbyn eu teclynnau trwy wasanaethau arbenigol perthnasol e.e. Gwasanaeth Presgripsiwn ar gyfer Cynnyrch Ymataliaeth (lle mae presgripsiynau'n cael eu harchebu trwy'r Gwasanaeth Ymataliaeth ac wedi'u hawdurdodi gan Nyrsys Ymataliaeth Arbenigol. Gall cleifion ddewis a yw eu presgripsiynau'n cael eu hanfon i fferyllfa gymunedol, Contractwr Offer Dosbarthu neu i'w cartref) Gwasanaeth lymffoedema (ar gyfer dillad lymphoedema) a gorchuddion trwy'r gwasanaeth Nyrsio Dosbarth a'r gwasanaeth gofal clwyfau.

Mae rhai cleifion yn dewis cael eu offer wedi'i ragnodi gan y meddyg teulu. Yna bydd y presgripsiwn naill ai'n cael ei anfon yn uniongyrchol at y cyflenwr, neu i fferyllfa gymunedol i'w ddosbarthu.

1.3.3 Gwasanaethau fferyllol a ddarperir gan feddygon

Mae Rheoliadau GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 yn caniatáu i feddygon ddosbarthu i gleifion cymwys mewn rhai amgylchiadau. Mae'r rheoliadau'n gymhleth ar y mater hwn ond i grynhoi:

- Rhaid i gleifion fyw mewn 'ardal reoledig' (ardal y mae'r Bwrdd Iechyd neu sefydliad blaenorol wedi penderfynu ei bod yn ardal wledig ei chymeriad, neu ar apêl gan Weinidogion Cymru), mwy na 1.6km / 1 filltir (wedi'i fesur mewn llinell syth) o'r fferyllfa
- Rhaid i'w practis gael cymeradwyaeth adeilad a chydsyniad i ddosbarthu i'r ardal honno

Mae rhai eithriadau i hyn, er enghraifft cleifion sydd wedi bodloni'r Bwrdd Iechyd y byddent yn cael anhawster difrifol i gael mynediad i fferyllfa oherwydd pellter neu annigonolrwydd dulliau cyfathrebu.

1.4 Gwasanaethau GIG Eraill

Mae gwasanaethau eraill sy'n cael eu comisiynu neu eu darparu gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe sy'n effeithio ar yr angen am wasanaethau fferyllol hefyd wedi'u cynnwys yn y PNA.

1.5 Sut y cynhaliwyd yr asesiad

1.5.1 Grŵp Llywio AAFf

Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe sydd â'r cyfrifoldeb cyffredinol am gyhoeddi'r AAFf. Sefydlwyd Grŵp Llywio AAFf, a'i bwrpas oedd sicrhau bod AAFf cadarn yn cael ei ddatblygu sy'n cydymffurfio â Rheoliadau 2020 y GIG (Gwasanaethau Fferyllol) ac sy'n diwallu anghenion y boblogaeth leol. Sicrhaodd aelodaeth y Grŵp Llywio fod yr holl brif randdeiliaid yn cael eu cynrychioli a gellir eu gweld yn Atodiad F.

1.5.2 Ardaloedd AAFf

Mae'r ardaloedd sydd wedi'u defnyddio ar gyfer y AAFf yn cyd-fynd â ffiniau'r 8 clwstwr Gofal Sylfaenol ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, sef:

- Afan
- Nedd
- Cwm Uchaf
- Cwmtawe
- Penderi
- Y Ddinas
- Y Bae
- Llwchwr

Diffiniad o glystyrau. "*Mae clwstwr yn dwyn ynghyd yr holl wasanaethau lleol sy'n ymwneud ag iechyd a gofal ar draws ardal ddaearyddol, gan wasanaethu poblogaeth rhwng 25,000 a 100,000 yn nodweddiadol. Mae gweithio fel clwstwr yn sicrhau bod gofal yn cael ei gydlynu'n well i hyrwyddo lles unigolion a chymunedau."*

Mae clystyrau yn ganolog i ddarparu'r Model Gofal Sylfaenol i Gymru a datblygu'r cysylltiadau â'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol a'r seilwaith cymunedol ehangach i gefnogi gofal Iechyd a lles a chyflawni nodau pedairochrog 'Cymru Iachach'.

Gwneir cynllunio iechyd ar sail clwstwr gyda phob clwstwr yn cynhyrchu Cynllun Tymor Canolig Integredig 3 blynedd (IMTP) a adolygir yn flynyddol. Mae'r IMTP yn cynnwys asesiadau anghenion poblogaeth a phroffil asedau ar gyfer pob clwstwr, mae'r rhain yn helpu i gynllunio gwasanaethau ar sail anghenion poblogaeth.

Mae Fferylliaeth Gymunedol yn un o'r contractwyr Gofal Sylfaenol ac felly'n ddarparwr gwasanaethau perthnasol mewn clwstwr.

1.5.3 Ymgysylltu â'r Cyhoedd

Er mwyn cael barn y cyhoedd ar wasanaethau fferyllol, datblygwyd holiadur ac roedd ar gael trwy blatfform arolwg ar-lein rhwng 13 Ebrill 2021 a 16 Mai 2021. Hyrwyddwyd yr arolwg trwy wefan y Bwrdd Iechyd, ar bob platfform cyfryngau cymdeithasol. ac arddangoswyd posteri ym mhob fferyllfa gymunedol. Ymgynghorodd y Bwrdd Iechyd â'r Cyngor Iechyd Cymunedol (CIC) ar gynnwys yr holiadur a rannwyd â'u haelodau.

Gellir gweld copi o'r arolwg cyhoeddus yn Atodiad G ac mae'r canlyniadau llawn i'w gweld yn Atodiad H.

Cafwyd 77 o ymatebion i'r arolwg Ymgysylltu â'r Cyhoedd, cwblhawyd pob un ar-lein.

Am yr ymatebwyr

Derbyniwyd ymatebion gan bobl sy'n byw ar draws ardal y Bwrdd Iechyd, a gwelwyd tystiolaeth o'r codau post a ddarparwyd.

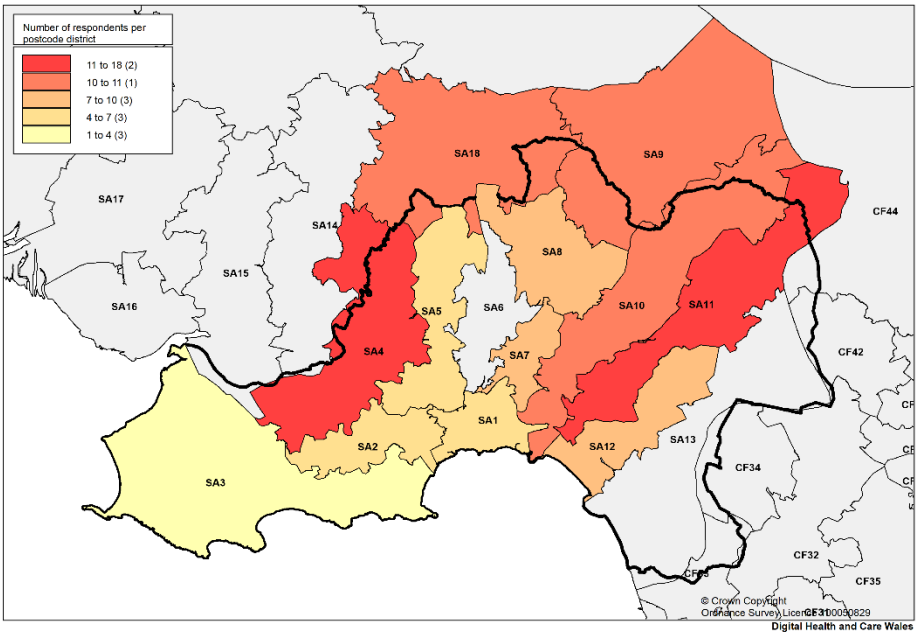

Roedd mwyafrif yr ymatebwyr yn fenywod, sef 66, ac ymatebodd 8 o ddynion. Roedd yn well gan 2 beidio â dweud neu nodwyd dewis arall ganddynt. Roedd y grwpiau mwyaf o ymatebwyr rhwng 35 a 44 oed a 65 - 74 oed (y ddau ar 25%). Mae 53.3% o ymatebwyr yn ymweld â fferyllfa bob mis, ac yna 17% sy'n ymweld bob pythefnos.

Crynodeb o'r ymatebion i gwestiynau ar wasanaethau fferyllol

Y prif reswm dros ymweld â fferyllfa oedd cael presgripsiwn ar eu cyfer eu hunain (71 o ymatebwyr) neu rywun arall (40 ymatebydd). Nododd 43 o ymatebwyr eu bod yn defnyddio fferyllfeydd i brynu meddyginiaethau a defnyddiodd 31 o ymatebwyr fferyllfeydd i gael cyngor (gellid rhoi mwy nag un ateb).

Fe wnaeth yr arolwg fesur lefel gwybodaeth ystod o wasanaethau ychwanegol fferyllfeydd:

- Roedd 64% yn ymwybodol o'r Gwasanaeth anhwylderau cyffredin
- Roedd 87% yn ymwybodol bod fferylliaeth gymunedol yn cynnig Brechiadau Ffliw
- Roedd 40% yn ymwybodol bod fferylliaeth gymunedol yn cynnig cefnogaeth i roi'r gorau i ysmygu
- Roedd 49% yn ymwybodol bod fferylliaeth gymunedol yn cynnig dulliau atal cenhedlu brys
- Roedd 32% yn ymwybodol bod fferylliaeth gymunedol yn cynnig cyflenwadau meddyginiaethau brys
- Roedd 19% yn ymwybodol bod fferylliaeth gymunedol yn cynnig gwasanaeth cyfnewid nodwyddau

Roedd 71% o'r ymatebwyr wedi cyrchu gwasanaethau uwch ac ychwanegol a ddarperir yn y fferyllfa. Gyda brechlyn ffliw yw'r gwasanaeth a gyrchir amlaf i 41% o ymatebwyr, ac yna Adolygiadau Defnydd Meddygaeth ar 26% a'r Gwasanaeth anhwylderau cyffredin ar 20.3%.

Dewisodd 3.9% o'r ymatebwyr ddydd Llun fel y diwrnod mwyaf cyfleus i ddefnyddio fferyllfa. Ni ddewisodd unrhyw ymatebwyr ddydd Mercher fel y diwrnod mwyaf cyfleus. Dewisodd

20.8% ddyddiau'r wythnos yn gyffredinol a dewisodd 11.7% benwythnosau yn gyffredinol, fel y cyfnod mwyaf cyfleus i ddefnyddio fferyllfa.

Ni fynegodd 26% o'r ymatebwyr eu bod yn ffafrio'r amser mwyaf cyfleus i ymweld â fferyllfa. O'r rhai a fynegodd ddewis, yr amser mwyaf cyfleus i ymweld â fferyllfa oedd rhwng 9.00am a 6.00pm (49% o'r ymatebwyr). Nododd 73% o'r ymatebwyr nad oeddent wedi profi amser yn ddiweddar pan nad oeddent yn gallu defnyddio eu fferyllfa arferol.

1.5.1 - Yr amser mwyaf cyfleus i gael mynediad i fferyllfa yn ôl oedran

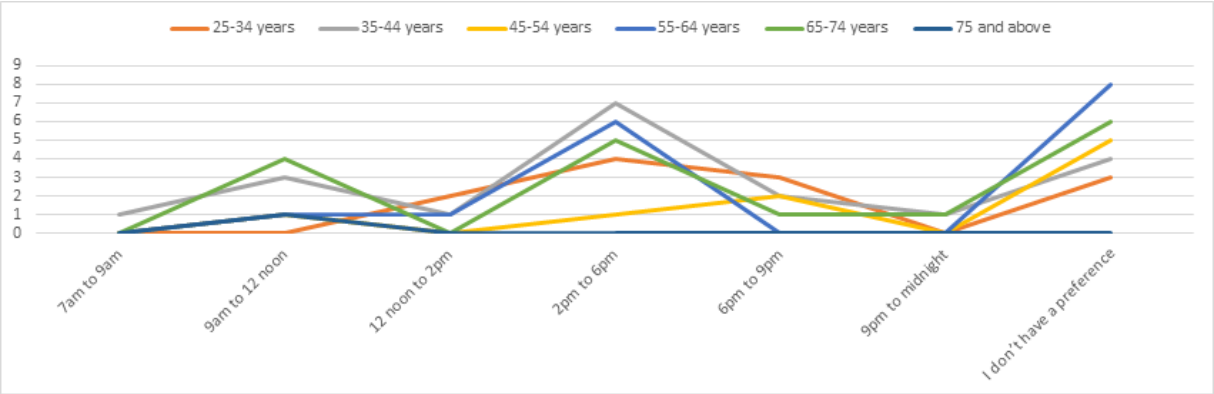

Nododd 61% eu bod bob amser yn defnyddio'r un fferyllfa, gyda dim ond 1.3% yn nodi eu bod bob amser yn defnyddio gwahanol fferyllfeydd, dywedodd 35% eu bod yn defnyddio gwahanol fferyllfeydd ond y byddai'n well ganddynt ddefnyddio un amlaf. Roedd yn well gan y mwyafrif llethol o ymatebwyr ddefnyddio fferyllfa reolaidd.

Nodwyd mai'r meini prawf mwyaf cyffredin ar gyfer dewis fferyllfa oedd (Gellid gwneud sawl dewis):

- Bod yn agos at eich cartref neu leoliad gwaith - 62
- Bod yn agos at bractis meddyg teulu unigolyn - 40
- Mae'n hawdd cyrraedd lleoliad y fferyllfa - 37
- Rwy'n hoffi ac yn ymddiried yn y staff sy'n gweithio yno - 36
- Fferyllfa yn casglu a danfon presgripsiwn - 14

Nododd 37% o'r ymatebwyr fod ganddyn nhw fferyllfa fwy cyfleus nad ydyn nhw'n ei defnyddio. Dewisodd 21.4% yr opsiwn “mae'r gwasanaeth yn rhy araf” fel y rheswm am hyn. Rhoddwyd rhesymau amrywiol eraill fel rhan o'r opsiwn wedi'i deipio yn rhydd a oedd yn cynnwys “bod y fferyllfa'n rhy bell o'u meddygfa” a “dim ond tan 1pm ddydd Sadwrn y byddai'r fferyllfa ar agor”.

Nododd ymatebwyr mai hyd yr amser teithio i fferyllfa oedd:

- Llai na 5 munud am 33%
- 5-15 munud am 55.3%
- Mwy na 15 munud ond llai nag 20 munud am 10.5%
- Mwy nag 20 munud am 1.3%

Nododd 67.5% o'r ymatebwyr eu bod yn teithio i'r fferyllfa mewn car a nododd 26% eu bod yn cyrraedd y fferyllfa ar droed. Nododd 87% o'r ymatebwyr nad ydyn nhw'n cael anhawster cyrraedd fferyllfa. Roedd 57% yn teimlo eu bod yn gallu trafod rhywbeth yn breifat gyda fferyllydd, dywedodd 32.5% nad oedden nhw erioed wedi gorfod gwneud hynny. Dywedodd 10.4% na fyddent yn gyffyrddus.

Rhoddodd 34 o bobl sylwadau ar wasanaethau fferyllol. Roedd gan 2 ymateb sylwadau cadarnhaol a negyddol am wasanaethau fferyllol. Roedd 15 o'r ymatebion yn ganmoliaethus am wasanaethau fferyllol. Cafwyd sylwadau cyffredinol gan 2 ymateb gan gynnwys:

- Mae bwrdd iechyd arall yn cynnig y gallu i dderbyn pils atal cenhedlu geneuol rheolaidd gan y fferyllfa. Byddai hyn yn ddefnyddiol yn hytrach nag ymweld â'r meddyg teulu
- Byddai'n dda gen i petai'r fferyllydd siop yn adolygu fy meddyginiaethau. Mae fferyllydd mewnol yn fy meddyg teulu ond mae hi fel arfer mor bysur rwy'n poeni na fyddaf yn cael fy adolygiad mewn pryd a byddaf heb fy meddyginiaethau. Mae fy fferyllydd siop yn fy adnabod mor dda.

Rhestrir sampl fach o sylwadau cadarnhaol isod (dangosir sylwadau fel rhai ysgrifenedig). Gellir gweld y rhestr lawn yn Atodiad H.

- Mae'n wych. Oherwydd bod y staff yn fy adnabod i a fy meddyginiaethau rheolaidd maen nhw'n gallu codi problemau posib e.e. gwelsant fod presgripsiwn newydd a gefais gan y meddyg yn gwrtharwyddo ag un o fy meddyginiaethau rheolaidd. Roeddent yn gallu ffonio'r feddygfa a'i datrys.
- Maen nhw bob amser yn hygyrch, yn wybodus, ac yn danfon fy ail bresgripsiwn heb ffwdan. Maent hefyd yn agos at fy nhŷ, felly gallaf alw heibio os bydd angen unrhyw beth arnaf yn gyflym
- Mae fy fferyllfa leol yn darparu gwasanaeth rhagorol gyda staff cyfeillgar a fferyllydd gwybodus sy'n hapus i drafod fy meddyginiaeth a chynnig cyngor lle bo hynny'n berthnasol. Ar sawl achlysur, byddai'n well gennyf ymweld â'm fferyllydd lleol yn hytrach na fy meddygfa leol. Byddai colled fawr ar ei ôl.
- Mae fy fferyllfa leol yn rhan hanfodol o fy nhîm iechyd gan fod gen i gyflwr iechyd cronig. Maent yn rhagorol yn eu gwasanaeth i mi a'r gymuned y maent yn ei gwasanaethu. Mae'r gymuned yn ymddiried ynddynt ac yn eu parchu, a maent yn mynd yr ail filltir i sicrhau iechyd y gymuned

Roedd 15 sylw yn negyddol a'r themâu allweddol oedd:

- Staff yn ymddangos dan bwysau gyda lefelau staffio isel
- Cyflymder y gwasanaeth

Gofynnwyd i ymatebwyr a oedd unrhyw rwystrau iddynt gael mynediad at wasanaethau yn eu fferyllfa: rhoddodd 12 ymatebydd ymateb i ddweud bod ganddynt rai rhwystrau. Themâu allweddol yr ymatebion hyn oedd:

- Oriau agor
- Maint y fferyllfa gan arwain at ddiffyg preifatrwydd

Roedd dadansoddiad o'r ymatebion o'r ymarfer ymgysylltu â'r cyhoedd yn dangos bod fferyllfeydd a'r gwasanaethau y maent yn eu cynnig yn cael eu hystyried a'u gwerthfawrogi gan y cyhoedd. Roedd lefel resymol o wybodaeth am y gwasanaethau a gynigiwyd. Roedd yn well gan ddefnyddio fferyllfa reolaidd a'r amser mwyaf cyfleus i gael mynediad at wasanaethau fferyllol oedd yn ystod yr wythnos rhwng 9.00am a 6.00pm.
Er y gwnaed nifer o sylwadau negyddol, roedd llawer o'r rhain y tu allan i gylch gwaith y Byrddau Iechyd.

1.5.4 Ymgysylltu â chontractwyr

Contractwyr fferyllfa

Cyhoeddwyd holiadur ar gyfer contractwyr fferyllol trwy Bartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru fel rhan o ymarfer dilysu Cronfa Ddata Fferylliaeth Cymru Gyfan (AWPD) flynyddol. Mae ymarfer dilysu AWPD yn ei gwneud yn ofynnol i bob contractwr fferyllfa gadarnhau cywirdeb y wybodaeth a gedwir ar y gronfa ddata, gan gynnwys oriau agor a'r gwasanaethau a gynigir.

Roedd yr holiadur contractwr fferylliaeth ar-lein ar agor rhwng 18 Tachwedd 2020 a'r 20fed o Ragfyr 2020 a cheir crynodeb o'r canlyniadau isod.

Ymatebodd pob un o'r 93 fferyllfa ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, gan arwain at gyfradd ymateb o 100%. Mae'r Bwrdd Iechyd yn ddiolchgar am gefnogaeth Fferylliaeth Gymunedol Cymru i annog contractwyr i lenwi'r holiadur.

Gellir gweld copi o holiadur y contractwr fferyllol yn Atodiad I.

Manylir ar yr uchafbwyntiau allweddol o'r holiadur contractwr fferyllfa isod:

- Cadarnhaodd 88 o'r 93 fferyllfa fod modd mynd i mewn i adeilad y fferyllfa mewn cadair olwyn
- Cadarnhaodd 92 o fferyllfeydd fod ganddynt ardal ymgynghori gydag un fferyllfa yn cynghori eu bod yn bwriadu cael ardal ymgynghori o fewn y 12 mis nesaf.
- Cadarnhaodd 82 o fferyllfeydd fod gan yr ystafell ymgynghori fynediad i gadeiriau olwyn

Ers mis Ebrill 2005, mae ystafelloedd ymgynghori wedi dod yn fwyfwy cyffredin mewn fferyllfeydd gan eu bod yn rhagofyniad ar gyfer darparu rhai gwasanaethau uwch ac ychwanegol. Y Gwasanaeth MUR oedd y gwasanaeth cyntaf i ofyn am ardal ymgynghori a oedd yn gorfod cwrdd â thair safon:

- Ardal sy'n wahanol i ardal gyhoeddus gyffredinol y fferyllfa (ac wedi'i dynodi'n ardal breifat)
- Ardal lle gall y claf a'r fferyllydd eistedd i lawr gyda'i gilydd
- Ardal lle mae'r claf a'r fferyllydd yn gallu siarad ar lefel arferol o sain heb gael eu clywed gan staff y fferyllfa nac ymwelwyr â'r fferyllfa

Gofynnwyd i fferyllfeydd a oedd eu hardal ymgynghori yn cwrdd â'r safonau hyn:

- Datganodd 90 o fferyllfeydd fod eu hardaloedd ymgynghori wedi'u dynodi'n glir ar gyfer ymgynghoriadau cyfrinachol, ar wahân i ardaloedd cyhoeddus cyffredinol y fferyllfa
- Datganodd 91 o fferyllfeydd y gall y claf a'r fferyllydd eistedd i lawr gyda'i gilydd
- Datganodd 89 o fferyllfeydd fod y claf a'r fferyllydd yn gallu siarad ar lefel arferol o sain heb gael eu clywed gan staff y fferyllfa nac ymwelwyr â'r fferyllfa

Yn ogystal, cadarnhaodd 91 o fferyllfeydd fod yr ardal mewn ystafell gaeedig a nododd 1 fferyllfa drefniadau amgen ar gyfer trafodaethau cyfrinachol.

Nododd 6 fferyllfa fod y Gymraeg yn cael ei siarad yn y fferyllfa yn ogystal â Saesneg a nododd 1 fferyllfa Wrdw Punjabi fel iaith a siaredir yn y fferyllfa yn ychwanegol at Saesneg. O'r arolwg ymgysylltu â'r cyhoedd, dim ond 2.7% o'r ymatebwyr a nododd mai'r Gymraeg yw eu dewis iaith wrth gyrchu gwasanaethau fferylliaeth.

Mae ystod o offer ar gael trwy'r GIG ac weithiau mae'r rhain yn cael eu cyflenwi trwy fferyllfeydd cymunedol, lle mae'r contractwr fferyllfa wedi dewis darparu'r gwasanaeth penodol hwn. Gall yr eitemau a gwmpesir gan y term offer gynnwys gorchuddion, offer anymataliaeth ac offer stoma.

- Nododd 82 o fferyllfeydd eu bod yn dosbarthu pob math o offer
- Mae 10 fferyllfa yn dosbarthu gorchuddion yn unig
- Mae 1 fferyllfa yn dosbarthu offer ond nid yw'n cynnwys offer stoma

Fel y gwelwyd yn y dadansoddiad ymgysylltu â'r cyhoedd, roedd casglu presgripsiynau o feddygfa gan eu fferyllfa yn ffactor penderfynol i rai cleifion yn eu dewis o fferyllfa. O ymatebion arolwg contractwyr fferyllfa, cadarnhaodd 90 o fferyllfeydd y cynigid casglu presgripsiynau gan Feddygfeydd Teulu.

O'r holiadur ymgysylltu â'r cyhoedd, roedd mwyafrif yr ymatebwyr (67.5%) yn teithio mewn car i'r fferyllfa ac nid oeddent yn cael meddyginiaeth, ond i lawer o breswylwyr byddai hwn yn wasanaeth hanfodol. Dywedodd 60 o fferyllfeydd eu bod yn darparu meddyginiaethau wedi'u dosbarthu yn rhad ac am ddim ar gais a nododd 3 ei fod yn wasanaeth y codir tâl amdano. O'r rhai a gynigiodd wasanaeth dosbarthu, nododd 33 y byddai ar gyfer grwpiau cleifion penodol yn unig a nododd 6 ei fod yn cynnwys ardal gyfyngedig yn unig. Y grwpiau cleifion penodol a restrwyd oedd:

- Materion clinigol / Materion symudedd
- Yr henoed a methedig
- Bregus a'r rhai sy'n cysgodi oherwydd COVID-19

Dylid nodi nad yw darparu meddyginiaethau yn wasanaeth a ariennir gan y GIG.

Mae'r ystod o wasanaethau a gynigir gan fferyllfeydd cymunedol wedi cynyddu dros y 5 mlynedd diwethaf ac mae'n debygol o barhau i gynyddu wrth i fwy o wasanaethau gael eu datblygu y gellir eu darparu mewn cymunedau lleol. Nod yr arolwg contractwyr fferyllol oedd pennu lefel gyfredol y gallu mewn fferyllfeydd cymunedol:

- Dywedodd 79 o fferyllfeydd fod ganddyn nhw ddigon o gapasiti yn eu hadeiladau presennol a lefelau staffio i reoli'r cynnydd yn y galw yn eu hardal
- Nododd 12 nad oes ganddynt ddigon o adeiladau a gallu staffio ar hyn o bryd ond y gallent wneud addasiadau i reoli'r cynnydd yn y galw
- Dywedodd 2 nad oedd ganddyn nhw ddigon o adeiladau a gallu staffio ac y bydden nhw'n ei chael hi'n anodd rheoli cynnydd yn y galw

Roedd y 2 fferyllfa a nododd anhawster wrth reoli cynnydd yn y galw wedi'u lleoli yn yr ardaloedd canlynol:

- Penderi – 1 fferyllfa
- Cymoedd Uchaf – 1 fferyllfa

Mewn ymateb i'r cwestiwn ar yr angen am wasanaethau ychwanegol presennol nad ydynt yn cael eu darparu yn eu hardal ar hyn o bryd. Rhestrwyd y gwasanaethau canlynol:

- Rhagnodi Annibynnol ar gyfer Amodau Acíwt
- Adolygiad Meddyginiaethau
- Prawf a Thrin Gwddf Tost
- Adolygiad Anadlydd
- Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3
- Mynediad at Feddyginiaethau Gofal Lliniarol
- Rhaglen Chwistrellau Nodwyddau
- Gwasanaeth cyflenwi Heparin Pwysau Moleciwlaidd Isel

- Brechlyn Ffliw

Mewn ymateb i'r cwestiwn ynghylch yr angen am wasanaethau ychwanegol newydd nad ydyn nhw'n cael eu darparu ar hyn o bryd. Ymatebodd 14 o fferyllfeydd gyda'r awgrymiadau canlynol (darparodd rhai fwy nag un):

- Gwasanaethau Byw'n Iach
- Gwasanaeth sgrinio canser y croen
- Gwasanaeth Haint Tractyn yr Wrin (trwy PGD)
- Cludo trwynol staphylococci (trwy PGD)
- Gwasanaeth Meddyginiaethau Newydd
- Gwasanaeth Atal Cenhedlu Drwy'r Geg (trwy PGD neu Bresgripsiwn Annibynnol

Roedd ymatebion holiadur contractwyr fferyllol yn dystiolaeth bod nifer uchel o fferyllfeydd ag ardaloedd ymgynghori, mae'r rhain yn hanfodol ar gyfer darparu rhai gwasanaethau gwell ac i gefnogi cynnydd yn yr ystod o wasanaethau y gellid comisiynu fferyllfeydd ar eu cyfer yn y dyfodol. Cadarnhaodd yr ymatebion hefyd fod gan fwyafrif y fferyllfeydd (91) y gallu i reoli neu wneud addasiadau i reoli cynnydd yn y galw am wasanaethau fferyllol.

Meddygfeydd sy'n Dosbarthu

Cyhoeddwyd holiadur i'r 1 practis meddyg teulu sy'n dosbarthu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe.

Roedd yr holiadur ar agor o 20 Ebrill am bedair wythnos a chwblhaodd yr 1 practis dosbarthu yr holiadur, gan arwain at gyfradd ymateb o 100%.

Gellir gweld copi o'r holiadur yn Atodiad J.

Manylir ar uchafbwyntiau allweddol yr holiadur meddygfeydd dosbarthu isod.

Gofynnwyd i'r Meddygfa Teulu a yw offer yn cael eu dosbarthu o'u fferyllfa:

- Nid yw'r practis yn dosbarthu unrhyw offer

Mae'r practis dosbarthu yn cynnig danfoniadau am ddim sydd ar gael ar gais.

Nododd y practis dosbarthu mai Saesneg oedd yr unig iaith sydd ar gael i'w siarad rhwng cleifion a staff yr adeilad.

Gofynnwyd i'r practis a oedd ganddynt allu yn eu gwasanaeth dosbarthu i ateb y galw cynyddol am wasanaethau iechyd. Roedd yr ymateb fel a ganlyn:

- Mae gan y practis allu digonol yn eu hadeiladau presennol a lefelau staffio i reoli cynnydd yn y galw

Gofynnwyd i'r arferion dosbarthu ddarparu manylion unrhyw weithgareddau eraill a ddarperir sy'n ymwneud â gwasanaethau dosbarthu. Roedd yr ymatebion yn cynnwys y gweithgareddau canlynol:

- Siartiau MAR
- Blychau Dosette
- Archebu ar-lein
- Codi wythnosol
- Cyffuriau brys gan Feddygon Teulu
- Ystafell driniaeth
- Gwasanaeth dosbarthu

1.5.5 Ffynonellau gwybodaeth eraill

Cafwyd data ar weithgareddau gwasanaeth ychwanegol ar gyfer Fferyllfeydd o systemau sy'n casglu gwybodaeth am weithgareddau'r gwasanaeth. Roedd y rhain yn cynnwys y platfform Dewis Fferyllfa, y Ffurflen Hawlio ac Archwilio Electronig Genedlaethol (NECAF) a hawliadau papur. Cafwyd data rhagnodi a dosbarthu gan Bartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru. Cafwyd data arall yn ymwneud ag iechyd o Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru a chan IMTPs Clwstwr. Darparwyd mapio poblogaeth, amddifadedd ac amser gyrru gan Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru (NWIS).

1.5.6 Ymgynghoriad - *i'w gwblhau ar ôl yr ymgynghoriad*

I'w gwblhau yn dilyn y cyfnod ymgynghori.

Adran 2: Poblogaeth

2.1 Trosolwg o Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Ar Ebrill 1af, 2019, newidiodd Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg (BIP ABM) ei enw'n swyddogol, yn ogystal â'i ffiniau. Daeth ardal y Bwrdd Iechyd i'w nabod fel Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Mae'r enw newydd yn adlewyrchu'r ardal ddaearyddol newydd, sy'n cynnwys Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot.[6]

Ym mis Mehefin, 2018. cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Vaughan Gething, y byddai'r cyfrifoldeb am ddarparu gofal iechyd i boblogaeth Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr yn cael ei drosglwyddo o BIP Abertawe Bro Morgannwg at Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf, er mwyn cryfhau trefniadau partneriaethau i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr.[7]

Mae'r pontio'n cyflwyno llawer o gyfleoedd i'r Bwrdd Iechyd. Mae Bwrdd Iechyd Bae Abertawe'n llai nag y bu o'r blaen fel BIP ABM – yn gwasanaethu poblogaeth sy'n 28% yn llai. Mae'r niferoedd llai o drigolion yn cyflwyno cyfle i weithio'n agosach ac yn gydlynol gyda phartneriaid ledled yr hyn sy'n dal i fod yn sefydliad mawr.

[6] https://bipba.gig.cymru/newyddion/newyddion-iechyd-bae-abertawe/
[7] https://sbuhb.nhs.wales/news/swansea-bay-health-news/hello-to-swansea-bay-university-health-board/

Mae Bwrdd Iechyd Bae Abertawe (BIPBA) yn cynnwys awdurdodau unedol Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot. Mae BIP Bae Abertawe yn delio â phoblogaeth o oddeutu 390,000 yn ardaloedd Castell-nedd Port Talbot ac Abertawe.[8]

[8] https://www.jobs.nhs.uk/xi/agency_info/?agency_id=123207

Abertawe ydy'r ail ddinas fwyaf yng Nghymru a'r bumed awdurdod mwyaf poblog o ran dwyster (649.2 person i bob cilomedr sgwâr) yn y wlad ar ôl Caerdydd, Casnewydd, Torfaen a Chaerffili. Abertawe ydy'r ganolfan fasnachol ranbarthol ar gyfer de-orllewin Cymru.[9] Mae Abertawe yn cwmpasu oddeutu 379.7 cilomedr sgwâr, gyda 69.5% yn wledig a 30.5% yn drefol.

Mae oddeutu 21,400 hectar o dir y sir yn cael ei ffermio[10] ac mae'r ardal yn cynnwys 31 o ardaloedd cadwraeth, 122 o henebion a thros 500 o adeiladau rhestredig.[11]

Mae Abertawe'n ddinas Prifysgol, sy'n gartref i: Prifysgol Abertawe (Campws Singleton a'r Bae), Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant a Coleg Gŵyr Abertawe sydd, rhyngddyn nhw'n cynnal oddeutu 26,000 o fyfyrwyr llawnamser (2018-19).[12]

Mae Abertawe'n gyrchfan i dwristiaid oherwydd ei llwybrau arfordirol, chwaraeon dŵr, traethau a'r bywyd nos. Amcangyfrifir fod ymron i 4.74 miliwn o bobl ymweld â Bae Abertawe yn 2019, gan wario £461.48 miliwn.[13]

Mae 69.7% o boblogaeth Abertawe yn drigolion o oed gweithio (16-64) sy'n economaidd weithgar. Mae hyn gyfystyr â 107,800 o bobl mewn cyflogaeth (y flwyddyn hyd at Fedi 2020).[14] Mae gan Abertawe 7,780 o fusnesau gweithredol (fel ar Fedi 2019) gyda 1,290 o fusnesau newydd wedi'u cofnodi.[15] Amcangyfrifir bod oddeutu 31,200 o bobl yn cymudo i mewn i Abertawe bob dydd i weithio (2019). Mae'r rhan fwyaf o'r gyflogaeth yn Abertawe yn y sectorau gwasanaethau (88.4%) neu'r sector gyhoeddus (28.2%).[16] 5,200 o bobl

[9] www.swansea.gov.uk/geography
[10] Arolwg Amaethyddol Blynyddol Cymru, Mehefin 2018, LlC
[11] www.swansea.gov.uk/urbandesignandconservation
[12] Ystadegau Addysg Uwch a Phellach 2018-19, LlC (cyhoeddwyd Ionawr a Chwefror 2020).
[13] Ystadegau Addysg Uwch a Phellach 2018-19, LlC (cyhoeddwyd Ionawr a Chwefror 2020).
[14] Amcangyfrifon APS ar gyfer cyfnod arolwg yn dod i ben Medi 2020, ONS
[15] Ystadegau demograffeg busnes 2019, ONS.
[16] a) Arolwg Cofrestr Busnesau a Chyflogaeth (BRES) amcangyfrifon yn y gweithle 2019, ONS. b) Tablau cymudo 2019, cyhoeddwyd gan LC gan ddefnyddio amcangyfrifon APS

Abertawe (4.4% o'r boblogaeth sy'n economaidd weithgar o 16 oed ymlaen) sy'n ddiwaith (cyfnod arolwg a ddaeth i ben ym Medi 2020).

Mae Castell-nedd Port Talbot yn un o ardaloedd awdurdod unedol Cymru. Y prif drefi ydy Castell-nedd, Port Talbot a Phontardawe. Castell-nedd ydy'r wythfed ardal awdurdod lleol mwyaf dwys ei phoblogaeth yng Nghymru a'r drydedd fwrdeistref sirol mwyaf dwys ei phoblogaeth.[17]

Castell-nedd Port Talbot welodd y gyfradd twf lleiaf gyda'r dwyster poblogaeth wedi cynyddu o ddim ond 2.5% rhwng 2008 a 2018.[18]

Mae 43% o dir Castell-nedd Port Talbot yn goetir gyda phlanigfeydd conifferaidd eang yn yr ardaloedd ucheldirol.[19] Mae'r arfordir o amgylch Port Talbot yn dir gwastad isel ar y cyfan. Mae gwead eang o dwyni tywod sylweddol yn ymestyn ar hyd sawl milltir o'r arfordir, gydag aberoedd afonydd ac ardaloedd o ddatblygiad yn torri ar y dirwedd.[20] Gwelir y patrymau cyfaneddu trwy hanes diwydiannol yr ardal, a ddynodir gan ddatblygiad trefol ar hyd gwastadeddau'r dyffrynnoedd a rhai rhannau o'r arfordir.

Mae 71.2% o boblogaeth Castell-nedd Port Talbot yn drigolion o oed gweithio (16-64) sy'n economaidd weithgar. Mae hyn yn cyfateb i 63,500 o bobl mewn cyflogaeth (y flwyddyn hyd at Ragfyr 2020).[21] Y prif sectorau cyflogaeth yng Nghastell-nedd Port Talbot ydy diwydiannau cynhyrchu (18.8%) a gofal cymdeithasol (14.6%).[22] Mae 2,400 o bobl Castell-nedd Port Talbot (3.8% o'r boblogaeth sy'n economaidd weithgar o 16 oed ymlaen) yn ddiwaith (cyfnod arolwg a ddaeth i ben yn Rhagfyr 2020).[23]

[17] *"Local Authority population 2011"*.
[18] https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2020-05/summary-statistics-south-west-wales-region-2020-958.pdf
[19] *Neath Port Talbot Supplementary Planning Guidance - Landscape"*
[20] *Neath Port Talbot Supplementary Planning Guidance - Landscape"*
[21] http://www.nomisweb.co.uk/reports/lmp/la/1946157394/printable.aspx
[22] http://www.nomisweb.co.uk/reports/lmp/la/1946157394/printable.aspx
[23] http://www.nomisweb.co.uk/reports/lmp/la/1946157394/printable.aspx

2.2 Poblogaeth ardal Bae Abertawe

Ystadegau poblogaeth amcanestynedig

Mae'r Swyddfa Ystadegau Gwladol (2019) rhoddir amcangyfrif o boblogaeth ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe fel 390,308.[24] Ar gyfer Abertawe, amcangyfrifir mai cyfanswm y boblogaeth ydy 246, 993 ac ar gyfer Castell-nedd Port Talbot, mae'n 143,315.

O'r amcangyfrifon poblogaeth amcanestynedig, mae'r dueddiad yn dynodi cynnydd graddol rhwng 2018 a 2028. Dros y cyfnod hwn, mae amcangyfrifon poblogaeth amcanestynedig amrywiadol cyn ised â 396,200 a'r rhagfynegiad poblogaeth amrywiadol uchel yn 414,700 ar gyfer ardal Bae Abertawe gyfan.

Abertawe sydd â'r drydedd lefel uchaf o dwf amcanestynedig yng Nghymru, gyda dim ond Caerdydd (+11,500) a Chasnewydd (+11,100 o bobl) o'i blaen. Rhagamcangyfrifir gynnydd yng nghyfanswm poblogaeth Abertawe o amcangyfrifiad o 246,500 yn 2018 i 254,400 yn 2028, cynnydd o 7,900 (+3.2%) dros gyfnod o ddeng mlynedd.[25]

Ceir amlinelliad isod o'r prif dueddiadau rhagamcanol yn Abertawe, gan ganolbwyntio ar y ddeng mlynedd gytaf:

- Mae'r amcanestyniadau'n cyfeirio at dwf uwch yn y nifer o wrywod (+4,800 neu 3.9%) o'i gymharu â menywod (+3,100 neu 2.5%) dros ddeng mlynedd. Mae'r amcanestyniadau' hefyd yn awgrymu y bydd mwy o wrywod na menywod yn Abertawe o 2020 ymlaen, gan gyrraedd 50.3% erbyn 2028
- Yn ôl amcanestyniad, bydd cynnydd yn y nifer o bobl oed gweithio (16-64 oed) o 3,000 (+1.9%) erbyn 2028, ond yn gyfatebol is na thwf y boblogaeth gyfan (+3.2%)
- Erbyn 2028, amcangyfrifir y bydd nifer y bobl sy'n 65 oed ac yn hŷn yn cynyddu o oddeutu 5,100 (+10.5%) i 53,100. Bydd hyn yn bennaf fel canlyniad i welliannau yn y cyfraddau marwolaeth (sy'n cael eu hadlewyrchu yn y nifer o bobl sy'n byw'n hirach) a rhai carfannau o'r boblogaeth yn heneiddio ymlaen, gan gynnwys y genhedlaeth a aned wedi'r ail ryfel byd.

Rhagamcanir y bydd poblogaeth Castell-nedd Port Talbot yn cynyddu o amcangyfrif o 142,906 i 146,800, cynnydd o 3894 (+2.7%) dros gyfnod o ddeng mlynedd.

[24] Rhagamcaniadau ONS MYE 2019 Amcangyfrifon o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)
[25] Ystadegau Cymru Local authority population projections for Wales: 2018-based (revised) (gov.wales)

Amlinellir y prif dueddiadau rhagamcanol yng Nghastell-nedd Port Talbot isod, gan ganolbwyntio ar y ddeng mlynedd gyntaf:

- Rhagamcanir y bydd y boblogaeth yn cynyddu o 2.8%[26]
- Nid oes disgwyl i'r nifer o blant a phobl ifanc (0-15) gynyddu
- Fe fydd cynnydd yn y nifer o bobl sy'n 65 oed ac yn hŷn a'r rhai hynny sy'n 75 oed ac yn hŷn. Rhagfynegir twf o 50%
- Mae disgwyl i fudo net fod yn fwy na newidiadau naturiol (nifer genedigaethau a marwolaethau)

Dosbarthiad Gwledig-Trefol

Mae ardaloedd cynnyrch yn cael eu dosbarthu fel rhai *trefol* os y cawson nhw eu dyrannu i ardal adeiledig 2011 gyda phoblogaeth o 10,000 o bobl neu fwy a *gwledig* os ydy'r boblogaeth yn disgyn o dan y ffigwr hwn.

Mae'r parthau trefol a gwledig yn cael eu his-rannu'n bellach yn dri math morffolegol cyffredinol yn siliedig ar yr elfen anheddu amlycaf. Mae'r dosbarthiad hefyd yn categoreiddio ardaloedd cynnyrch yn seiliedig ar gyd-destun – h.y. p'un ai a ydy cyffiniau ehangach ardal gynnyrch benodol yn brin ei phoblogaeth neu'n llai prin ei phoblogaeth.

Ffigwr 2.2.1 Trosolwg o'r dosbarthiad trefol-gwledig ar gyfer BIP Bae Abertawe trwy poblogaeth[27]

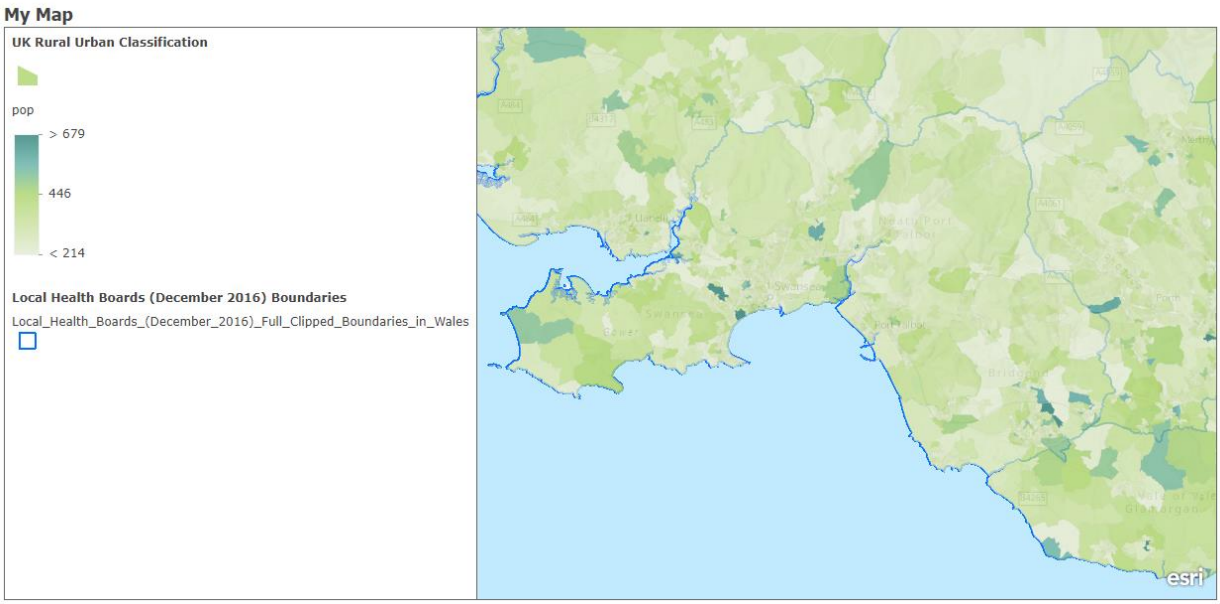

[26] Crynodeb o'r Farchnad Dai Leol ar gyfer Castell-nedd Port Talbot 2019 area-summary-neath-port-talbot-final-131020.pdf (npt.gov.uk)
[27] Dosbarthiad gwledig/trefol ONS 2011 rural/urban classification - Office for National Statistics (ons.gov.uk)

Abertawe

Mae ystadegau dosbarthiad gwledig-trefol yn awgrymu fod oddeutu 69.5% o arwynebedd tir y sir yn wledig a 30.5% yn drefol, er bod 88% o drigolion Abertawe'n byw mewn ardaloedd a ddynodir yn drefol a dim ond 12% mewn ardaloedd gwledig (amcangyfrifon Cyfrifiad 2011).

Mae adral drefol y sir wedi'i chanolbwyntio'n bennaf ar Abertawe ac yn ymestyn tua'r gorllewin a'r gogledd o ganol y ddinas – o amgylch Bae Abertawe i'r Mwmbwls; dros Townhill i Gwmbwrla, Treboeth, Fforestfach a Phenlan; trwy Uplands, Sgeti, Cilâ a'r Dyfnant; ar hyd cymunedau Cwm Tawe, sef yr Hafod, Glandŵr, Plasmarl, Treforys i Glydach; ac ar ochr ddwyreiniol yr Afon o St. Thomas i Fonymaen, Llansamlet a Birchgrove.

Mae'r ail ganolbwynt trefol wedi'i ganoli ar drefi bychain Gorseinon a Chasllwchwr yng ngogledd-orllewin y sir, ynghyd â chymunedau cyfagos Tregŵyr, Penllergaer, Llangyfelach a Phontarddulais.[28]

Castell-nedd Port Talbot

Mae Cyngor Bwrdeistref Castell-nedd Neath Port Talbot yn cynnwys ardaloedd trefol a gwledig. Mae'n gorchuddio ardal o 44,126 hectar, yn codi o lefel y môr yn y gorllewin i 600 metr yng Nghraig y Llyn, uwchben Glyn-nedd. Mae Castell-nedd Port Talbot yn ardal o ucheldir yn bennaf a holltir gan ddyffrynnoedd afonydd Afan, Nedd, Dulais a Thawe, sydd i gyd yn llifo tua'r môr ym Mae Abertawe.

Mae'r rhan fwyaf o'r ardaloedd trefol yn gorwedd oddi fewn i stribed arfordirol cul, gyda gweddill y Fwrdeistref Sirol yn ardaloedd o ucheldir a rennir yn bum cwm gwledig. Felly, lleiafswm ydy'r stribed arfordirol, sy'n drefol iawn, o ardal ddaearyddol y Fwrdeistref Sirol, gyda 51% yn wledig ei natur Mae'r cymoedd wedi'u gwahanu oddi wrth ei gilydd gan lethrau a chribau o goetir uchel neu weundir. Mae stribed arfordirol cul yn ymestyn o amgylch Bae Abertawe, lle ceir prif ganolfannau'r bologaeth.

Mae'r cymoedd cyfagos yn wledig eu natur gyda chymunedau gwasgaredig, llawer ohonyn nhw yn ddibynnol ar y diwydiant glo yn y gorffennol. Y prif ganolfannau trefol oddi fewn i'r bwrdeitref sirol ydy Castell-nedd, Port Talbot a Phontardawe.[29]

[28] Dinas a Sir Abertawe Swansea - Geography
[29] Regenerate NPT (2015) rdplds_20142020current.pdf (npt.gov.uk)

Proffiliau oed y boblogaeth

Mae strwythur oedran y boblogaeth yn amrywio ar draws y ddwy sir, yn seiliedig ar amcangyfrifon poblogaeth canol-blwyddyn 2019 (gweler Ffigwr 2.2.2). Mae'r gwahaniaeth mwyaf amlwg i'w weld yn Abertawe, lle mae 9% o'r boblogaeth rhwng 20-24 oed o'i gymharu â 5% yng Nghastell-nedd Port Talbot. Yn ychwanegol, mae'r boblogaeth o 25-29 oed ychydig uwch ar 7.4% yn Abertawe o'i gymharu â Chastell-nedd Port Talbot, sy'n 6%. Y rheswm am y gwahaniaeth hwn ydy'r boblogaeth o oedran prifysgol sydd wedi'i lleoli'n bennaf yn Abertawe (gweler Ffigwr 2.2.2).[30]

Ceir canran ychydig yn uwch o'r boblogaeth yn y grŵp oedran 50-54 yn Abertawe (7%) nag yng Nghastell-nedd Port Talbot (6.5%). Mae patrwm tebyg yn bodoli yn y grwpiau oedran 55-59 yn Abertawe (7%) a Chastell-nedd Port Talbot (6.2%).

O ran plant a phobl ifanc rhwng 0-14 oed, mae Castell-nedd Port Talbot fymryn yn uwch ar 16.4% (o'r boblogaeth) o'i gymharu ag Abertawe yn 15.8%.

Mae oddeutu 20% o'r amcangyfrif o'r boblogaeth yn 65 oed ac yn hŷn yn ardaloedd y ddau awdurdod lleol fel ei gilydd. Yn ôl y rhagamcangyfrifon ar gyfer 2039, bydd y boblogaeth dros 65 oed yn codi i 24.6% a 28.4% yn eu tro ar gyfer Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot.

Mae strwythur oedran cyffredinol y boblogaeth yn dangos dim twf yn nhermau genedigaethau a marwolaethau. Yn y cyfnod 2018-19, bu cyfanswm o 3,646 genedigaeth an ardal BIP Bae Abertawe a 4,0498 o farwolaethau, felly, cafwyd gostyngiad naturiol yn y boblogaeth o 402. Yn ystod yr un cyfnod, bu gostyngiad o 385 yn y mewnfudo net o 385. O'r ddwy sir, Abertawe welodd y codiad mwyaf yn y mewnfudo rhyngwladol net o 3005. Mae hyn yn gynnydd net cyffredinol yn y boblogaeth o 1702 wedi didynnu allfudo rhyngwladol (1303). Mae'r mewnfudo rhyngwladol uwch yn adlewyrchu statws Abertawe fel Dinas Noddfa a ddaeth yn swyddogol yn 2010.

Mae'r amcangyfrifon yhn yn seiliedig ar ragdybiaethau am enedigaethau, marwolaethau a mudo. Yn yr hinsawdd economaidd bresennol, bydd y cynnydd cymharol (ac absoliwt) yn y poblogaethau sy'n economaidd-ddibynnol ac, mewn rhai achosion, gofal-ddibynnol yn gosod heriau neilltuol i'r cymunedau hynny.

Bydd cwrdd ag anghenion yr unigolion hyn yn her allweddol i'r Bwrdd Iechyd a'i bartneriaid, yr awdurdodau lleol.

[30] ONS UK population pyramid interactive - Office for National Statistics (ons.gov.uk)

Ffigwr 2.2.2 Proffil poblogaeth, Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

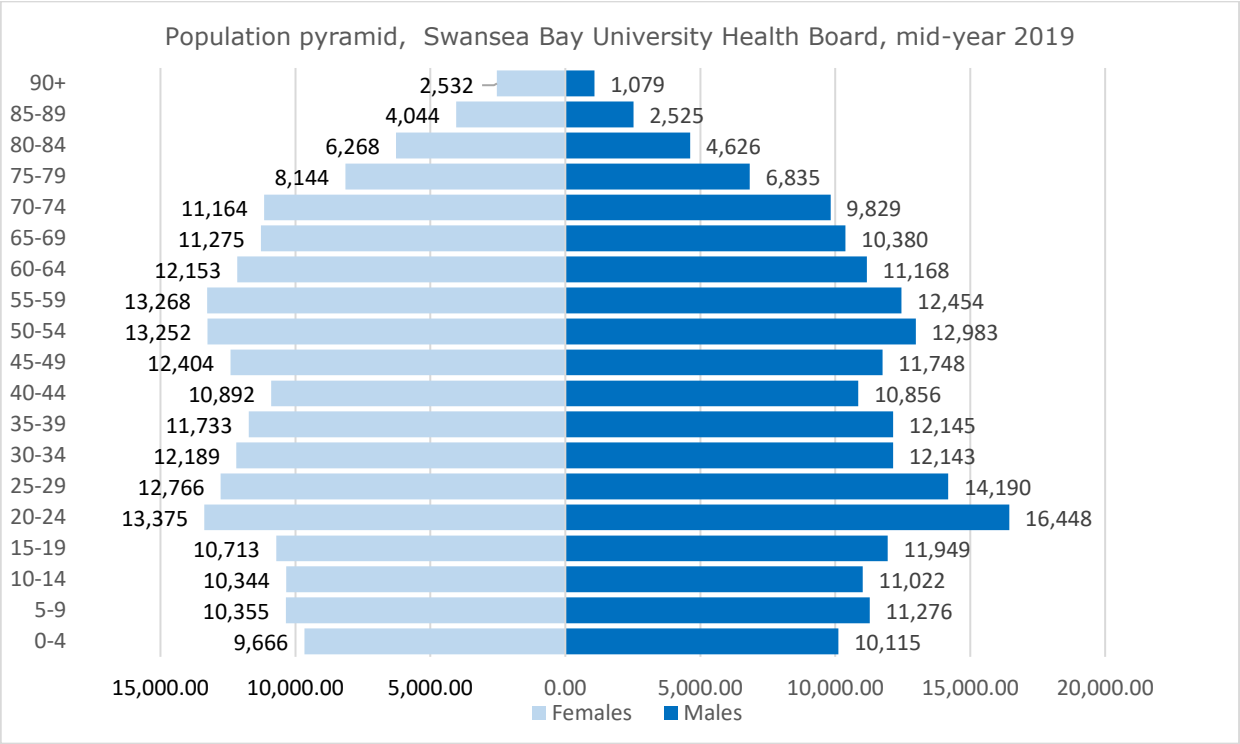

Abertawe

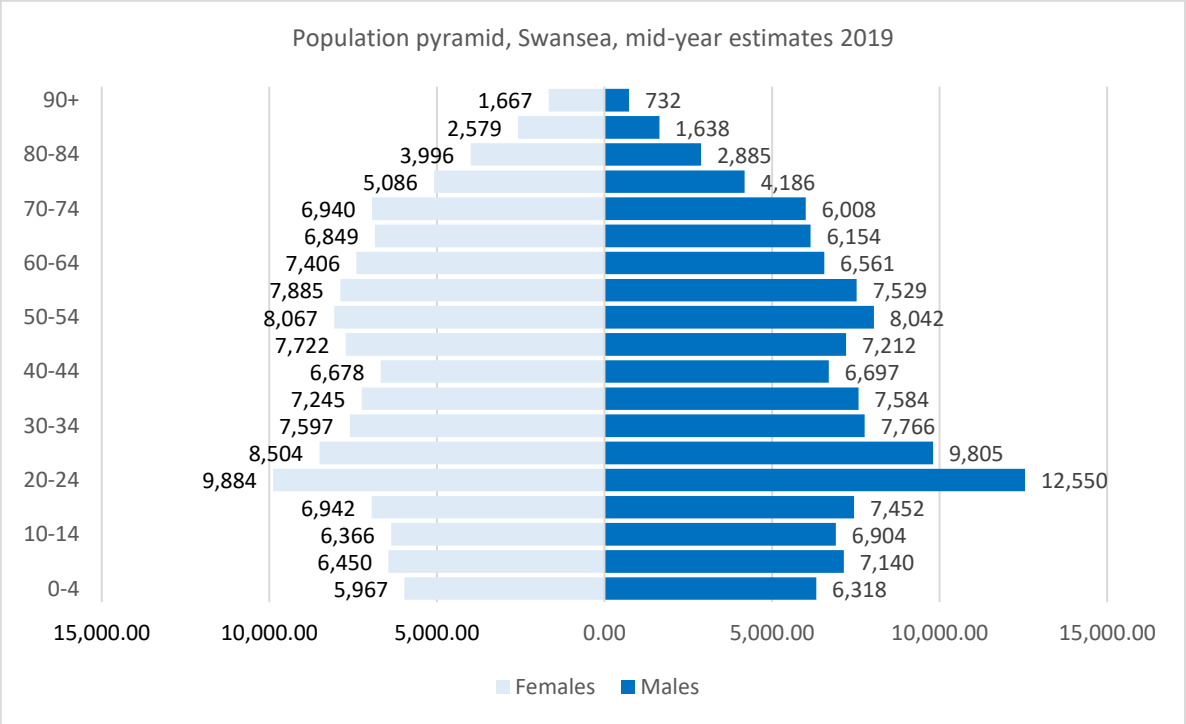

Castell-nedd Port Talbot

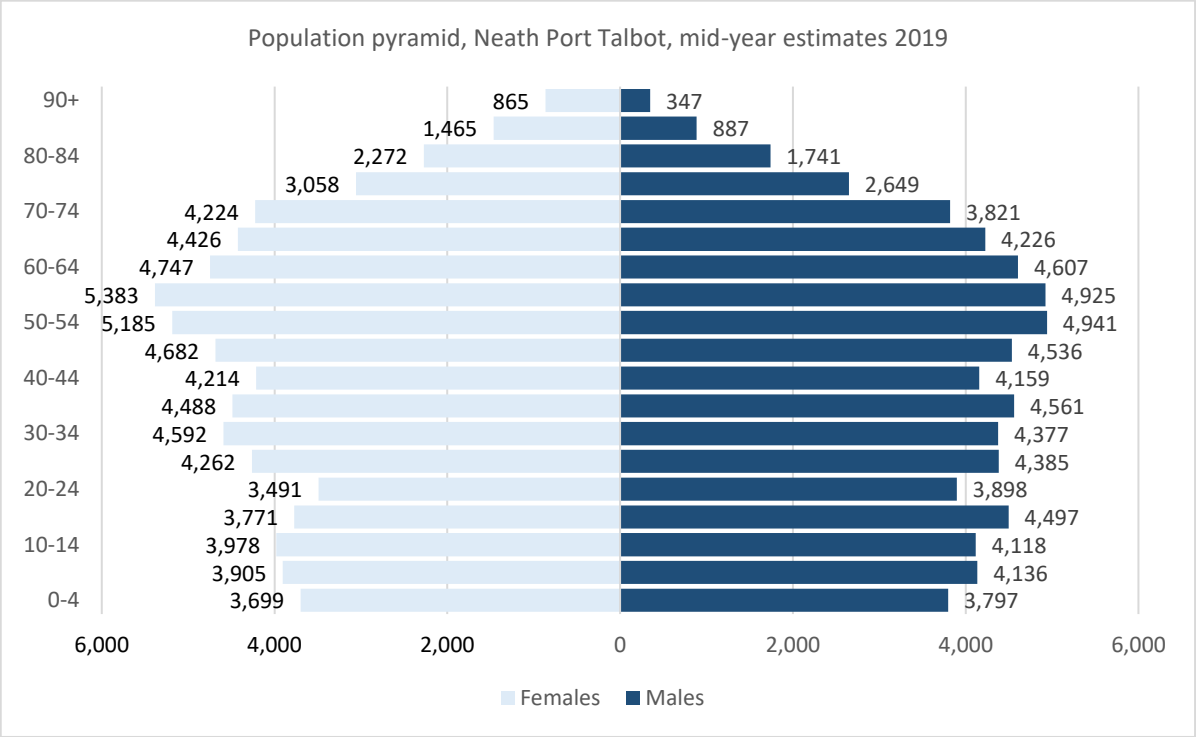

2.3 Ethnigrwydd

Mae mwyafrif poblogaeth BIP Bae Abertawe (93.5%) yn Wyn Prydeinig neu Wyddelig. Nifer y boblogaeth Gwyn Prydeinig neu Wyddelig ym BIP Bae Abertawe ydy 361,200. Mae grwpiau Du, Asiaidd neu Leiafrif Ethnig (BAME) yn cynrychioli 8.52% (20,900) o gyfanswm poblogaeth ardal Abertawe. Mae hyn yn fwy na chyfartaledd Cymru (5.6%) ac yn sylweddol lai ar 1.7% (2,400) na phoblogaeth ardal Castell-nedd Port Talbot.[31]

[31] Ethnicity by area and ethnic group (gov.wales)

2.4 Iaith yr aelwyd

Adroddwyd bod 92.3% o bobl (49.8 miliwn) o 3 mlwydd oed i fyny yn Lloegr a Chymru yn nodi Saesneg fel eu prif iaith (Saesneg neu Gymraeg yng Nghymru). Roedd gan 7.7 y cant sy'n weddill o'r boblogaeth (4.2 miliwn) brif iaith heblaw Saesneg.[32] Yn adroddiad Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth (blwyddyn yn dod i ben ar Ragfyr 31, 2020), dywedwyd fod 29.1% o bobl yng Ngymru o 3 oed i fyny yn medru siarad Cymraeg. Mae'r ffgwr yma'n cyfateb i 883,600 o bobl. Mae hyn 0.7% yn uwch na'r flwyddyn flaenorol (blwyddyn yn dod i ben ar Ragfyr 31, 2019).[33]

Ar yr adeg hynny, y brif iaith ail fwyaf i'w nodi yng Nghymru oedd Pwyleg (0.6%, 17,000), gydag Arbeg yn dilyn (0.2%, 7,000).[34]

Abertawe:

Daeth y canlynol i'r amlwg yng Nghyfrifiad 2011:

- Nifer y bobl o 3 oed i fyny oedd yn medru siarad Cymraeg yn Abertawe yn 2011 oedd 26,332. Mae hyn yn cyfateb i 11.4% o'r boblogaeth o 3 oed i fyny[35]
- Rhwng 2001 a 2011, gostyngodd y ganran o bobl oedd â'r gallu i siarad Cymraeg yn Abertawe o 13.4% i 11.4%[36]
- 88.6% (204,823) o bobl Abertawe oedd â dim sgiliau yn y Gymraeg yn 2011[37]
- Mae pobl yn fwy tebygol o siarad Cymraeg os ydyn nhw'n byw o fewn Awdurdodau Lleol penodol. Mae Cyfrifiad 2011 yn nodi fod y ganran o'r boblogaeth sy'n medru siarad, darllen a sgwennu'r Gymraeg rhwng 22.9% - 29.3% ar gyfer Mawr ,16.5% a 22.9% ym Mhontarddulais ac ar gyfer Llangyfelach, Penllergaer, Kingsbridge, Casllwchwr Uchaf, Casllwchwr a Chlydach, mae'r ganran rhwng 10 -16.5%. (gweler Ffigwr 2.4.1)[38]

[32] https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/language/articles/languageinenglandandwales/2013-03-04

[33] https://gov.wales/welsh-language-data-annual-population-survey-2020

[34] https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/populationestimates/bulletins/2011censusquickstatisticsforwales/2013-01-30

[35] https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census

[36] https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-la-broaderage-2001and2011census

[37] https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census

[38] https://www.abertawe.gov.uk/media/3297/Welsh-Language-Scheme-2011-4/pdf/Welsh_Language_Scheme_2011-14.pdf

Ffigwr 2.4.1 Canran y siaradwyr Cymraeg yn ardal Abertawe (Swansea.gov.uk)[39]

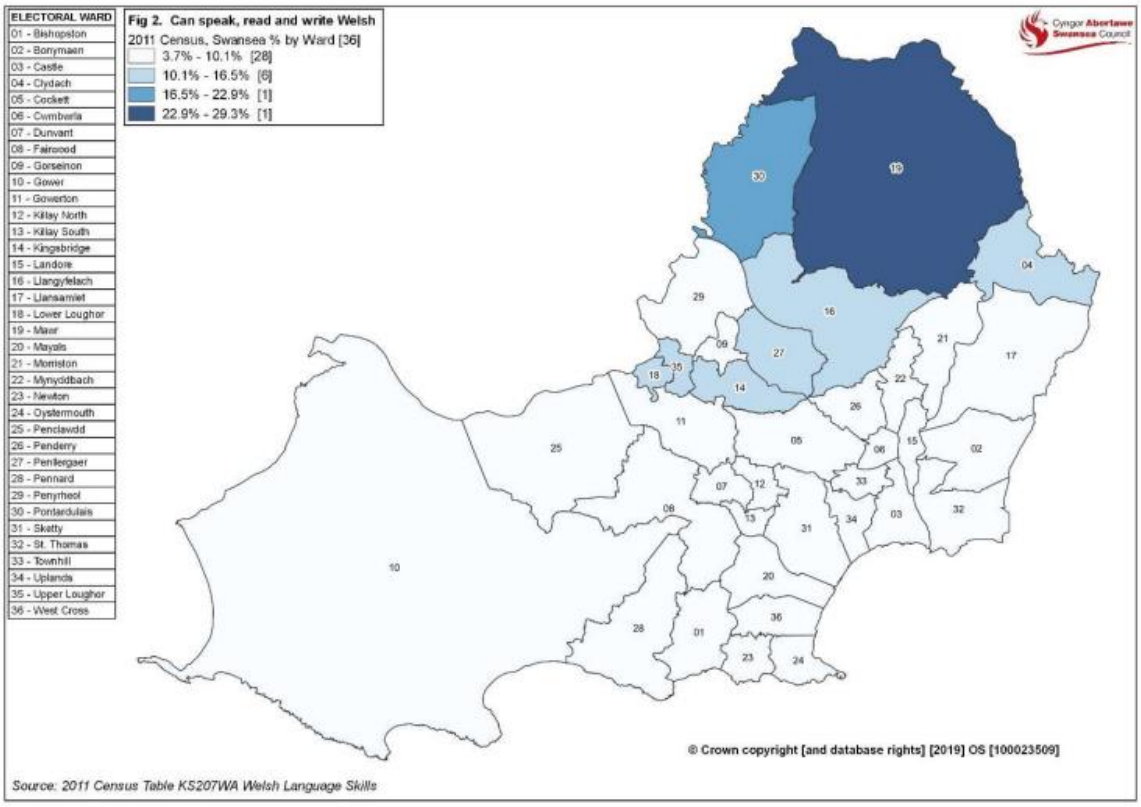

Cstell-nedd Port Talbot:

Daeth y canlynol i'r amlwg yng Nghyfrifiad 2011:

- Nifer y bobl o 3 oed i fyny oedd yn medru siarad Cymraeg yng Nghastell-nedd yn 2011 oedd 20,698. Mae hyn yn cyfateb i 15.3% o'r boblogaeth o 3 oed i fyny[40]
- Rhwng 2001 a 2011, gostyngodd y ganran o bobl oedd â'r gallu i siarad Cymraeg yng Nghastell-nedd Port Talbot o 18% i 15.3%[41]
- 84.7% (114,580) o bobl Castell-nedd Port Talbot oedd â dim sgiliau yn y Gymraeg yn 2011[42]

[39] https://www.abertawe.gov.uk/media/3297/Welsh-Language-Scheme-2011-14/pdf/Welsh_Language_Scheme_2011-14.pdf

[40] https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census

[41] https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-la-broaderage-2001and2011census

[42] https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/language/articles/languageinenglandandwales/2013-03-04
https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census

- Oddi fewn i gymunedau Cwmllynfell, Gwaun Cae Gurwen a Brynaman Isaf, mae dros hanner y boblogaeth yn siarad Cymraeg ac fe ystyrir y rhain yn gyffredinol fel ardaloedd Cymraeg yn draddodiadol (gweler Ffigwr 2.4.2)

Ffigwr 2.4.2 Map o ardaloedd sensitif i'r Gymraeg yng Nghastell-nedd Port Talbot[43]

[43] Castell-nedd Port Talbot: Datblygiad a'r iaith Gymraeg (2017) spg_welsh_language_july17.pdf (npt.gov.uk)

2.5 Crefydd

Yn seiliedig ar ddata Cyfrifiad 2011, mae 58.2% o drigolion Bae Abertawe'n dilyn un o'r chwe prif grefydd. Mae'r mwyafrif yn diffinio'u statws crefyddol fel Cristion (56%). Mewn cyferbyniad, mae 34% o'r trigolion yn datgan nad ydyn nhw'n dilyn unrhyw grefydd (gweler Ffigwr 2.5.1).[44]

Ffigwr 2.5.1. Trigolion BIP Bae Abertawe yn ôl crefydd ac awdurdod lleol

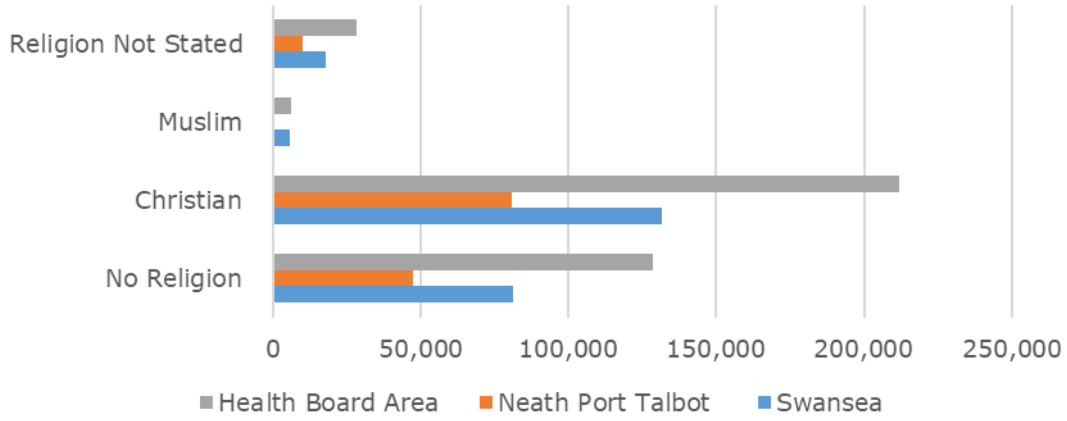

2.6 Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru

Amddifadedd ydy diffyg mynediad at gyfleoedd ac adnoddau, sef yr hyn a ddisgwylir yn ein cymdeithas. Gall hyn gynnwys diffyg nwyddau hanfodol neu anallu unigolyn i gyfranogi ym mywyd cymdeithasol arferol y gymuned.Mynegai Amddifadedd Luosog Cymru (MALlC) ydy mesur swyddogol amddifadedd cymharol ar gyfer ardaloedd bychain yn Nghymru (a elwir yn Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI)). Mae'n nodi ardaloedd sydd â'r dwysedd uchaf o wyth math gwahanol o amddifadedd.[45]

Y rhain ydy:

- Incwm
- Cyflogaeth
- Iechyd
- Addysg
- Mynediad at wasanaethau
- Tai
- Yr amgylchfyd adeileddol
- Diogelwch cymunedol

[44] Ystadegau Cymru Welsh residents by religion and local authority (gov.wales)
[45] https://wimd.gov.wales/

Ffigwr 2.6.1 Trosolwg o amddifadedd cyffredinol trwy Gymru (2019)[42]

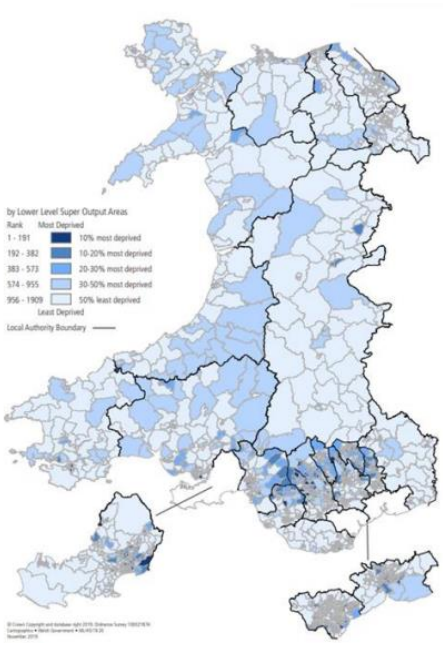

Meysydd MALIC Cymru

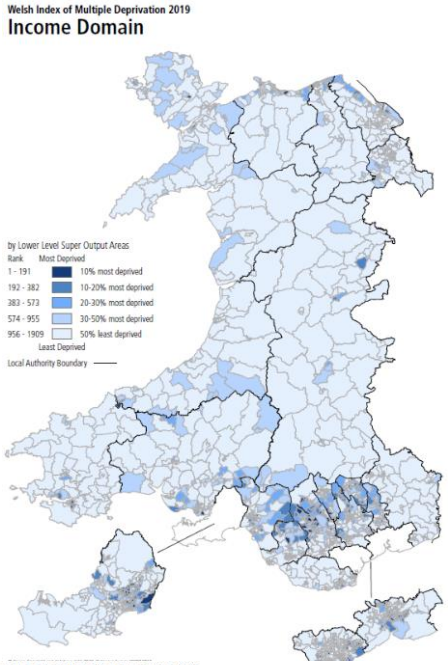

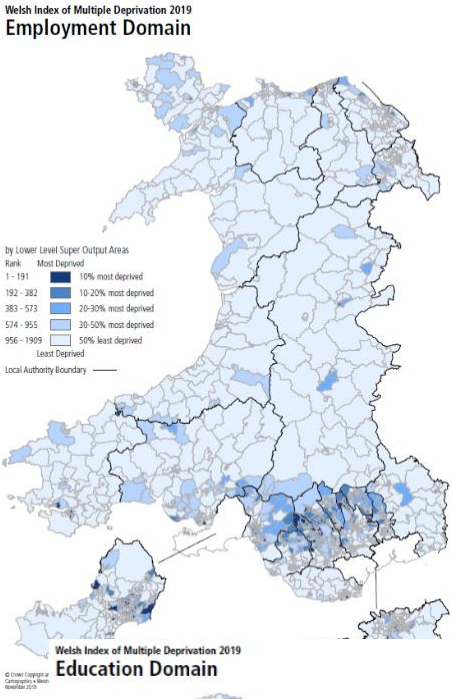

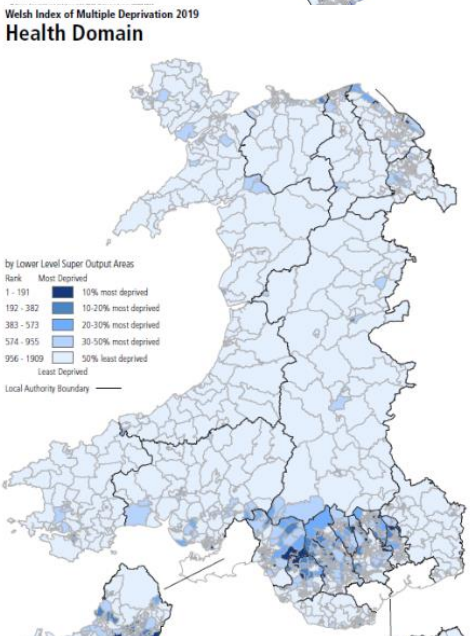

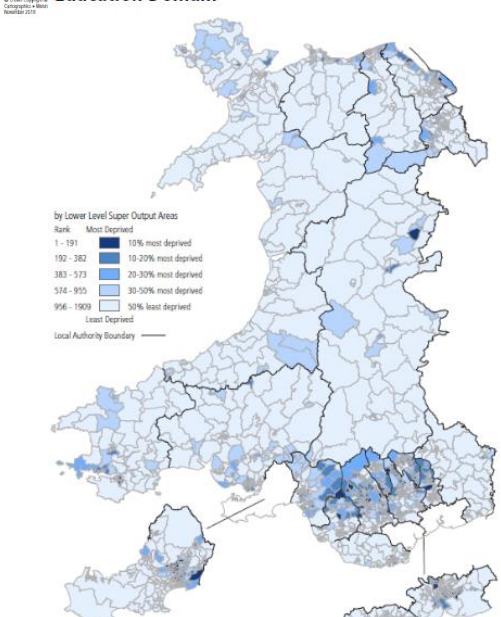

Welsh Index of Multiple Deprivation 2019

Access to Services Domain

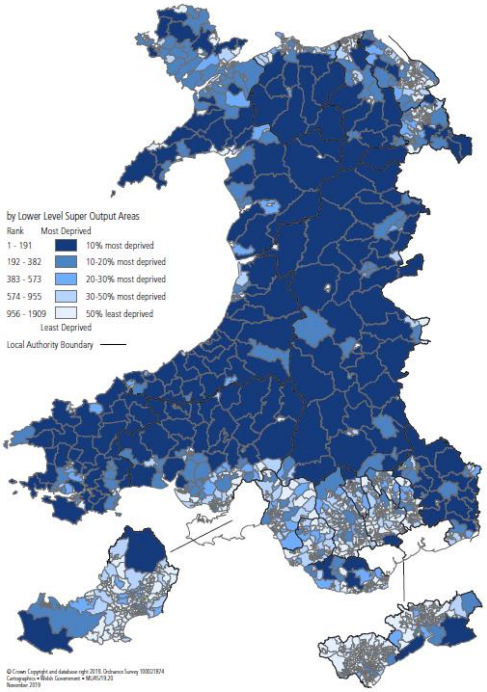

Welsh Index of Multiple Deprivation 2019

Housing Domain

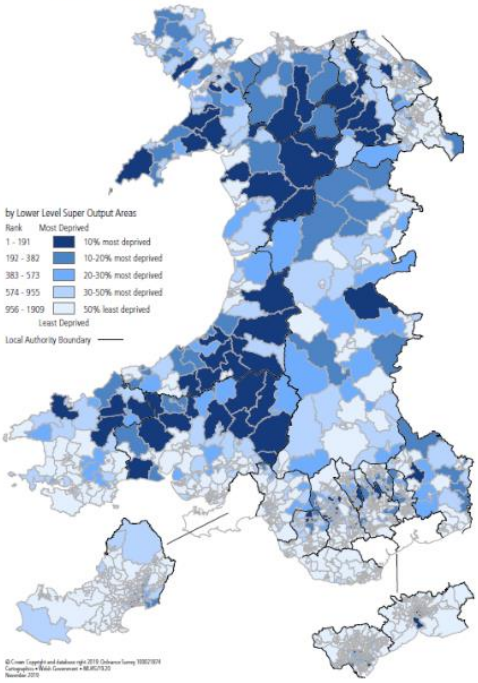

Welsh Index of Multiple Deprivation 2019

Physical Environment Domain

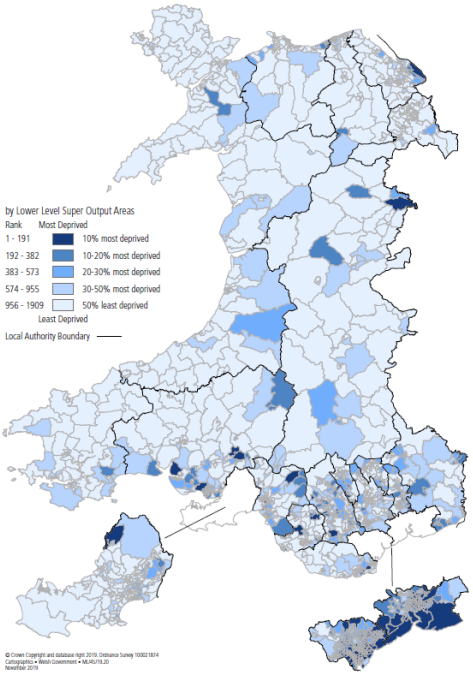

Welsh Index of Multiple Deprivation 2019

Community Safety Domain

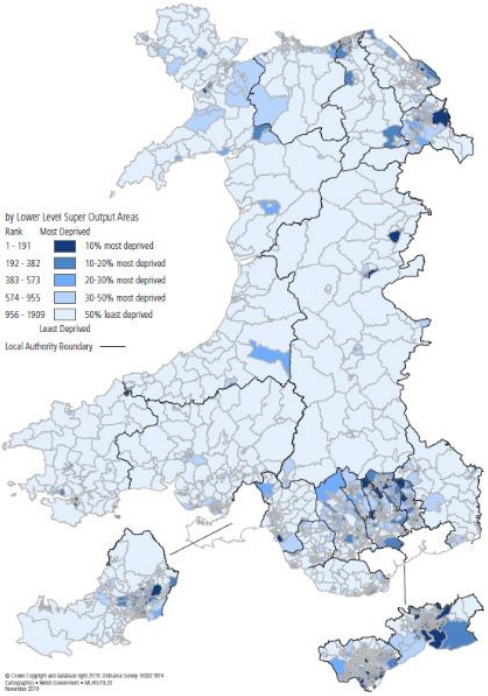

Amddifadedd Dwfn

ACEHI neu ardaloedd bychain o amddifadedd dwfn ydy'r rhai hynny sydd wedi parhau i fod yn yr 50 uchaf mwyaf difreintiedig ym 5 cyhoeddiad diwethaf rhestrau MALlC. Ceir 26 o ardaloedd bychain o amddifadedd ar draws deg o Awdurdodau Lleol yng Nghymru; mae'r nifer fwyaf i'w cael yn Abertawe.[46]

Ffigwr 2.6.5 Map amddifadedd dwfn (2019)

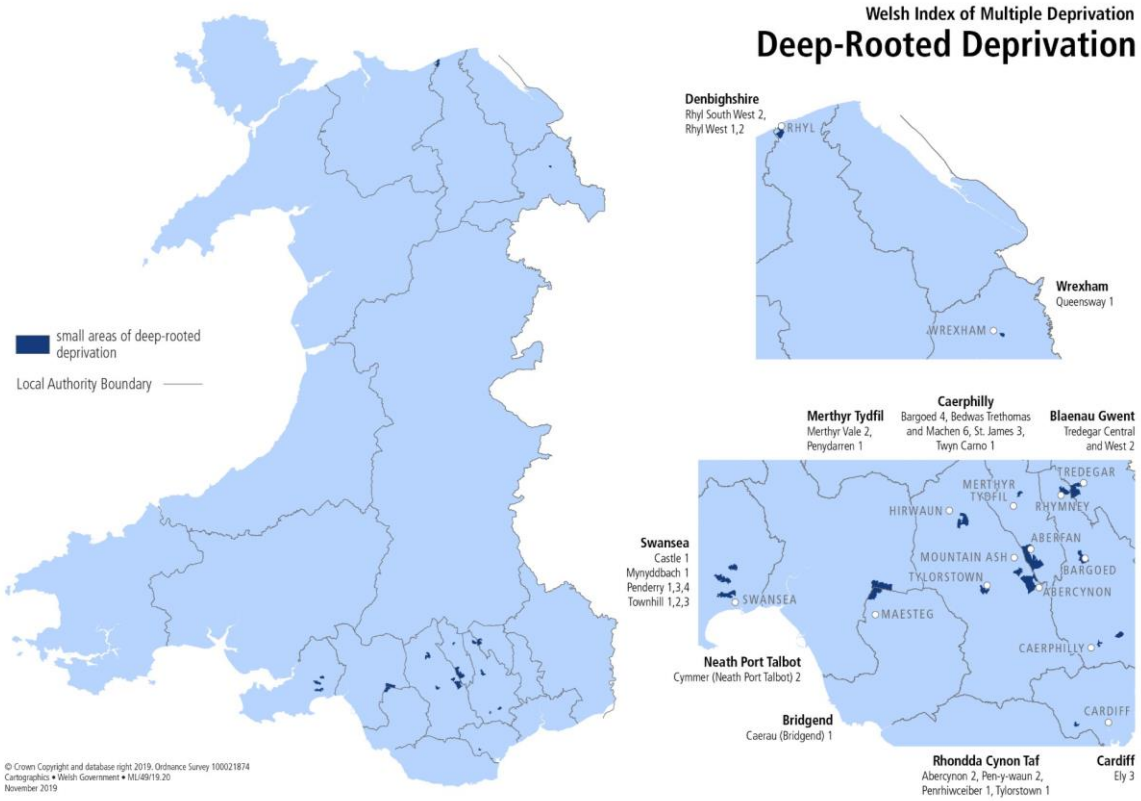

[46] Amddifadedd dwfn (gov.wales)

Ffigwr 2.6.6 Ardaloedd bychain o amddifadedd dwfn

Local Authority	LSOA Name	WIMD 2019 Rank
Denbighshire	Rhyl West 2	1
Denbighshire	Rhyl West 1	2
Caerphilly	St. James 3	3
Rhondda Cynon Taf	Tylorstown 1	4
Bridgend	Caerau (Bridgend) 1	5
Rhondda Cynon Taf	Penrhiwceiber 1	6
Merthyr Tydfil	Penydarren 1	7
Caerphilly	Twyn Carno 1	8
Wrexham	Queensway 1	9
Rhondda Cynon Taf	Pen-y-waun 2	15
Swansea	Townhill 2	16
Swansea	Townhill 1	18
Denbighshire	Rhyl South West 2	19
Swansea	Penderry 3	22
Swansea	Castle 1	23
Cardiff	Ely 3	24
Caerphilly	Bargoed 4	29
Swansea	Penderry 1	31
Swansea	Townhill 3	32
Rhondda Cynon Taf	Abercynon 2	33
Merthyr Tydfil	Merthyr Vale 2	34
Blaenau Gwent	Tredegar Central and West 2	35
Swansea	Mynyddbach 1	37
Neath Port Talbot	Cymmer (Neath Port Talbot) 2	38
Caerphilly	Bedwas Trethomas and Machen 6	43
Swansea	Penderry 4	48

Ffynhonnell: YstadegauCymru

Mae'r wyth ACEHI a leolir yn Abertawe yn cyfrif am bron i drydedd ran (31%) o'r rhai hynny sy'n cael eu rhestru'n gyson o fewn yr hanner cant mwyaf difreintiedig, ddwywaith gymaint â'r Awdurdodau Lleol sydd nesaf ar y rhestr o ran niferoedd (Rhondda Cynon Taf a Chaerffili, sydd â phedair ardal fechan yr un). Mae un ACEHI wedi'i lleoli yng Nghastell-nedd Port Talbot (Cymer 2) sy'n cael ei chynnwys yn yr ardaloedd o amddifadedd dwfn (yn rhif 38 allan o 50).

Ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Mae ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe'n cynnwys 239 ACEHI, 12.5% o'r cyfanswm o 1909 ACEHI yng Nghymru. O'r 239, mae 31 (13%) yn y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar draws pob un o'r 8 parth.

Ffigwr 2.6.2 Canran yr ACEHI yn ardal BIP Bae Abertawe yn yr hanner mwyaf breintiedig o Gymru

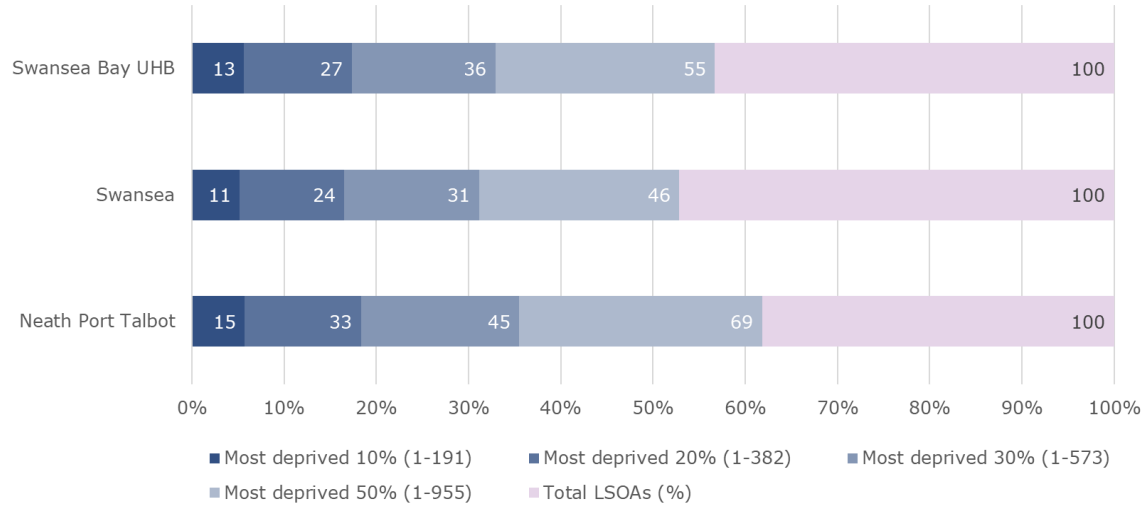

Ffynhonnell: Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru Health Wales Observatory

Mae'r 239 ACEHI sydd wedi'u cynnwys yn ardal BIP Bae Abertawe wedi'u dosbarthu'n gymharol gydradd. Fodd bynnag, wrth edrych yn fwy manwl yn ôl awdurdod lleol, fe welir fod Castell-nedd Port Talbot, ar y cyfan, yn fwy difreintiedig nag Abertawe.

Yn Abertawe, mae 17 (11.5%) o'r 148 ACEHI yn y sir ymysg y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru.

Ffigwr 2.6.3 ACEHI yn Abertawe yn ôl amddifadedd (2019)[47]

ACEHI	Safle (allan o 148)
Townhill 2	1
Townhill 1	2
Penderi 3	3
Castell 1	4
Penderi 1	5
Townhill 3	6
Castell 2 Gogledd	7
Mynyddbach 1	8
Townhill 5	9
Penderi 4	10
Townhill 6	11
Bonymaen 1	12
Treforys 5	13
Penderi 2	14
Treforys 7	15
Penderi 6	16
Llansamlet 8	17

[47] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Yng Nghastell-nedd Port Talbot, 14 (15.4%) o'r 91 ACEHI sydd ymysg y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru (Ffigwr 2.6.4).

Ffigwr 2.6.4 ACEHI yng Nghastell-nedd Port Talbot yn ôl amddifadedd (2019)[48]

ACEHI	Safle (allan o 91)
Llansawel 1 Gorllewin	1
Cymer (Castell-nedd Port Talbot) 2	2
Aberafon 4	3
Castell-nedd Gogledd 2	4
Sandfields Gorllewin 2	5
Sandfields Dwyrain 2	6
Castell-nedd Dwyrain 1	7
Castell-nedd Dwyrain 2	8
Sandfields Gorllewin 4	9
Aberafon 2	10
Sandfields Gorllewin 3	11
Aberafon 3	12
Sandfields Dwyrain 1	13
Tai-bach 2	14

[48] MALIC – Castell-nedd Port Talbot (gov.wales)

Incwm

Mae'r maes incwm yn canolbwyntio ar y canran o bobl sydd ag incwm yn is na lefel diffiniedig ac yn cofnodi'r canran o'r boblogaeth mewn amddifadedd incwm (yn derbyn budd-daliadau yn seiliedig ar incwm a chredyd treth).

Ffigwr 2.6.5 Trigolion Bae Abertawe mewn amddifadedd incwm trwy oedran ac ardal Awdurdod Lleol (2019)[46]

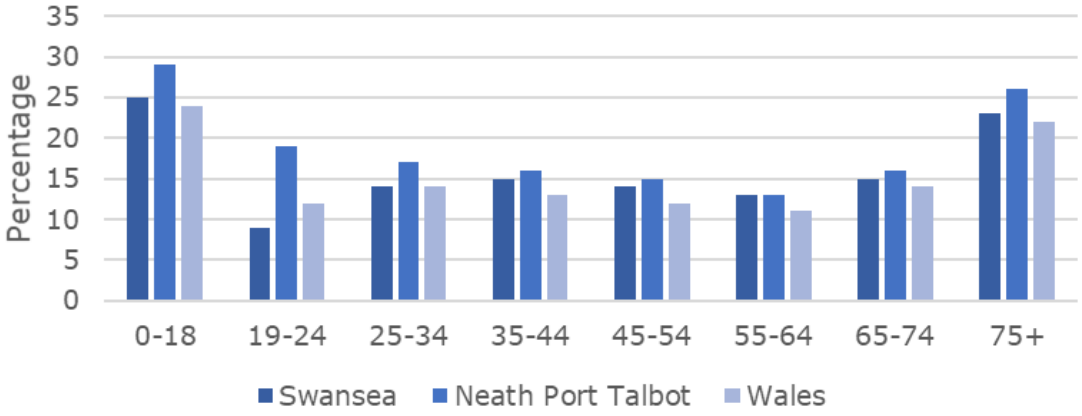

Ffigwr 2.6.5, sy'n dangos amddifadedd incwm yn ôl sir ac oedran gyda'r rhai yn y carfannau ifancaf a'r hynaf yn cael eu heffeithio'n fwy anffafriol. Dros yr holl grwpiau oedran (heblaw' rhai rhwng 19-24 oed yn Abertawe), Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot sydd â chanran uwch o'u trigolion mewn amddifadedd incwm na'r hyn a welir dros Gymru.

Amddifadedd Incwm Abertawe

Ffigwr 2.6.6 Map amddifadedd incwm yn Abertawe

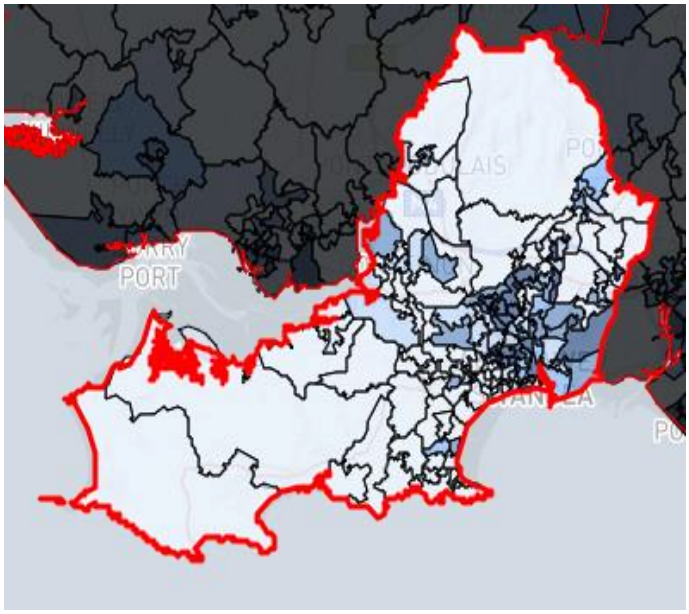

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, ceir 19 ACEHI ymysg y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 12.8% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol ac 1% o'r rhai yng Nghymru.[49]

[49] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Amddifadedd Incwm Castell-nedd Port Talbot

Ffigwr 2.6.7 Map amddifadedd incwm Castell-nedd Port Talbot

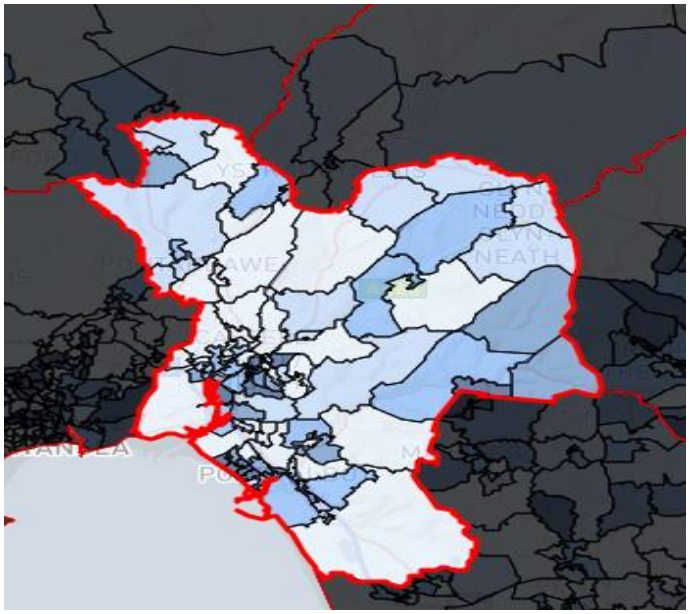

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Port Talbot, ceir 14 ACEHI ymysg y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 15.4% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.7% o'r rhai yng Nghymru.[50]

[50] MALIC – Castell-nedd Port Talbot (gov.wales)

Cyflogaeth

Mae'r maes cyflogaeth yn cofnodi'r diffyg cyflogaeth ac yn cynnwys y rhai hynny sy'n analluog i weithio oherwydd afiechyd neu sy'n ddi-waith ond wrthi'n chwilio am waith.

Mae llecynnau allweddol o dangyflogaeth yn ardal BIP Bae Abertawe, gan gynnwys de-ddwyrain Abertawe a rhannau o Bort Talbot. Ar gyfer y flwyddyn ddaeth i ben yn Rhagfyr 2018, roedd 17.2% o aelwydydd yng Nghymru heb waith, sy'n uwch na chyfartaledd y DU o 14.5%.[51]

Amddifadedd Cyflogaeth Abertawe

Ffigwr 2.6.8 Map amddifadedd cyflogaeth yn Abertawe

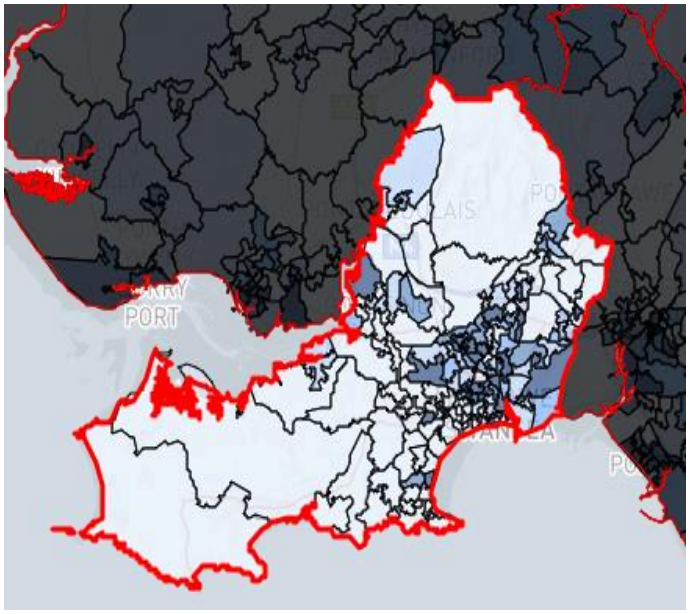

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal BIP Bae Abertawe, mae 22 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig yn y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 14.9% o'r rhai sydd yn yr Awdurdod Lleol ac 1.2% o'r rhai yng Nghymru.[52]

[51] Summary statistics for South West Wales region (gov.wales)
[52] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Amddifadedd Cyflogaeth Castell-nedd Port Talbot

Ffigwr 2.6.9 Map amddifadedd cyflogaeth Castell-nedd Port Talbot Employment

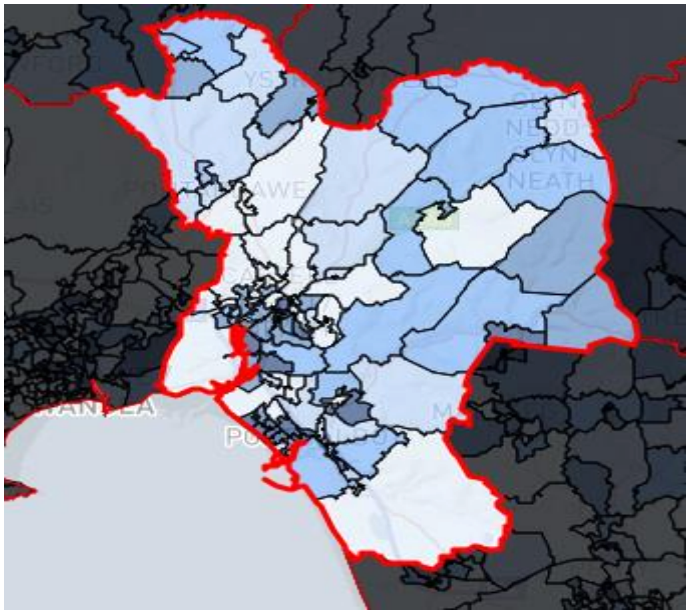

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal BIP Castell-nedd Port Talbot, mae 17 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig yn y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 18.7% o'r rhai sydd yn yr Awdurdod Lleol a 0.9% o'r rhai yng Nghymru.[53]

Y lefel gyflogaeth ydy'r cyfanswm o bobl sydd mewn cyflogaeth a'r gyfradd gyflogaeth ydy'r canran o'r boblogaeth sydd mewn cyflogaeth.

[53] MALIC – Castell-nedd Port Talbot (gov.wales)

Ffigwr 2.6.10 Lefelau cyflogaeth yn ôl Ardal Awdurdod Lleol a Rhanbarth Economaidd De-orllewin Cymru (Mawrth 2018)

Latest quarterly data

Employment – New data
(next update Sep 2018)

Table 1: Employment levels, year to March 2018 (a)

(levels in thousands)

		Compared to previous year			Compared to earliest available		
	Year to Mar 2018	Year to Mar 2017	Level Change	Percentage Change	2001	Level Change	Percentage Change
South West Wales	**306.1**	**313.9**	**-7.8**	**-2.5** ↓	**261.9**	**44.2**	**16.9** ↑
Pembrokeshire	54.9	56.9	-2.0	-3.5 ↓	45.4	9.5	21.0 ↑
Carmarthenshire	83.9	85.9	-2.0	-2.3 ↓	69.0	14.9	21.6 ↑
Swansea	107.5	108.1	-0.6	-0.5 ↓	96.8	10.7	11.1 ↑
Neath Port Talbot	59.7	63.0	-3.2	-5.1 ↓	50.7	9.1	17.9 ↑
Wales	**1,437.4**	**1,416.9**	**20.5**	**1.4** ↑	**1,238.6**	**198.8**	**16.1** ↑
United Kingdom	32,003.9	31,571.1	432.8	1.4 ↑	27,433.1	4,570.8	16.7 ↑

Source: Welsh Government analysis of Labour Force Survey (LFS)/Annual Population Survey (APS), ONS
(a) Employment levels for those aged 16 and over.

Ffigwr 2.6.11 sy'n dangos, yn 2020, fod cyfraddau cyflogaeth cyffredinol wedi gostwng ledled Bae Abertawe, gydag Abertawe a Chastell-nedd yn cofnodi'r gyfradd ddi-waith uchaf yn Rnahbarth De-orllewin Cymru. Mae cyfraddau cyflogaeth yn y rhanbarth yn is na chyfartaledd Cymru ac mae cyfraddau cyflogaeth yng Nghymru a'r Deyrnas Unedig, mewn cyferbyniad, wedi cynyddu.[54]

[54] Welsh economy in numbers: interactive dashboard | GOV.WALES

Ffigwr 2.6.11 cyfraddau cyflogaeth cyffredinol yn Ne-orllewin Cymru (Mehefin 2020)

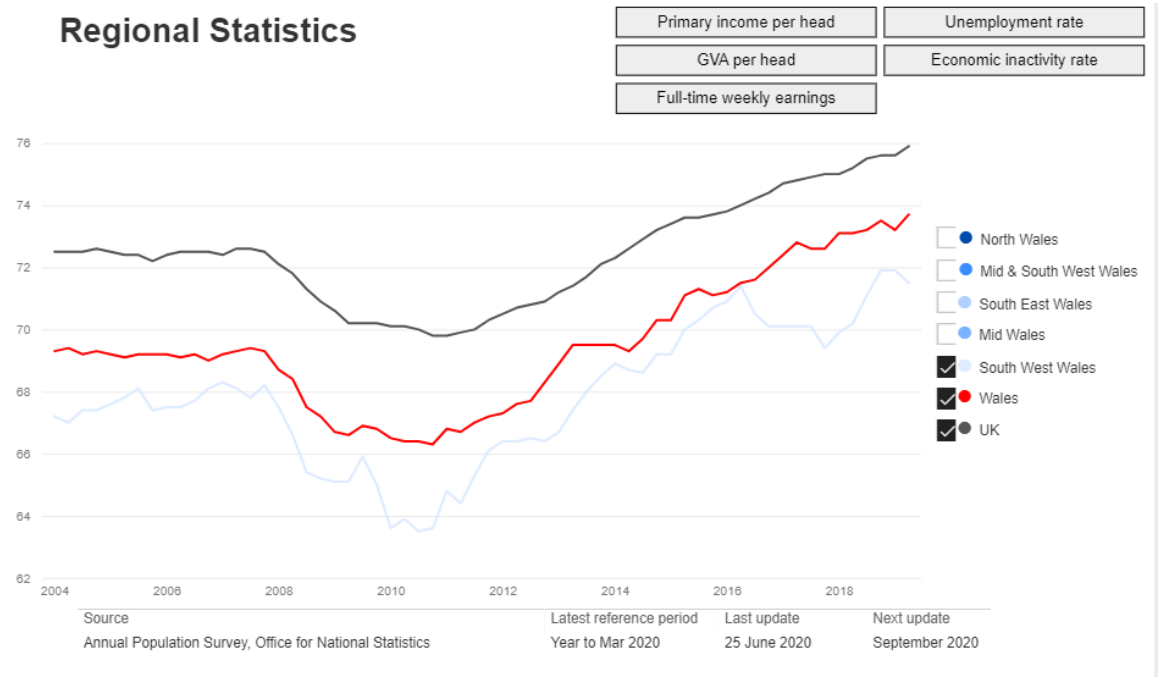

Ffigwr 2.6.12 Cyfraddau cyflogaeth yn ôl Ardal Awdurdod Lleol a Rhanbarth Economaidd ar gyfer y rhai hynny rhwng 16-64 oed (Mawrth 2020)

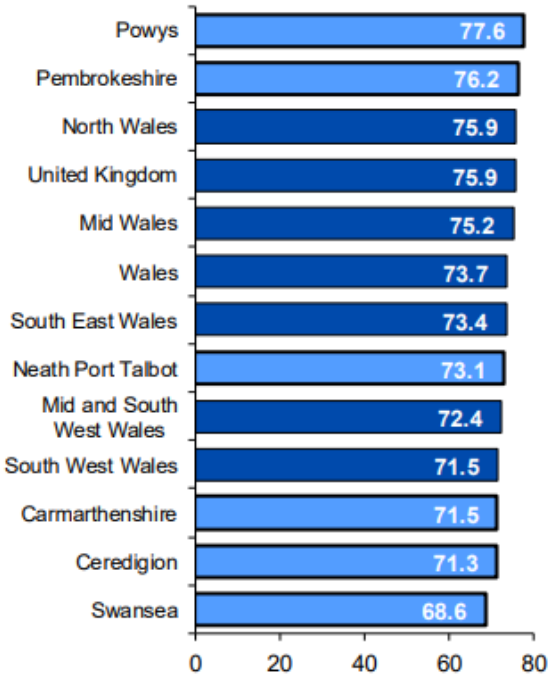

Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywdoraeth Cymru o Arolwg Llafurlu Cymru (ALlC) Arolwg Poblogaeth Blynyddol Swyddfa Ystadegau Gwladol

Cyfraddau Anweithgarwch Economaidd

Y gyfradd anweithgarwch economaidd ydy'r canran o'r boblogaeth sydd ddim mewn cyflogaeth nac yn ddi-waith. Mae pobl sy'n anweithgar yn economaidd yn cynnwys pobl sy'n gofalu am y teulu a/neu'r cartref, y rhai sydd wedi ymddeol a phobl sydd â salwch neu anabledd.

Ffigwr 2.6.13 sy'n dangos y cyfraddau anweithgarwch economaidd diweddaraf (ag eithrio myfyrwyr) ar gyfer y rhanbarthau economaidd a phob ardal Awdurdod Lleol yn Ne-orllewin Cymru. Abertawe a gofnododd y lefel uchaf o anweithgarwch economaidd gydag oddeutu 23.1% o'i gymharu â Chymru gydag 19.8%, tra bod Castell-nedd Port Talbot wedi cofnodi 20.9% o unigolion anweithgar yn economaidd rhwng 16 -64 oed ym Mawrth 2020.[55]

Ffigwr 2.6.13 Cyfraddau Anweithgarwch Economaidd Awdurdodau Lleol a Rhanbarthau Economaidd ar gyfer y rhai hynny rhwng 16-64 oed (ag eithrio myfyrwyr) Mawrth 2020

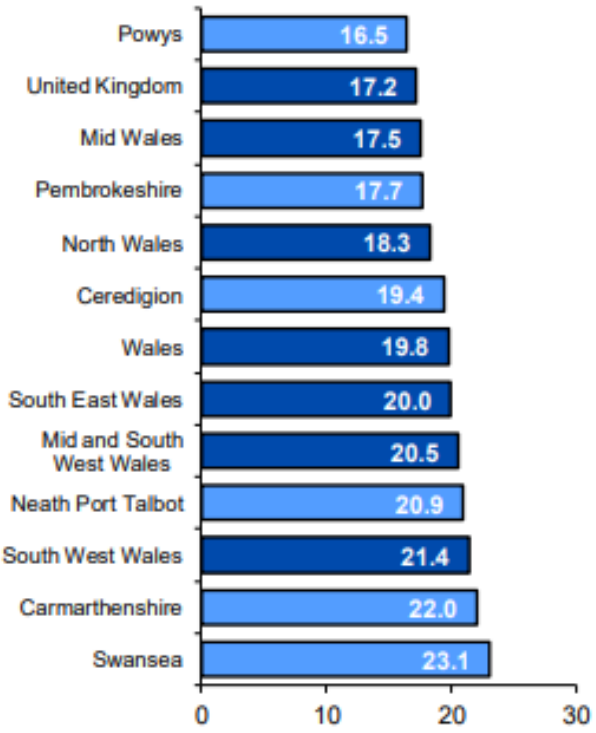

Ffynhonnell: Arolwg Poblogaeth Blynyddol, Swyddfa Ystadegau Gwladol

[55] Regional economic and labour market profiles, July 2020 (gov.wales)

Iechyd

Pwrpas y maes hwn ydy casglu amddifadedd mewn perthynas â diffyg iechyd da.

Dyma'r dangosyddion:

- Cyflyrau cronig a gofnodwyd gan feddygon teulu (cyfradd allan o 100), safonedig yn ôl oed-rhyw
- Salwch hirdymor cyfyngus (cyfradd allan o 100), safonedig yn ôl oed-rhyw
- Marwolaethau cyn pryd (cyfradd allan o 100,000), safonedig yn ôl oed-rhyw
- Cyflyrau iechyd meddwl a gofnodwyd gan feddygon teulu (cyfradd allan o 100), safonedig yn ôl oed-rhyw
- Digwyddedd canser (cyfradd allan o 100,000), safonedig yn ôl oed-rhyw
- Pwysau geni isel (genedigaethau sengl byw llai na 2.5 Kg, canran)
- Plant oed 4-5 sy'n ordew (canran)

Mae'r dangosyddion uchod wedi'u safoni yn ôl oed-rhyw lle bo'n bosib i addasu ar gyfer cyffredinrwydd disgwyliedig yr haint o fewn y boblogaeth isorweddol. Mae hyn yn caniatáu i'r mynegai adnabod ardaloedd lle mae amddifadedd iechyd yn bodoli y tu hwnt i effaith oed a rhyw.

Mae'r cysylltiad rhwng addifadedd ac iechyd yn gwbl amlwg ar draws Cymru, yn enwedig yng nghymunedau cymoedd ôl-ddiwydiannol de Cymru. Yma, mae deilliannau iechyd salach yn arwyddocaol waeth nag yng Nghymru ar y cyfan.

Amddifadedd Iechyd Abertawe

Ffigwr 2.6.13 Map amddifadedd iechyd yn Abertawe

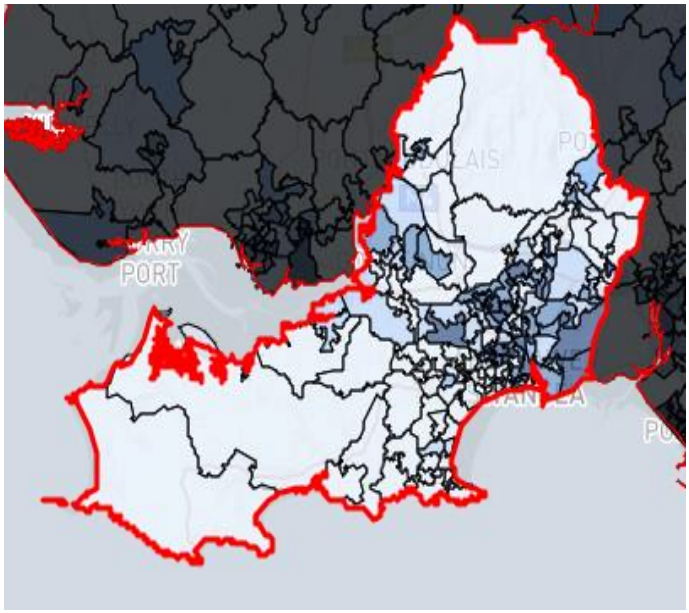

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, mae 18 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 12.2% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.9% o'r rhai hynny yng Nghymru.[56]

Amddifadedd Iechyd Catell-nedd Port Talbot

Ffigwr 2.6.14 Map amddifadedd iechyd yng Nghastell-nedd Port Talbot

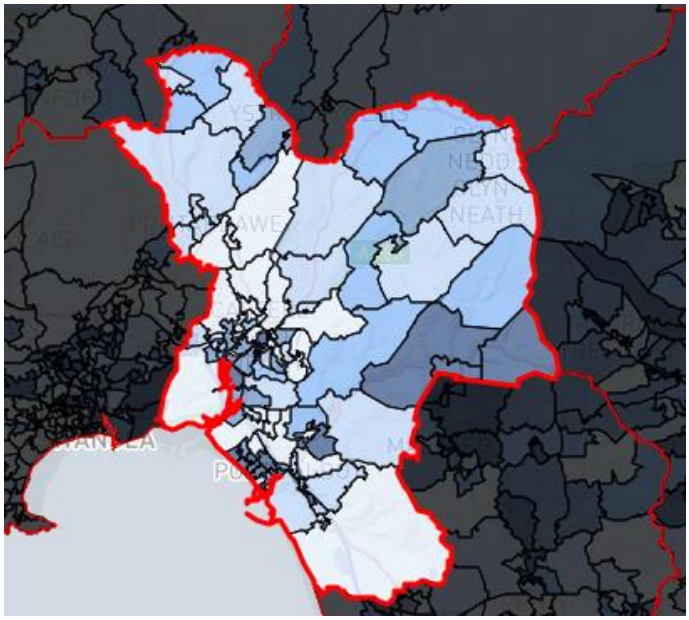

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

[56] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Port Talbot, mae 15 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 16.5% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.8% o'r rhai hynny yng Nghymru.[57] Am fwy o wybodaeth ar anghenion iechyd cyffredinol poblogaeth Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, gweler Pennod 3.

Addysg

Mae'r maes addysg yn casglu rhychwant yr amddifadedd yng nghyd-destun addysg, hyfforddiant a sgiliau. Fe'i lluniwyd i adlewyrchu'r anfantais addysgol o fewn ardal yn nhermau diffyg cymwysterau a sgiliau. Mae'r dangosyddion yn cyfleu cyrhaeddiad isel ymysg plant a phobl ifanc a'r diffyg cymwysterau ymysg oedolion.

Dymar' dangosyddion:

- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog Cyfnod Sylfaenol
- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog Cyfnod Allweddol 2
- Sgôr Pwyntiau Cyfartalog ar gyfer pynciau craidd Cyfnod Allweddol 4
- Absenoldeb mynych
- Canran o rai'n gadael wedi Cyfnod Allweddol 4 i fynd i Addysg Uwch
- Nifer yr oedolion rhwng 25-64oed heb unrhyw gymwysterau

Ammdifadedd Addysg Abertawe

Ffigwr 2.6.15 Map amddifadedd addysg yn Abertawe

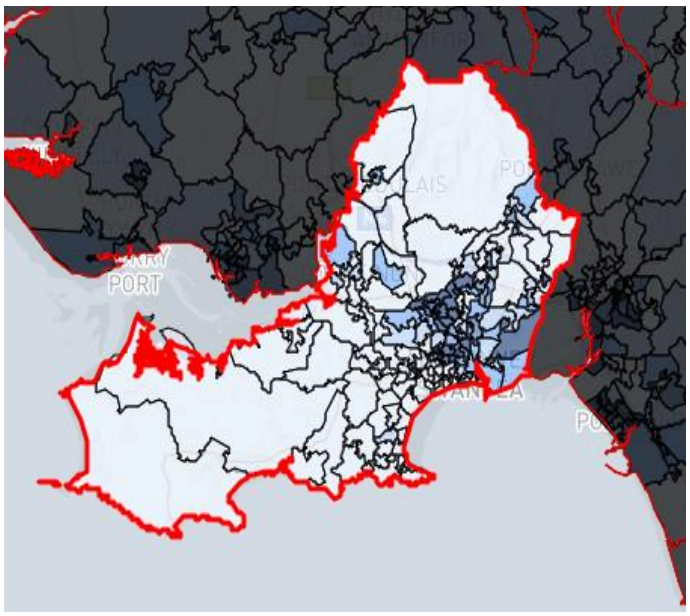

[57] WIMD - Neath Port Talbot (gov.wales)

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, mae 17 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 11.5% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.9% o'r rhai hynny yng Nghymru.[58]

[58] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Ammddifadedd Addysg Castell-nedd Port Talbot

Ffigwr 2.6.16 Map amddifadedd addysg yng Nghastell-nedd Port Talbot

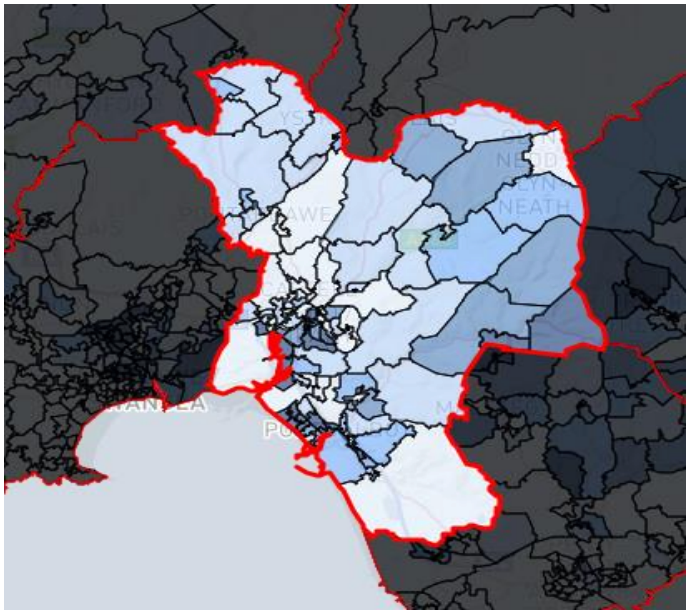

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Port Talbot, mae 18 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 19.8% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.9% o'r rhai hynny yng Nghymru.[59]

Cymwysterau

Yn ardal BIP Bae Abertawe, mae'r rhan fwyaf o boblogaeth oedolion oed gwaith wedi'u cymhwyso ar Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol (NQF) Lefel 2 neu uwch. Mae mwy o oedolion oed gwaith sydd wedi'u cymhwyso ar NQF Lefelau 2 i 4 yn Abertawe nag yng Nghastell-nedd Port Talbot. Yn gyffredinol, yng Nghymru nag sydd yng Nghastell-nedd Port Tablot. Mae gan Abertawe ganran ychydig yn uwch o'r rhai hynny sydd wedi'u cymhwyso ar Lefel 2 ac uwch o'i gymharu â Chymru (gweler Ffigwr 2.6.11).

[59] https://wimd.gov.wales/geography/la/W06000012?lang=cy#&min=0&max=10&domain=education

Ffigwr 2.6.11 Lefel cymhwyster uchaf oedolion oed gwaith yn ôl Awdurdod Lleol (2020)[60]

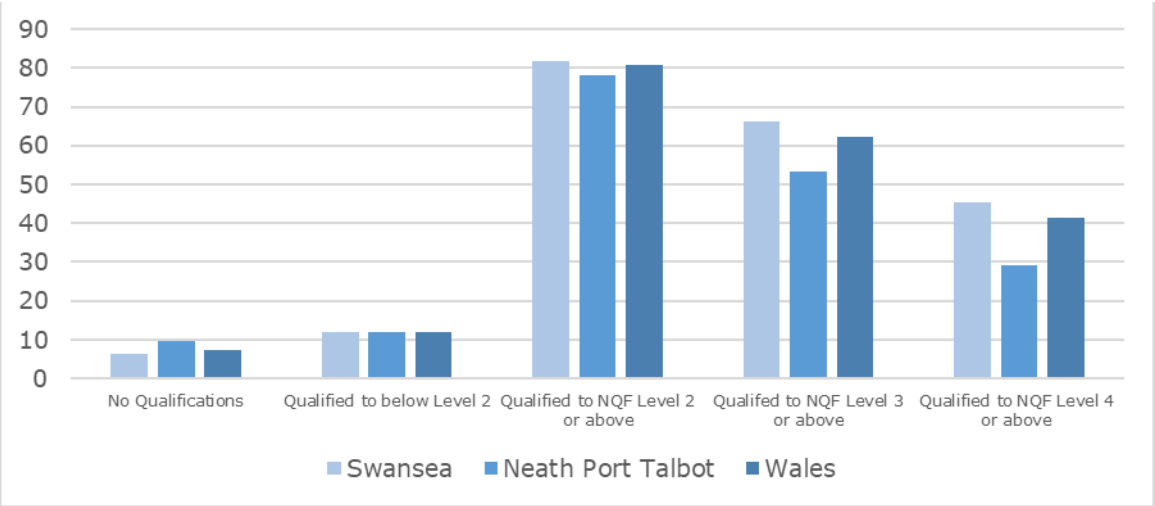

Hygyrchedd Gwasanaethau

Pwrpas y maes Hygyrchedd Gwasanaethau ydy casglu amddifadedd fel canlyniad i anallu aelwyd i hygyrchu ystod o wasanaethau a ysytyrir yn angenrheidiol ar gyfer bywyd bob dydd, yn gorfforol ac ar-lein.

Dyma'r dangosyddion:

- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i siopau bwyd
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i feddygfeydd teuluol
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i ysgolion Cynradd
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i ysgolion Uwchradd
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i Swyddfa'r Post
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i Lyfrgell Gyhoeddus
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i Fferyllfeydd
- Amseroedd teithio preifat i orsafoedd petrol (trafnidiaeth breifat yn unig)
- Cyfartaledd amseroedd teithio cyhoeddus a phreifat i gyfleusterau chwaraeon
- Prinder band llydan ar 30Mb/s (%)

Amddifadedd Hygyrchedd Abertawe at Wasanaethau

[60] https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Education-and-Skills/Post-16-Education-and-Training/Data-For-Regions-of-Wales/highestqualificationlevelofworkingageadults-by-region-localauthority

Ffigwr 2.6.12 Map amddifadedd hygyrchedd gwasanaethau yn Abertawe

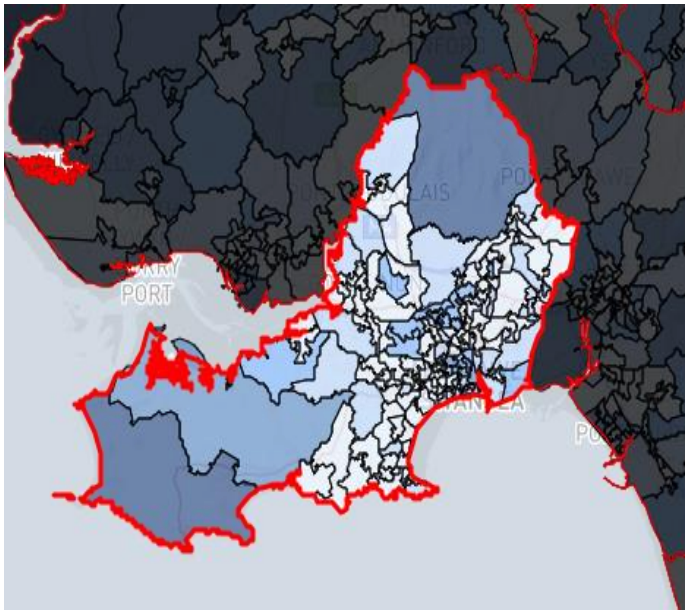

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, mae 2 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 1.4% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.1% o'r rhai hynny yng Nghymru.[61]

[61] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Amddifadedd Hygyrchedd Castell-nedd Port Tablot at Wasanaethau

Ffigwr 2.6.12 Map amddifadedd hygyrchedd gwasanaethau yng Nghastell-nedd Port Talbot

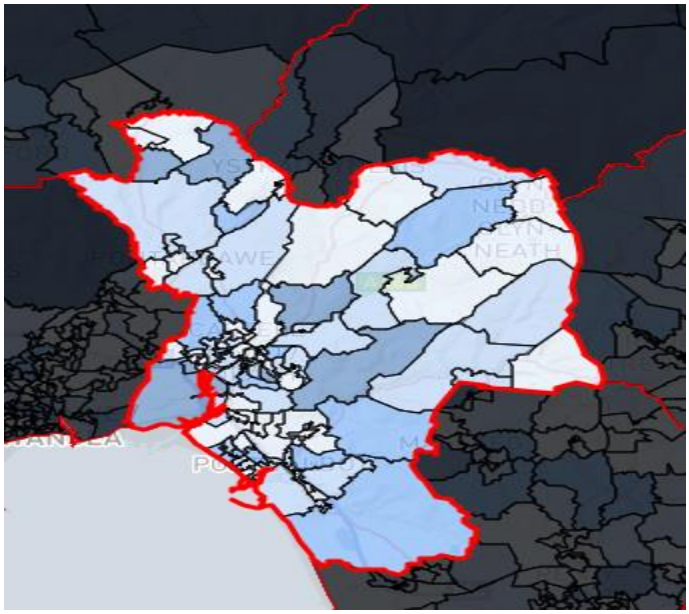

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Neath Port Talbot, does dim ACEHI yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru.[62]

[62] MALIC - Castell-nedd Port Talbot (gov.wales)

Ffigwr 2.6.13 Canran yr aelwydydd sy'n berchen car neu fan ym Mae Abertawe (2011)[63]

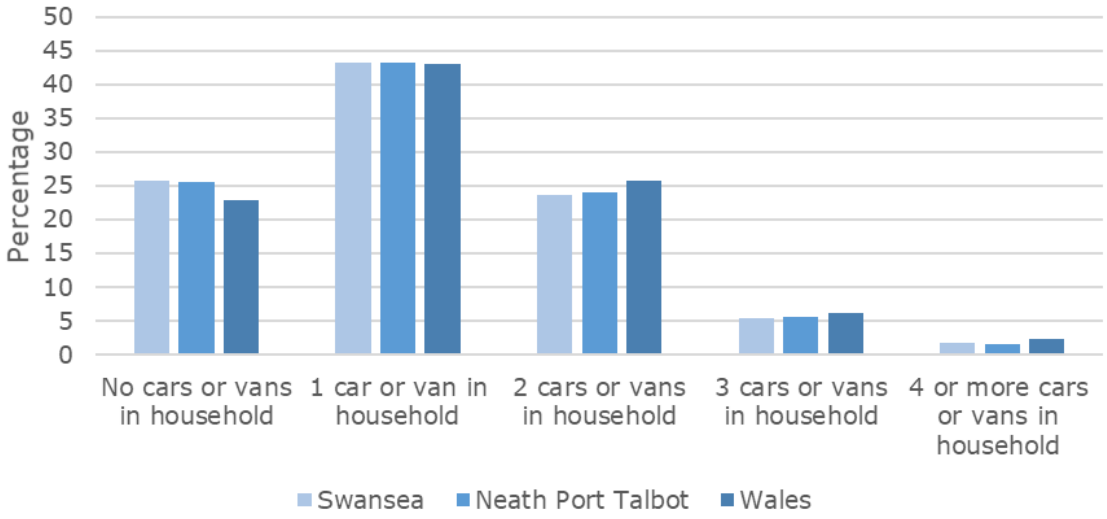

Mae'r rhan fwyaf o aelwydydd ym Mae Abertawe'n berchen 1 car neu fan. Mae oddeutu 26% o aelwydydd Bae Abertawe sydd ddim yn berchen car neu fan, sydd ychydig yn uwch nag ar draws Cymru (23%).

Amser teithio i Fferyllfa [64]

Ym Mae Abertawe, cyfartaledd amser teithio a dychwelyd cyhoeddus i fferyllfa ydy 28 munud. Cyfartaledd yr amser teithio a dychwelyd preifat ydy 5 munud.

Amser teithio i feddygfa deuluol[57]

Ym Mae Abertawe, cyfartaledd amser teithio a dychwelyd cyhoeddus i feddygfa deuluol ydy 30 munud. Cyfartaledd yr amser teithio a dychwelyd preifat ydy 6 munud.

[63] KS404EW (Car or van availability) - Nomis - Official Labour Market Statistics (nomisweb.co.uk)
[64] Data Dangosyddion yn ôl Byrddau Iechyd Lleol – Pob Maes (gov.wales)

Tai

Mae mae tai MALlC yn nodi tai annigonol, yn nhermau amgylchiadau byw ffisegol ac argaeledd.Yma, mae amgylchiadau byw yn golygu addasrwydd tai i'w trigolion, er enghraifft, yn nhermau iechyd a diogelwch, ac addasiadau angenrheidiol.

Dyma'r dangosyddion:

- Canran y bobl sy'n byw mewn tai gorlawn (mesur ystafelloedd cysgu)
- Dangosydd newydd sydd wedi'i fodelu ar dai o ansawdd gwael, sy'n mesur y tebygolrwydd fod tai mewn cyflwr gwael neu'n cynnwys peryg difrifol.

Amddifadedd Tai Abertawe

Ffig 2.6.14 Map amddifadedd tai yn Abertawe

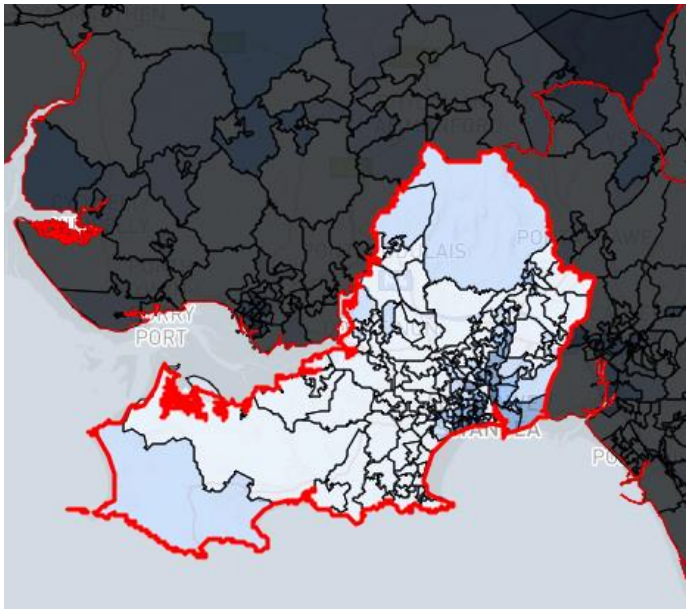

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, mae 11 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 7.4% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.6% o'r rhai hynny yng Nghymru.[65]

[65] MALlC - Abertawe (gov.wales)

Amddifadedd Tai Castell-nedd Port Talbot

Ffig 2.6.15 Map amddifadedd tai yng Nghastell-nedd Port Talbot

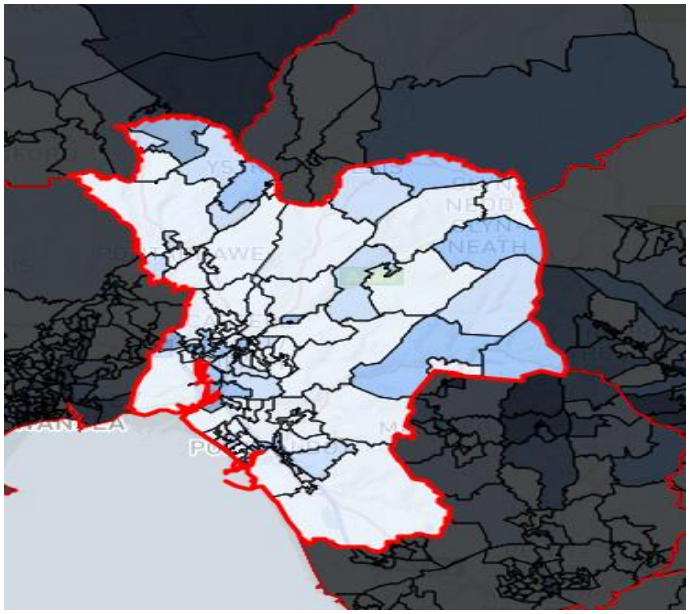

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Port Talbot, mae 2 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 2.2% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.1% o'r rhai hynny yng Nghymru.[66]

Ffigwr 2.6.16 Deiliadaeth Tai ym Mae Abertawe yn ôl Awdurdod Lleol (2011)[67]

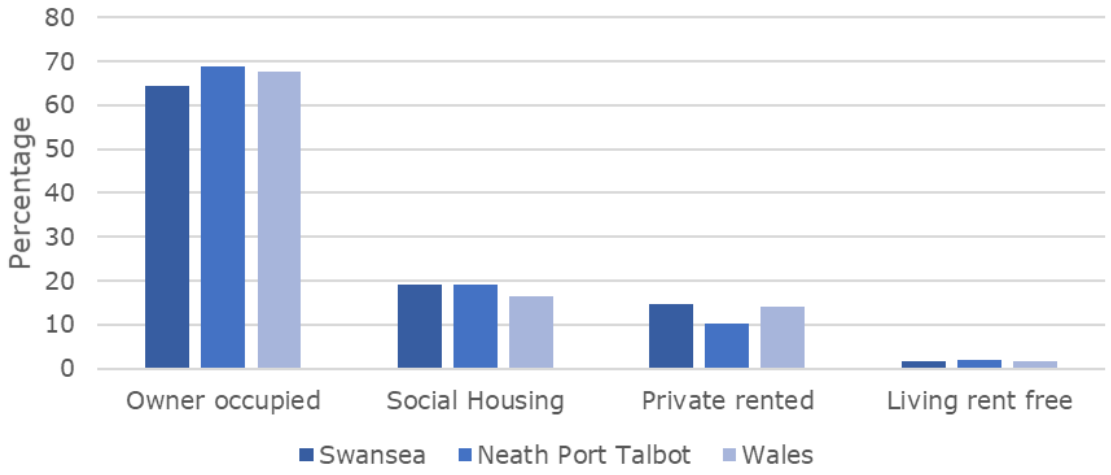

Cyn belled ag y mae deiliadaeth tai yn ardal BIP Bae Abertawe yn y cwestiwn, mae mwyafrif y cartrefi un ai dan berchnogaeth lawn neu dan berchnogaeth gyda morgais neu trwy fenthyciad (Ffigwr 2.6.13).

[66] WIMD - Neath Port Talbot (gov.wales)

[67] QS405EW (Tenure - Households) - Nomis - Official Labour Market Statistics (nomisweb.co.uk)

Ffigwr 2.6.17 Cyfansoddiad aelwydydd yn ôl Awdurdod Lleol (Cyfrifiad, 2011, ONS)

		Abertawe (%)	Castell-nedd Port Talbot (%)
Un teulu	Cwpl priod neu bartneriaeth sifil o'r un rhyw*	30.4	33.9
	Unig riant*	11.6	12.3
	Cwpl yn cyd-fyw*	8.6	9.5
	Pawb yn 65 oed neu'n hŷn	8.7	8.7
Un person	Aelwyd un person	33.3	30.2
Arall	Math arall o aelwyd	7.4	5.4
*Gyda neu heb blant/plant dibynnol neu annibynnol neu heb fod yn ddibynnol			

Mae mwyafrif aelwydydd BIP Bae Abertawe yn cynnwys cyplau priod neu bartneriaethau sifil o'r un rhyw (gyda neu heb blant) ac aelwydydd un person.

Amgylchfyd ffisegol

Pwrpas y maes hwn ydy mesur ffactorau yn yr ardal leol a all effeithio ar les neu ansawdd bywyd y rhai hynny sy'n byw yn yr ardal.

Dyma'r dangosyddion:

- Gwerthoedd crynodiad cyfartalog nitrogen deuocsid wedi'u pwysoli yn ôl poblogaeth (NO2)
- Gwerthoedd crynodiad cyfartalog gronynnau wedi'u pwysoli yn ôl poblogaeth <10 µm (PM10)
- Gwerthoedd crynodiad cyfartalog gronynnau wedi'u pwysoli yn ôl poblogaeth <2.5 µm (PM2.5)
- Agosrwydd at fannau gwyrdd hygyrch, gwyrdd naturiol – mesur canran aelwydydd o fewn 300 metr at fan gwyrdd hygyrch, gwyrdd naturiol
- Sgôr Man Gwyrdd Amgylchol – mesur Mynegai Amrywiaeth Llystyfiant a Normaleiddiwyd cymedrig aelwyd (NDVI)
- Risg llifogydd

Amddifadedd Amgylchfyd Ffisegol Abertawe

Ffigwr 2.6.18 Map amddifadedd amgylchfyd ffisegol yn Abertawe

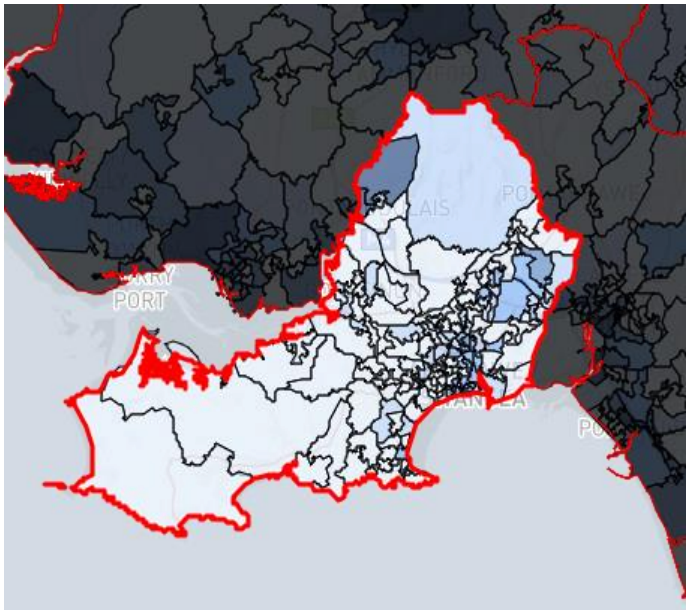

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, mae 2 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 1.4% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.1% o'r rhai hynny yng Nghymru.[68]

[68] WIMD - Swansea (gov.wales)

Amddifadedd Amgylchfyd Ffisegol Castell-nedd Port Talbot

Ffigwr 2.6.19 Map amddifadedd amgylchfyd ffisegol yng Nghastell-nedd Port Talbot

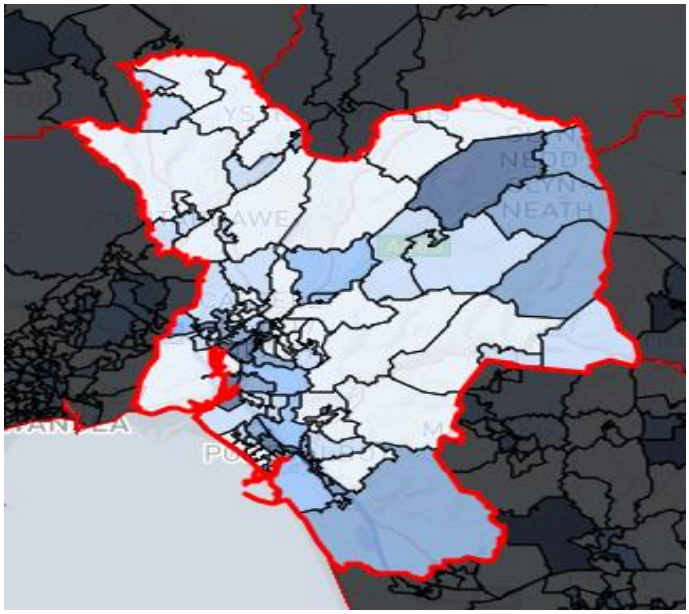

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Port Talbot, mae 8 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 8.8% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.4% o'r rhai hynny yng Nghymru.[69]

[69] MALIC - Castell-nedd Port Talbot (gov.wales)

Diogelwch Cymunedol

Mae'r maes diogelwch cymunedol yn ystyried amddifadedd yn ymwneud â byw mewn cymuned ddiogel. Mae'n delio â phrofiad go iawn o droseddau a thân, yn ogsytal â chanfyddiadau ynghylch diogelwch wrth fynd a dod yn yr ardal leol.

Dyma'r dangosyddion:

- Bwrgleriaethau a gofnodwyd gan yr heddlu
- Difrod troseddol a gofnodwyd gan yr heddlu
- Lladrata a gofnodwyd gan yr heddlu
- Troseddau treisgar a gofnodwyd gan yr heddlu
- Achosion o dân
- Ymddygiad Gwrth-gymdeithasol (ASB) a gofnodwyd gan yr heddlu

Amddifadedd Diogelwch Cymunedol yn Abertawe

Ffigwr 2.6.20 Map amddifadedd diogelwch cymunedol yn Abertawe

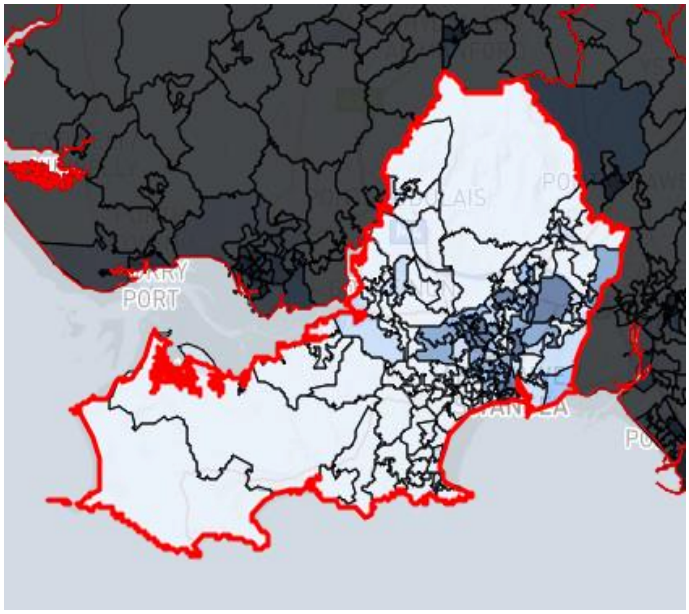

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Abertawe, mae 15 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 10.1% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.8% o'r rhai hynny yng Nghymru.[70]

[70] MALIC - Abertawe (gov.wales)

Amddifadedd Diogelwch Cymunedol yng Ngastell-nedd Port Talbot

Ffigwr 2.6.20 Map amddifadedd diogelwch cymunedol yng Nghastell-nedd Port Talbot

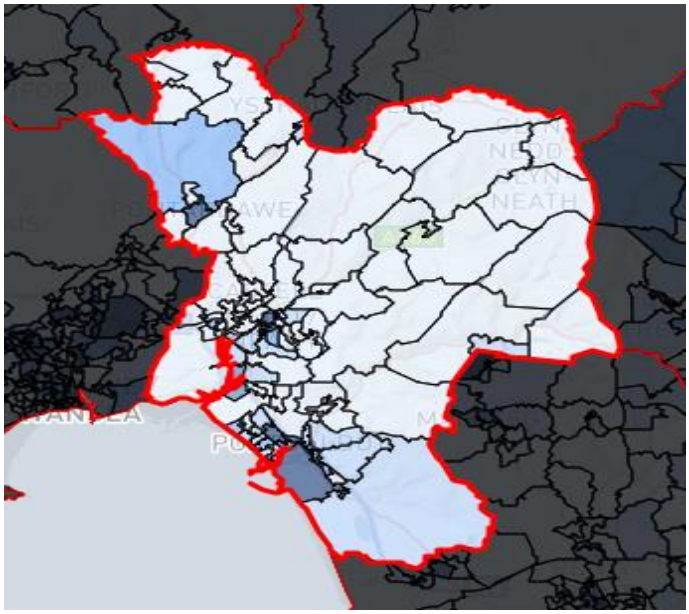

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (2019): Daearyddiaeth

Yn ardal Awdurdod Lleol Castell-nedd Port Talbot, mae 5 ACEHI sydd yn y 10% mwyaf difreintiedig ar gyfer y maes hwn yng Nghymru. Mae hyn yn cyfrif am 5.5% o'r rhai yn yr Awdurdod Lleol a 0.3% o'r rhai hynny yng Nghymru.[71]

[71] MALIC - Castell-nedd Port Talbot (gov.wales)

2.7 Genedigaethau

Mae'r gyfradd genedigaethau cyffredinol yn ardal BIP Bae Abertawe wedi aros yn sefydlog rhwng 2013 a 2017 (10.0 i bob 1,000 o'r boblogaeth) a dim ond ychydig is na chyfartaledd Cymru o 10.3 i bob 1,000 o'r boblogaeth.[72]

Yn 2017-18 ar gyfer Abertawe, fe welwyd gostyngiad bach yn y gyfradd genedigaethau o 10.0 i 9.6 ac fe barhaodd y tueddiad hwn yn 2019 a gostwng i 9.1 i bob 1000 o'r boblogaeth. Ar gyfer Castell-nedd Port Talbot, fe welwyd gostyngiad o 10.0 i 8.9 i bob 1000 o'r boblogaeth yn 2019.

Mae'r Gyfradd Ffrwythlondeb Gyffredinol (GFR) yn mesur nifer y genedigaethau byw i ferched o oed cael plant (15 i 44 mlwydd oed). Yn 2019, roedd y gyfradd ffrwythlondeb gyffredinol ar gyfer Abertawe yn 48.1 i bob 1000 o ferched oed cael plant ac yn 51.3 ar gyfer Castell-nedd Port Talbot. Mae'r ddwy yn ise na chyfartaledd Cymru, sy'n 53.3 i bob 1000 o ferched oed cael plant.[73]

Mae pwysau geni isel (LBW) yn fesur pwysig arall o iechyd poblogaeth gan y bydd gan fabanod asy'n cael eu geni gyda phwysau geni isel risgiau iechyd ychwnanegol fydd yn gofyn cael eu rheoli'n agos yn y cyfnod ôl-enedigol. Maen nhw hefyd ar risg cynyddol ar gyfer cyflyrau iechyd hirdymor a all fod angen eu dilyn dros amser.

Mae'r graff tueddiadau (Ffigwr 2.7.1) yn nodi fod y gyfradd o fabanod pwysau geni isel yn ardal Castell-nedd Port Talbot wedi bod yn codi'n raddol ac mae bellach 1.3% uwchlaw cyfartaledd Cymru (5.3%) yn 2018[74]. Mae Abertawe'n debyg i gyfartaledd Cymru ar 5.4%. Yn gyffredinol, mae BIP Bae Abertawe yn 5ed ymysg byrddau iechyd Cymru (Ffigwr 2.7.2).[75]

Fodd bynnag, mae hyn yn amrywio yn ôl ardal ddaearyddol fel y gwelir yn Ffigwr 2.7.3. Mae hyn yn dynodi fod canran uwch o fabanod LBW a enir yn fyw yn byw yn 6 o'r 13 ardal gynnyrch ehangach.[76]

[72] Cyfraddau genedigaethau ONS Nomis - Official Labour Market Statistics - Nomis - Official Labour Market Statistics (nomisweb.co.uk)
[73] PHOF 2017 Workbook: PHOF 2017 LAHB - Trends (tableau.com)
[74] PHOF 2017 PHOF 2017 LAHB - Charts | Tableau Public
[75] PHOF 2017 Workbook: PHOF 2017 Sub LA - USOA (tableau.com)

Ffigwr 2.7.1 Tueddiadau Pwysau Geni Isel yn ardal BIP Bae Abertawe 2009 -2018[77]

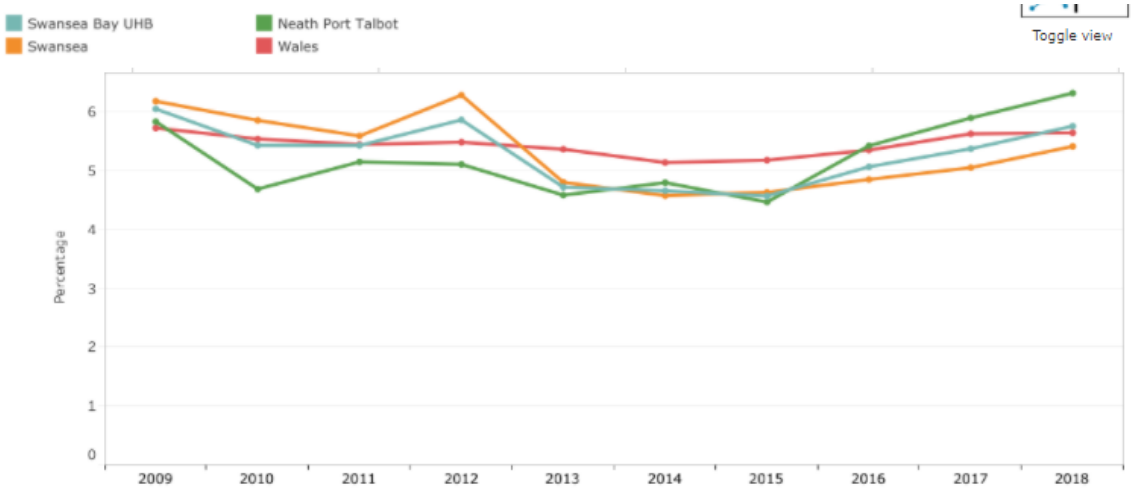

Area	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Swansea Bay UHB	6.0	5.4	5.4	5.9	4.7	4.7	4.6	5.1	5.4	5.8
Swansea	6.2	5.9	5.6	6.3	4.8	4.6	4.6	4.8	5.0	5.4
Neath Port Talbot	5.8	4.7	5.1	5.1	4.6	4.8	4.5	5.4	5.9	6.3
Wales	5.7	5.5	5.4	5.5	5.4	5.1	5.2	5.3	5.6	5.6

Ffigwr 2.7.2 Safle BIP Bae Abertawe yn y rhestrau Pwysau Geni Isel yn 2018[43]

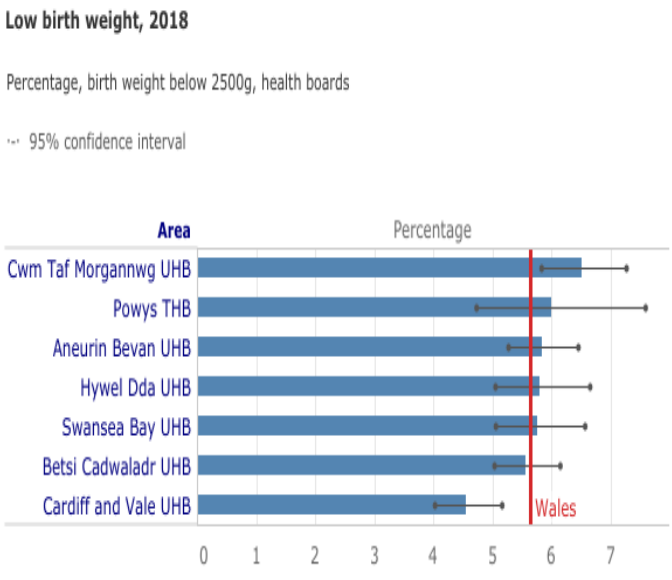

Area	Value	95% Confidence Interval	Count
Cwm Taf Morgannwg UHB	6.5	(5.8 to 7.3)	295
Powys THB	6.0	(4.7 to 7.6)	64
Aneurin Bevan UHB	5.8	(5.3 to 6.4)	352
Hywel Dda UHB	5.8	(5.0 to 6.6)	190
Swansea Bay UHB	5.8	(5.0 to 6.6)	211
Betsi Cadwaladr UHB	5.6	(5.0 to 6.1)	362
Cardiff and Vale UHB	4.6	(4.0 to 5.2)	236
Wales	5.6	(5.4 to 5.9)	1714

[77] Workbook: PHOF 2017 LAHB - Trends (tableau.com)

Ffigwr 2.7.3 Canran babanod Pwysau Geni Isel a anwyd yn yr Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Uwch rhwng 2016 a 2018[44]

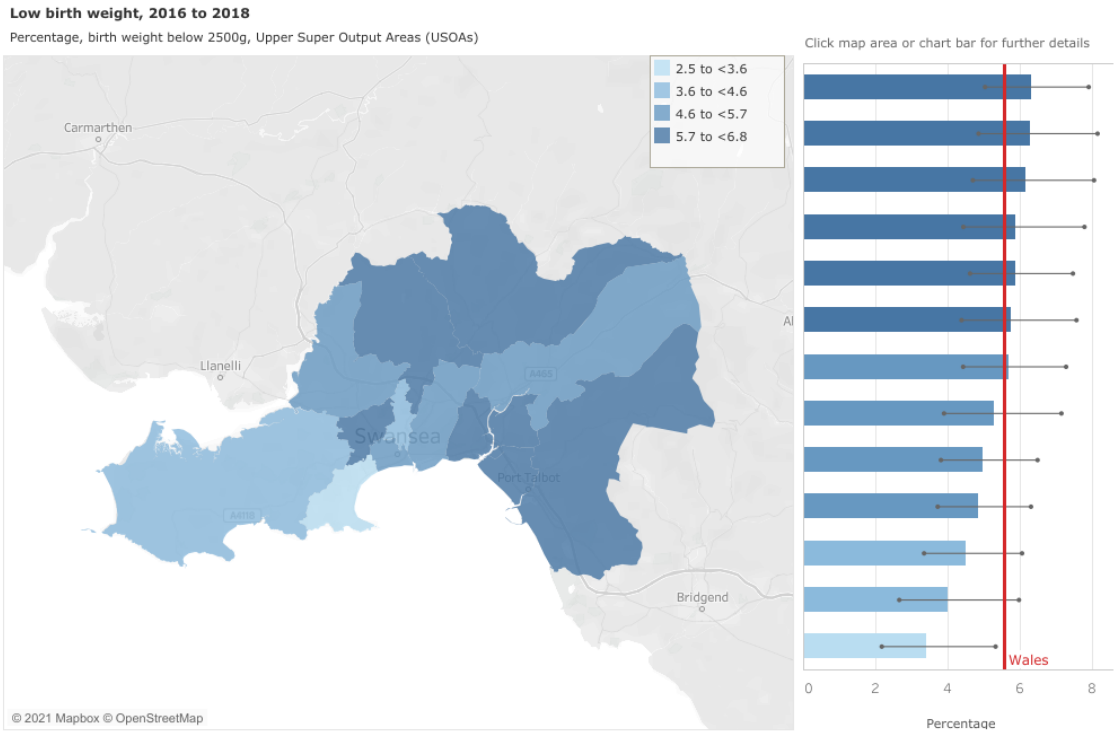

2.8 Disgwyliad oes

Disgwyliad oes ydy amcangyfrif y nifer cyfartalog o flynyddoedd i disgwylid i fabanod newyddanedig fyw, a chaniatáu bod y cyfraddau marwolaeth presennol ar gyfer yr ardal lle'u ganwyd yn gymwys trwy gydol eu bywydau.

Bydd hyd oes pobl yn amrywio'n sylweddol a gellid defnyddio disgwyliad oes i gymharu cyfraddau marwolaeth rhwng ac oddi fewn i gymunedau a gwledydd eraill dros amser. Mae hi hefyd yn bwysig ystyried ansawdd bywyd, a gyfrifir gan ddefnyddio mesur Disgwyliad bywyd iach (HLE).

Mae Disgwyliad bywyd iach adeg genedigaeth yn cynrychioli'r nifer o flynyddoedd gall person ddisgwyl byw mewn iechyd da. Mae hi efallai'n ddangosydd gwell o iechyd cyffredinol, gan ei fod yn edrych ar y cyfnod o fywyd mewn iechyd da, gan anwybyddu'r cyfnod lle all ansawdd bywyd fod yn wael.

Yn ôl adroddiad diweddar gan Iechyd Cyhoeddus Cymru, mae disgwyliad oes yng Nghymru, ynghyd â gwledydd eraill, wedi bod yn pallu ac yn newid arwyddocaol i'r cynydd graddol a welwyd mewn disgwyliad oes ers diwedd yr Ail Ryfel Byd.[78] Dyma rai o'r prif gasgliadau:

- Dydy disgwyliad oes gwrywod a menywod yng Nghymru ddim ond wedi cynyddu o 0.2 o flynyddoedd a 0.1 o flynyddoedd ers 2010-12. Cyn hyn, roedd y codiadau yn 2.6 mlynedd a 2 flynedd rhwng 2001-03 a 2010-12.
- Gostyngodd y gyfradd marwolaethau o bob achos yng Nghymru o bron i 20% rhwng 2002 a 2011; fodd bynnag, ni chafwyd fawr o newid ers 2011.
- Mae'r bwlch yn y gyfradd marwolaethau rhwng cwintelau amddifadedd wedi lledu rhywfaint yn ystod y blynyddoedd diwethaf.
- Mae dadansoddiad o ddadgyfansoddiad disgwyliad oes yn dangos, ar gyfer gwrywod a menywod fel ei gilydd, mai'r rhai oddeutu 60-84 mlwydd oed oedd y prif gyfranwyr at gynyddu disgwyliad oes ond bod y gwelliannau hyn wedi arafu'n sylweddol rhwng 2002-04 a 2015-17.
- Yn yr un modd, mae gwelliannau mewn cyfraddau marwolaeth clefydau cylchrediad wedi arafu
- Mae cynnydd ym marwolaeth o glefydau anadlol a dementia a chlefyd Alzheimer's wedi cyfrannu'n negyddol at wella disgwyliad oes.

[78] Disgwyliad Oes a Marwolaethau yng Nghymru, Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2020
Cyhoeddi adroddiad Disgwyliad Oes a Marwolaethau yng Nghymru - Iechyd Cyhoeddus Cymru (nhs.wales)

- Dylid nodi fod y bwlch yn nisgwyliad oes iach rhwng y rhannau mwyaf a lleiaf difreintiedig ardal y Bwrdd Iechyd yn parhau i dyfu.

Mae BIP Bae Abertawe'n dilyn tueddiadau Cymru gyfan o ran disgwyliad oes ac mae hynny'n arafu. Ar gyfer gwyrywod sy'n byw yn Abertawe, y disgwyliad oes ydy 77 mlynedd, sydd ychydig yn is na chyfartaledd Cymru o 78, tra bod yr oed ar gyfer menywod yr un peth â chyfartaledd cymru, sef 82 mlwydd oed. Ar gyfer gwrywod sy'n byw yng Nghastell-nedd Port Talbot, mae disgwyliad oes yn 77 ac ychydig yn uwch, sef 80 o flynyddoedd i fenywod (gweler Ffigyrau 2.8.1, 2.8.2 a 2.8.3).[79]

Ffigwr 2.8.1 Disgwyliad oes i wrywod adeg genedigaeth yn ardal BIP Bae Abertawe (2006-08 i 2015-2017)

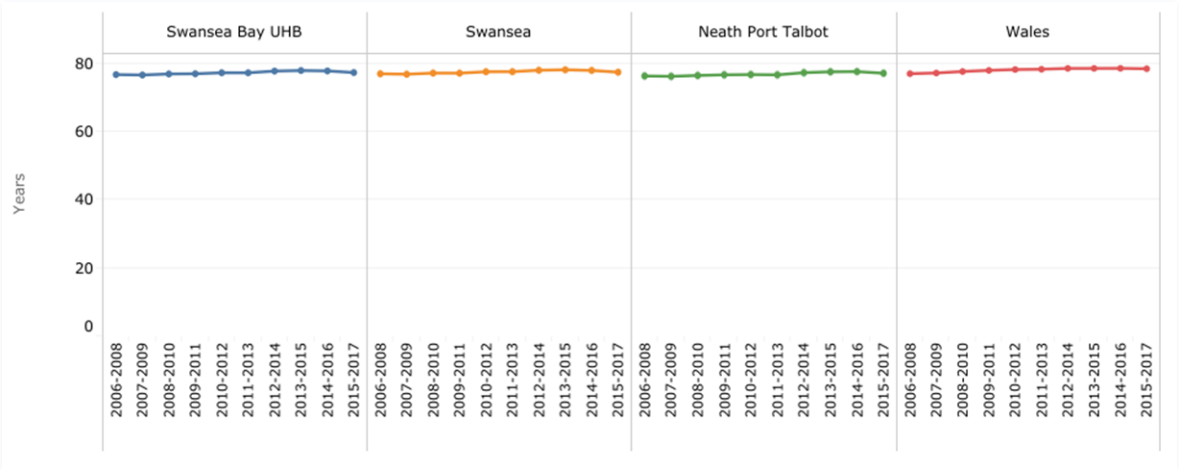

Ffigwr 2.8.2 Disgwyliad oes ar gyfer mwnywod adeg genedigaeth yn ardal BIP Bae Abertawe (2006-08 i 2015-2017)

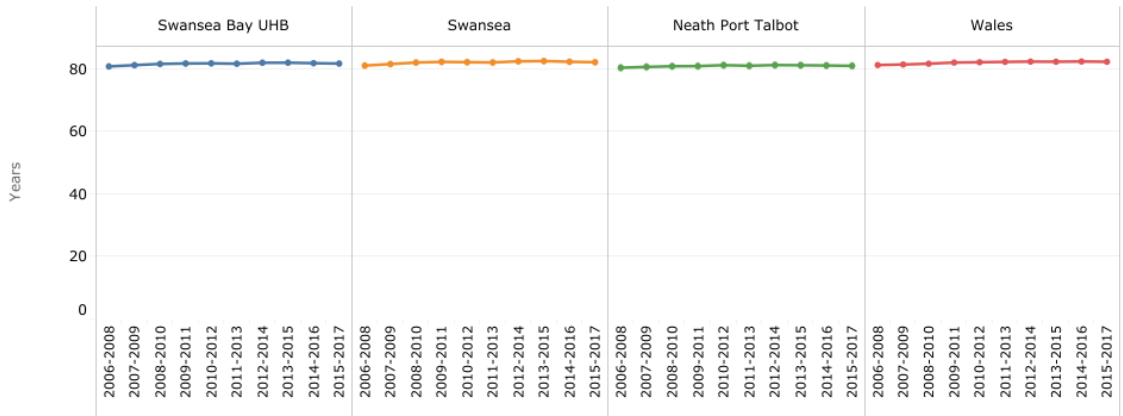

[79] Disgwyliad Oes adeg genedigaeth (gwrywod a menywod) Workbook: PHOF 2017 LAHB - Trends (tableau.com)

Ffigwr 2.8.3 Disgwyliad Oes a Disgwyliad bywyd iach adeg genedigaeth yn ôl Awdurdod Lleol 2010-2014[80]

	Abertawe	Castell-nedd Port Talbot	Cymru
Gwrywod			
Disgwyliad Oes	77.8	77	78.3
Disgwyliad bywyd iach	65.3	60.7	61.4
Canran disgwyliad oes mewn iechyd da	83.3	84.2	80.4
Menywod			
Disgwyliad Oes	82.3	81.7	80.4
Disgwyliad bywyd iach	66.7	65.0	62.4
Canran disgwyliad oes mewn iechyd da	81.1	79.5	76.9

Disgwyliad oes ac amddifadedd yng Nghymru

Y Mynegai Gogwydd Anghydraddoldeb (MGA) sy'n mesur y gwahaniaeth mewn disgwyliad oes rhwng adrannau mwyaf a lleiaf difreintiedig poblogaeth leol. Mae rhychwant yr anghyfartaledd mewn disgwyliad bywyd iach gwrywod a menywod adeg genedigaeth yng Nghymru dros 18 mlynedd i wrywod ac 19 o flynyddoedd i fenywod. Tra bo'r anghyfartaledd, fel y'i mesurid gan yr ystod a'r MGA, yn debyg i wrywod, cafwyd bod yr ystod yn tanamcanu'r anghyfartaledd mewn Disgwyliad bywyd iach i fenywod o flwyddyn.

O 2015 i 2017, roedd anghyfartaledd y disgwyliad oes i wrywod adeg genedigaeth yng Nghymru yn sefyll ar 9.0 mlynedd, anghyfartaledd a oedd yn arwyddocaol uwch yn ystadegol na'r hyn ar gyfer menywod, a oedd yn sefyll ar 7.5 mlynedd. Roedd bwlch mwy sylweddol yn nisgwyliad oes iach adeg genedigaeth, ond bod yr anghyfartaledd o chwith, gyda menywod â'r aghyfartaledd mwyaf, sef 19.4 mlynedd o'i gymharu â 18.1 mlynedd ar gyfer gwrywod (Ffigyrau 2.8.4 a 2.85).[81]

Wedi 65 mlwydd oed, roedd anghyfartaleddau mewn disgwyliad oes yng Nghymru'n parhau gyda bwlch o 4.6 blynedd ar gyfer gwrywod a menywod fel ei gilydd, gan ddangos aliniad ym maint yr anghyfartaledd mewn oedrannau hŷn yng Nghymru. Yn 65 mlwydd oed, roedd bwlch disgwyliad bywyd iach hefyd yn ehangach ar gyfer menywod (6.2 o flynyddoedd) o'i gymharu â 5.1 o flynyddoedd i wrywod.

[80] Disgwyliad oes a disgwyliad bywyd iach adeg genedigaeth yn ôl Bwrdd Iechyd Lleol ac Awdurdod Lleol (llyw.cymru)

[81] Health state life expectancies by national deprivation deciles, England and Wales - Office for National Statistics (ons.gov.uk)

2.9 Marwolaethau

Ers canol yr ugeinfed ganrif, mae cyfraddau marwolaeth yng Nghymru wedi bod yn gostwng, fel canlyniad i ddatblygiadau meddygol o ran diagnosis, triniaethau a gwelliant mewn ffyrdd o fyw, yn enwedig mewn perthynas â smygu.

Dylanwedir ar nifer y marwolaethau pob 100,000 o'r boblogaeth gan ddosbarthiad oedran y boblogaeth. Mae cyfraddau marwolaethau a safonir yn ôl oedran yn addasu yn ôl gwahaniaethau yn nosbarthiad oedran poblogaeth trwy gymhwyso'r cyfraddau marwolaeth oed-benodol a arsylwyd ar gyfer pob poblogaeth i boblogaeth safonol.

Yn 2021, mae'r cyfraddau ar gyfer lleoliadau Castell-nedd Port Talbot ac Abertawe ychydig yn uwch na chyfraddau Gymru Gyfan.[82]

Cafodd y gyfradd ei gyfrifo gan ddefnyddio Poblogaeth Safonol Ewropeaidd (ESP) 2013, a ddisodlodd safonau ESP 1976, sy'n cyfrif am y newid arwyddocaol yn y cyfraddau safonedig yn ôl oedran i bob 100,000 o'r boblogaeth o'u cymharu â'r ffigyrau a adroddwyd yn flaenorol.

Ffigwr 2.9.1 Cyfradd marwolaeth safonedig yn ôl oedran ar gyfer gwrywod a menywod yn ardal BIP Bae Abertawe (2019)

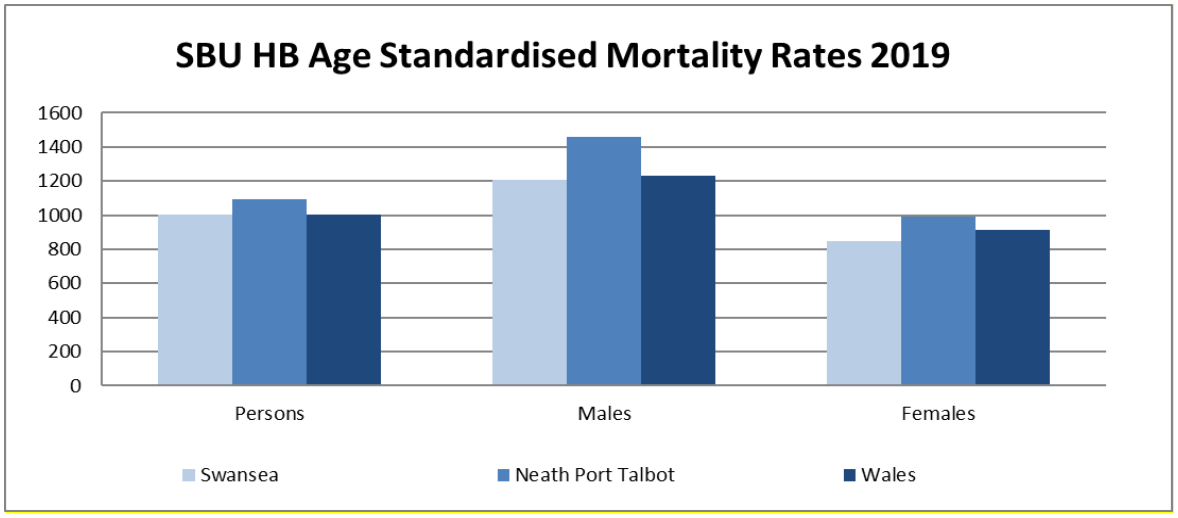

[82] Gwybodaeth Marwolaeth - Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe (gig.cymru)

Marwolaethau Diangen

Diffinnir marwolaethau diangen fel rhai

a) Ataliadwy :-

Gellir osgoi pob neu'r rhan fwyaf o farwolaethau o'r achos hwnnw trwy ymyriad iechyd cyhoeddus, e.e. marwolaethau'n gysylltiedig â smygu.

b) Triniadwy:-

Gellir osgoi pob neu'r rhan fwyaf o farwolaethau o'r achos hwnnw trwy ofal iechyd o ansawdd dda, e.e. asthma.

Ffigwr 2.9.2 Achosion marwolaeth yr ystyrir yrhai y gellid eu hosgoi, yn ataliadwy ac yn driniadwy, cyfraddau safonedig yn ôl oedran Ewropeaidd (EASR) i bob 100,000 person, BIP Bae Abertawe, 2014-2019

	Mae modd eu hosgoi			**Triniadwy**			**Ataliadwy**		
Blwyddyn	Cyfrif	EASR 95% cyfwng hyder		Cyfrif	EASR 95% cyfwng hyder		Cyfrif	EASR 95% cyfwng hyder	
2014	911	269	(252-287)	335	99	(89-110)	576	170	(156-184)
2015	1,003	292	(274-310)	335	103	(92-114)	650	189	(174-204)
2016	1,058	304	(286-323)	341	98	(87-108)	718	207	(192-222)
2017	1,035	294	(276-312)	341	96	(86-107)	695	198	(183-213)
2018	1,046	296	(278-314)	365	103	(92-113)	681	193	(179-208)
2019	997	278	(261-295)	361	101	(90-111)	637	178	(164-191)

Mae hwn yn dangos y gyfradd a gyfrifwyd o'r marwolaethau yr ystyriri y mae modd eu hosgoi (a ddangosir fel cyfradd safonedig yn ôl oedran i bob 100,000 o bobl). Cyfartaledd Cymru Gyfan ydy 259 yn 2019.

2.10 Pobl ag anableddau

Difinnir anabledd o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 fel bod â nam corfforol neu feddyliol sy'n cael effaith negyddol 'sylweddol' neu 'hirdymor' ar eich gallu i wneud gweithgareddau dyddiol.

Nifer y bobl sydd ag anableddau corfforol neu synhwyraidd ar gofrestri awdurdodau lleol (Llywodraeth Cymru, 31/03/19)[83]:

Abertawe	2547
Castell-nedd Port Talbot	3943
Cymru	52295

Salwch cyfyngus hirdymor

Problem iechyd neu anabledd hirdymor sy'n cyfyngu ar weithgareddau dyddiol person, ac sydd wedi para, neu'n debygol o bara, o leiaf 12 mis ac syddd hefyd y cynnwys problemau sy'n gysylltiedig â henaint.

Mae data o gyfrifiad 2011 yn amlygu'r ffaith fod gan Gastell-nedd Port Talbot ganran uwch o bobl oedd â'u gweithgareddau dyddiol wedi'u cyfyngu (12%) neu wedi'u cyfyngu cryn dipyn (16%), o'u cymharu â phobl yn Abertawe, oedd â'u gweithgareddau wedi'u cyfyngu (11%) neu wedi'u cyfyngu cryn dipyn (13%).

Ffigwr 2.10.1 Salwch neu anabledd hirdymor cyfyngus yn ôl awdurdod lleol[84]

	Holl Drigolion Arferol (niferoedd)	**Gweithgareddau Dyddiol wedi'u Cyfyngu rhyw Ychydig**	**Gweithgareddau Dyddiol wedi'u Cyfyngu ryn Dipyn**	**Gweithgareddau Dyddiol heb eu Cyfyngu**
Abertawe	239023	25711	30007	183305
Castell-nedd Port Talbot	139812	16620	22492	100700
Cymru	3063456	331537	364318	2367601

[83] Cofrestrau awdurdodau lleol o bobl anabl: ar 31 Mawrth 2019 | llyw.cymru
[84] Tabl | Anableddau | Gofal cymdeithasol | Iechyd a gofal cymdeithasol | Data | Hafan - InfoBaseCymru

Anabledd sy'n cyfyngu ar allu pobl i weithio

Canran y bobl o oedran gweithio creiddiol anabl neu ag anabledd sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio yn ôl y Ddeddf Cydraddoldeb. Mae creiddiol anabl y Ddeddf Cydraddoledeb yn cynnwys y rhai hynny sydd ag anabledd hirdymor sy'n cyfyngu'n sylweddol ar eu gweithgareddau o ddydd i ddydd. Mae'r rhai anabl sydd wedi'u cyfyngu o ran gallu i weithio yn cynnwys y rhai sydd ag anabledd hirdymor sy'n effeithio ar y math neu faint o waith y gallen nhw'i wneud. Diffinnir oedran gweithio fel pobl o 16 i 64 oed. Mae'r canran yn dangos y nifer o bobl creiddiol anabl neu ag anabledd sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio yn ôl y Ddeddf Cydraddoldeb fel canran o'r holl bobl oedran gweithio. Cymerir yr amcangyfrifon hyn o'r arolwg poblogaeth blynyddol.

O'r tabl isod, yn 2019, roedd gan ardal Bae Abertawe, ar gyfartaledd, 26.6% o bobl oedran gweithio a oedd yn greiddiol anabl neu ag anabledd sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio yn ôl y Ddeddf Cydraddoldeb, 2% yn uwch na chyfartaledd Cymru. Ceir nifer uwch o bobl sydd ag anabledd corfforol neu synhwyraidd yn byw yn ardal Castell-nedd Port Talbot. O'r rhai hynny sydd ag anableddau sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio, mae gwahaniaeth o 6% yng nghanran y bobl sy'n gyflogedig yn Abertawe o'i gymharu â Chastell-nedd Port Talbot.[74]

Ffigwr 2.10.2 Anabledd sy'n cyfyngu ar allu pobl i weithio

	Anabledd iechyd neu gorfforol	Statws gyflogaeth	
	Nifer o bobl gydag anableddau corfforol neu synhwyraidd ar gofrestri awdurdodau lleol	% o bobl oedran gweithio sy'n greiddiol anabl neu ag anabledd sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio yn ôl y Ddeddf Cydraddoldeb	% o bobl creiddiol anabl neu ag anabledd sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio yn ôl y Ddeddf Cydraddoldeb sy'n gyflogedig
Awdurdod Lleol	31 Maw 2019	2019	2019
Abertawe	2547	26.5	53.7
Castell-nedd Port Talbot	3943	26.7	47.3
Cymru	52295	24.5	50.5

2.11 Cyfeiriadedd rhywiol

Mae cyfeiriadedd rhywiol yn derm cyffredinol sy'n cwmpasu sawl dimensiwn, gan ngynnwys hunaniaeth rywiol, atynfa ac ymddygiad. Cynhyrchir data ar hunaniaeth rywiol gan Y Swyddfa Ystadegau Gwladol o'r Arolwg Poblogaeth Blynyddol. Mae'r data a ryddhawyd gan Lywodraeth Cymru yn 2018 yn tynnu ar ddata o'r bwletin diweddar a dadansoddiad ychwanegol o set ddata gyfun sy'n cyfuno 3 blynedd o ddata Arolwg Poblogaeth Blynyddol.[85]

Oherwydd meintiau samplau bychain, dydy data ddim ond ar gael ar lefel ranbarthol ac nid ar lefel sirol. Dyma brif bwyntiau'r dadansoddiad:

- Yn 2018, nododd 95.2% o bobl Cymru o 16 oed ac yn hŷn eu bod yn heterorywiol/syth. Mae hyn yn cymharu ag 1.5% sy'n nodi eu hunain yn hoyw/lesbiaidd, 0.8% a ddywedodd eu bod yn rywbeth arall. tra bo !.7% o bobl wedi datgan nad oedden nhw'n gwybod neu heb ateb nag ymateb i'r cwestiwn.
- Dros y bum mlynedd ddiwethaf, mae canran y rhai hynny o boblogaeth Cymru sy'n datgan eu bod yn lesbiaidd, hoyw neu ddeurywiol (LHD) wedi cynyddu'n raddol o 1.6% yn 2014 i 2.3% yn 2018
- O'r bobl hynny yng Nghymru sy'n datgan eu bod yn hoyw/lesbiaidd/deurywiol, roedd dros dwy ran o dair (70.6%) rhwng 16 a 44 blwydd oed. Mae hyn yn cymharu ag ychydig o dan hanner (43.0%) o'r boblogaeth yn gyffredinol.
- Mae oddeutu ddwywaith gymaint o wrywod nag o fenywod yn datgan eu bod yn hoyw/lesbiaidd tra bod ychydig dros 60% o bobl o'r rhai hynny a ddywedodd eu bod yn ddeurywiol yn fenywod.
- Roedd pobl a oedd yn datgan eu bod yn hoyw/lesbiaidd/deurywiol yn fwy tebygol o fod yn sengl nag yn briod neu mewn partneriaeth sifil.
- O'r bobl hynny a oedd yn uniaethu â bod yn hoyw/lesbiaidd/deurywiol, roedd 60.4% yn byw yn ne-ddwyrain Cymru (o'i gymharu â 48.4% o'r boblogaeth yn gyffredinol), tra bo 13.9% yn byw yng ngogledd Cymru (o'i gymharu â 22.3% o'r boblogaeth).
- Roedd pobl a oedd yn dweud eu bod yn hoyw/lesbiaidd/deurywiol drso deirgwaith yn fwy tebygol o fyw mewn tref fawr, yn hytrach na thref fechan neu bentref.
- Hyd at gyfrifiad 2021, doedd dim ffigyrau swyddogol i'w cael am y rhai hynny oedd yn nodi bod eu rhywedd yn wahanol i'r rhyw a gofrestrwyd ar eu genedigaeth. Mae angen gwybodaeth ar hunaniaeth rhywedd i gefnogi gwaith ar ddatblygu polisïau a

[85] Ystadegau Cymru Hunaniaeth rywiol yn ôl Rhanbarth (llyw.cymru)

darparu gwasanaethau ac i hyrwyddo cydraddoldeb, gan gynnwys o dan y gyfraith gydraddoldeb berthnasol[86].

Ffigwr 2.11.1 Hunaniaeth rywiol yng nghanolbarth a de-orllewin Cymru (2016-2018)[87]

		Heterorywiol	Hoyw/Lesbiaidd	Deurywiol	Arall	Dim ymateb
Cymru	Canolbarth a de-orllewin Cymru	716300	6900	6700	3700	8000

Roedd papur gwyn iechyd cyhoeddus 'Healthy Lives, Healthy People' yn nodi iechyd meddwl gwael, heintiau a drosglwyddir yn rhywiol, defnydd o gyffuriau ac alcohol mewn ffordd broblemus a smygu fel y prif faterion iechyd cyhoeddussy'n wynebu'r DU. Mae gan y rhain i gyd y potensial i effeithio'n anghymesur ar boblogaethau Lesbiaidd Hoyw Deurywiol a Thrawsryweddol (LHDT)[88]:

- Mae camddefnydd cyffuriau ym,ysg pobl LHDT o leiaf 8 gwaith yn uwch nag yn y boblogaeth gyffredinol.
- Mae oddeutu 25% o bobol LHD yn nodi lefel o ddibyniaeth ar alcohol.
- Mae bron i hanner unigolion LHDT yn smygu, o'i gymharu â chwarter eu cyfoedion heterorywiol.
- Mae risg uwch ymysg pobl lesbiaidd, hoyw a deurywiol o anhwylderau meddyliol, synied am hunanladdiad, camddefnydd sylweddau a huan-niweidio bwriadol.
- Riportiodd 41% o bobl trawsryweddol eu bod wedi ceisio hunanladd o'i gymharu ag 1.6% o'r boblogaeth gyffredinol.

Ailbennu rhywedd

Mae ailbennu rhywedd yn cyfeirio at unigolion sydd un ai:

- Wedi, yn bwriadu neu wrthi'n ymgymryd ag ailbennu rhywedd (triniaeth feddygol a llawfeddygol i newid y corff).

[86] Sex and gender identity question development for Census 2021 - Office for National Statistics (ons.gov.uk)
[87] Ystadegau Cymru Hunaniaeth rywiol yn ôl Rhanbarth (llyw.cymru)
[88] Healthy Lives, Healthy People: Our strategy for public health in England (publishing.service.gov.uk)

- Ddim yn bwriadu ymgymryd â thriniaeth feddygol ond sy'n dymuno byw'n barhaol mewn rhywedd wahanol i'r hyn a bennwyd ar enedigaeth.

Mae 'pontio' yn cyfeirio at y broses a/neu'r cyfnod o amser lle mae ailbennu rhywedd yn digwydd (gyda neu heb ymyriad meddygol). Yn ôl Cymdeithas Ymchwil ac Addysg Ailbennu Rhywedd, ceir nifer o faterion iechyd a lles yn gysylltiedig ag ailbennu rhywedd. Mae'r rhrian yn cynnwys:

- Mae cyffuriau ac alcohol yn cael eu prosesu gan yr iau/afu fel ag y mae hormonau croesrywiol. Gall defnydd trwm o alcohol a/neu gyffuriau gynyddu'r risg o wenwyndra'r afu a niwed i'r afu.
- Gall alcohol, cyffuriau a thybaco, ynghyd â'r defndydd o therapi hormonau gynyddu'r risg gardiofasgwlaidd. Gyda'i gilydd, fe allen nhw hefyd gynyddu'r risg sydd eisoes yn bodoli gan therapi hormonau.
- Gall smygu effeithio ar lefelau oestrogen, gan gynyddu'r risg o osteoporosis a lleihau effeithiau benyweiddio meddyginiaeth.
- Mae pobl trawsryweddol yn wynebu sawl rhwystr a all eu hatal rhag ymgymryd ag ymarfer rheolaidd. Mae llawer o bobl trawsryweddol yn ei chael hi'n anodd gyda delwedd eu cyrff ac, fel canlyniad, yn medru bod yn amharod ymwneud â gweithgarwch corfforol.

Disfforia rhywedd ydy'r term meddygol a ddefnyddir i ddisgrifio gofid neu nam arwyddocaol perthynol i awydd cryf i fod o rywedd arall.

Mae pobl trawsryweddol yn debygol o ddioddef o salwch iechyd meddwl fel adwaith i'r anesmwythyd maen nhw'n ei deimlo ynghylch eu cyrff. Mae hyn yn cael ei yrru'n bennaf gan ymdeimlad o wahaniaeth ac heb gael eu derbyn mewn cymdeithas. Os ydy person trawsryweddol yn dymuno pontio a byw yn y rôl rhywedd maen nhw'n ei harddel, mae'n bosib y bydden nwh hefyd yn poeni am ddifetha eu cydberthnasau, colli eu swyddi, bod yn ddioddefwr trosedd casineb a chamwahaniaethu yn eu herbyn. Gall ofn y fath ragfarn a chamwahaniaethu, a all fod yn real neu'n ddychmygol, achosi gofid seicolegol arwyddocaol.[89]

[89] Trans Health Factsheets – Gender Identity Research & Education Society (gires.org.uk)

2.12 Myfyrwyr prifysgol

Mae ardal Bae Abertawe'n gartref i ddwy brifysgol, Prifysgol Abertawe a Phrifysgol Y Drindod Dewi Sant. Amcangyfrifir fod poblogaeth y myfyrwyr yn 24,000.

I lawer o bobl ifanc, hwn fydd y tro cyntaf iddyn nhw adael cartref, felly nid yn unig y ceir pwysedd bod yn annibynnol a hunanddibynnol ar amgylchfyd newydd, ond hefyd cadw'n iach a rheoli pwysedd gwaith cwrs ac arholiadau.

Mae rhai o'r prif faterion i'r boblogaeth o fyfyrwyr yn cynnwys:

- Problemau iechyd meddwl. Mae 94% o brifysgolion y DU wedi profi cynnydd sydyn yn y nifer o bobl sy'n ceisio hygyrchu gwasanaethau cymorth, gyda rhai sefydliadau'n sylwi ar gynnydd triphlyg.
- Yn ôl adroddiad *Unite Students Insight* 2019, mae canran y myfyrwyr sy'n ystyried fod ganddyn nhw gyflwr iechyd meddwl wedi codi, gan sefyll bellach ar 17%. Mae hyn wedi codi o 12% yn 2016, pan ofynnwyd y cwestiwn am y tro cyntaf.[90]
- Fel yn y blynyddoedd blaenorol, gorbryder ac iselder – y ddau yn aml – oedd y cyflyrau gafodd eu riportio fwyaf aml.
- Mae'r nifer o fyfyrwyr sy'n gadael y brifysgol oherwydd problemau iechyd meddwl wedi mwy na threblu yn y blynyddoedd diwethaf.[91]
- Atal a sgrinio ar gyfer heintiau a drosglwyddir yn rhywiol.[80]
- Cymorth gydag atal cenhedlu, gan gynnwys darparu atal cenhedlu hormonal brys.[80]
- Ffyrdd o fyw (arferion cysgu gwael, smygu, camddefnydd sylweddau, marfer ac arferion bwyta). [80]

[90] Unite Students Insight report 2019 new-realists-insight-report-2019.pdf (unite-group.co.uk)
[91] Higher-education-for-a-healthy-nation-student-well-being-and-health-English.pdf (hefcw.ac.uk)

2.13 Gofalwyr

Mae gofalwyr yn hanfodol i'r rhai sydd dan eu gofal ac yn ran hanfodol o'r system iechyd a gofal cymdeithasol. Gofalwyr ydy aelodau'r teulu, frrindiau a chymdogion sy'n darparu gofal di-dâl a'r gefnogaeth emosiynol sydd ei angen tr ar yr un pryd, yn aml yn esgeuluso'u hiechyd a'u lles eu hunain.

Mae darparu gofal di-dâl yn dod yn fwyfwy cyffredin wrth i'r boblogaeth heneiddio. Wrth edrych ar faint o ofal mae unigolion yn ei ddarparu, amlygodd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (gweler ffigwr 2.13.1) fod y mwyafrif yn y ddwy sir yn darparu rhwng 1-19 awr o ofal di-dâl yr wythnos, gyda 50+ o oriau o ofal di-dâl yn dilyn hynny. Y cyfanswm lleiaf o ofal di-dâl yn y ddwy sir oedd rhwng 20–49 awr.

Proffil oedran gofalwyr di-dâl[92]

Ffigwr 2.13.1 Darpariaeth gofal di-dâl yn ôl oed, oriau o ofal a ddarparwyd pob wythnos, Abertawe

Gofalwr / Oed	Pob categori: Darpariaeth gofal di-dâl	Yn darparu dim gofal di-dâl	Yn darparu gofal di-dâl: Cyfanswm	Yn darparu 1 i 19 awr o ofal di-dâl 1 to 19 yr wythnos	Yn darparu 20 i 49 awr o ofal di-dâl yr wythnos	Yn darparu 50 neu fwy o oriau o ofal di-dâl yr wythnos
Pob categori oedran	234,363	204,083	30,280	17,290	4,489	8,501
Oed 0 - 24	72,956	70,480	2,476	1,805	384	287
Oed 25 - 49	76,359	66,357	10,002	6,147	1,514	2,341
Oed 50 - 64	43,783	33,263	10,520	6,506	1,532	2,482
Oed 65 +	41,265	33,983	7,282	2,832	1,059	3,391

[92] LC3301EW (Provision of unpaid care by general health by sex by age) - Nomis - Official Labour Market Statistics (nomisweb.co.uk)

Ffigwr 2.13.2 Darpariaeth gofal di-dâl yn ôl oed, oriau o ofal a ddarparwyd pob wythnos, Castell-nedd Port Talbot

Gofalwr / Oed	Pob categori: Darpariaeth gofal di-dâl	Yn darparu dim gofal di-dâl	Yn darparu gofal di-dâl: Cyfanswm	Yn darparu 1 i 19 awr o ofal di-dâl 1 to 19 yr wythnos	Yn darparu 20 i 49 awr o ofal di-dâl yr wythnos	Yn darparu 50 neu fwy o oriau o ofal di-dâl yr wythnos
Pob categori oedran	138,682	118,322	20,360	10,379	3,273	6,708
Oed 0 - 24	39,513	37,885	1,628	1,158	256	214
Oed 25 - 49	45,565	38,580	6,985	3,890	1,171	1,924
Oed 50 - 64	28,416	21,393	7,023	3,797	1,185	2,041
Oed 65 +	25,188	20,464	4,724	1,534	661	2,529

Mae llwyfan Amcanestyniad Poblogaeth Gofal Cymdeithasol Cymru yn declyn a all helpu cynllunio gwasanaethau gofal sydd o bosib eu hangen mewn ardaloedd lleol ledled Cymru. Trwy ddefnyddio'r teclyn hwn, darlunir y gofal di-dâl amcanestynedig ym Mae Abertawe yn ffigwr 2.13.2.

Ffigwr 2.13.2 Gofal Di-dâl Amcanestynedig yn ardal BIP Bae Abertawe (2018-2043)[93]

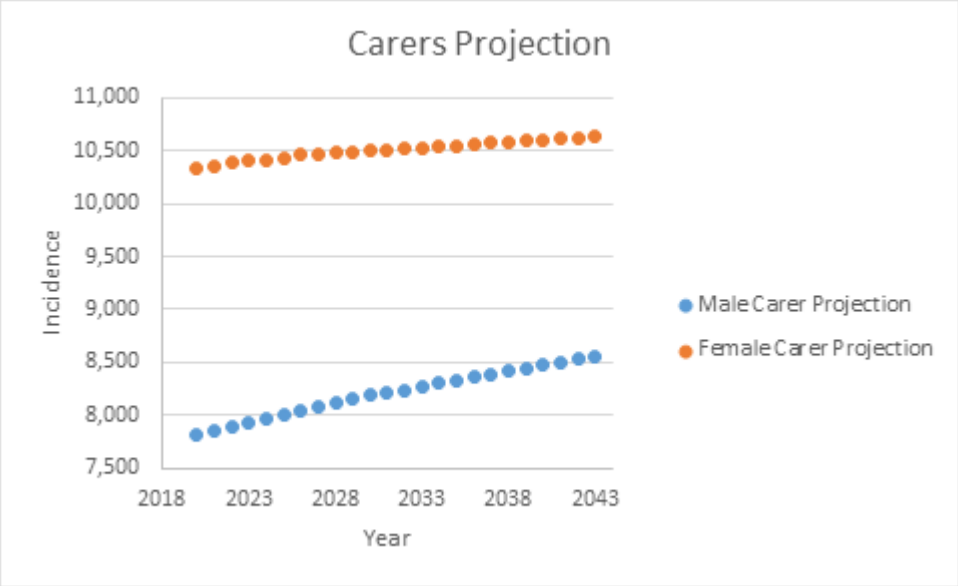

[93] Population Projections Platform (daffodilcymru.org.uk)

2.14 Troseddwyr

Troseddwyr sy'n oedolion

Cyhoeddwyd adroddiad 'Asesiad Anghenion Iechyd mewn Carchardai yng Nghymru' yn ddiweddar gan Iechyd Cyhoeddus Cymru a nododd nifer o brif feysydd aoedd angen sylw.[94]

- Mynediad at gyfleusterau gofal iechyd
- Iechyd meddwl a gofal iechyd
- Camddefnydd sylweddau gan gynnwys smygu
- Iechyd y geg
- Clefydau heintus a
- Chefnogaeth yn dilyn rhyddhau

Carchar Fictoraidd ydy CEM Abertawe, sydd wedi'i leoli yng nghanol dinas Abertawe; fel sy'n gyffredin i'r math hwn o adeilad. mae'r safle'n gyfyng. Sefydliad lleol Categori B ydy'r carchar. Mae'r troseddwyr a ddelir yn CEM Abertawe yn drawsdoriad anghyfartal sy'n dod yn bennaf o isadran difreintiedig cymdeithas Cymru. Mae cyffredinolrwydd iechyd gwael a marwolaethau uchel yn arbennig o amlwg yn nalgylchoedd CEM Abertawe.

Yn ôl adroddiad archwiliad Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi, mae'r boblogaeth mewn gwirionedd wedi gostwng o 458 yn 2017 i 371 yn Awst 2020. Adroddodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder ostyngiad pellach i 335 ym Medi 2020.[95]

Mae chwarter (26%) poblogaeth CEM Abertawe ar remand, gyda 18% pellach wedi'u euogfarnu, heb eu dedfrydu neu wedi'u dedfrydu'n ddigategori. Mae tri deg pump y cant o'r boblogaeth wedi'u dedfrydu i fwy na blwyddyn, i lawr o 42% yn 2016.

Mae oedran yn brif ddangosydd anghenion iechyd tebygol. Mae'r carchar yn lletya demograffeg gymysg o oedolion, fel y gwelir yn Ffigwr 2.14.1 isod. Maer'r boblogaeth yn iau na phoblogaeth carchardai'n genedlaethol (ledled Lloegr a Chymru), gyda chyfraddau uwch o rai 21-49 mlwydd oed a chyfraddau is o rai dros 50 oed. Mae wyth deg y cant o boblogaeth CEM Abertawe dros 50 oed o'i gymharu ag 17% ar gyfer carcharorion gwryw ar gyfartaledd.

[94] Iechyd Cyhoeddus Cymru (2013) Prison Health Needs Assessment: Technical Report. Thematic review 2013: mental health needs and provision across the Welsh prison estate. http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/457/MHNA%20Technical%20report%20v1.3%20%28Final %29.pdf

[95] Y Weinyddiaeth Gyfiawnder (2020) Prison population figures September 2020. Ar gael ar-lein. [Hygyrchwyd 06/11/20]

Ffigwr 2.14.1 Proffil oedran carcharorion o'i gymharu â'r cyfartaledd cenedlaethol

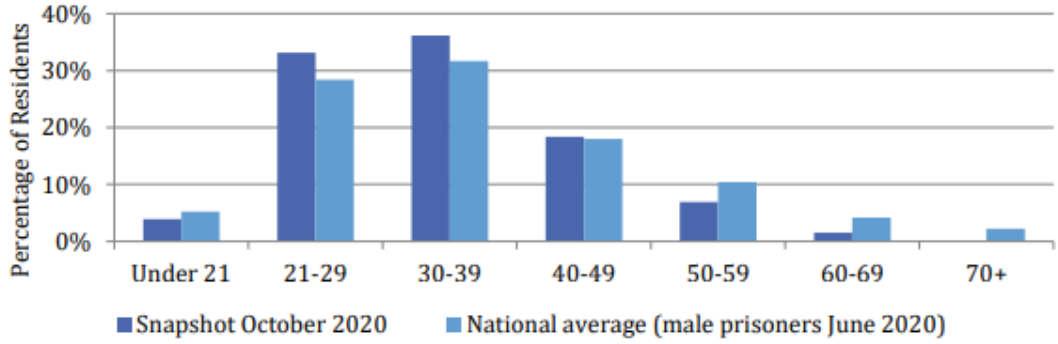

Pan ddaw hi'n ystyriaeth o anghenion iechyd ac anghenion fferyllol, mae hyd yr arhosiad yn aml yn fwy perthnasol na hyd y ddedfryd. Dangosir hyn yn y tabl isod, lle mae 79% o drigolion presennol CEM Abertawe wedi bod yno am lai na chwe mis. Mae hyn yn gosod prif bwyslais gofal iechyd ar adnabod a rheoli anghenion iechyd cychwynnol. Mae arosiadau byr yn ei gwneud hi'n fwy anodd i godi unrhyw gyflyrau cudd neu hirdymor, yn enwedig y rhai lle bo sgrinio'n gallu bod yn anfynych.[96]

Length of Stay	Number of Prisoners	Percentage of Prisoners
Less than 1 month	73	24%
1 month to 3 months	112	37%
3 months to 6 months	58	19%
6 months to 1 year	44	14%
1 year to 2 years	18	6%
2 years to 4 years	1	0%
More than 4 years	0	0%

Mae proffil ethng trigolion CEM Abertawe yn llawer llai amrywiol na'r cyfartaledd cenedlaethol i garchardai, gydag 88% o drigolion wedi'u cofnodi gyda chefndiroedd gwyn ethnig, o'i gymharu â 72% yn genedlaethol. Mae hyn yn adlewyrchu'r cymunedau sy'n amgylchynu'r sefydliad.

O ran anableddau, fe ddarparodd tîm cydraddoldebau CEM Abertawe ddata a gofnodwyd yn dangos fod gan 31% o boblogaeth y carchar anabledd (Hydref 2020). Mae hyn yn is na'r anableddau hunangofnodedig (a ddatgelwyd fel rhan o Asesiad Anghenion Iechyd a Gofal Cymdeithasol CEM Abertawe) sy'n nodi anabledd ar 38%.[85]

[96] Asesiad Anghenion Iechyd a Gofal Cymdeithasol CEM Abertawe (2021)

Darparodd y tîm cydraddoldebau fwy o wybodaeth manwl am y mathau o anableddau a gofnodwyd – dangosir hyn isod. Y mathau mwyaf cyffredin oedd problemau iechyd meddwl ac anableddau amhenodol.

Disability	Number of Prisoners with the Disability	Percentage of Population
Mental Illness	57	18%
Other Disability	31	10%
Learning Difficulties (inc. dyslexia)	19	6%
Reduced Mobility	9	3%
Reduced Physical Capacity	7	2%
Dyslexia	5	2%
Other (<5 per category)	8	3%

Fe amlygwyd hefyd yn Asesiad Anghenion Iechyd a Gofal Cymdeithasol CEM Abertawe y canran o drigolion a gofnodwyd fel digartref yn ystod y flwyddyn cyn y carchariad. Ym mis Hydref 2020, roedd y ffigwr hwn yn 38%. Fel y nodwyd yn flaenorol, mae digartrefedd yn un o sawl ffactor sy'n effeithio'n negyddol ar iechyd. Yn ychwanegol, er gwaethaf setiau data anghyson yn ymwneud â'r lluoedd arfog, fe all fod hyd at 9% o'r trigolion a fu'n gwasanaethu yn y lluoedd arfog – canran fwy nag y gwelir mewn carchardai eraill.

Darpariaeth gofal iechyd

Ers 2015, BIP Bae Abertawe sydd â chyfrifoldeb cyffredinol am gyflenwi gofal iechyd i CEM Abertawe. Mae'r tîm gofal iechyd yn eistedd dan y gyfarwyddiaeth nyrsio gofal sylfaenol. Cyn hynny, fe gyflogwyd staff gofal iechyd yn uniongyrchol gan CEM Abertawe. Mae gofal iechyd yn CEM Abertawe yn agored saith niwrnod yr wythnos, 24 awr y dydd. SystmOne sy'n casglu data iechyd a'r hyn sy'n ymwneud ag iechyd ar gyfer CEM Abertawe.

Mae'r data diweddaraf yn nodi fod:

- Y mwyafrif o apwyntiadau 'gofal iechyd Abertawe' yn geisiadau rhagnodi.
- Mae'r data rhagnodi gan SystmOne yn dangos gostyngiad yn y nifer o feddyginiaethau a ragnodwyd (presgripsiynau a gyflenwyd) yn 2018/19 a 2019/20 o'i gymharu â blynyddoed blaenorol. Mae nifer y cleifion sy'n derbyn unrhyw feddyginiaeth hefyd wedi gostwng. Mae data'n nodi fod canran gymharol isel o gleifion wedi'u hasesu am eu priodoldeb i dderbyn meddyginiaethau yn eu meddiant (IP), gyda chofnod bod 40% o'r trigiolion mewn cipolwg ym mis Hydref 2020 wedi cael asesiad risg IP. Dydy hi ddim yn ymddangos fod asesu statws IP wedi newid

cyn ac ar ôl COVID-19. Mae meddyginiaeth IP yn lesol o ran cefnogi hunanofal, cyfrifoldeb ac annibyniaeth cleifion (a lleihau costau), ond mae'n cyflwyno risgiau yn ymwneud â dargyfeirio, bwlio a chydymffurfio â thriniaeth. Roedd gwir gyfradd rhagnodi IP yn ystod 2019/20 yn 33% yn ôl data SystmOne; cynyddodd hon i 44% yn 2020/21 hyd yma (Ebrill i Fedi), mewn ymateb i bandemig Covid-19, mae'n debyg, lle'r oedd dymuniad i sicrhau, lle bo'n ddiogel bosib, fod mwy o drigolion ar statws IP er mwyn lleihau'r risg o drosglwyddo o fewn y broses gweinyddu meddyginiaethau. Er gwaetha'r nifer isel o asesiadau, yn ymddangosiadol, mae gwir gyfradd statws IP yn CEM Abertawe yn uwch nag y gwelir mewn carchardai cyffelyb.

- Roedd data'n nodi fod 35% o'r cleifion a fu'n treulio amser yn CEM Abertawe rhwng Ebrill a Medi 2020 wedi cael rhagnodiad Paracetamol, a 26% wedi derbyn rhagnodiad Ibuprofen (noder nad ydy hyn yn cynnwys y rhai hynny sydd wedi cael gafael â'r poenladdwyr hyn eu hunain o'r cantîn). Mae meddyginiaethau cartref (a ddefnyddir i drin mân-anhwylderau) ar gael, er yr adroddwyd fod rhestr yr eitemau a oedd ar gael wedi'i chwtogi'n arwyddocaol mewn ymateb i gyfarwyddyd gan y Bwrdd Iechyd. Mae hyn yn groes i'r hyn a welir mewn carchardai eraill, lle ceir tueddiad i gynyddu'r arlwy o feddyginiaethau cartref er mwyn lleihau'r baich ar ofal iechyd, gan adlewyrchu'r gymuned yn well. Does dim proses ar gyfer adolygiadau meddyginiaeth gan fferyllydd, er ei bod hi'n ymddangos fod llawer o gleifion yn derbyn meddyginiaethau lluosog.

Fel gwasanaethau Iechyd Gofal eraill yn CEM Abertawe, mae'r Fferyllfa a Rheoli Meddyginiaethau yn dod o dan y Bwrdd Iechyd er, yn ymarferol, mae'r fferyllfa'n parhau i weithredu'n annibynnol, i ryw raddau, i'r llywodraethiant gymunedol ehangach. Mae ystyriaeth yn cael ei roi i wahanol opsiynau, yn bennaf er mwyn lleihau natur ynysig y gwasanaeth a'i ymgorffori'n rhan o strwythur ehangach y Bwrdd Iechyd i ychwanegu cadernid.

Yn ôl yr adroddiadau, fel arfer does dim oedi o ran trigolion yn cael mynediad i feddyginiaeth wedi iddyn nhw gyrraedd y dderbynfa, gan ddatgan fod meddyginiaethau, yn y rhan fwyaf o achosion, gyda'r carcharor erbyn y diwrnod canlynol. Mae Cyfarwyddebau Grŵp Cleifion penodol mewn grym er mwyn gallu ymateb yn chwim i faterion sydd angen sylw ar unwaith (e.e. ar gyfer Diazepam i'r rhai hynny sy'n profi'n bositif/angen cymorth gyda diddyfnu alcohol). Staff nyrsio sy'n llwyr gyfrifol am weinyddu'r meddyginiaethau, tair gwaith y dydd, yn wahanol i'r rhan fwyaf o garchardai eraill, lle mae technegwyr fferyllfa'n cael eu defnyddio amlach fel rhan o'r broses gweinyddu meddyginiaethau.

Yn gyffredinol, adroddodd Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi fod gweinyddu meddyginiaethau, yn rhannol fel canlyniad i gyfyngiadau COVID, yn sâl ac yn achosi risgiau dianghenraid, Canfyddodd yr adroddiad broblemau systematig hefyd.

Yn ogystal â hyn, ar sail Asesiad Anghenion Iechyd a Gofal Cymdeithasol CEM, mae'r argymhellion a fydd yn effeithio ar yr Asesiad Anghenion Fferyllol fel a ganlyn:

Argymhelliad Pump – Gellid rhoi ystyriaeth i rôl posib technegwyr fferyllfa i fod yn rhan o weinyddu meddyginiaethau er mwyn lleihau'r baich ar nyrsys gofal sylfaenol ac ychwanegu cadernid i'r tîm fferyllol presennol (sy'n fach).

Argymhelliad Chwech – O gofio cymhlethdodau a breuder llawer o'r trigolion CEM Abertawe, fe ddylid cyflwyno adolygiadau dan arweiniad fferyllfa. Fe fyddai hyn yn debygol o angen adnoddau ychwanegol.

Argymhelliad Saith – Dylai gofal iechyd flaenoriaethu canfod asthma ymysg derbyniadau newydd er mwyn sicrhau cwrdd â'r angen tebygol.

Argymhelliad Wyth – Dylai bod codio Read cyson o ddata Cyflyrau Hirdymor (CHau) ar SystmOne i sicrhau bod anghenion iechyd cleifion yn cael eu cydnabod a'u cyfathrebu ac hefyd bod unrhyw Asesiadau Anghenion Iechyd yn y dyfodol yn medru pennu'r gwir angen dynodedig

Argymhelliad Naw – Fe ddylid cael fwy o strwythur yn y dull o reoli CHau yn absenioldeb y QOF, er enghraifft, gyda'r defnydd o brif nyrs a enwyd (un ai ar gyfer CHau unigol neu nyrs CH dynodedig yn gyffredinol).

Troseddwyr Ifanc a phlnat a phobl ifanc sydd mewn cysylltiad â'r System Cyfiawnder Ieuenctid

Nod statudol y system cyfiawnder ieuenctid ydy atal plant rhag troseddu. Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn gosod allan gofynion i sicrhau bod gwasanaethau lleol yn cael eu darparu i atal plant rhag troseddu ac i hyrywddo eu lles yn y dyfodol. Gall profiadau niwediol yn ystod plentyndod gael effaith arwyddocaol ar les meddyliol trwy gydol oes, gan arwain at ddeilliannau negyddol megis ymgysylltu â throseddu.[97]

Mae Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid ac Ymyriad Cynnar Western Bay (y Gwasanaeth Troseddau Ieuenctid) yn cymryd dull amlasiantaeth at droseddau ieuenctid.[98] Mae'r asiantaeth yn cynnwys staff o'r Heddlu, y Gwasanaeth Prawf, gwasanaethau Cymdeithasol, yr Adran Addysg, Asiantaethau Camddefnydd Sylweddu a Thai.

[97] https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/youth-justice-blueprint_0.pdf
[98] https://www.swansea.gov.uk/article/7401/Youth-Justice--Early-Intervention-Service

Mae'r gwasanaeth yn gweithio gyda phobl ifanc o 10-17 oed ag iddo 3 prif faes gwaith:

- Atal Troseddu: Mae swmp mawr o'r gwaith wedi'i ganoli ar atal plant ifanc rhag troseddu a chael eu dwyn i fewn i'r system cyfiawnder ieuenctid.
- Troseddwyr: Mae'r gwasanaeth yn gweithio gyda phobl ifanc sydd wedi dod i sylw'r heddlu a'r llysoedd oherwydd eu troseddu. Yn dibynnu ar eu dedfryd, mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid oruchwylio'r person ifanc trwy gydol eu gorchymyn. Yn ystod yr amser hwn, mae'r gwasanaeth yn edrych sut y medren nhw gynorthwyo'r person ifanc i roi'r gorau i aildroseddu.
- Diogelwch yn y Gymuned: Mae nifer fach o bobl ifanc yn parhau i aildroseddu ac mae rhai pobl ifanc yn cyflawni troseddau difrifol iawn. Mae'r Gwasanaeth yn gyfrifol am weithio gyda'r person ifanc yn ystod eu hamser yn y carchar a phan maen nhw'n cael eu rhyddhau'n ôl i'r gymuned.

Mae Hillside yn gartref plant cenedlaethol, diogel, pwrpasol. Mae'r ganolfan yn ffurfio rhan o'r ddarpariaeth gyffredinol o'r ystad ddiogeledd a ddarperir yn Lloegr a Chymru. Caiff hyd at 18 person ifanc o unrhyw rywedd sydd rhwng 12 ac 17 oed letya yno.[99]

2.15 Y digartref a'r rhai sy'n cysgu allan

Digartrefedd ydy lle bo person eb lety neu pan nad ydy'u deiliadaeth yn sicr. Cysgu allan ydy'r ffurf fwyaf gweledol a niweidiol o ddigartrefedd.

Mae digartrefedd yn cynnwys unrhyw un sydd heb lety, yn methu â chael mynediad i'w llety neu nad ydy hi'n resymol iddyn nhw barhau i feddiannu eu llety. Mae hyn yn cynnwys gorlenwi, syrffio soffas, dioddefwyr trais yn y cartref neu lle bo'u llety'n adeilad symudol ac nad oes unrhyw le i'w osod.

Gall digartrefedd, neu'r risg o hynny, gael effaith dinistriol ar unigolion a theuluoedd. Mae'n effeithio ar iechyd corff a meddwl pobl, eu lles, a datblygiad ac addysg plant, ac yn agor y drws i unigolion syrthio i ddisgynfa droellog a all arwain at ffurfiau mwy dwys o ddigartrefedd. Gall yr effeithiau fod yn arbennig o ddstrywiol os na cheir datrysiad ar ffurf cartref sefydlog, fforddiadwy a bod pobl yn diweddu'n gorfod symud yn aml.[100]

---

[99] http://www.hillsidesecurechildrenshome.co.uk/

[100] Strategaeth ar gyfer Atal a Rhoi Diwedd ar Ddigartrefedd. Llywodraeth Cymru 2019 https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-10/strategaeth-ar-ddigartrefedd_0.pdf

Diffiniad o'r rhai sy'n cysgu allan ydy personau sy'n cysgu dros nos yn yr awyr agored (megis o flaen drysau siopau,arosfannau bwysiau neu barciau) neu mewn adeiladau neu leoedd eraill sydd ddim wedi'u cynllunio ar gyfer byw (megis tyllau grisiau, sguboriau, cytiau, meysydd parcio).[101] Awdurdodau Lleol sy'n ymgymryd ag amcangyfrif o'r bobl hynny sy'n cysgu allan, gyda chymorth asiantaethau lleol trwy gyfrwng arolwg ar ffurf holiadur a chyfrif cipolwg blynyddol unnos.

Mae'r tabl yn dangos amcangyrfif o'r nifer o bobl oedd yn cysgu allan yn ôl arolwg 2 wythnos.

	Amcangyrfif o'r nifer o bobl yn cysgu allan dros gyfnod o bythefnos			
Awdurdod Lleol	2017 (b)	2018 (c)	2019 (d)	2020
Abertawe	26	33	37	13*
Castell-nedd Port Talbot	15	7	12	2**
Cymru	345	347	405	
(b) Yn seiliedig ar wybodaeth gan asiantaethau/gwasanaethau ar bersonau y tybid eu bod yn cysgu allan dros gyfnod o 2 wythnos rhwng 16 a 29 Hydref 2017.				
(c) Yn seiliedig ar wybodaeth gan asiantaethau/gwasanaethau ar bersonau y tybid eu bod yn cysgu allan dros gyfnod o 2 wythnos rhwng 15 a 28 Hydref 2018.Amcangyfrif o'r nifer o bobl yn cysgu allan dros gyfnod o 2 wythnos				
(d) Yn seiliedig ar wybodaeth gan asiantaethau/gwasanaethau ar bersonau y tybid eu bod yn cysgu allan dros gyfnod o 2 wythnos rhwng 14 a 27 Hydref 2019.				
** ni chynhaliwyd cyfrif Cymru gyfan swyddogol oherwydd y pandemig; fodd bynnag, cwblhawyd ymarferiad lleol ar y rhai hynny y gwyddys eu bod wedi cysgu allan yn ystod cyfnod tebyg o 2 wythnos yn Hydref*				
*** ni chynhaliwyd cyfrif (monitro mewnol)*				

Yn seiliedig ar yr wybodaeth a gasglwyd yn y 2 wythnos rhwng Hydref 14eg a'r 27ain, 2019 gan asioantaethau lleol, sefydliadau iechyd a grwpiau cymunedol eraill sydd mewn cysylltiad â'r rhai sy'n cysgu allan, mae awdurdodau lleol yn amcangyfrif fod 405 person yn cysgu allan trwy Gymru dros y cyfnod hwn.

Mae hyn yn gynnydd o 17 % ar y flwyddyn flaenorol (58 person) a'r cynnydd mwyaf o un flwyddyn i'r llall ers decharu'r casglu hwn. Adroddodd Abertawe, ynghyd â Wrecsam a Cheredigion, amcangyfrifon gweddol uchel, sef 37, 31 a 25 o rai'n cysgu allan dros y cyfnod hwn o 2 wythnos. O ran Abertawe, mae hyn yn dynodi cynnydd o 12 % ar y flwyddyn flaenorol.

Ni ddylid ystyried hyn fel data pendant gan mai heriol ydy ceisio mesur yn gywir yr union nifer oherwydd anawsterau ymarferol.

[101] Cyfrif Cenedlaethol o Gysgu Allan Tachwedd 2019. Datganiad Ystadegol Llywodraeth Cymru https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2020-02/national-rough-sleeper-count-november-2019-814.pdf

Ffigwr 2.15.1 Amcangyfrif o'r nifer o rai'n cysgu allan ar noson gyfrif 2017-2019, lawdurdod lleol, Cymru

	Amcangyfrif o'r hifer o bobl yn cysgu allan rhwng 10yh a 5yb		
Awdurdod Lleol	2017	2018	2019
Abertawe	21	18	19
Castell-nedd Port Talbot	3	2	7
Cymru	188	158	176

Ffynhonnell: Cyfrif Cenedlaethol o Gysgu Allan Tachwedd 2019. Datganiad Ystadegol Llywodraeth Cymru

Yn 2019, riportiwyd bod 176 o unigolion yng Nghymru'n cysgu allan ar y cyfrif unnos, gydag 19 yn Abertawe a 7 yng Nghastell-nedd Port Talbot.

Mae'r canlyniadau'n cynnig nddim mwy nag arwydd cyffredinol iawn o'r lefelau cysgu allan,gan fod ansawdd a chywirdeb yn ddibynnol ar lefelau'r rhai'n cymryd rhan o fewn pob awdurdod lleol.

Mae Deddf Tai (Cymru) 2014, a ddaeth i rym yng Nghymru ar 27 Ebrill 2015, yn gosod dyletswyddau ar Awdurdodau Lleol i sicrhau fod pobl sy'n ddigartref neu'n wynebu digartrefedd, yn derbyn cymorth cyn gynted ag y bo modd. Diffinnir person yn gyfreithiol fel un digartref os:

- Nad oes ganddyn nhw lety ar gael yn y DU na thramor
- Nad oes ganddyn nhw unrhyw hawl gyfreithiol i feddiannu'r llety
- Oes ganddyn nhw breswyl hollt ac nad oes llety ar gael i bawb yn y preswyl
- Ydy hi'n afreswymol i barhau i aros yn y llety
- Ydyn nhw mewn peryg o drais gan berson arall
- Nad ydyn nhw'n gallu sicrhau mynediad i'w llety
- Ydyn nhw'n byw mewn adeilad symunol ond nunlle i'w osod

Mae person dan fygythiad digartrefedd os ydyn nhw:

- Yn debygol o fod yn ddigartref o fewn 56 niwrnod
- Wedi cael eu cyflwyno â rhybudd Adran 21 dilys sy'n dod i ben yn y 5 niwrnod nesaf

Fel ar 31ain Mawrth 2020, cafwyd bod 2,325 o breswylwyr wedi'u gosod mewn llety dros dro ledled Cymru. Mae hyn yn gynnydd o 4% ar 31ain Mawrth 2019, a'r ffigwr uchaf a gofnodwyd ers cyflwyno'r ddeddfwriaeth bresennol yn Ebrill 2015.

Ffigwr 2.15.2 Preswylwyr digartref mewn llety dros dro ar 31 Mawrth 2020

	Nifer y preswylwyr mewn llety dros dro ar 31 Mawrth 2020	Amcangyfrifon o breswylwyr canol-blwyddyn 2019	Cyfradd o bob 10,000 preswylydd
Abertawe	96	109524	8.8
Castell-nedd Port Talbot	84	62317	13.6
Cymru	2325	1368708	17.0
(a) Mae niferoedd y preswylwyr mewn llety dros dro wedi'u crynhoi i'r 3 agosaf. Mae cyfraddau wedi'u cyfrifo gan ddefnyddio niferoedd heb eu crynhoi (heb eu dangos yn y tabl hwn)			

Ffigwr 2.15.3 Preswylwyr yn ardal BIP Bae Abertawe sydd dan fygythiad digartrefedd o fewn 56 niwrnod, 2019-20 (Adran 66)

		Abertawe	Castell-nedd Port Talbot	Cymru
Preswylwyr dan fygythiad digartrefedd o fewn 56 niwrnod	Nifer	1116	633	9993
	Cyfradd (10,000 Preswylwyr)	102	102	74
Preswylwyr a ataliwyd yn llwyddiannus rhag eu gwneud yn ddigartref	Nifer	807	327	6699
	Canran	72	52	67
	Cyfradd %	74	53	49

Ffigwr 2.15.4 Preswylwyr a aseswyd fel yn ddigartref a dyletswydd i sicrhau yn ddyledus iddyn nhw , 2019-20

(Adran 73)

		Abertawe	Castell-nedd Port Talbot	Cymru
Preswylwyr a aseswyd fel yn ddigartref a dyletswydd i sicrhau yn ddyledus iddyn nhw	Nifer	609	546	12,399
	Cyfradd	56	88	91
Preswylwyr a ryddhawyd yn llwyddiannus o ddigartrefedd	Nifer	273	198	5088
	Canran	45	36	41
	Cyfradd	25	32	37

Ffigwr 2.15.5 Preswylwyr sy'n gymwys i ddebryn cymorth digartrefedd ag angen blaenoriaethol yn ôl Ardal a Mesur, 2019-20 (Adran 75)[102]

Preswylwyr sy'n gymwys i ddebryn cymorth digartrefedd ag angen blaenoriaethol yn ôl Ardal a Mesur, 2019-20 (Adran 75)				
		Abertawe	**Castell-nedd Port Talbot**	**Cymru**
Preswylwyr sy'n anfwriadol ddigartref ac angen blaenoriaethol	Nifer	138	96	3060
	Cyfradd	13	16	23
Preswylwyr a ryddhawyd yn gadarnhaol o ddigartrefedd	Nifer	93	96	2388
	Canran	67	100	78
	Cyfradd	9	16	18

[102] https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Housing/Homelessness/householdseligibleforhomelessnessassistanceandinpriorityneed-by-area-measure-section77

2.16 Cymunedau Sipsiwn a Theithwyr

Mae Sipsiwn a Theithwyr yn ffurfio cymunedau cyfoethog, amrwyiol a gwahanol. Fodd bynnag, mae Sipsiwn a Theithwyr yn aml yn dioddef camwahaniaethu, anghydraddoldebau a diffyg cyfleoedd.

Mae Sipsiwn Romani, Teithwyr Gwyddelig a Roma mudol yn grwpiau ethnig sy'n cael eu gwarchod o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Gellir ystyried grwpiau eraill, megis Teithwyr Newydd, fel grwpiau diwylliannol.[103]

Casglwyd gwybodaeth am Sipsiwn a Theithwyr am y tro cyntaf yng Nghyfrifiad 2011 ac fe gafodd y Roma eu cynnwys ar restr lleiafrifoedd ethnig ar Gyfrifiad 2021.[104]

Yng Nghyfrifiad 2011, cofnodwyd 57,680 o bobl fel Sipsiwn neu Deithiwr yn Lloegr a Chymru. Roedd 2,785 o'r rheini yng Nghymru, sy'n cyfrif am lai nag 1% o'r holl boblogaeth. Cofnododd y Cyfrifiad fod 85 yn Abertawe[105] a 125 yng Nghastell-nedd Port Talbot[106].

Fel gydag unrhyw grŵp ethnig, fe fydd anghenion yn amrywio rhwng unigolion a rhwng cymunedau. Fel grŵp, mae eu hiechyd cyffredinol yn waeth nag iechyd y boblogaeth yn gyffredinol ac hefyd yn salach nag iechyd y rhai sydd ddim yn Deithwyr ac sy'n byw mewn ardaloedd cymdeithasol-ddifreintiedig (Parry et al., 2004; Parry et al., 2007). Mae eu disgwyliadau iechyd yn salach a chyfyng ydy'u defnydd o ddarpaiaethau gofal iechyd (Van Cleemput et al., 2007; Parry et al., 2007).

Mae disgwyliad oes Sipsiwn a Theithwyr sydd dros 10% yn llai na'r boblogaeth yn gyffredinol. Mae materion iechyd yn cynnwys disgwyliad oes is, risg marwolaeth uwch, a baich cynyddol clefydau trosglwyddadwy, afiachedd uwch o glefydau heb fod yn drosglwyddadwy, cyfraddau marwolaeth ymysg babanod uchel, cyfraddau marwolaeth ymysg mamau uchel, lefelau

[103] Galluogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Mehefin 2018 Llwodraeth Cymru
https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-02/galluogi-sipsiwn-roma-a-theithwyr.pdf
[104] https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8531/
[105] https://www.swansea.gov.uk/2011censusswansea
[106] Asesiad Llety Sipsiwn a Theithwyr 2016. CBS Castell-nedd Port Talbot .
https://www.npt.gov.uk/media/5614/ldp_gtaa_final_feb16.pdf?v=20191001092952

imiwneiddio plant isel, materion iechyd meddwl, materion camddefnydd sylweddau a diabetes.[107] [108] [109] [110]

O dan Ddeddf Tai (Cymru) 2014, mae gofyniad cyfreithiol ar awdurdodau lleol i sicrhau fod anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr yn cael eu hasesu'n iawn a bod yr angen a ganfyddir am safleoedd yn cael eu cwrdd. Dylid cynnal asesiadau bob 5 mlynedd. Mae Polisi Cynllunio Cymru yn gofyn i awdurdodau lleol sicrhau bod safleoedd addas yn cael eu cynnwys yn y Cynllun Datblygu Lleol.[111]

Mae arweiniad Llywodraeth Cymru ar gael i gefnogi awdurdodau lleol i reoli cymunedau sipsiwn-teithwyr, yn enwedig mewn perthynas â thrwyddedu safleoedd a darpau gwasanaethau estyn allan i gefnogi cyflenwi gofal iechyd, addysg a gwasanaethau blynyddoedd cynnar.[112]

Yn Ionawr 2020, riportiwyd bod 1,092 o garafannau a 136 o safleoedd Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru. Roedd hyn yn dangos cynnydd o 4% (42 carafan) yng ngharafannau Sipsiwn a Theithwyr a 10% (12 safle) yn y nifer o safleoedd (awdurdodedig ac heb eu hawdurdodi).

O'r cyfanswm y nifer o garafannau,roedd 89% (972 carafan) ar safleoedd a awdurdodwyd, gyda 63% (614 carafan) o'r rheini ar safleoedd Awdurdod Lleol a 37% (358 carafan) ar safleoedd preifat.[113]

[107] European Commission. Roma Health Report: Health status of the Roma population. Data collection in the member states of the European Union. European Union, 2014. Marmot M, Allen J, Bell R, et al. WHO European review of social determinants of health and the health divide. The Lancet 2012; 380:1011–29.

[108] Marmot M, Allen J, Bell R, et al. WHO European review of social determinants of health and the health divide. The Lancet 2012; 380:1011–29

[109] Cook B, Wayne GF, Valentine A, et al. Revisiting the evidence on health and health care disparities among the Roma: a systematic review 2003–2012. Int J Public Health2013; 58:885–911.

[110] Smart H, Titterton M, Clark C. A literature review of the health of Gypsy/Traveller families in Scotland: the challenges for health promotion. Health Educ 2003; 103:156–65.

[111] Cynllunio ar gyfer safleoedd Sipsiwn, Teithwyr a siewmyn. Cylchlythyr 005/2018. Llywodraeth Cymru https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-05/cynllunio-ar-gyfer-safleoedd-sipsiwn-teithwyr-a-siewmyn-cllc-0052018.pdf

[112] Rheoli Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru, Llywodraeth Cymru 2015 https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-03/managing-gypsy-and-traveller-sites-in-wales.pdf

[113] Cyfrif carafannau Sipsiwn a Theithwyr, Ionawr 2020. Datganiad Ystadegol. Llywodraeth Cymru https://llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2020-04/cyfrif-carafannau-sipsiwn-theithwyr-ionawr-2020-143.pdf

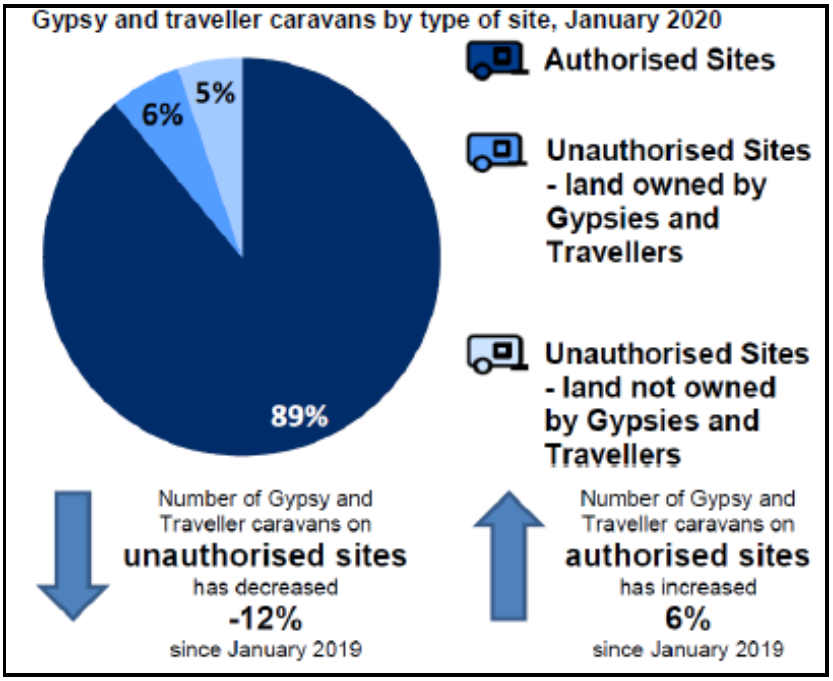

Ffynhonnell: Cyfrif Carafannau Sipsiwn a Theithwyr, Ionawr 2020. Llywodraeth Cymru

Yn Ionawr 2020, roedd gan ALl Castell-nedd Port Talbot 3 safle awdurdodedig, ac Awdurdod Lleol Abertawe 1 awdurdodedig ac un anawdurdodedig.[114]

2.16.1 Nifer carafannau Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru ar 23 Ionawr 2020

	Safleoedd awdurdodedig gyda chaniatâd cynllunio		Safleoedd anawdurdodedig heb chaniatâd cynllunio				
	Nifer y Carafannau		Nifer y carafannau ar safleoedd yn berchen gan Sipsiwn		Nifer y carafannau ar safleoedd heb fod yn berchen gan Sipsiwn		
	Awdurdod Lleol	Preifat	Goddefwyd	Ni oddefwyd	Goddefwyd	Ni oddefwyd	Pob Carafan
Abertawe	10	0	0	0	3	0	13
Castell-nedd Port Talbot	101	0	0	0	0	0	101
Cymru	614	358	31	32	46	11	1,092

Ffynhonnell: Cyfrif Carafannau Sipsiwn a Theithwyr. Llywodraeth Cymru

Ffigwr 2.16.2 Nifer y lleiniau ar safleoedd Sipsiwn a Theithwyr a ddarparwyd gan awdurdodau lleol yng Nghymru ar 23 Ionawr 2020

	Wedi'u meddiannu Preswyl	Yn wag Preswyl	Wedi'u meddiannu Tramwy	Yn wag Tramwy	Cyfanswm Nifer y Lleiniau
Abertawe	7	0	0	0	7
Castell-nedd Port Talbot	62	3	0	0	65
Cymru	389	14	0	2	405

Ffynhonnell: Cyfrif Carafannau Sipsiwn a Theithwyr. Llywodraeth Cymru

Caerdydd, Sir Bnefro a Chastell-nedd Port Talbot oedd â'r nifer fwyaf o leiniau wedi'u darparu gan Awdurdodau Lleol (80, 75 a 65 llain yn ôl eu trefn), yn cyfrif am dros hanner cyfanswm y lleiniau (54%).

[114] https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Equality-and-Diversity/Gypsy-and-Traveller-Caravan-Count/numberofsites-by-authorisation-localauthority

2.17 Ceiswyr lloches, ffoaduriaid a mudwyr

Hyd at 2001, roedd niferoedd y ceiswyr lloches a ffoaduriaid oedd yn penderfynu ymgartrefu yng Nghymru yn weddol isel o'u cymharu â rhai rhannau o'r DU. Cynyddodd nifer y ceiswyr lloches a ffoaduriaid pan ddaeth Cymru yn ardal wasgaru.

Mae amrywiol adroddiadau'n cydnabod fod gan y systemau casglu data ar gyfer y niferoedd y mudwyr wendidau, sy'n gosod cyfyngiadau ar eu dibynadwyedd. Does dim diffiniad cytûn ar gyfer 'mudwyr', sy'n gwneud hi'n anos fyth derbyn dibynadwyedd casglu data.

Ym Mehefin 2018, roedd Cymru'n gartref i 3148 o geiswyr lloches, wedi'u dosbarthu rhwng y pedair ardal wasgaru yng Nghymru, sef Caerdydd (1,458), Casnewydd (571), Abertawe (957) a Wrecsam (162). Ers dechrau Cynllun Adsefydlu Personau Bregus Syria tua diwedd 2015, mae Cymru hefyd wedi dod yn gartref i 854 o ffoaduriaid o Syria, sydd wedi'u gwasgaru rhwng pob awdurdod lleol.[115]

Fe wnaeth yr ymchwil i geisio profiadau iechyd ceiswyr lloches a ffoaduriaid yng Nghymru yr argymhellion canlynol.[116]

- Gwell hygyrchedd at wasanaethau, gyda gwybodaeth cyflwyniadol ysgrifenedig wedi'i chyfieithu, i hysbysu ffoaduriaiad a cheiswyr lloches am eu hawliau
- Gwell hyfforddiant i weithwyr iechyd proffesiynol ar iechyd, materion cymdeithasol a chyfreithiol yn gysylltiedig â cheisio lloches
- Gweithio i fynd i'r afael â phenderfynyddion cymdeithasol iechyd gan ddefnyddio dull amlasiantaeth, gyda phartneriaid, gan gynnwys y sector wirfoddol, i wneud y gorau o ran cynnig cefnogaeth i bobl sy'n ceisio noddfa, gan gynnwys ceiswyr lloches a gafodd eu gwrthod a'r rhai diymgeledd

Daeth Abertawe'n Ddinas Noddfa yn 2010. Nod mudiad Dinas Noddfa ydy adeiladu diwylliant o letygarwch a chroeso, yn enwedig i ffoaduriaid sy'n ceisio noddfa rhag rhyfel ac erledigaeth.[117] Yn 2019, cyhoeddodd Lywodraeth Cymru eu Cynllun Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches (Cenedl Noddfa).[118]

[115] https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-03/darpariaeth-iechyd-a-llesiant-i-ffoaduriaid-a-cheiswyr-lloches_0.pdf
[116] The Health Experiences of Asylum Seekers and Refugees in Wales. 2019. Technical Report of the HEAR Study https://ihcc.publichealthnetwork.cymru/files/3715/5420/0776/PHW_Swansea_HEAR_Tech_Report.pdf
[117] https://swansea.cityofsanctuary.org/
[118] Cynllun ffoaduriaid a cheiswyr lloches (cenedl noddfa). 2019 Llywodraeth Cymru. https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-03/cenedl-noddfa-cynllun-ffoaduriaid-a-cheiswyr-lloches_1.pdf

Mae cwrdd ag anghenion iechyd a gofal ceiswyr lloches yn gofyn creu diwylliant o gydweithrediad a chydberthnasau cryf, gan fod anghenion iechyd yn gymhleth ac amrywiol (Llywodrarth Cymru 2019). Mae'n bosib fod profiadau cyn gadael eu mamwlad, yn ystod y daith neu wedi cyrraedd y DU yn dylanwadu ar y rhain. Mae gofal holistaidd, sy'n canolbwyntio ar y person a chyda sensitifrwydd diwylliannol yn hanfodol i gefnogi gwytnwch a helpu addasu i fywyd yn y DU.

Mae'r Tîm Mynediad Iechyd (TMI) yn Abertawe wedi darparu gwasanaethau iechyd ac eiriolaeth i geiswyr lloches gafodd eu gwasgaru i Abertawe ers 2001. Mae rôl yTMI yn sicrhau mynediad at wasanaethau iechyd a chynhwysiant yn y gymuned yn hanfodol .Mae'r modd y mae gwasanaethau iechyd yn cael eu trefnu'n aml yn ddiarth i geiswyr lloches. Mae goresgyn y rhwystrau hyn yn hanfodol i ddarparu gofal effeithiol, gwella iechyd a lles, a chefnogi ffoaduriaid a cheiswyr lloches i integreiddio yn y gymuned leol.

Mae Abertawe wedi profi newidiadau arwyddocaol yn nemograffeg newydd-ddyfodiaid dros y ddeng mlynedd ddiwethaf fel canlyniad i wrthdaro mewn sawl gwlad yn y Dwyrain Canol ac Affrica. Tra bo rhai rhannau o'r Gwasanaeth Iechyd wedi gweld gostyngiad yn y defnydd o gymorth trydydd sector, mae'r gefnogaeth ar gyfer ceiswyr lloches yn Abertawe wedi tyfu, sydd wedi arwain at yr angen am gydweithrediad eang gyda gwasanaethau'r drydedd sector.

Er bod pandemig COVID-19 wedi gweld y datblygiad mewn technoleg yn fanteisiol i lawer o gleifion allu cael mynediad at wasanaethau (er enghraifft, Ask My GP), mae wedi creu rhwystr i fudwyr a cheiswyr lloches sydd, eyn ei dro, wedi gosod pwysedd ychwanegol ar wasanaethau cymorth megis Tîm Mynediad Iechyd. Fel arfer, does gan fudwyr a cheiswyr lloches fawr o sgiliau siarad Saesneg, sydd wedi golygu bod y diffyg cyswllt wyneb-yn-wyneb oherwydd y pandemig wedi cael effaith ar fynediad at wasanaethau iechyd.

2.18 Cyn-filwyr

Diffnnir cyn-filwr fel “unrhyw un sydd wedi gwasanaethu am o leiaf 1 diwrnod yn y Lluoedd Arfog (Rheolaidd neu Wrth-gefn), yn ogystal â morwyr y Llynges Fasnachol a physgotwyr sydd wedi gwasanaethu ar long a ddefnyddiwyd i hwyluso gweithrediadau milwrol gan y Lluoedd Arfog.”

Does dim ffynhonnell gyffredin o wybodaeth ar gyn-filwyr yng Nghymru, felly ni wyddys faint ohonyn nhw sy’n byw yng Nghymru. Mae astudiaethau’n dangos fod y rhan fwyaf o gyn-filwyr, yn gyffredinol, yn edrych ar eu cyfnod gyda’r Lluoedd fel profiad positif ac nad ydyn nhw’n dioddef effeithiau iechyd andwyol fel canlyniad i’r amser maen nhw wedi’i wasanaethu.

Fodd bynnag, i leiafrif, gall deilliannau iechyd corff a meddwl fod yn sylweddol ac fe all cymhlethdodau pellach ddod yn sgil ffactorau eraill, megis problemau ariannol a lles. Mae’r prif faterion iechyd sy’n wynebu‘r boblogaeth o gyn-filwyr yn ymwneud â phroblemau iechyd meddwl cyffredin (ond sydd hefyd yn cynnwys Anhwylder Straen Ôl-drawmatig (PTSD) a chamddefnydd sylweddau, gan gynnwys yfed gormod o alcohol ac, i raddau llawer llai, defnydd cyffuriau anghyfreithlon). Yn ychwnaegol. mae amser a dreuliwyd yn y Lluoedd wedi’i adnabod fel rhywbeth sy’n gysylltiedig ag anhwylderau cyhyrysgerbydol i rai cyn-filwyr.

Mae materion eraill a nodwyd fel rhai o bwys i gyn-filwyr yn cynnwys:

- Cael gafael ar dŷ addas ac atal digartrefedd
- Cymorth i gyn-filwyr gyda chyflogaeth
- Cael defnydd cyngor a gwybodaeth ariannol priodol am fudd-daliadau perthnasol
- Mynediad at wasanaethau iechyd a chymorth
- Cymorth i gyn-filwyr sydd wedi bod yn y system cyfiawnder troseddol
- Unigrwydd ac ynysrwydd
- Mynediad parod at wasanaethau i sicrhau adnabod anawsterau a thriniaeth cynnar (iechyd corfforol a meddyliol)
- Cefnogi teulu ehangach cyn-filwr

Mae ymchwil yn awgrymu fod y rhan fwyaf o bobl “ddim yn dioddef gydag anawsterau iechyd meddwl wedi gwasanaethu mewn amgylcheddau heriol iawn’. Fod bynnag, mae rhai cyn-filwyr yn wynebu materion iechyd meddwl difrifol.

Y problemau mwyaf cyffredin a brofir gan gyn-filwyr (a'r boblogaeth gyffredinol) ydy:

- Iselder
- Gorbryder
- Camddefnydd alcohol

Mae PTSD tebygol yn effeithio ar oddeutu 4% o gyn-filwyr. Pob blwyddyn, mae tua 0.1% o'r holl bobl sy'n gadael y lluoedd rheolaidd yn cael eu rhyddhau am resymau iechyd meddwl. Mae pob Bwrdd Iechyd yng Nghymru wedi penodi clinigydd profiadol fel therapydd i gyn-filwyr sydd â diddordeb neu â phrofiad o broblemau iechyd (meddwl) milwrol. Bydd y therapydd cyn-filwyr yn derbyn atgyfeiriadau gan staff gofal iechyd, meddygon teulu, elusennau cyn-filwyr a hunanatgyfeiriadau gan gyn-bersonél y lluoedd. Nod sylfaenol GIG Cymru i Gyn-filwyr ydy gwella iechyd meddwl a lles cyn-filwyr sydd â phroblemau iechyd meddwl sy'n gysylltiedig â gwasanaethu gyda'r lluoedd. Yr ail nod ydy i gyflawni hyn trwy ddatblygu gwasanaethau cynaliadwy, hygyrch ac effeithiol sy'n cwrdd ag anghenion cyn-filwyr sydd ag anawsterau iechyd meddwl a lles ac sy'n byw yng Nghymru. Mae adroddiad o 2017 gan *'Forces in Mind'* yn darparu casgliadau adolygiad o anghenion iechyd meddwl a phroblemau cysylltiol cyn-filwyr ac aelodau eu teuluoedd yng Nghymru.[119]

Canfyddodd yr adroddiad fod llawer o waith da wedi'i ddatblygu yng Nghymru yn y blynyddoedd diweddar i wella'r ffordd mae mynd i'r afael ag anghenion iechyd meddwl a phroblemau cysylltiol cyn-filwyr ac aelodau eu teuluoedd; fodd bynnag, fe wnaeth yr adroddiad hefyd nodi meysydd lle roedd angen gwaith i wella ar y darpariaethau i gwrdd ag anghenion cyn-filwyr. Roedd y rhain yn cynnwys:

- Yr angen am ffocws a chydlynu strategol o ran cynllunio/comisiynu gwasanaethau i gyn-filwyr – yn gyffredinol ac yn arbenigol – ar draws sectorau a rhanbarthau
- Yr angen i sicrhau cysondeb a gweithredu ledled Cymru Fforymau ac Eiriolwyr y Lluoedd Arfog
- Yr angen i sicrhau cynaliadwyedd hirdymor/capasiti oddi fewn i wasanaethau
- Yr angen i sefydlu partneriaethau amlasiantaeth effeithiol i wella llwybrau asesu ac atgyfeirio
- Cwrdd ag anghenion cyn-filwyr sydd ag anghenion cymhleth tu hwnt, yn enwedig y rhai hynn sydd â diagnosis deuol (iechyd meddwl a chamddefnydd sylweddau) a'r rhai hynny sydd yn y system cyfianwder troseddol

[119] Forces in Mind Report 2017stigma-barriers-care-service-leavers-mental-health-problems.pdf (pcdn.co)

- Yr angen i gwrdd â'r anghenion sydd heb gael sylw ymysg cyn-filwyr a'u teuluoedd, gyda'r angen am fwy o atal, adnabod ac ymyrru cynnar o fewn gwasanaethau cyffredinol/prif ffrwd i atal pwysedd ar wasanaethau argyfwng
- Yr angen i gydnabod a darparu'n briodol am anghenion ymarferol, cymdeithasol ac emosiynol teuluoedd cyn-filwyr sydd â phroblemau iechyd meddwl, gan gynnwys materion diogelwch, yn enwedig ynghylch trais yn y cartref a lles hirdymor plant

Mewn adroddiad gan Lywodraeth Cymru yn 2014, 'Gwella Mynediad at Driniaethau Camddefnyddio Sylweddau i Gyn-filwyr', nodwyd mai Byrddau Cynllunio Ardal Camddefnyddio Sylweddau sy'n arwain ar gydlynu cynllunio, comisiynu a chyflenwi lleol ar gyfer gwasanaethau i sicrhau cwrdd ag anghenion cyn-filwyr.[120] Nododd adroddiad yn 2011 gan Iechyd Cyhoeddus Cymru ar '*Veterans' health care needs assessment of specialist rehabilitation services in Wales'* ystod o argymhellion i gefnogi cyn-filwyr mewn perthynas â'u hiechyd ac anabledd corfforol gyda golwg ar ddarpariaeth gwasanaethau adsefydlu arbenigol.

[120] fframwaith-triniaethau-camddefnyddio-sylweddau-gwella-mynediad-at-driniaethau-camddefnyddio-sylweddau-i-gyn-filwyr.pdf (llyw.cymru)

2.19 Ymwelwyr â chyfleusterau chwaraeon a hamdden yn y sir

Abertawe

Yn 2019,daeth **4.79 miliwn o ymwelwyr i Abertawe. Roedd dros 7 o bob 10 ohonyn nhw yn dychwelyd i'r ardal a mwy na hanner o'r rhain yn gyfarwydd â'r fro, gan eu bod wedi ymweld 7 gwaith neu fwy yn y 3 blynedd ddiwethaf.**[121] Ers 2015, gwelwyd cynnydd bach yng nghanran yr ymwelwyr sy'n dod o'r tu allan i Gymru ac mae bron i hanner yr holl ymwelwyr yn aros dros nos yn yr ardal. Disgrifir proffil yr ymwelwyr â Sir Abertawe isod.

- Pobl cefnog sydd â'u plant wedi gadael cartref 45 mlwydd oed neu'n hŷn
- Cyplau cefnog sydd wedi ymddeol yn gynnar 45 mlwydd oed neu'n hŷn
- Gweithwyr proffesiynol cefnog iau rhwng 25 - 45 oed
- Teuluoedd incwm canolig gyda phlant
- Busnesau a grwpiau

Castell-nedd Port Talbot

Mae data o 2016 yn nodi fod y rhan helaeth o ymwelwyr i Gastell-nedd Port Talbot yn dod o Gymru (90%), sy'n llawer uwch na'r ffigyrau ar gyfer Cymru gyfan. Mae hyn yn adlewyrchu'r canran uchel iawn o ymwelwyr dydd i'r ardal hon o'i gymharu â Chymru gyfan. Yn dilyn o hyn, mae Castell-nedd Port Tablot yn derbyn llai o ymwelwyr o'r tu allan i Gymru, o'i gymharu â phob safle yng Nghymru.

Mae gogwydd bach tuag at fwy o ymwelwyr sy'n fenywod (53%) nag ymwelwyr sy'n wrywod (47%) yng Nghastell-nedd Port Talbot. Ceir gwahaniaethau amlwg ym mroffil rhywedd yn ôl lleoliad: mae'r mwyafrif o ymwelwyr â Rhaeadr Aberdulais a Pharc Margam yn fenywod (67% a 68% yn ôl eu trefn), ond ym Mharc Coedwig Afan, mae mwy o'r ymwelwyr yn wrywod (79%).

Mae Castell-nedd Port Talbot yn derbyn canran uwch o ymwelwyr ifanc rhwng 16-34 oed o'i gymharu â Chymru yn ei chyfanrwydd (31% cf. 22%). Mae hyn yn cael ei yrru gan broffil ymwelwyr o oedran iau i Barc Coedwig Afan a Pharc Margam; ym Mharc Coedwig Afan, mae 42% o ymwelwyr rhwng 16-34 oed (wedi dod i wneud defnydd o'r llwybrau seiclo a cherdded mae'n siwr). Ym Mharc Margam, pobl iau ydy oddeutu traean o'r ymwelwyr (31%), a all fod wedi'u denu i'r safle gan atyniadau megis Go Ape!, llwybrau beicio mynydd a gweithgareddau dŵr. Mewn cyferbyniad, mae Rhaeadr Aberdulais yn denu proffil oedran hŷn, gyda thros hanner yr ymwelwyr (58%) yn 55 oed a hŷn.

[121] Swansea - Tourism research and statistics [hygyrchwyd 28/05/2021]

Mae dros hanner y grwpiau ymwelwyr i ardal Castell-nedd Port Talbot yn deuluoedd gyda phlant (52% o'i gymharu â 40% ledled Cymru gyfan); mae hyn yn codi'n syweddol i 77% ym Mharc Margam. Mae'r rhan fwyaf o grwpiau teuluol yn ymweld â phlant iau. Roedd y mwyafrif llethol o ymwelwyr i Gastell-nedd Port Talbot yno am y dydd pan gawson nhw'u cyfweld (96%); mae hyn yn arwyddocaol uwch na chyfartaledd Cymru gyfan, sef 88%.[122]

Ni ragwelir y bydd anghenion iechyd y grŵp cleifion hwn yn debygol o fod yn wahanol iawn i rai poblogaeth gyffredinol ardal y Bwrdd Iechyd. Gan ei bod hi'n bosib mai dim ond am ddiwrnod neu ddau y bydden nhw yn yr ardal mae eu hanghenion iechyd yn debygol o fod fel a ganlyn:

- Trin cyflwr dwys sydd angen gweinyddu presgripsiwn
- Yr angen am ail bresgripsiwn meddyginiaeth
- Cymorth gyda hunanofal a meddyginiaeth dros y cownter
- Cyfeirio at wasanaethau iechyd eraill megis meddyg teulu neu ddeintydd

[122] Arolwg Ymwelwyr Cymru 2016: Cyngor Bwrdeistref Castell-nedd Port Talbot – Adroddiad Ymchwil http://www.npt-business.co.uk/media/8468/wales-national-visitor-survey-2016-neath-port-talbot-findings.pdf?v=20190806164741 [hygyrchwyd 28/05/21]

3. Anghenion iechyd cyffredinol Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Mae'r data ar gyfer yr adran hon yn dod o sawl set ddata ac yn cynnig trosolwg o ddigwyddedd a chyffredinrwydd yn ôl Bwrdd Iechyd, Awdurdod Lleol a Chlwstwr Gofal Sylfaenol lle bo data ar gael.

3.1 Canser

Mae diagnosisau a chofrestriadau canser, yn ardal cyn-Fwrdd Iechyd Prfysgol Abertawe Bro-Morgannwg (BIP ABM), yn parhau i fod yn gyson â chyfartaledd Cymru; 3.049% a 3.018% yn ôl eu trefn.[123]

Mae Ffigwr 3.1.1 isod yn darparu trosolwg o gofrestriadau canser yng nghyn-Fwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro-Morgannwg yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol. Ag eiithrio clystyrau Pen-y-bont ar Ogwr, yr ardaloedd hynny sydd â'r diagnosis uchaf a gofnodwyd o ganser yn ardal BIP Bae Abertawe ydy clwstwr y Cymoedd Uchaf ac Iechyd y Bae.

Ffigwr 3.1.1 Diagnosisau Canser a gofnodwyd gan Feddygon Teulu

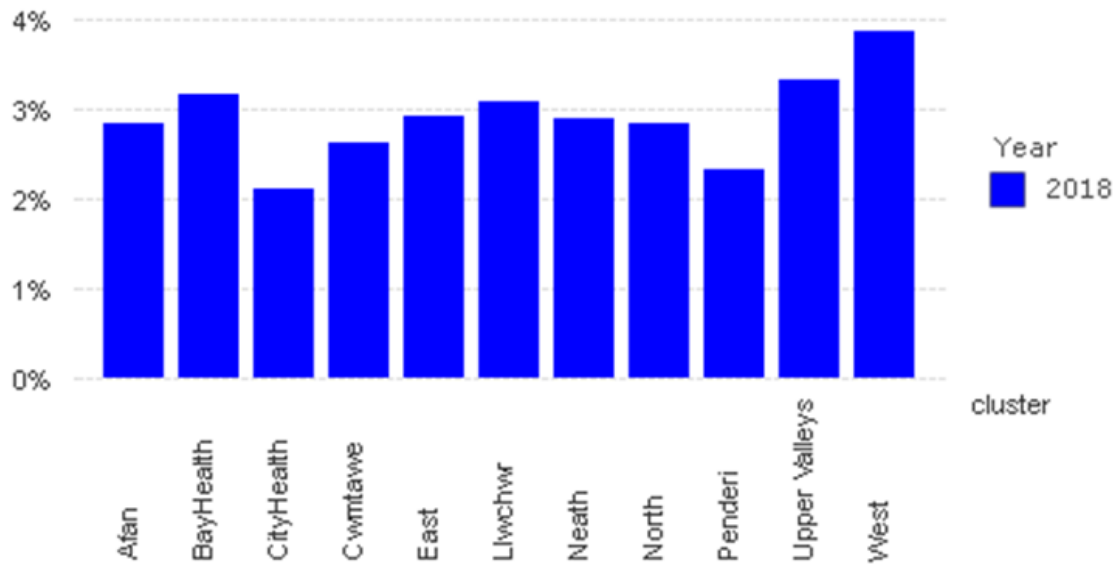

Ffynhonnell: Porthol Gwybodaeth Ddigidol Bae Abertawe, 2018

Yn y cyfnod 2016-17 i 2018-19, mae cyffredinrwydd canser ar draws rhanbarth cyn-Fwrdd Iechyd Prifysgol ABM wedi parhau i gynyddu yn unol â chyfartaledd Cymru. Yn y cyfnod o 3

[123] Data Porthol Gwybodaeth Ddigidol Bae Abertawe; 2018

blynedd, fe welodd BIP ABM gynnydd o gyfradd gyffredinrwydd o 2.7% i 3.0%, yn debyg i Gymru, a welodd gynnydd o 2.8% i 3.1%.

Ffigwr 3.1.2 Marwolaethau misol yn ôl canser, cyfrif, pob oedran, Bae Abertawe 2020-2021 o'u cymharu â chyfartaledd 2015-2019

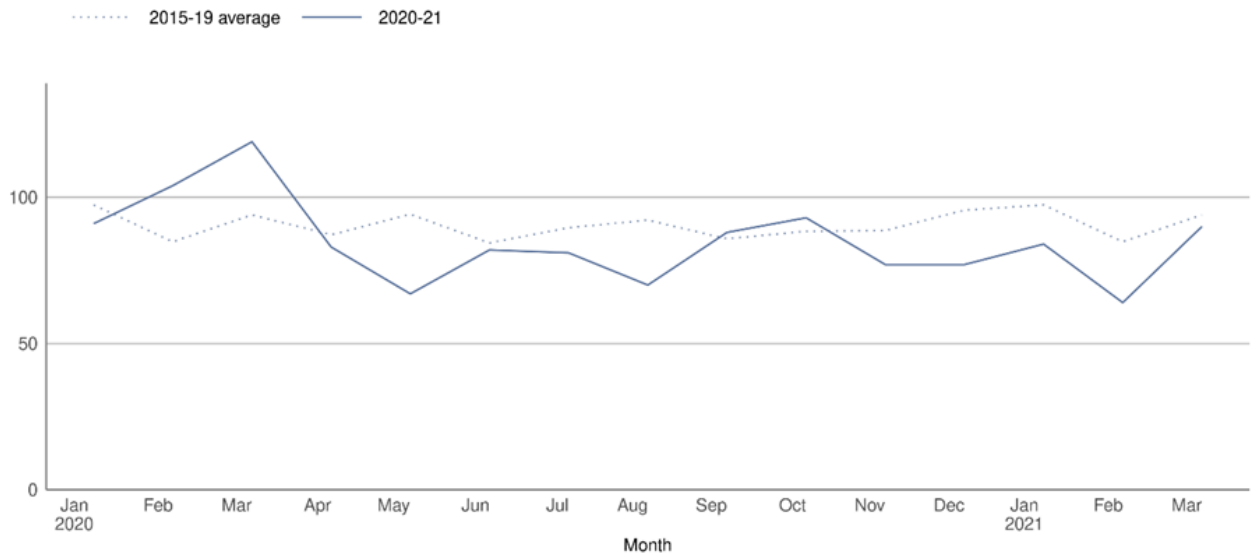

*Mortality by underlying cause, based on date of registration. Some underlying cause categories are not available by selected breakdowns. Vertical axis scale will change depending on the selection.

Ffigwr 3.1.3 Cyfraddau marwolaeth o ganser yn ôl math o ganser BIP Abertawe Bro Morgannwg B, Personau, 2013-2017

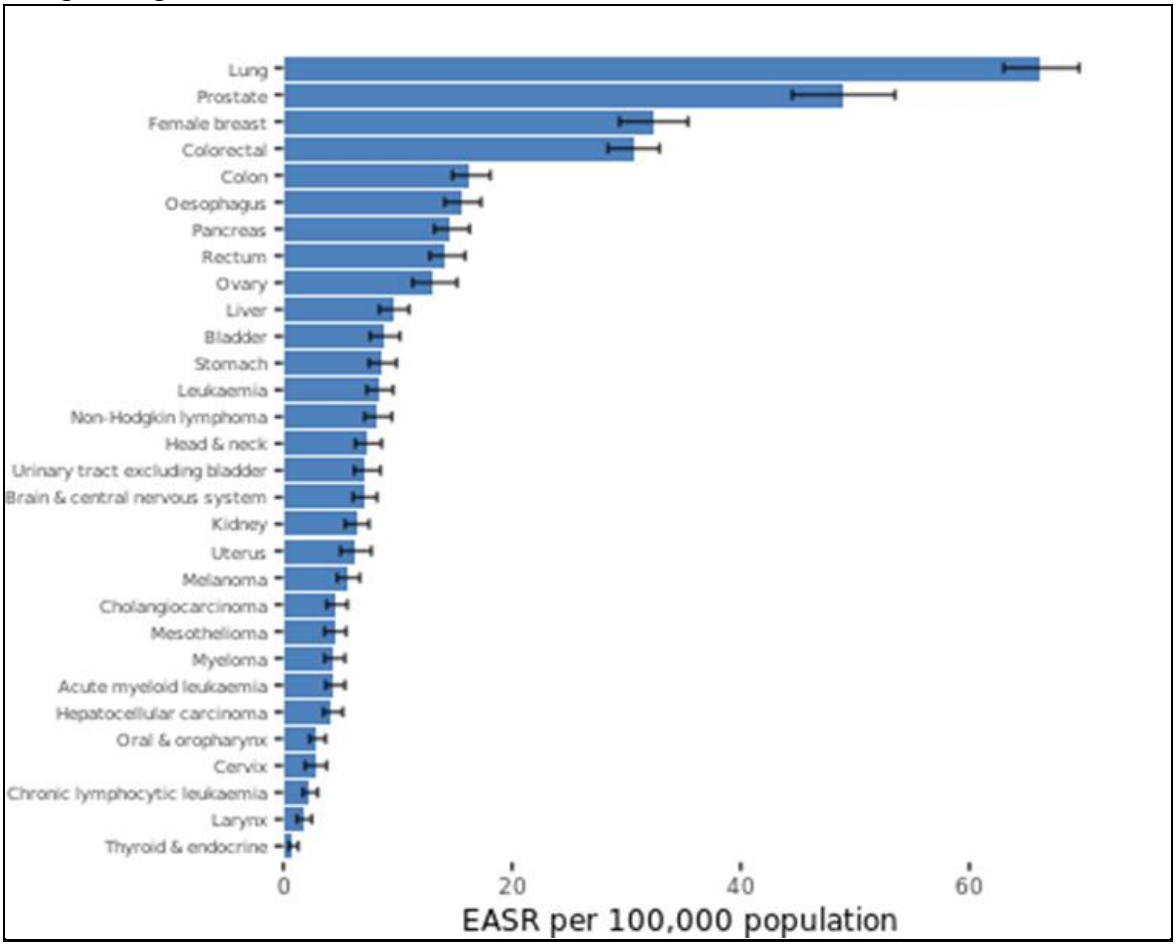

Ffynhonnell: Uned Deallusrwydd a Gwyliadwriaeth Canser Cymru (WCISU), Iechd Cyhoeddus Cymru, 2018

Gwelir mai canser yr ysgyfaint ydy prif achos marwolaeth.

3.2 Sgrinio

Sgrinio ydy'r broses o adnabod pobl sy'n ymddangos yn iach a all fod ar risg gynyddol o glefyd neu gyflwr. Gellir cynnig gwybodaeth, profion pellach a thriniaeth briodol iddyn nhw, i leihau eu risg ac/neu unrhyw gymhlethdodau sy'n codi o'r glefyd neu'r cyflwr.Cyflenwir rhaglenni sgrinio poblogaeth ar raddfa Cymru gyfan gan Iechyd Cyhoeddus Cymru ac yn cynnwys sgrinio ar gyfer canser ceg y groth, y fron a'r coluddion, yn ogystal ag ymlediad aortaidd yn yr abdomen (YAA).[124] Mae Ffigyrau 3.2.1 i 3.2.3 yn dangos canannau sgrinio ar draws ardaloedd Clystyrau meddygon teulu yn a rdal BIP Bae Abertawe.

[124] Sgrinio - Iechyd Cyhoeddus Cymru (gig.cymru)

Ffigwr 3.2.1 Canrannau Sgrinio ar gyfer y Coluddion yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol, 2017-18

Canran Sgrinio'r Coluddion 2017/ 2018	Targed	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
%	**60%**	55.7	56.2	55.4	57.2	55.8	59.4	47.5	56.1	57.6	51.7

Ffynhonnell: Iechyd Cyhoeddus Cymru

Ffigwr 3.2.2 Canran Sgrinio ar gyfer Ceg y Groth ac Ymlediad Aortaidd yn yr Abdomen yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol, 2018-19

Canran Sgrinio 2018/ 2019	Targed	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
Cervical screening %	**80%**	73.2	72.1	72	72.5	71.6	74.9	64.7	73.6	75.8	71
Abdominal Aortic Aneurysm %	**80%**	80.8	82%	83.3	72.5	71.6	80.8	73.6	84	86.3	75.4

Ffynhonnell: Iechyd Cyhoeddus Cymru

Ffigwr 3.2.3 Sgrinio'r Fron yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol, 2019-20

Canran Sgrinio'r Fron 2019/20	Targed	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
%	**70%**	72.5	72.8	71.8	75	72.9	75.8	65	72.3	73.6	70.3

Ffynhonnell: Iechyd Cyhoeddus Cymru

Fel mae Ffigyrau 3.2.1 – 3.2.3 yn dangos:

- Ar gyfer sgrinio'r coluddion, mae ffigyrau Clystyrau Gofal Sylfaenol o dan y targed o 60%. Mae hyn yn gyson â chyfartaledd Cymru o 55.7%.
- Ar gyfer sgrinio ceg y groth, mae ffigyrau Clystyrau Gofal Sylfaenol o dan y targed o 80%. Mae hyn yn gyson â chyfartaledd Cymru o 73.2%
- Ar gyfer Ymlediad Aortaidd yn yr Abdomen, mae 4 o'r 8 ardal glwstwr dros y targed o 80.
- Ar gyfer sgrinio'r fron, dim ond un ardal glwstwr (Iechyd y Ddinas) sy'n syrthio o dan y targed o 70%.

Y data diweddaraf sy'n cael ei hadrodd ar gyfer pob ardal sgrinio.

3.3 Clefyd Cardiofasgwlaidd

Mae Clefyd Cardiofasgwlaidd (CCF) yn brif achos gwaeledd a marwolaeth yng Nghymru. Fe'i achosir gan anhwylderau'r galon a'r pibellau gwaed, ac mae'n cynnwys clefyd coronaidd y galon (trawiadau ar y galon), clefyd serebro-fasgwlaidd (strôc), codiad mewn pwysedd gwaed (gorbwysedd) a methiant y galon. Mae CCF yn cael effaith sylweddol ar y gwasanaeth iechyd. Mae dros 7% o holl dderbyniadau cleifion mewnol i ysbytai yng Nghymru ar gyfer CCF.

Mae Ffigwr 3.3.1 yn dangos cyffredinrwydd clefyd coronaidd y galon ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol BIP Bae Abertawe yn 2018.Yn y tabl, mae Clystyrau'r Cymoedd Uchaf ac Afan yn uwch na chyfartaledd Cymru.

Ffigwr 3.3.1 Cyffredinrwydd Clefyd Coronaidd y Galon ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol BIP Bae Abertawe Bay (2018)

Ardal / Dangosydd	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
Cyffredinrwydd CCF %	3.7	3.8	4.0	3.8	4.1	3.1	3.4	3.6	3.7	3.5

Ffynhonnell: Yr Is-adran Gofal Sylfaenol

Methiant y Galon

Mae diagnosisau a chofrestriadau methiant y galon, yn ardal cyn-Fwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro-Morgannwg University Health Board (BIP ABM), yn parhau i aros yn gyson â chyfartaledd Cymru; 1.1% ac 1.1 yn ôl eu trefn[1].

Mae Ffigwr 3.3.2 isod yn darparu trosolwg o gofestriadau methiant y galon yn hen Fwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro-Morgannwg yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol. Ag eithrio Pen-y-bont ar Ogwr, y clystyrau hynny a gofnododd y diagnosisau uchaf o fethiant y galon yn ardal BIP Bae Abertawe oedd y Cymedd Uchaf a Chwmtawe.

Ffigwr 3.3.3 Diagnosisau Methiant y Galon a gofnodwyd gan feddygon teulu

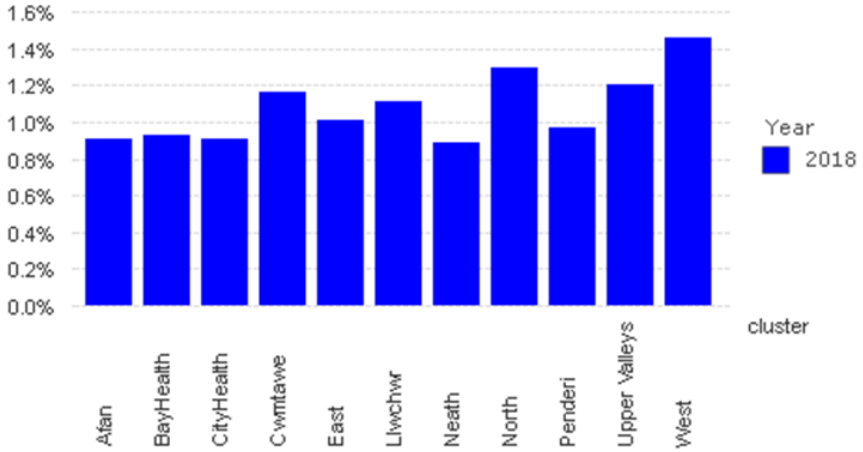

Ffynhonnell: Porthol Gwybodaeth Ddigidol Bae Abertawe, 2018

Yn y cyfnod, 2016-17 i 2018-19, mae cyfradd cyffredinrwydd methiant y galon ar draws cyn-Fwrdd Iechyd Prifysgol ABM wedi parhau i gynyddu yn unol â chyfartaledd Cymru. Yn y cyfnod o 3 blynedd, gwelodd BIP ABM gynnydd bychan o gyfradd cyffredinrwydd o 1.054% i 1.073%, yn debyg i Gymru, a welodd gynnydd bychan hefyd o 1.013% i 1.062%.

Strôc

Mae Ffigwr 3.3.4 yn dangos cyffredinrwydd strôc a phyliau o isgemia dros dro (TIA) ar draws Ardaloedd Clystyrau BIP Bae Abertawe ar gyfer 2018. Yn ystod yr amser hwn, roedd Clystyrau;r Cymoedd Uchaf a Chastell-nedd ychydig yn uwch na chyfartaledd Cymru.

Ffigwr 3.3.4 Cyffredinrwydd Srtôc a TIA ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol BIP Bae Abertawe (2018)

Dangosyd d	Cymr u	ABM	Afan	Castell -nedd	Cymo edd Uchaf	Iechy d y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmta we	Llwch wr
Cyffredinr wydd Strôc a TIA %	2.1	2.2	2.3	2.3	2.0	2.1	2.2	2.1	2.1

Ffynhonnell: Yr Is-adran Gofal Sylfaenol

Pwysedd Gwaed Uchel

Mae diagnosisau a chofrestriadau pwysedd gwaed uchel (gorbwysedd) yn ardal cyn-Fwrdd Iechyd Prifysgol ABM, yn parhau i aros yn gyson â chyfartaledd Cymru, 15.3% a 15.7 yn ôl eu trefn[1].

Mae un ymhob 5 oedolyn yng Nghymru yn adrodd eu bod yn cael eu trin am bwysedd gwaed uchel (gorbwysedd) ac mae llawer iawn mwy sydd heb gael diagnosis nac wedi derbyn

triniaeth. Pwysedd gwaed uchel ydy un o'r prif ffactorau risg o ran marwolaethau cynnar ac anabledd yng Nghymru.[125]

Yng Nghymru, mae bron i 1 o bob 5 person heb gael cynnig triniaeth wedi derbyn diagnosis pwysedd gwaed uchel at lefelau targed. Mae triniaeth ar gyfer pwysedd gwaed uchel yn lleihau'n arwyddocaol y risg o drawiad ar y galon, strôc, methiant y galon a marwolaeth o bob achos. Mae pob 10 mmHg o ostyngiad mewn pwysedd gwaed systolig yn lleihau'r risg o ddigwyddiadau cardiofasgwlaidd sylweddol o 20%. Mae triniaeth yn effeithiol iawn o ran gostwng pwysedd gwaed a gwella deilliannau.

Prin bod pwysedd gwaed yn achosi symptomau ac mae ei ganfod yn ddibynnol yn bennaf ar brofi oportiwnistaidd neu ddangosiad hwyr gan unigolion sydd â chyflyrau neu gmhlethdodau'n ymwneud â pwhysedd gwaed uchel. Mae diagnosis pwysedd gwaed uchel yn dibynnu ar fesur, ond gellid gwell technegau mesur ymysg gweithwyr gofal iechyd proffesiynol a'r cyhoedd.

Er gwaethaf gostyngiad dramatig yng nghyfraddau marwolaethau Clefyd Coronaidd y Galon (CCG) dros yr 20 mlynedd ddiwethaf, mae CCG yn parhau i fod yn brif achos unigol marwolaeth yng Nghymru, gyda 3,821 o farwolaethau yn 2017. Mae gan Gymru gyffredinrwydd uwch o CCG (3.7%) na'r DU yn ei chyfanrwydd (3.3%) ac roedd mwy na 14, 220 o dderbyniadau i ysbytai gyda CCG yng Nghymru yn 2017/18.

Mae Ffigwr 3.3.5 yn dangos y marwolaethau misol yn ôl cylchrediad, cyfrif, pob oed, Bae Abertawe 2020-21 o'u cymharu â chyfartaledd 2015-19.

[125] Global Burden of Disease study, The Lancet (2020), cyfrol 396, Rhif 10258

Ffigwr 3.3.5 Marwolaethau misol yn ôl achos sylfaenol: cylchredol, cyfrif, pob oed, Bae Abertawe, 2020 -21 o'u cymharu â chyfartaledd 2015 -2019

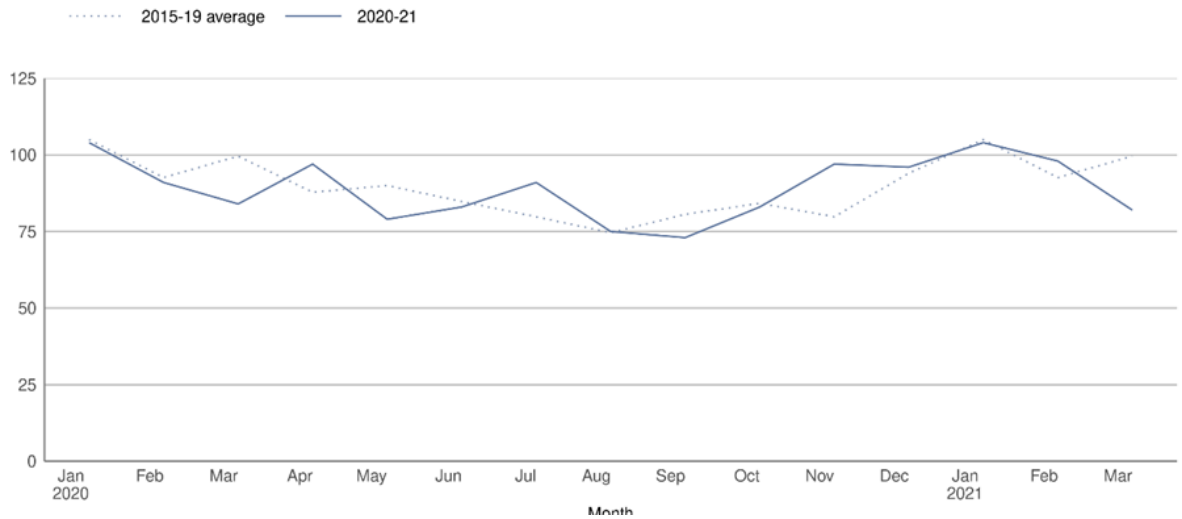

Mae risg person o ddatblygu CCG yn cynyddu'n arwyddocaol os ydy'r person yn smygu, dros eu pwysau neu'n ordew, â phwysedd gwaed uchel (gorbwysedd), lefel cholesterol uchel, ddim yn ymarfer yn rheolaidd, â diabetes neu bod hanes yn y teulu o glefyd y galon. Mae gan Gymru cyffredinrwydd uchel o'r ffactorau risg sy'n gysylltiedig â CCG a chlefyd cardiofasgwlaidd, sy'n arwian at gyffredinrwydd uwch o drawiadau ar y galon, strôcs a methiant y galon.

Mae'r ffactorau risg ar gyfer CCG yn addasadwy ac, yn gyffreinol, mae modd atal CCG cynamserol, gan fod dylanwad tlodi a phenderfynyddion iechyd economaidd-gymdeithasol yn ddylanwadau arwyddocaol. O gofio fod llawer o bobl sy'n cyflwyno â CCG wedi bod â'r clefyd ers blynyddoedd cyn cyflwyno, yr her ydy adnabod pobl sydd â risg uchel o ddatblygu CCG neu â CCG wedi'i brofi a chynnig cyngor ffordd o fyw cynhwysfawr a thriniaeth briodol iddyn nhw.

Mae ddifyg triniaeth yn cynyddu risgiau morbidrwydd, marwolaeth a chyfnodau yn yr ysbyty i bob sydd â CCG.

Mae Ffigwr 3.3.6 isod yn darparu trosolwg o gofrestriadau gorbwysedd yn hen Fwrdd Iechyd Prifysgol ABM yn ôl Clystyrau Gofal Sylfaenol. Yr ardaloedd hynny oedd â'r diagnosisau gorbwysedd uchaf i'w cofnodi, yng Nghlystyrau BIP Bae Abertawe, oedd y Cymoedd Uchaf ac Afan.

Ffigwr 3.3.6 Diagnosisau gorbwysedd a gofnodwyd gan feddygon teulu

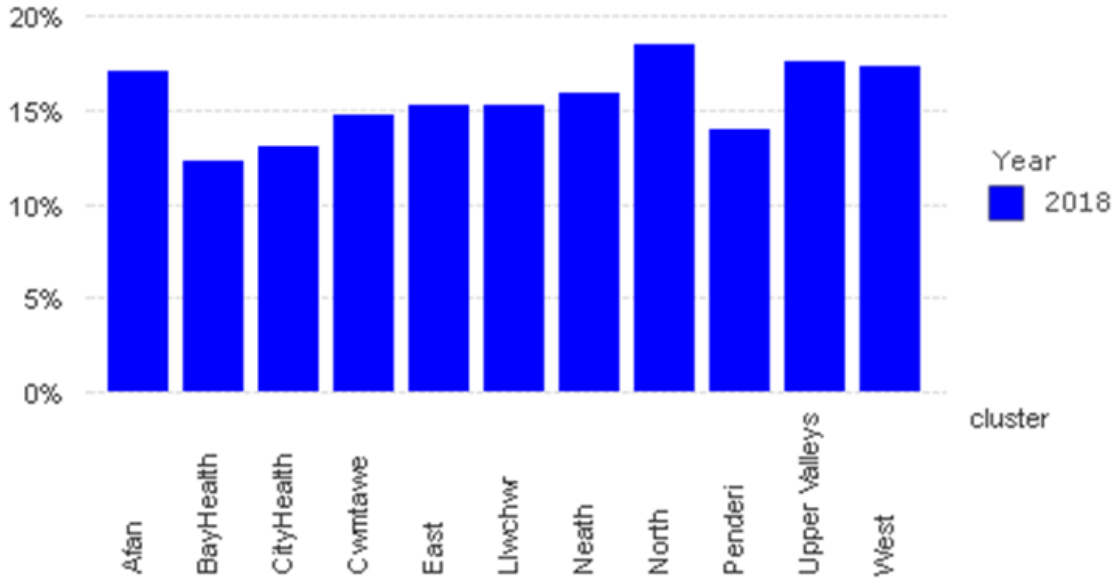

Ffynhonnell: Porthol Gwybodaeth Ddigidol Bae Abertawe (2018)

3.4 Diabetes

Ceir 2 brif fath o ddiabetes, math 1 a math 2, a'r olaf ydy'r un mwyaf cyffredin o lawer. Mae diabetes Math 1 yn anhwylder awto-imiwn sydd fel arfer yn ymddangos yn ystod plentyndod ac sy'n gofyn cael ei reoli gydol oes er mwyn osgoi deilliannau iechyd gwael.

Mae gan bobl sydd â diabetes math 2 gyfraddau uchel o glefyd coronaidd y galon a strôc. Ymysg cymhlethdodau eraill diabetes, ceir methiant yr iau/afu, clefyd y llygaid a phroblemau cylchrediad a niwrolegol yn y droed a'r goes. Mae diabetes math 2 yn fwy cyffredin mewn cymunedau difreintiedig yn economaidd-gymdeithasol ac ymysg pobl Ddu ac Asiaidd.

Yn ôl Diabetes UK, Cymru sydd â'r cyffredinrwydd uchaf o ddiabetes yn y DU, gyda mwy na 209,000 o bobl, neu 8% o'r boblogaeth, yn byw gyda diabetes. Mae'r niferoedd yn codi pob blwyddyn, gyda 10,695 yn fwy o bobl wedi derbyn diagnosis yn 2020. Mae amcangyfrifon yn awgrymu fod 65,501 yn fwy fyth o bobl sydd â math 2 ond heb eto gael diagnosis, ac y gall bod 580,000 yn ychwaneg o bobl â risg posib o ddatblygu diabetes math 2.[126]

Roedd diagnosisau a chofrestriadau diabetes yn ardal hen Fwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro-Morgannwg (BIP ABM), ychydig yn uwch na chyfartaledd Cymru: 6.21 a 6.03 yn ôl eu trefn.[1]

[126] https://www.diabetes.org.uk/in_your_area/wales/diabetes-in-wales [hygyrchwyd 25/05/21]

Mae Ffigwr 3.4.1 yn dangos cyffredinrwydd Diabetes ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol BIP Bae Abertawe yn 2018. Mae Clwstwr Afan yn uwch na chyfartaledd Cymru o 1.5% ac mae'r Cymoedd Uchaf hefyd yn uwch na Chyfartaledd Cymru o 0.8%.

Ffigwr 3.4.1 Cyffredinrwydd Diabetes ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol BIP Bae Abertawe (2018)

Ardal / Dangosydd			Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
Cyffredinrwydd Diabetes %			6.0	6.2	7.5	6.6	6.8	4.3	6.2	6.3	5.8	6.4

Ffynhonnell: Yr Is-adran Gofal Sylfaenol

Mae atal diabetes math 2 trwy leihau ffactorau risg addasadwy yn brif nod darparwyr iechyd a gofal cymdeithasol. Mae i ymyriadau o'r fath y fantais ychwanegol o leihau risg cyflyrau cronig eraill megis clefyd cardiofasgwlaidd a resbiradol. Mae cyffredinrwydd diabetes math 2 yn uwch mewn ardaloedd o'r amddifadedd mwyaf ac ymysg cymunedau ethnig lleiafrifol. Fe ddylid dynodi gwasanaethau i leihau'r anghydraddoldeb iechyd hwn. Mae hunanreolaeth diabetes effeithiol yn hanfodol, felly mae gwybodaeth, addysg wedi'i strwythuro ac ymrymusiad yn hanfodol i alluogi hyn.

Mae gan bron i 17% o gleifion mewnol ysbytai ddiabetes ac mae gofyn i ysbytai fod yn amgylchfydoedd diogel i bobl gyda diabetes, yn rhydd o niwed a chyfyngu ar hunanallu. Mae mwy o feichiogiadau'n cael eu heffeithio gan ddiabetes nag erioed o'r blaen ac mae hi'n bwysig i sicrhau fod gwasanaethau'n gallu ymdopi â hyn. Fe ddylai plant sy'n byw gyda diabetes dderbyn y gefnogaeth a'o gofal gorau posib ymhob amgylchfyd, gan gynnwys ysgolion.

3.5 Iechyd Meddwl

Rheolir iechyd meddwl gan ffactorau biolegol, seicolegol, cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol, sy'n rhyngweithio mewn ffyrdd cymhleth. Profiad ydy iechyd meddwl sy'n amharu ar weithrediadau o ddydd i ddydd. Gall fod o les i bobl sydd ag iechyd meddwl dderbyn rhyw ffurf ar ymyriad neu wasanaeth iechyd meddwl arbenigol. Ceir sawl math gwahanol o iechyd meddwl, gan gynnwys iselder, sgitsoffrenia a dementia.

Roedd y cyfraddau marwolaeth meddyliol ac ymddygiadol, safonedig yn ôl oedran, ar gyfer BIP ABM a Chymru yn 2017 yn 151.9 a 122.3 yn ôl eu trefn. Roedd cyfradd BIP ABM hefyd yn uwch na chyfartaledd 3 blynedd Cymru ar gyfer y cyfnod 2015-17. Y gyfradd marwolaethau meddyliol ac ymddygiadol, safonedig yn ôl oedran, i bob 100,000 o'r boblogaeth yn ardal BIP ABM oedd 138.6, mewn cymhariaeth â chyfartaledd Cymru o 115.7.[127]

Lles meddyliol

Lles meddyliol ydy'r cyflwr meddwl lle mae pobl yn medru ymdopi â straen normal bywyd tra'n bod yn gynhyrchiol a gallu cyfrannu at eu cymunedau. Mae teclyn Iechyd Cyhoeddus Cymru, Lles Meddyliol yng Nghymru, yn archwilio sgorau lles meddyliol a dangosyddion lles eraill o ddata arolygon oedolion a phlant. Mae'n dangos y casgliadau canlynol gan Fyrddau Iechyd ac Awdurdodau Lleol o Arolwg Poblogaeth Blynyddol 2018.[128]

[127] https://www.healthmapswales.wales.nhs.uk/IAS/dataviews/tabular?viewId=214&geoId=107&subsetId [hygyrchwyd 27/5/2021]

[128] https://publichealthwales.shinyapps.io/LlesMeddwlYngNghymru/ [hygyrchwyd 25/5/2021]

Ffigwr 3.5.1 Graddfa Lles Meddyliol Warwick-Edinburgh, sgôr cyfartalog safonedig yn ôl oedran, personau o 16+oed i fyny yn ôl bwrdd iechyd, Cymru 2016/17

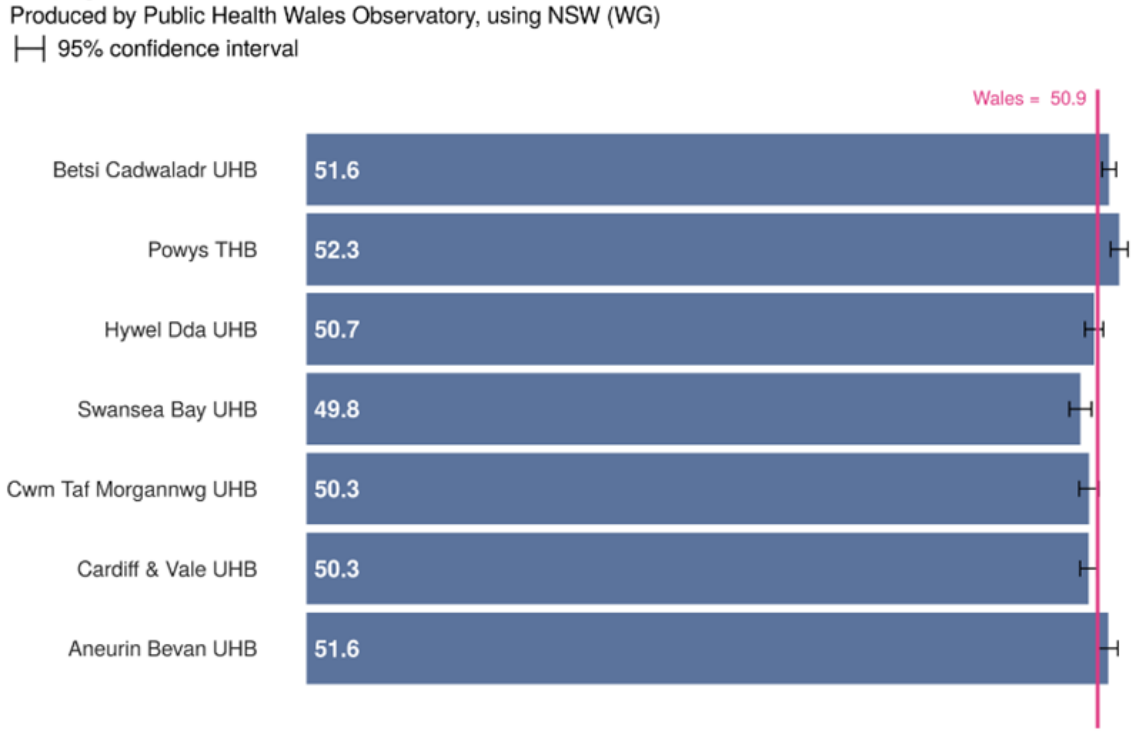

Ffigwr 3.5.2 Graddfa Lles Meddyliol Warwick-Edinburgh, yn ôl categori a bwrdd iechyd, canran safonedig yn ôl oedran, personau o 16+oed i fyny, Cymru 2016/17

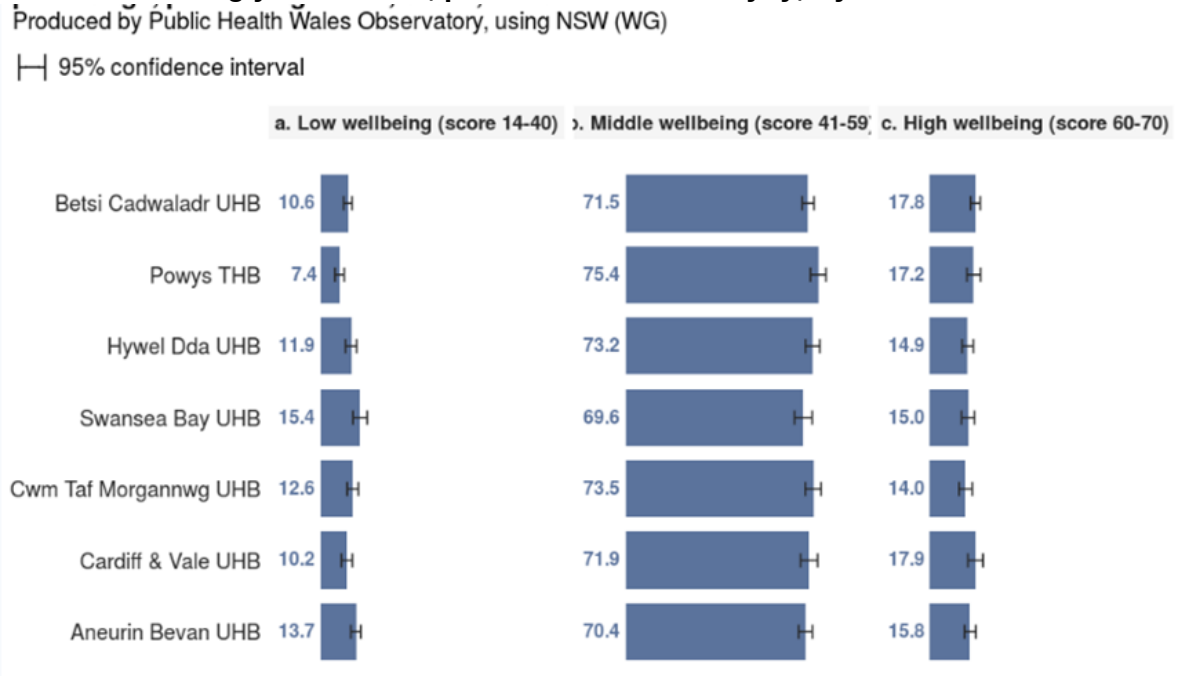

Mae cymariaethau yn ôl bwrdd iechyd yn dangos mai BIP Betsi Cadwakadr oedd â'rlefelau uchaf o ymatebwyr yn adrodd lefelau uchel lle, tra bo BIP Bae Abertawe yn waeth, gan riportio'r lefel uchaf o ymatebwyr yn adrodd lles isel. Adroddodd oedolion 65 oed a throsodd lefelau uwch o les na grwpiau oedrannau iau. Roedd bron i ddwywaith mwy o ymatebwyr yn y bumed mwyaf difreintiedig yn adrodd lefelau isel o les na'r bumed lleiaf difreintiedig.

Ymdeimlad Uchel o Hunanwerth – Yn gyffredinol, dangosodd BIP Bae Abertawe ganran debyg (81.8) i Gymru (84.0). Riportiodd unigolion oedd yn byw yn awdurdod lleol Castell-nedd Port Talbot ganran uwch nag Abertawe ar 84.0. Roedd gan awdurdod lleol Abertawe un o'r sgorau graddfa gyffredinol isaf ar 81.5. Roedd grwpiau oedran 35 – 44, 65-74 a 25-34 yn fwy tebygol o fod ag ymdeimlad uchel o hunanwerth ar drawsCymru.

Ymdeimlad Isel o Orbryder – Yn gyffredinol, dangosodd BIP Bae Abertawe ganran is (60.3) na chyfartaledd Cymru (62.8). Trigolion Castell-nedd Port Talbot oedd â'r ganran uchaf (63.7) o fewn y rhanbarth, ffigwr uwch na chyfartaledd Cymru (62.8). Abertawe oedd yr isaf (60.0) ac yn is na Chymru (62.8).Swansea being the lowest (60.0) and lower than Wales (62.8). Grwpiau oedran 55-64, 65-74 a 75+ oedd y rhai mwyaf tebygol o fod ag ymdeimlad is o orbryder.

Ymdeimlad Uchel o Foddhâd o Fywyd – Yn gyffredinol, dangosodd BIP Bae Abertawe ganran gymharol is (79.7) na Chymru (81.3). Unigolion yn Abertawe a ddangosodd y ganran uchaf (80.4) o fewn y rhanbarth. Castell-nedd Port Talbot oedd â'r isaf (79.2). Grwpiau oedran 65-74, 25-34 ac 16-24 oedd y rhai mwyaf tebygol o fod ag ymdwimlad uchel o foddhâd.

Ymdeimlad Uchel o Hapusrwydd – Dangoswyd mai BIP Bae Abertawe oedd â'r ganran isaf (72.0) yng Nghymru ac yn is na chyfartaledd Cymru (74.7). Trigolion Abertawe a nododd y ganran uchaf (73.5) o fewn y rhanbarth ac o'i gymharu â chyfartaledd Cymru (74.7). Castell-nedd Port Talbot oedd â'r isaf (69.5) ac yn is na Cymru (74.7). Grwpiau oedran 65-74 a 75+ oedd fwyaf tebygol o fod ag ymdeimlad uchel o hapusrwydd.
Ledled Cymru, daeth patrymau i'r amlwg a ddangosodd fod:

Mwy o fenywod na gwrywod yn fwy tebygol o fod ag ymdeimlad uchel o hunanwerth, tra bo gwrywod yn fwy tebygol o fod ag ymdeimlad isel o orbryder, ymdeimlad uchel o foddhâd ac ymdeimlad uchel o hapusrwydd.

Roedd y rhai hynny a ddosberthir fel y lleiaf difreintiedig yn fwy tebygol o fod ag ymdeimlad uchel o hunanwerth, , ymdeimlad isel o orbryder, ymdeimlad uchel o foddhâd o fywyd ac ymdeimlad uchel o hapusrwydd o'i gymharu â'r rhai hynnya welir fel y rhai mwyaf difreintiedig. Roedd hyn hefyd yn wir yn achos y rhai cyflogedig o'u cymharu â'r rhai diwaith neu'n segur, y rhai mewn iechyd da o'u cymharu â'r rhai sydd ag iechyd cyffredinol drwg iawn.

Hunanladdiad

Rhwng 2014 a 2018, roedd y gyfradd hunaladdiadau ar gyfer BIP Bae Abertawe yn 12.3 i bob 100,000 o'r boblogaeth, sy'n cyfateb i 208 marwolaeth a gofnodwyd trwy hunanladdiad. Mae hyn yn gyson â chyfartaledd Cymru o 12.3 i bob 100,000. Fodd bynnag, mae cyfradd hunanladdiadau Castell-nedd Port Talbot (CNPT) yn parhau'n uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol ar 14.3 i bob 100,000, sy'n cyfateb i gyfanswm o 89 hunanladdiad a gofnodwyd, gan wneud CNPT y pedwerydd uchaf ymysg awdurdodau lleol Cymru. Y gyfradd yn Abertawe ydy 11.2 i bob 100,000, sy'n cyfateb i 119 marwolaeth yn ystod y cyfnod hwn.

Dangosodd dadansoddiad pellach a ymgymerwyd yn gynnar yn 2019 fod cyfraddau hunanladdiad yn ystod 2017-18 yn uwch ymysg gwrywod na menywod yn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot fel ei gilydd, sydd yn gyson â'r cyfartaledd cenedlaethol. Ymysg gwrywod, roedd cyfraddau ar eu huchaf yn y grŵp oedran 35 – 64 yng Nghastell-nedd Port Talbot a'r grŵp oedran 25 – 54 yn Abertawe. Mae Ffigwr 3.4.1 yn dangos y tueddiad mewn hunanladdiadau ar draws ardledd yr awdurdodau lleol a Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe.

Ffigwr 3.5.3 Hunanladdiadau, BIP Bae Abertawe ac Awdurdodau Lleol, 2005-09 i 2014-18

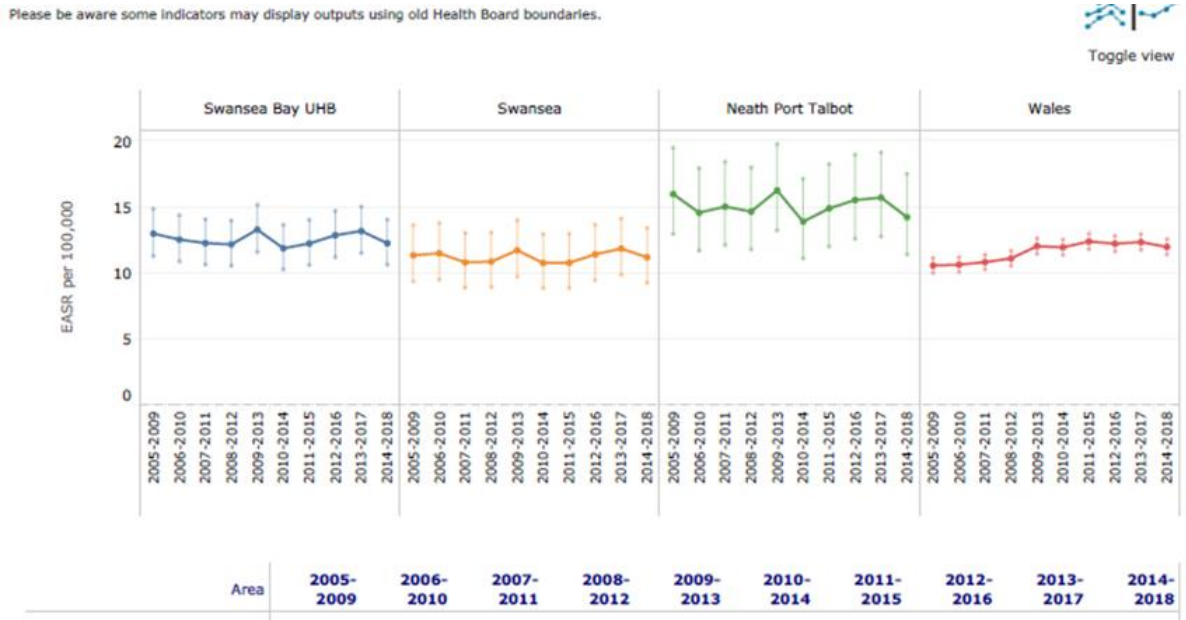

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM ac MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol)

Fel canlyniad i welliannau codio hunanladdiadau a lleihad yn rheithfarnau naratif anodd eu codio ers 2011, dylid bod yn ofalus wrth geisio dehongli cyfraddau hunaladdiadau.

Dementia

Mae dementia yn broblem iechyd cyhoeddus fawr yng Nghymru gydag oddeutu 48,487 o achosion. Yn ardal BIP Bae Abertawe, mae tua 5,607 o unigolion wedi'u cofrestru â dementia, sy'n debygol o fod yn danamcangyrfif oherwydd symptomau sydd heb eu hadnabod ac oedi yn y ddiagnosis.

Roedd cyfradd marwolaethau dementia safonedig yn ôl oed ar gyfer BIP ABM a Chymru yn 2017 yn 125.0 a 98.0 yn ôl eu trefn. Roedd cyfradd BIP ABM hefyd yn uwch na chyfartaledd 3 blynedd Cymru ar gyfer y cyfnod o 2015-17. Roedd cyfradd marwolaethau dementia safonedig yn ôl oed ar gyfer BIP ABM yn 117.0 o'i gymharu â chyfartaledd Cymru o 94.0.

Y nifer rhagfynegol o bobl 65+ oed sydd â dementia yn ardal BIP Bae Abertawe ydy:

- Abertawe: 3,542
- Castell-nedd Port Talbot: 2,185

Mae Ffigwr 3.5.3 yn dangos cyffredinrwydd Dementia ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol yn 2018. Mae pob Clwstwr o fewn ystod cyfartaledd Cymru.

Ffigwr 3.5.3 Dementia ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol yn 2018

	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
Cyffredinrwydd Dementia %	0.7	0.7	0.8	0.7	0.9	0.7	0.7	0.6	0.7	0.5

Ffynhonnell: Yr Is-adran Gofal Sylfaenol

Mae rhagamcanion cyffredinrwydd a digwyddedd yn dangos y bydd y niferoedd o boblsydd â dementia yn parhau i godi, yn enwedig ymysg y grŵp oedran hynaf (85 oed a throsodd). Gellir priodoli 10% o farwolaethau ymysg dynion 65 oed a throsodd a 15% o farwolaethau ymysdg merched yn yr un grŵp oedran i ddementia. Dementia hefyd ydy un o brif achosion anabledd yn ddiweddarach mewn bywyd ac yn gyfrifol am 12% o flynyddoedd yn byw gydag anabledd.[129]

[129] Van de Flier and Scheltens; 2005

Mae Ffigwr 3.5.4 yn darparu trosolwg amcangyfrif cyffredinrwydd dementia ledled Cymru yn ôl awdurdod lleol. Fel y soniwyd uchod, mae'r amcanrif yn uwch na'r hyn a geir ar gofrestr dementia oherwydd unigolion sydd heb adnabod y symptomau ac oedi yn y ddiagnosis.

Ffigwr 3.5.4 Amcanrifau o'r nifer o bobl 65 oed a throsodd sydd â dementia, 2021

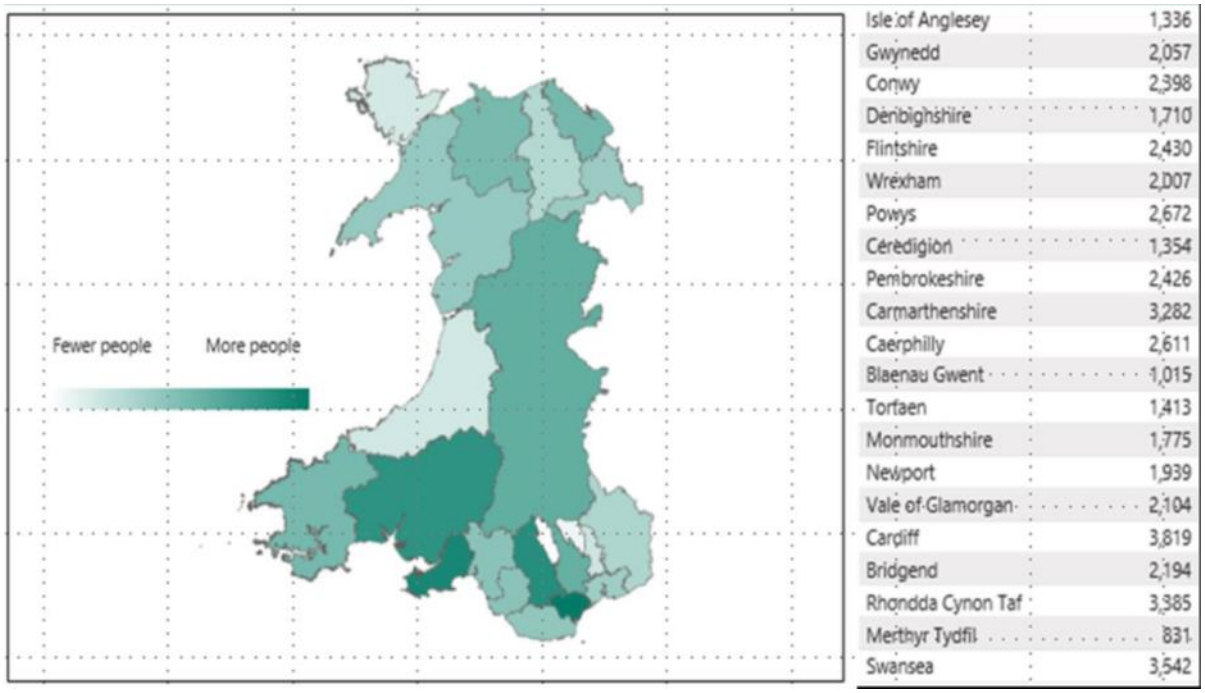

Ffynhonnell: http://www.daffodilcymru.org.uk

Mae hi'n bwysig fod pobl sydd â dementia'n gallu cael mynediad at wasanaethau gofal sylfaenol er mwyn sicrhau diagnosis cynnar ac, wrth i'r cyflwr ddatblygu, gall trin hyd yn oed yr anhwylderau lleiaf wneud cryn wahaniaeth i les person.

O safbwynt iechyd cyhoeddus, mae hi'n bwysig cofio, er fod dementia'n effeithio ar bobl hŷn fel arfer, nad ydy'n ran annorfod o'r broses heneiddio (WHO; 2012. *Dementia: a public health priority*). Fe all, felly, fod yn agored i ymyriad sylfaenol, codi ymwybyddiaeth i leihau'r stigma a gostwng y rhwystrau i ddiagnosis cynnar a chefnogaeth i ofalwyr i leihau'r baich a gwella ansawdd bywyd. Fe fyddai hyn yn gofyn mynd i'r afael â'r canlynol:

- Ffactorau risg ar gyfer clefyd fasgwlaidd, gan gynnwys diabetes, gorbwysedd canol oes, gordewdrsa canol oes, smygu a gweithgarwch corfforol
- Ymyriad ac atgyfeirio cynnar
- Darganfod a thrin symptomau ymddygiadol a seicolegol
- Darparu gwybodaeth a chefnogaeth hirdymor i ofalwyr

3.6 Clefyd Anadlol

Mae iechyd anadlol yn para i fod yn faich gwirioneddol i'r GIG yng Nghymru, gydag 1 ymhob 12 o bobl yn dioddef salwch anadlol. Ymysg yr agweddau mwyaf cyffredin, ceir clefyd

rhwystrol cronig yr ysgyfaint (COPD), asthma, clefydau galwedigaethol yr ysgyfaint megis clefyd y llwch, llid yr ysgyfaint a gorbwysedd yr ysgyfaint.

Clefyd rhwystrol cronig yr ysgyfaint

Ffigwr 3.6.1 Diagnosis a gofnodwyd gan Glystyrau Gofal Sylfaenol ar gyfer y cyfnod 2016-2018 ar draws cyn-Ranbarth BIP ABM

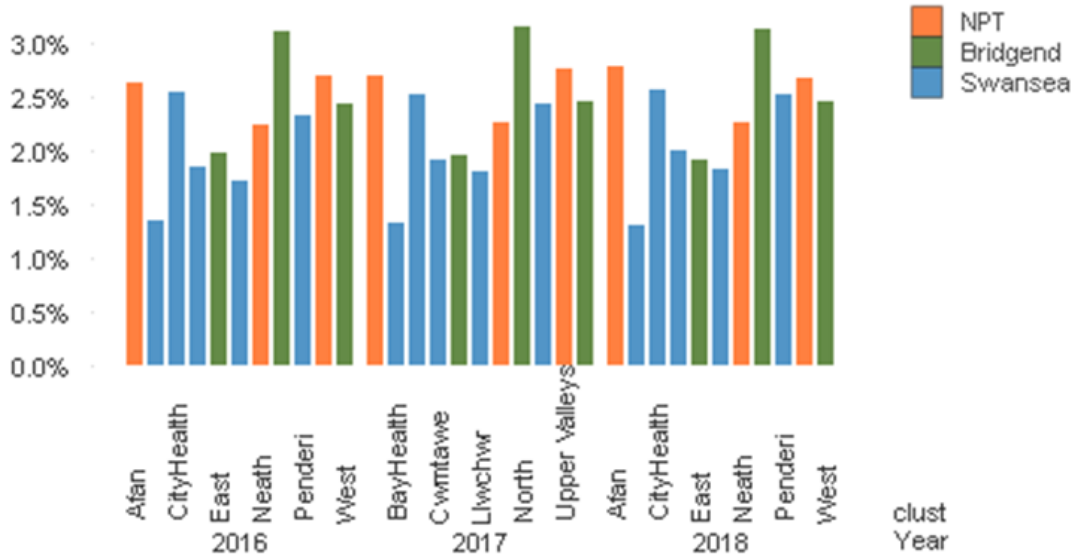

Ffynhonnell: Porthol Gwybodaeth Ddigidol Abertawe (2018)

Ffigwr 3.6.2 Trosolwg cofrestriadau COPD yn yr hen BIP ABM yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol

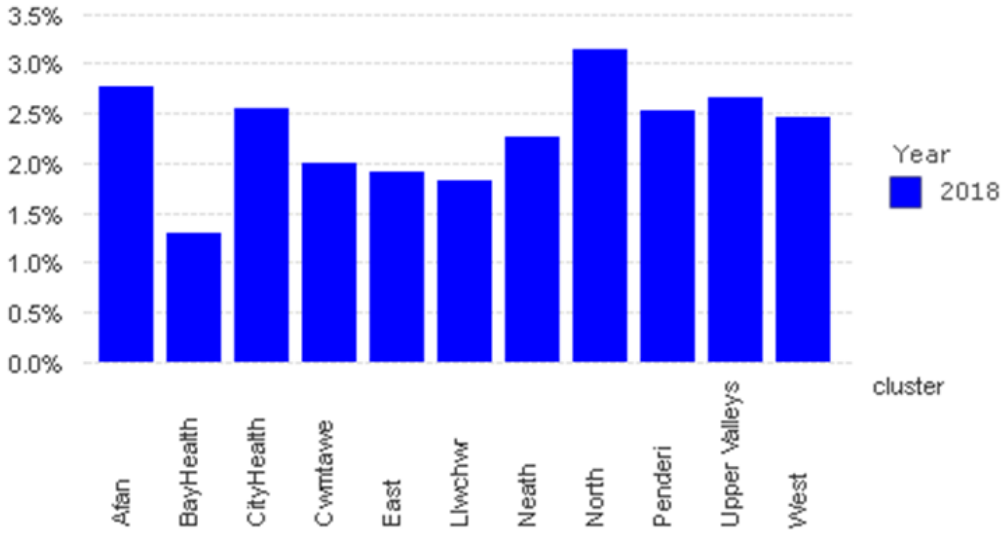

Ffynhonnell:Porthol Gwybodaeth Ddigidol Abertawe (2018)

Mae Ffigwr 3.6.3 yn dangos cyffredinrwydd COPD ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol yn 2018. Yr ardaloedd hynny a gofnododd y diagnosisau uchaf oedd yr Afan a'r Cymoedd Uchaf.

Ffigwr 3.6.3 Cyffredinrwydd Clefyd rhwystrol cronig yr ysgyfaint yn ôl Clwstwr Gofal Sylfaenol, 2018

	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
Cyffredinrwydd COPD (%)	2.3	2.2	2.8	2.2	2.6	1.3	2.5	2.0	1.8	2.5

Ffynhonnell: Yr -Is-adran Gofal Sylfaenol

Asthma

Mae Ffigwr 3.6.4 isod yn dangos trosolwg cyffredinrwydd asthma ar draws Clystyrau Gofal Sylfaenol BIP Bae Abertawe yn 2018. Mae Clystyrau Gofal Sylfaenol Castell-nedd, Llwchwr ac yn uwch na chyfartaledd Cymru.

fFigwr 3.6.4 Cyffredinrwydd Asthma yn ô Clwstwr Gofal Sylfaenol

2018	Cymru	ABM	Afan	Castell-nedd	Cymoedd Uchaf	Iechyd y Bae	Iechyd y Ddinas	Cwmtawe	Llwchwr	Penderi
Cyffredinrwydd Asthma %	7.1	7.4	7.7	8.1	7.3	6.5	7.2	6.8	8.0	7.0

Ffynhonnell: Yr -Is-adran Gofal Sylfaenol

Mae clefyd anadlol wedi'i raddio'n bumed yn nhermau gwariant holl gategorïau clefydau ac mae gwariant yn cyrraedd £400 miliwn y flwyddyn. Mae angn gwaith sylweddol i wella diagnosis asthma a COPD. Er enghraifft, dangosodd archwiliad cenedlaethol ei fod hi'n bosib nad oedd y cyflwr yn bod ar dros 25% o gleifion ar gofrestrau COPD. Fel canlyniad, mae ymdrech sylweddol wedi'i fuddsoddi i ddarparu hyfforddiant sbirometreg gyda sicrwydd ansawdd a chyfarpar safonol ledled Cymru.

Mae smygu tybaco yn para i fod yr un achos marwolaeth ataliadwy mwyaf ac er bod cyffredinrwydd smygu yn gostwng ar draws Cymru, bydd buddsoddi cyfredol mewn gwasanaethau rhoi'r gorau i smygu a ariennir gan y GIG a chyflwyno deddfwriaeth i leihau dod i gysylltiad â mwg ail-law yn gymorth i wella iechyd anadlol yn barhaus.

3.7 Iechyd rhywiol

Mae Sefydliad Iechyd y Byd yn diffinio iechyd rhwyiol fel “cyflwr lles corfforol, emosiynol, meddyliol a chymdeithasol yn ymwneud â rhywioldeb. Mae’n fwy na dim ond absenoldeb clefyd, camweithrediad neu eiddilwch. Mae angen dull positif, llawn parch at rywioldeb a pherthnasau rhywiol ar iechyd rhywiol, yn ogystal â phosibilrwydd profiadau rhywiol pleserus a diogel, yn rhydd o orfodaeth, camwahaniaethu a thrais. Er mwyn cynnal iechyd rhywiol, mae’n rhaid parchu, diogelu a chyflawni hawliau rhywiol pob person”.[130]

[130] Iechyd Cyhoeddus Cymru, Canolfan Arolygu Clefydau Trosglwyddadwy, Chwefror 2019. Adroddiad Chwarterol Cynllun Goruchwyliaeth Cymru (SWS), Ionawr 2019 (Data hyd ddiwedd Medi 2018 http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/documents/888/Quarterly%20Report_Jan2019_v1.pdf

Heintiau a Drosglwyddir yn Rhywiol

Gan ei fod hi'n bosib na cheir symptomau gyda heintiau a drosglwyddir yn rhywiol, dydy rhai pobl ddim yn ceisio cymorth meddygol ac felly'n parhau heb ddiagnosis. Mae stigma cymdeithasol yn parhau i fod yn gysylltiedig â salwch rhywiol, rheswm arall sydd efallai'n atal pobl rhag ceisio cyngor. Gall canlyniadau iechyd peidio â chael diagnosis a derbyn triniaeth fod yn sylweddol. Mae'r rhain yn cynnwys clefyd llid y pelfis, a all achosi beichiogiadau ectopig ac anffrwythlondeb, canser ceg y groth a chanserau eraill yr organau cenhedlu, hepatitis, clefyd cronig yr afu a chanser yr afu, herpes rheolaidd yr organau cenhedlu, a llid yr argaill mewn dynion.

Mae pobl ifanc rhwng 15-24 oed yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan heintiau a drosglwyddir yn rhywiol megis Clamydia.

Mae Adroddiad Chwarterol Cynllun Gwyliadwriaeth Iechyd Rhywiol yng Nghymru [131], Gorffennaf 2019 sy'n cymharu'r cyfnod o 6 mis rhwng Hydref 2018 a Mawrth 2019 (Q4 2018-Q1 2019) gyda (Q4 2017 -Q1 2018) yn amlygu'r canlynol:

- Mwy o siffilis (22% o gynnydd), gonorea (14%), a chyfnod cyntaf herpes (7%)
- Yn codi pryder, cynnydd o 76% mewn diagnosisau siffilis mewn pobl iau na 25 mlwydd oed
- Llai o ddiagnosisau newydd o HIV (43%)

Cynyddodd diagnosisau clamydia yn ardal BIP Abertawe Bro Morgannwg.

[131] Adroddiad Chwarterol Cynllun Gwyliadwriaeth Iechyd Rhywiol yng Nghymru Gorffennaf 2019. https://phw.nhs.wales/topics/sexual-health/sexual-health-reports/sexual-health-in-wales-surveillance-scheme-quarterly-report-july-2019/

Ffigwr 3.7.1 Canran y newid mewn diagnosisau clamydia a wnaed mewn clinigau ISH o Q4 2017- Q1 2018 i Q4 2018-Q1 2019, yn ôl presywliaeth Bwrdd Iechyd Lleol (BILl), rhywedd a rhywioldeb

BILl	Grŵp	Q4 2017-Q1 2018	Q4 2018-Q1 2019	% newid
Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg	Benyw Gwryw* *o'r rhai Dynion sy'n cael Rhyw gyda Dynion Cyfanswm	351 251 12 582	361 278 22 639	+3% +20% +83% +10%
Cymru gyfan	Benyw Gwryw* * o'r rhai Dynion sy'n cael Rhyw gyda Dynion Cyfanswm	1939 1486 191 3425	1823 1498 204 3321	-6% +1% +7% -3%

Gwelwyd cynnydd cyffredinol o 10% mewn diagnosis Clamydia yn ardal BIP ABM, o'i gymharu a gostyngiad yng Nghymru o 3%. Gwelwyd y cynnydd mwyaf ymysg dynion (+20%) a dynion sy'n cael rhyw gyda dynion (+83%).

Cynyddodd diagnosisau gonorea yn ardal BIP Abertawe Bro Morgannwg.

Ffigwr 3.7.2 Canran y newid mewn diagnosisau gonorea a wnaed mewn clinigau ISH o Q4 2017- Q1 2018 i Q4 2018-Q1 2019, yn ôl presywliaeth Bwrdd Iechyd Lleol (BILl), rhywedd a rhywioldeb

BILl	Grŵp	Q4 2017-Q1 2018	Q4 2018-Q1 2019	% newid
Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg	Benyw Gwryw* *o'r rhai Dynion sy'n cael Rhyw gyda Dynion Cyfanswm	32 54 19 86	51 85 39 136	+59% +57% +105% +58%
Cymru gyfan	Benyw Gwryw* * o'r rhai Dynion sy'n cael Rhyw gyda Dynion Cyfanswm	218 421 232 639	222 498 279 720	+2% +18% +20% +13%

Gwelwyd cynnydd cyffredinol o 58% mewn diagnosisau yn ardal BIP ABM, o'i gymharu â chynnydd yng Nghymru o 13%. Gwelodd mwyafrif y Byrddau Iehyd gynnydd mewn diagnosisau gonorea, ond dim un mor serth â BIP ABM. Cofnodwyd y cynnydd mwyaf ymysg dynion sy'n cael rhyw gyda dynion (105%).

Dylid bod yn wyliadwrus wrth ddadansoddi tueddiadau'r Byrddau Iechyd, gan fod cyflawnder y data'n amrywio rhwng clinigau a byrddau iechyd.

Brechlyn Feirws Papiloma Dynol (HPV)

Mae rhaglen frechu'r GIG yn cynnwys y rhaglen HPV. Mae'r brechlyn yn amddiffyn rhag 4 math o HPV (6, 11, 16 a 18). Mae'r rhain yn cynnwys mathau risg uchel ac isel sy'n gyfrifol am y mwyafrif o ganserau ceg y groth a defaid gwenerol. Dechreuwyd ar y broses o gyflwyno brechiad HPV fel rhan o amserlen cyffredin bechgyn ysgol blwyddyn 8 ym mis Medi 2019.[132]

Ffig 3.7.3 Niferoedd y plant oedd yn cyrraedd 13 oed rhwng 01/09/19 a 31/08/20 (Blwyddyn Ysgol 8) ac yn preswylio ar 30/09/20, a gafodd frechiad HPV, gyda manylion o'r cwmpas ynghylch rhyw

	Merched preswyl (n)	HPV 1 dos (n)	%	Bechgyn preswyl (n)	HPV 1 dos (n)	%
Castell-nedd Port Talbot	793	725	91.4	832	743	89.3
Abertawe	1316	1235	93.8	1391	1211	87.1
BIP Bae Abertawe	2109	1960	92.9	2223	1954	87.9
Cymru	17506	10403	59.4	18387	9814	53.4

Ffynhonnell: Plant a gafodd Frechiad yng Nghymru. Gorffennaf - Medi 2020. COVER 136: Cymru Tachwedd 2020

Mae amseriad sesiynau brechu mewn ysgolion yn amrywio trwy gydol y flwyddyn ac fe fydd y niferoedd a dderbyniodd y brechiad wedi'u heffeithio fel canlyniad i'r oedi fu yn y sesiynau brechu mewn ysgolion yn dilyn mesurau rheoli COVID-19.

[132] Plant a gafodd Frechiad yng Nghymru. Gorffennaf - Medi 2020. COVER 136: Cymru Tachwedd 2020 http://nww.immunisation.wales.nhs.uk/quarterly-cover-report-archive

Ffig 3.7.4 Niferoedd y merched yn cyrraedd 13, 14 a 15 oed rhwng 01/09/19 a 31/08/20 ac yn preswylio ar 30/09/20 a gafodd frechiad HPV

Ardal	13 mlwydd oed (2019/20) Blwyddyn ysgol 8		14 mlwydd oed (2019/20) Blwyddyn ysgol 9			15 mlwydd oed (2019/20) Blwyddyn ysgol 10		
	Merched preswyl (n)	HPV 1 dos %	Merched preswyl (n)	HPV 1 dos %	HPV 2 ddos %	Merched preswyl (n)	HPV 1 dos %	HPV 2 ddos %
Castell-nedd Port Talbot	793	91.4	807	96.2	87.9	882	94.5	91.4
Abertawe	1316	93.8	1230	93.8	89.3	1175	91.8	89.0
BIP Bae Abertawe	2109	92.9	2037	94.7	88.8	1997	92.9	90.0
Cymru	17506	59.4	17125	88.8	52.6	16883	89.7	84.5

Ffynhonnell: Plant a gafodd Frechiad yng Nghymru. Gorffennaf - Medi 2020. COVER 136: Cymru Tachwedd 2020

Beichiogi yn yr arddegau

I rai pobl ifanc, mae dod yn riant yn brofiad cadarnhaol. Fodd bynnag, i eraill, gall magu plant yn gynnar fod yn gysylltiedig â deilliannau iechyd gwaelach i'r bobl ifanc hynny a'u plant. Mae rhieni yn eu harddegau'n wynebu nifer o heriau nad ydy pobl ifanc eraill na rhieni hŷn o bosib yn eu profi. Er enghraifft, gall cyfrifoldebau magu plant olygu nad ydy mamau ifanc yn cwblhau neu'n symud ymlaen â'u haddysg.

Mae'r ffigyrau isod yn dangos fod cyfraddau beichiogi yn yr arddegau ym Mae Abertawe yn 2017 yn 24.1 i bob 1000 o ferched 15-17 oed, sy'n uwch na chyfartaledd Cymru (20.2). Roedd cyfraddau Awdurdodau Lleol Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot yn 24.7 a 23.1 yn ôl eu trefn.

Ffigwr 3.7.5 Beichiogi yn yr arddegau, yn ôl Bwrdd Iechyd, 2017

Rate per 1,000, females aged under 18, health boards

95% confidence interval

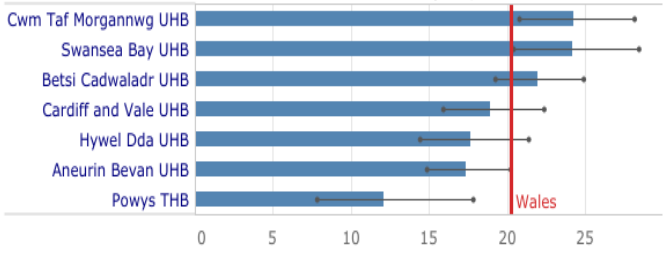

Area	Value	95% Confidence Interval	Count
Cwm Taf Morgannwg UHB	24.2	(20.7 to 28.1)	173
Swansea Bay UHB	24.1	(20.4 to 28.4)	145
Betsi Cadwaladr UHB	21.9	(19.2 to 24.9)	239
Cardiff and Vale UHB	18.9	(15.9 to 22.3)	138
Hywel Dda UHB	17.6	(14.4 to 21.3)	104
Aneurin Bevan UHB	17.4	(14.8 to 20.2)	168
Powys THB	12.1	(7.8 to 17.8)	25
Wales	20.2	(19.0 to 21.5)	992

Produced by Public Health Wales Observatory, using Conceptions data and MYE (ONS).
Please consult the technical guide for full details on how this indicator is calculated.

Ffigwr 3.7.6 Beichiogi yn yr arddegau, yn ôl awdurdod lleol 2017

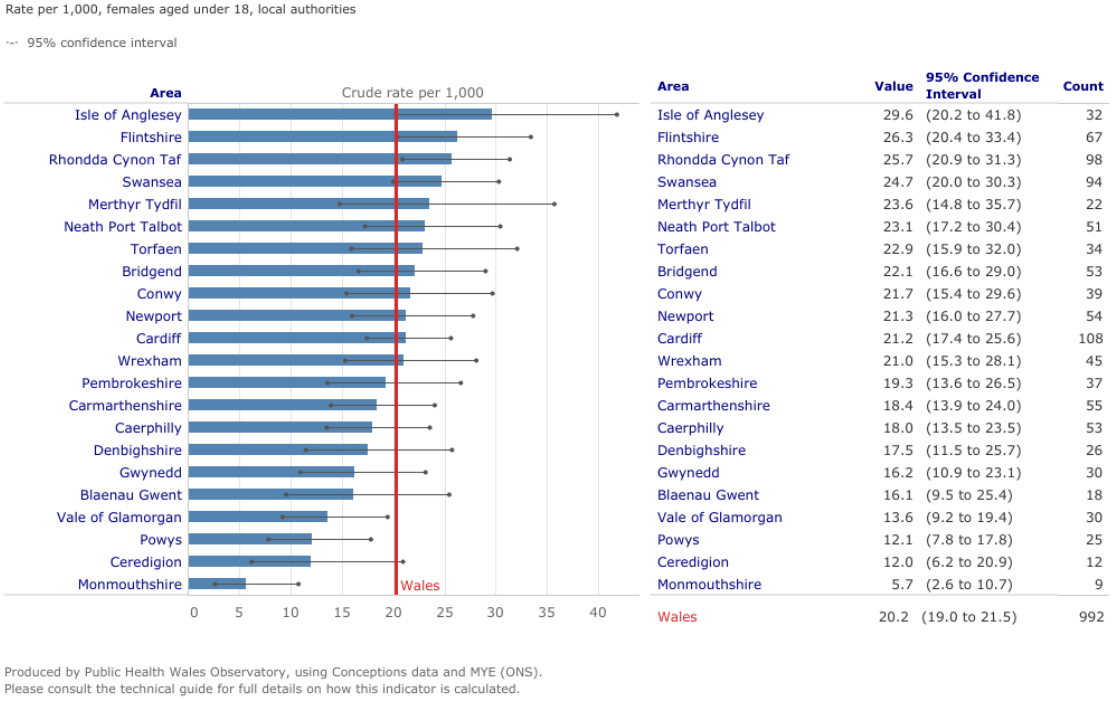

Area	Value	95% Confidence Interval	Count
Isle of Anglesey	29.6	(20.2 to 41.8)	32
Flintshire	26.3	(20.4 to 33.4)	67
Rhondda Cynon Taf	25.7	(20.9 to 31.3)	98
Swansea	24.7	(20.0 to 30.3)	94
Merthyr Tydfil	23.6	(14.8 to 35.7)	22
Neath Port Talbot	23.1	(17.2 to 30.4)	51
Torfaen	22.9	(15.9 to 32.0)	34
Bridgend	22.1	(16.6 to 29.0)	53
Conwy	21.7	(15.4 to 29.6)	39
Newport	21.3	(16.0 to 27.7)	54
Cardiff	21.2	(17.4 to 25.6)	108
Wrexham	21.0	(15.3 to 28.1)	45
Pembrokeshire	19.3	(13.6 to 26.5)	37
Carmarthenshire	18.4	(13.9 to 24.0)	55
Caerphilly	18.0	(13.5 to 23.5)	53
Denbighshire	17.5	(11.5 to 25.7)	26
Gwynedd	16.2	(10.9 to 23.1)	30
Blaenau Gwent	16.1	(9.5 to 25.4)	18
Vale of Glamorgan	13.6	(9.2 to 19.4)	30
Powys	12.1	(7.8 to 17.8)	25
Ceredigion	12.0	(6.2 to 20.9)	12
Monmouthshire	5.7	(2.6 to 10.7)	9
Wales	20.2	(19.0 to 21.5)	992

Produced by Public Health Wales Observatory, using Conceptions data and MYE (ONS).
Please consult the technical guide for full details on how this indicator is calculated.

Yn 2018, disgynnodd y gyfradd feichiogi i rai dan18 yng Nghymru i 18.9 beichiogiad i bob 1000 o ferched 15-17 oed, fel y gwnaeth beichiogiadau yn Abertawe (18.5) a Chastell-nedd Port Talbot (19.6 i bob 1000)[133].

Mae data beichiogi dan 18 yn ôl Awdurdod Lleol yn cuddio'r gwahaniaeth mewn cyfraddau rhwng y cymunedau mwyaf a lleiaf difreintiedig o fewn y Bwrdd Iechyd.

Y gyfradd fras ar gyfer beichiogi yn yr arddegau (y rhai dan 18) yn ardal BIP Bae Abertawe ar gyfer 2018 ydy 18.9 i bob 1,000 o ferched 15-17 oed a'r cyfwng hyder 95% ydy (15.6-22.8).

3.8 Alcohol

Mae yfed alcohol wedi ymdreiddio'n ddwfn fel diwylliant yng Ngjhymru a BIP Bae Abertawe. Mae llawer o bobl yn mwynhau diodydd alcohol mewn cymedroldeb, ond mae alcohol hefyd ny gyffur sy'n arwain at ddibyniaeth, ac fe all camddefnydd sylweddau arwain at niwed arwyddocaol i unigolion, teuluoedd a chymunedau.

Mae'r rhai sydd ar risg niwed camddefnyddio alcohol yn dod o rychwant sbectrwm cymdeithas. Mae;r rhain yn cynnwys yfwyr trwm cronig, oedolion gartref yn yfed i lefelau

[133] https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/conceptionandfertilityrates/bulletins/conceptionstatistics/2018#teenage-conceptions

peryglus neu niweidiol, a phlant a phobl ifanc sy'n dioddef canlyniadau camddefnydd eu rhieni o alcohol.

Mae effaith camddefnydd alcohol ar iechyd yn sylweddol. Mae mwy o bobl yn marw o achosion sy'n gysylltiedig ag alcohol na chyfuniad o ganser y fron, canser ceg y groth a haint MRSA gyda'i gilydd. Yfed gormod o alcohol ydy prif achos clefyd difrifol ar yr afu, sydd yn aml yn farwol. Yn ychwanegol, mae alcohol yn brif ffactor sy'n cyfrannau at risg canser y fron, y geg, llwnc, stumog, afu, pancreas, colon a'r rectwm. Mae syndrome alcohol ffetws hefyd yn risg i fabanod mamau sy'n defnyddio alcohol.

Yng Nghymru, mae 45% o ddynion a 34% o ferched yn cyfaddef eu bod yn yfed uwchlaw'r canllawiau a argymhellir. Alcohol ydy achos oddeutu 1,500 o farwolaethau a mwy na £1miliwn o niwed i gymdeithas.

Mae'r canllawiau presennol ar gyfer dynion a merched yn awgrymu yfed dim mwy nag 14 uned pob wythnos yn rheolaidd. BIP Bae Abertawe sydd â'r canran uchaf (21.1%), ynghyd â thrigolion ardal BIP Caerdydd a'r Fro sy'n yfed mwy na'r canllawiau a argymhellir. Mae yfed yn uwch na chyfartaledd Cymru o 19%, fel y mae Abertawe (20.8%) a Chastell-nedd Port Talbot (21.3%).

Ffigwr 3.8.1 Canran yfed alcohol wythnosol ymysg oedolion yn ôl lefel yfed a bwrdd iechyd 2016/17, 2017/18

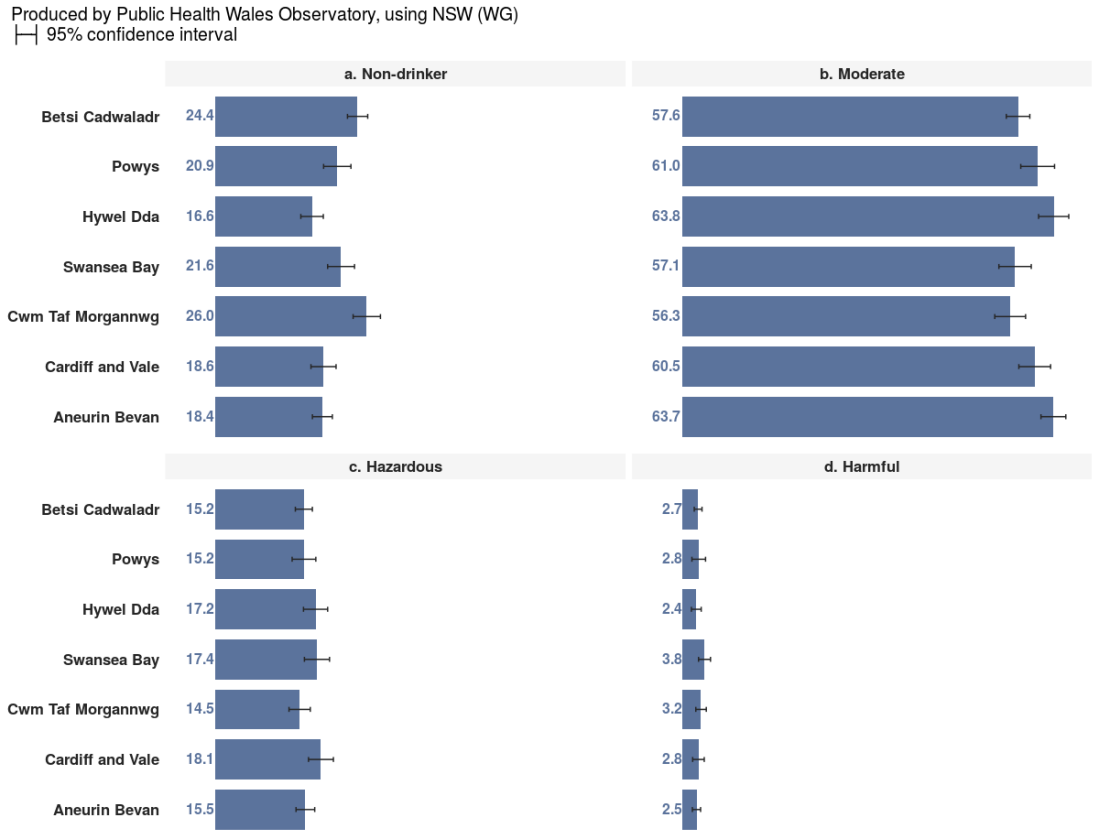

Mae bron i 22% o drigolion BIP Bae Abertawe'n nodi nad ydyn nhw'n yfed alcohol. O'i gymharu â chyfartaledd Cymru (59.9%), mae gan Swansea a Chastell-nedd Port Talbot ganran is o yfwyr cymedrol, sef 58.5% a 54.8 yn ôl eu trefn.

BIP Bae Abertawe sydd â'r canran uchaf (3.8%) o yfwyr niweidiol, o'i gymharu â byrddau iechyd eraill, tra bo gan Gastell-nedd Port Talbot y lefel uchaf o yfwyr niweidiol o holl Awdurdodau Lleol Cymru.

Goryfed trwm mewn pyliau

Mae i Gastell-nedd Port Talbot ganran ychydig yn uwch (22.1%) o or-yfwyr trwm mewn pyliau nag Abertawe (20.6%). Diffinnirr gor-yfwyr trwm mewn pyliau fel rhai sy'n yfed mwy nag 8 uned i ddynion a 6 uned i ferched ar eu diwrnod trymaf o yfed. Mae'r ddwy sir yn uwch na chyfartaledd Cymru(20.0%).

Mae goryfed trwm iawn mewn pyliau yn cael ei ddiffinio fel mwy na 12 uned i wrywod a 9 i fenywod ar eu diwrnod trymaf o yfed. Yn yr un modd, mae canran Castell-nedd Port Talbot o'r rhai sy'n riportio goryfed trwm iawn am byliau, ychydig yn uwch (12%) o'i gymharu â 10.9% yn Abertawe.

Ffigwr 3.8.2 Canran yr oedolion yn riportio yfed trwm ac yfed trwm iawn yn ôl awdurdod lleol, Cymru 2016/17- 2017/18

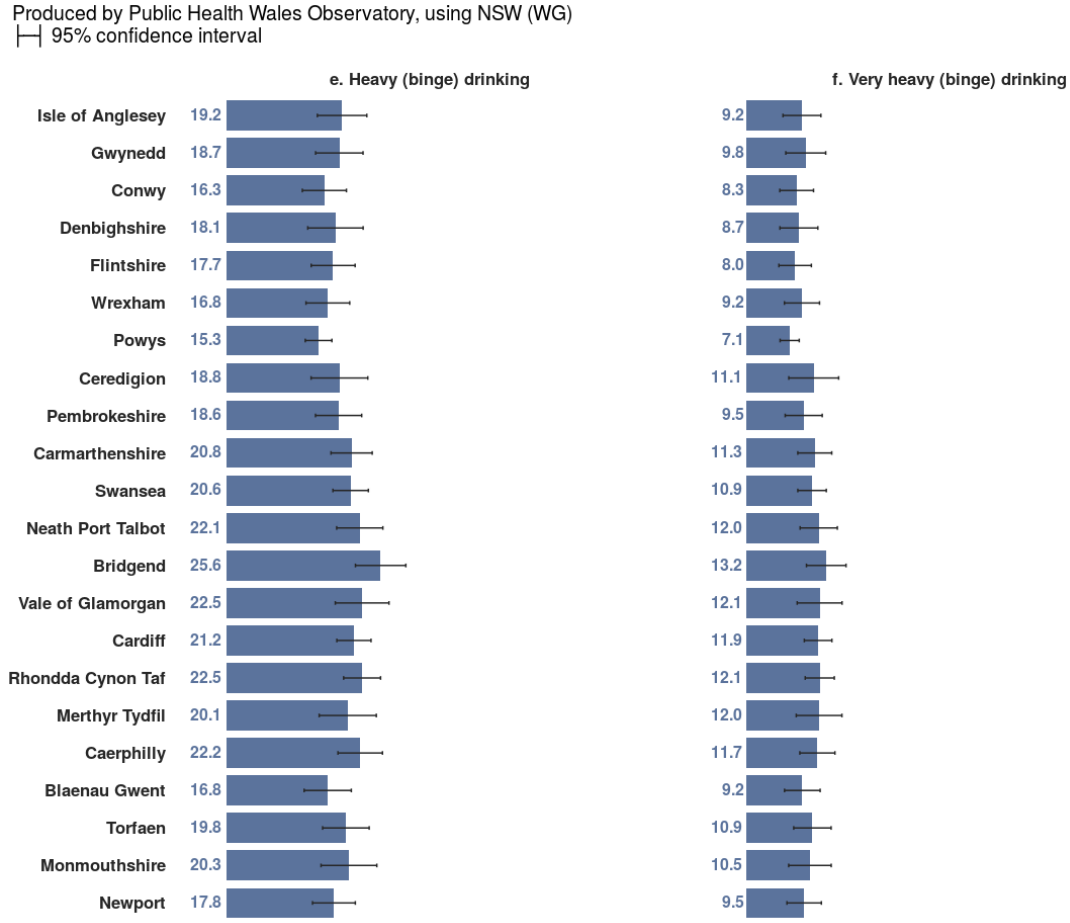

Derbyniadau alcohol penodol

Mae derbyniadau alcohol penodol yn mesur y nifer o dderbyniadau a achoswyd gan gyflyrau sydd wedi'u priodoli'n llwyr i alcohol. Mae'r dangosydd hwn yn seiliedig ar dderbyniadau ac felly gall personau gael eu cyfri sawl gwaith pan oedd sawl derbyniad o fewn y cyfnod a nodwyd.

Mae gan BIP Bae Abertawe 480 o dderbyniadau alcohol penodol i bob 100,000 o'r boblogaeth, sy'n debyg i gyfartaledd Cymru gyfan (477/100,000).

Ffigwr 3.8.3 Derbyniadau Alcohol Benodol i bob 100,000 o'r boblogaeth, Cymru, awdurdodau lleol, 2017/18

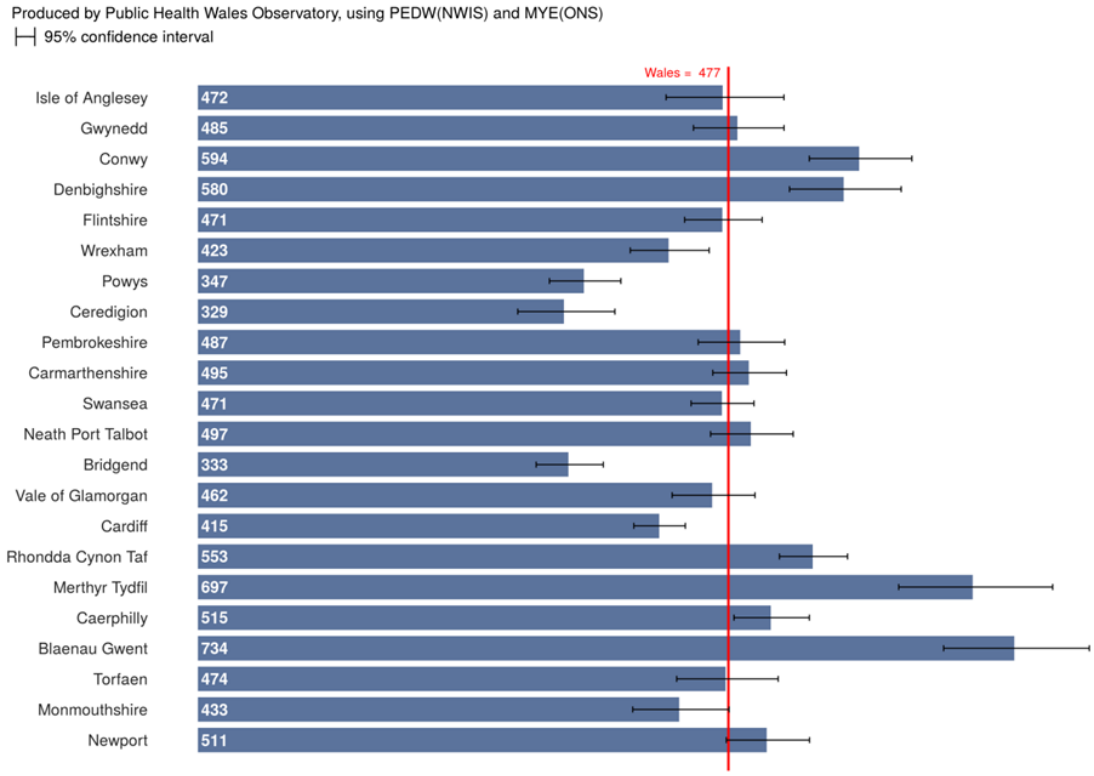

Fel y gellir gweld o'r tabl uchod, ar draws 22 ardal Awdurdod Lleol, mae Abertawe'n adrodd canran fymryn yn is (471) a Chastell-nedd Port Talbot (497) canran ychydig yn fwy o dderbyniadau sy'n alcohol penodol ac a briodolir i alcohol o'u cymharu â chyfartaledd Cymru gyfan (477). Gwelwyd gwahaniaethau rhwng y rhywiau gyda niferoedd uwch o dderbyniadau ymysg gwrywod na benywod yn y ddwy sir (Ffigwr 3.8.3).

Ffigwr 3.8.4 Derbyniadau alcohol penodol yn ôl rhyw ac awdurdod lleol, EASR i bob 100,000, awdurdodau lleol Bae Abertawe 2017/18

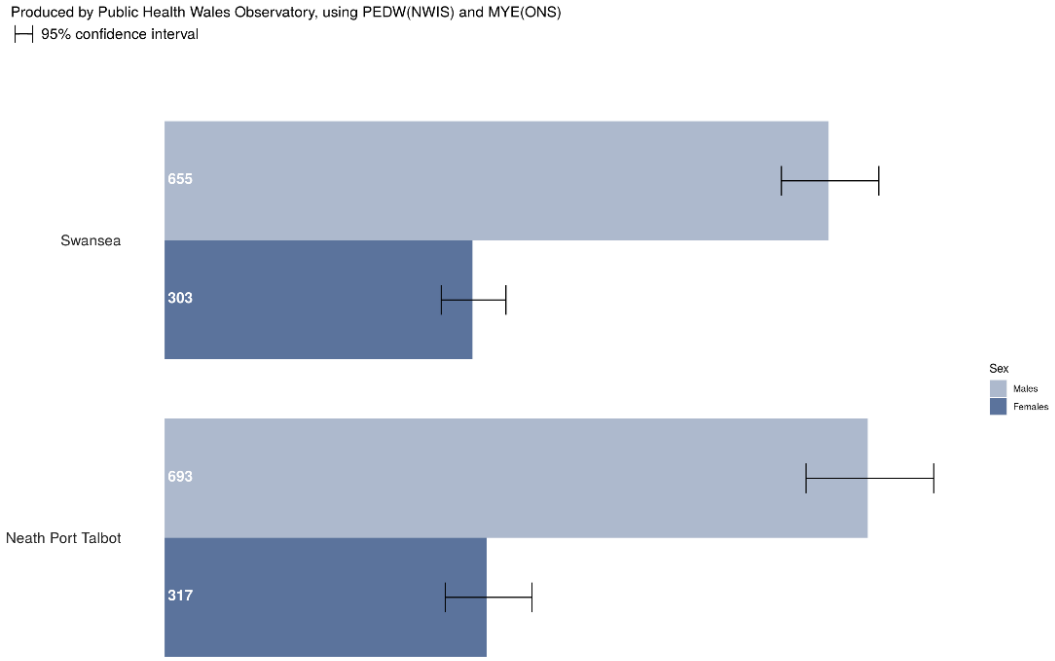

Ffynhonnell: Alcohol yng Nghymru. Iechyd Cyhoeddus Cymru[134]

Derbyniadau a briodolir i alcohol

Derbyniadau a bridolir i alcohol ydy derbyniadau sydd â chyflyrau neu amgylchiadau sy'n rhannol neu'n llwyr gysylltiedig â'r defnydd o alcohol yn y cyfnod derbyn o ofal. Mae'r diffiniad eang yn ystyried achosion ymhob sefyllfa diagnostig, un ai fel y priff ddiagnosis neu ddiagnosis eilaidd. Felly, mae'r dadansoddiadau'n cynrychioli unrhyw sôn am y cyflyrau neu'r amgylchiadau sydd wedi'u cysylltu'n rhannol neu'n llwyr ag alcohol.

Mae derbyniadau a briodolir i alcohol yn ardal BIP Bae Abertawe yn 1,757, sydd ychydig uwch na chyfartaledd Cymru gyfan o 1,743 i bob 100,000 o'r boblogaeth. Mae Castell-nedd Port Talbot (1,846, i bob 100,000) fymryn yn uwch nag Abertawe (1,722) ac hefyd uwchlaw cyfartaledd Cymru gyfan.

[134] Alcohol yng Nghymru. Iechyd Cyhoeddus Cymru
https://publichealthwales.shinyapps.io/AlcoholyngNghymru/

Ffigwr 3.8.5 Derbyniadau ysbyty a briodolir i alcohol, unigolion sy'n preswylio yng Nghymru, ar sail cyfnod, mesur eang, 2017-18, yn ôl ardal Awdurdod Lleol, Cyfradd Ewropeaidd safonedig yn ôl Oedran

Lleoliad	I bob 100,000 EASR	Safle
Cymru	1,743	
Bae Abertawe	1,757	
Castell-nedd Port Talbot	1,846	6ed
Abertawe	1,722	12fed

Ffynhonnell: Iechyd Cyhoeddus Cymru (2019)

Derbyniadau glasoed yn gysylltiedig ag alcohol

Mae BIP Bae Abertawe'n gweld 35 o bobl ifanc (dan 18) i bob 100,000 o'r boblogaeth yn flynyddol yn cael eu derbyn i ysbyty yn uniongyrchol oherwydd alcohol. Mae hyn ymhell islaw cyfartaledd Cymru o (43 i bob 100,000 o'r boblogaeth).

Ym Mae Abertawe, ceir cyfradd uwch o dderbyniadau ymysg merched ifanc na dynion ifanc: 50 o'i gymharu â 22 i bob 100,000 o'r boblogaeth. Mae'r ddau yn is na chyfartaledd Cymru gyfan o 54 a 32 yn ôl eu trefn.

Mae Ffigwr 3.8.6 yn dangos fod gan Abertawer gyfradd fras is o dderbyniadau alcohol penodol (31 ymhob 100,000) mewn personau o dan 18 oed rhwng 2015/16 ac 17/18 o'i gymharu â chyfartaledd Cymru (43 ymhob 100,000). Mae gan Gastell-nedd Port Talbot gyfradd fras o dderbyniadau alcohol penodol sydd yn gyson â chyfartaledd Cymru (43 ymhob 100,000) (Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2019).

Ffigwr 3.8.6 Derbyniadau alcohol penodol personau o dan 18, Cymru, awdurdodau lleol 2015/16- 2017/18

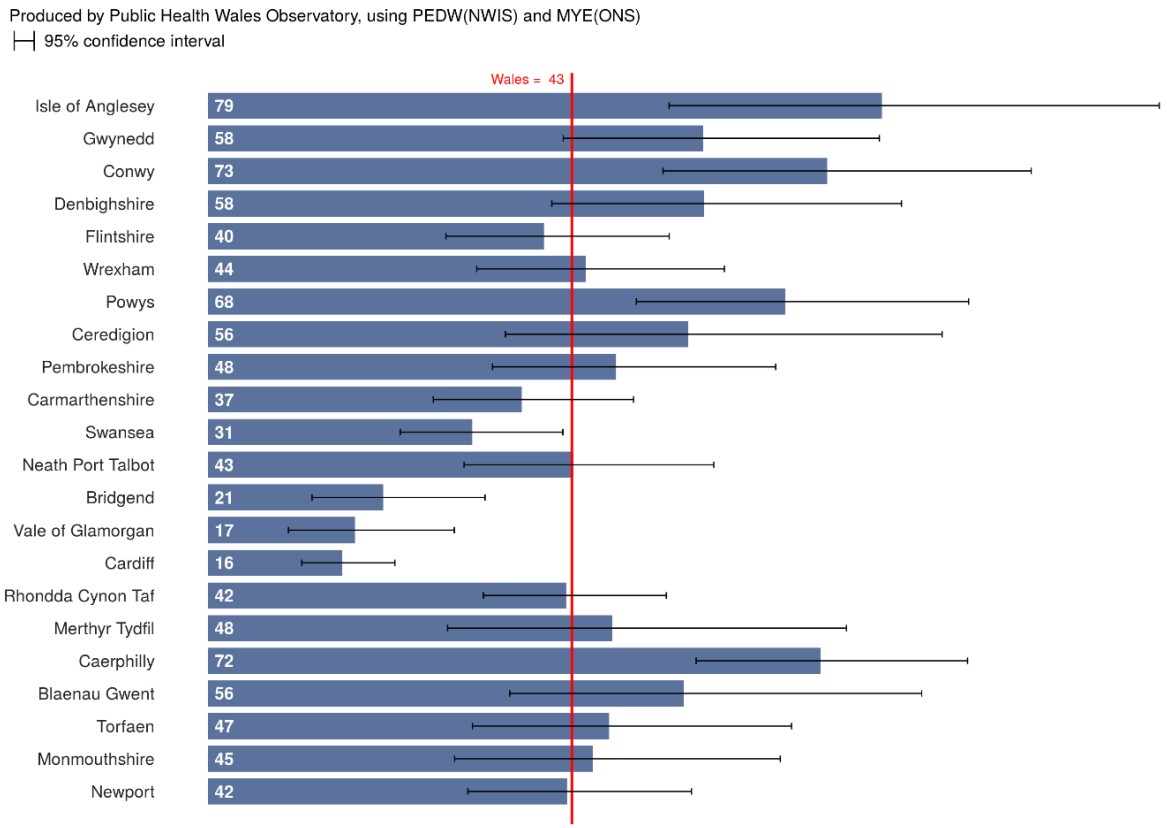

Marwoldeb o achos alcohol

Mae marwoldeb a achosir gan alcohol yn cael ei fesur trwy

- farwoldeb alcohol penodol lle'r esgorodd y clefyd neu'r anaf ar gyfres o ddigwyddiadau a arweiniodd at farwolaeth
- marwoldeb a briodolir i alcohol lle'r oedd y clefyd neu'r anaf yn ffactor a gyfrannodd at y farwolaeth, ond nid yr achos gyfan

Mae marwolaethau yn gysylltiedig ag alcohol mewn dynion a merched wedi aros yn sefydlog dros y ddegawd ddiwethaf yn ardal Bae Abertawe. Mae amrywiaethau'n bod ledled Cymru o ran cyfartaleddau marwoldeb alcohol penodol, sy'n adrodd mai Bae Abertawe sydd â'r gyfradd cyfartalog ail uchaf o farwoldeb alcohol penodol yn 2015-2017 ar 14.6 ymhob 100,000 o'r boblogaeth. Mae hyn bron ddwywaith y gyfradd y Mhowys, oedd â'r gyfradd isaf yng Nghymru gyda chyfartaledd o 7.9 ymhob 100,000 o'r boblogaeth o farwolaethau alcohol penodol yn y cyfnod 2015-2017. Rhwng 2015 a 2017, roedd ar gyfartaledd 33 marwolaeth o farwoldeb alcohol penodol ymhob blwyddyn yn Abertawe. Mae marwoldeb alcohol penodol yn ardal BIP Bae Abertawe (14.6 ymhob 100,000 o'r boblogaeth) yn uwch na chyfartaledd Cymru (12.5) a'r ail uchaf wedi BIP Cwm Taf Morgannwg (16.8).

Ffigwr 3.8.7 Marwolaethau alcohol penodol, Cymru, cyfartaleddau treigl tair blynedd, marwolaethau 2015-2017, yn ôl Bwrdd Iechyd

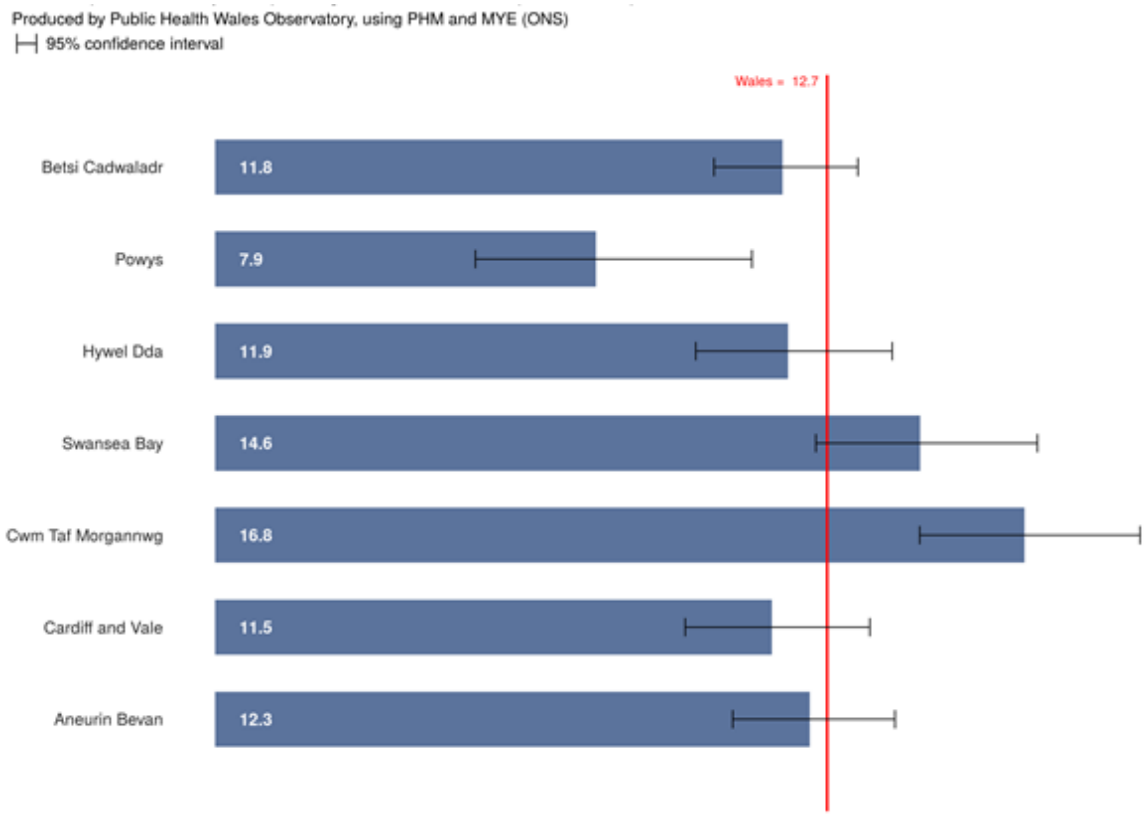

Mae Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot ill dau yn uwch na chyfartaledd Cymru gydag 13.5 a 15.1 ymhob 100,000 o'r boblogaeth yn ôl eu trefn.

Ffigwr 3.8.8 Marwoldeb alcohol penodol , cyfraddau bras i bob 100,000 person, awdurdodau lleol, 2015-17

Lleoliad	i bob 100,000	Safle
Cymru	12.5	
Bae Abertawe	14.6	
Castell-nedd Port Talbot	15.1	3rd
Abertawe	13.5	5th

Ffynhonnell: Iechyd Cyhoeddus Cymru (2017)

Mae Ffigwr 3.8.9 yn dangos fod marwoldeb alcohol sy'n gysylltiedig â rhyw yn uwch mewn gwrywod na benywod. Mae'r gyfradd i wrywod dros ddwywaith y gyfradd ar gyfer benywod. Mae cyfradd marwolaethau alcohol penodol safonedig yn ôl oedran gwrywod yn ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru bron i bedair gwaith yr hyn a geir yn yr ardaloedd lleiaf difreintiedig (cymhareb cyfradd o 3.7 yn 2015-2017).[135]

[135] Alcohol in Wales. Public Health Wales /tmp/RtmptglCrm/AlcoholinWales.utf8.md (shinyapps.io)

Ffigwr 3.8.9 Cyfraddau marwoldeb alcohol penodol yn ôl rhyw a sir, awdurdodau lleol Bae Abertawe 2015-2017

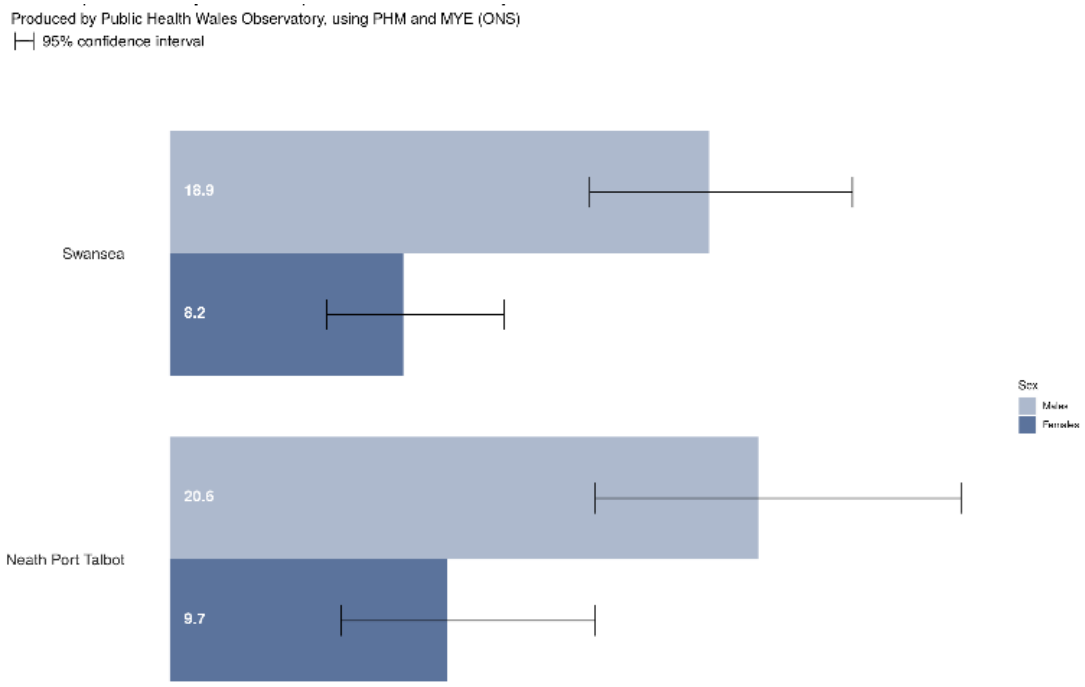

Unwaith eto, BIP Bae Abertawe a gofnododd y gyfradd ail uchaf o ran marwoldeb a briodolir i alcohol, sef 58.9 marwolaeth ymhob 100,000 o'r boblogaeth.[136]

Ffigwr 3.8.10 Marwoldeb a briodolir i alcohol, cyfraddau Ewropeaidd safonedig yn ôl oedran i bob 100,000, person, awdurdodau lleol Cymru, 2015-17

Lleoliad	i bob 100,000	Safle
Cymru	52.6	
Castell-nedd Port Talbot	61	3rd
Abertawe	58	4th

Canfyddodd adroddiad LEADR, a gyhoeddwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru yn 2017[137], fod 7,901 o bobl wedi marw yng Nghymru, rhwng 2005 a 2017, oedd ag achos isorweddol neu gyfrannol yn gysylltiedig ag alcohol. O'r rhain, roedd 93.8% wedi'u derbyn i ysbyty ar ryw adeg cyn marw a 79.5% o'r rhain wedi mynychu'r Adran Ddamweiniau ac Achosion Brys, ond mai dim ond 24.8% a gofnodwyd wedi'u hasesu am driniaeth.

[136] Alcohol in Wales. Public Health Wales, 2019 /tmp/RtmptglCrm/AlcoholinWales.utf8.md (shinyapps.io)
[137] Public Health Wales, 2017) http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/documents/888/LEADR%20report%20FINAL%20for%20publication%20Jan%202017.pdf

3.9 Gordewrdra

Mae gordewrdra yn un o'r achosion mwyaf ataliadwy o waeledd iechyd ac yn achos uniongyrchol clefydau'r galon a'r cylchrediad, yn ogystal â rhai mathau o ganser. Mae'r effaith ar blant i'w wedl yn fwyaf amlwg yng nghyfraddau cynyddol diabetes Math 2. Ceir cysylltiadau hefyd ag iechyd meddwl gwael ac iselder. Mae ancangyfrifon yn awgrymu fod bod dros bwysau (BMI 25 i lai na 30) yn lleihau disgwyliad oes o tua tair blynedd a bod yn ordew (BMI 30+) yn lleihau disgwyliad oes 10 mlynedd.[138]

Mae achosion gordewdra yn eithriadol o gymhleth, yn cwmpasu bioleg ac ymddygiad, ond yng nghyd-destun fframwaith diwylliannol, amgylcheddol a chymdeithasol. Ar ei symlaf, fe fydd pobl yn magu pwysau os ydy eu cymeriant ynni yn fwy na'r ynni maen nhw'n ei ddefnyddio. Mae bwyta a chynhyrchu bwyd yn ffurfio rhan o system gymhleth gordewdra. Mae'r amgylchfyd bwyd a diod yn un o'r prif ddylanwadau ar ein hymddygiad bwyta ac yfed. Mae'n cynnwys mynediad at ac argaeledd bwydydd iach ac afiach, eu prisiau a'r marchnata. Mae patrymau siopa a bwyta wedi newid y tu hwnt i adnabyddiaeth dros y degawdau diwethaf gyda'r symudiad tuag at fwyd parod wedi'i brosesu a bwyta allan.

Mae gordewdra'n gosod galw ychwanegol ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae graddfa'r her yn arwyddocaol. Yn ardal BIP Bae Abertawe, fel yng ngweddill Cymru, mae mwy o bobl yn ei chael hi'n anodd cynnal pwysau iach.

Cyffredinrwydd gorbwysau a gordewdra mewn oedolion (16+)

Yng Nghymru ar hyn o bryd, mae 61% o oedolion dros eu pwysau neu'n ordew a 25% yn ordew. Mae dynion yn fwy tebygol o fod dros eu pwysau, ond nid yn ordew, na merched. Mae oedolion canol oed 45-64 oed yn fwy tebygol o fod dros eu pwysau neu'n ordew, fel y mae oedolion yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig.

Daw'r data yma o Arolwg Cenedlaethol Cymru. Mae'r arolwg hwn wedi'i seilio ar ddata hunangofnodedig ac mae tueddiad i ragfarn yr ymatebwyr effeithio ar y canlyniadau, e.e. efallai fod pobl yn tangofnodi eu pwysau a/neu gorgofnodi eu taldra er mwyn rhoi argraff mwy ffafriol.

[138] Adroiddiad Gordewdra yng Nghymru. Iechyd Cyhoeddus Cymru 2019.
https://icc.gig.cymru/gwasanaethau-a-thimau/arsyllfa/gordewdrayngnghymru

Ffigwr 3.9.1 Canran oedolion 16+ oedd dros eu pwysau neu'n ordew, yn ôl rhyw, oed ac ardal difreintiedig Cymru

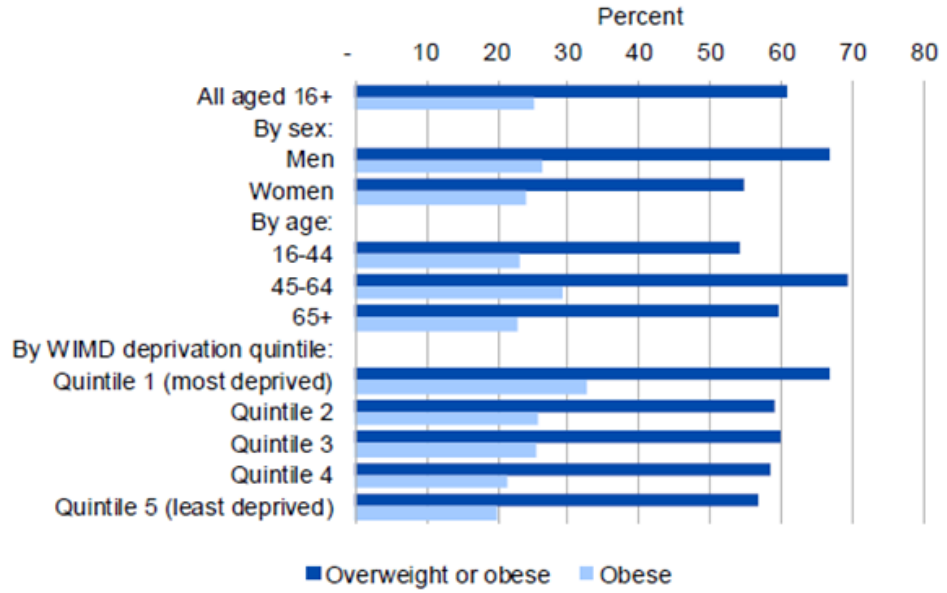

Ffynhonnell: Arolwg Cenedlaethol Cymru Llywodraeth Cymru: Ffordd o fyw Oedolion 2019-20

Mae Ffigwr 3.9.2 yn dangos, ar gyfer oedolion sydd â BMI o 30+, mae BIP Bae Abertawe yn gyson â chyfartaledd Cymru (24.3% a 24.7% yn ôl eu trefn). Mae Ffigwr 3.9.3, fodd bynnag, yn dangos fod cyfradd yr oedolion sydd â BMI 35+ yn ardal BIP Bae Abertawe yn uwch, ar 8.2%, na chyfartaledd Cymru o 7.6%. Yn ychwanegol, BIP Bae Abertawe ydy'r ail waethaf ymysg Byrddau Iechyd o ran cyffredinrwydd oedolion sydd â BMI 35+.

Ffigwr 3.9.2 Oedolion â BMI o 30+, canran safonedig yn ôl oedran, personau 16 oed a throsodd, Byrddau Iechyd a Chymru, 2016/17- 2017/18

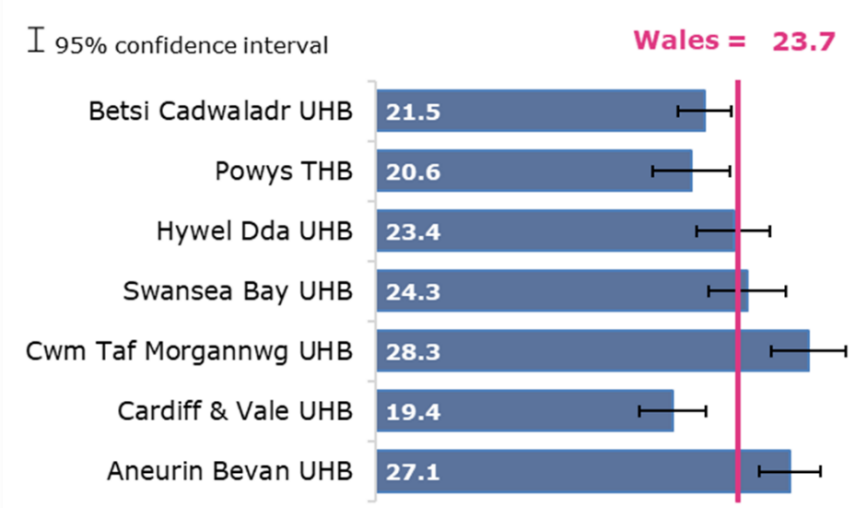

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio NSW (WG), & MYE (ONS)

Fifgwr 3.9.3 Oedolion â BMI o 35+, canran safonedig yn ôl oedran, personau 16 oed a throsodd, Byrddau Iechyd a Chymru, 2016/17-2017/18

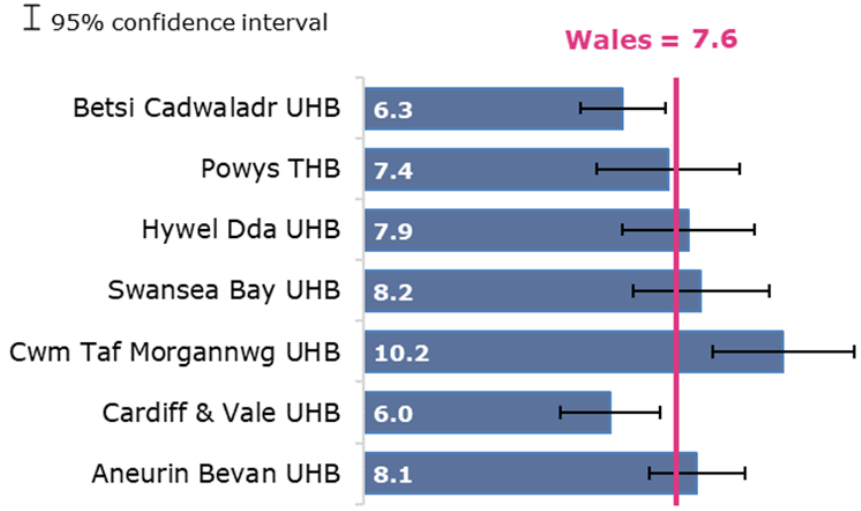

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio NSW (WG), & MYE (ONS)

Cyffredinrwydd gorbwysau a gordewdra ymysg plant a'r glasoed

Yn ardal BIP Bae Abertawe, mae ychydig dros chwarter (27.2%) y plant 4-5 oed dros eu pwysau neu'n ordew. Mae'r cyffredinrwydd yn 27.2% ar gyfer Abertawe a Chastell-nedd fel ei gilydd ac ychydig uwch na chyfartaledd Cymru o 26.9%.

Ffigwr 3.9.4 Canran y plant, 4 a 5 oed, sydd dros eu pwysau neu'n ordew, Cymru, Byrddau Iechyd ac awdurdodau lleol, Rhaglen Mesur Plant Cymru, 2018/19

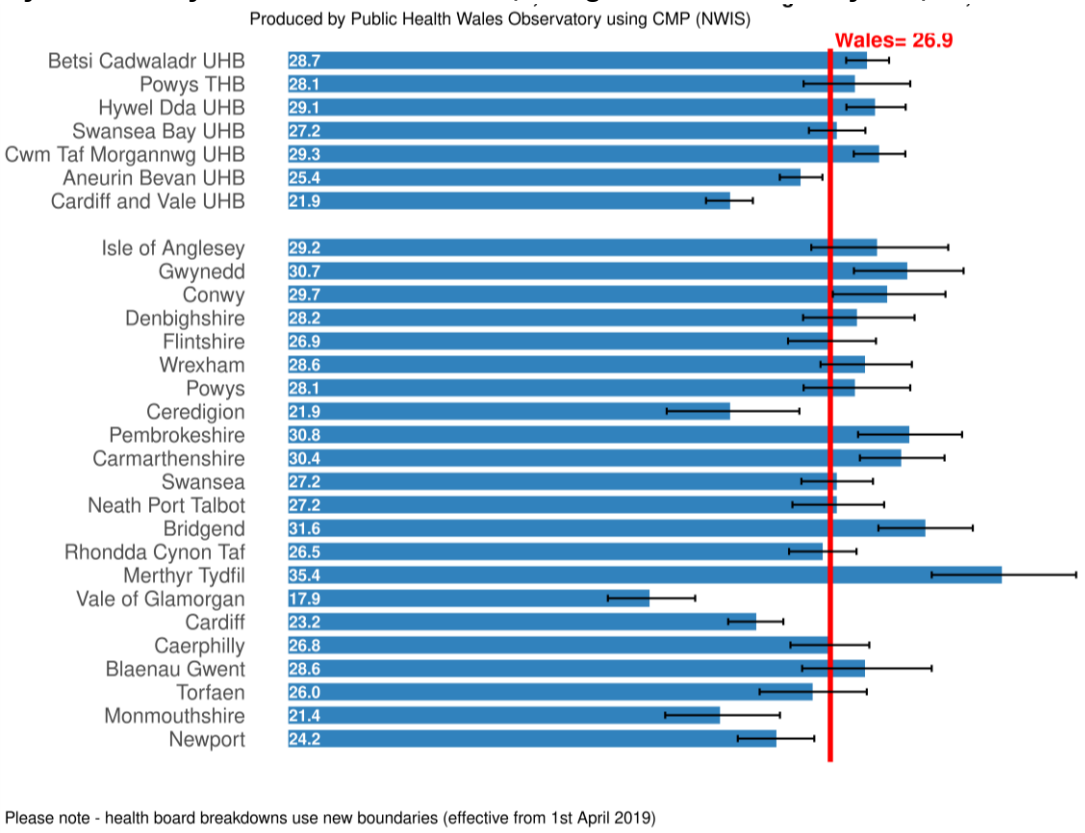

Please note - health board breakdowns use new boundaries (effective from 1st April 2019)

Figure 3.9.5 Canran y plant, 4 a 5 oed, sy'n ordew, Cymru, Byrddau Iechyd ac awdurdodau lleol, Rhaglen Mesur Plant Cymru, 2018/19

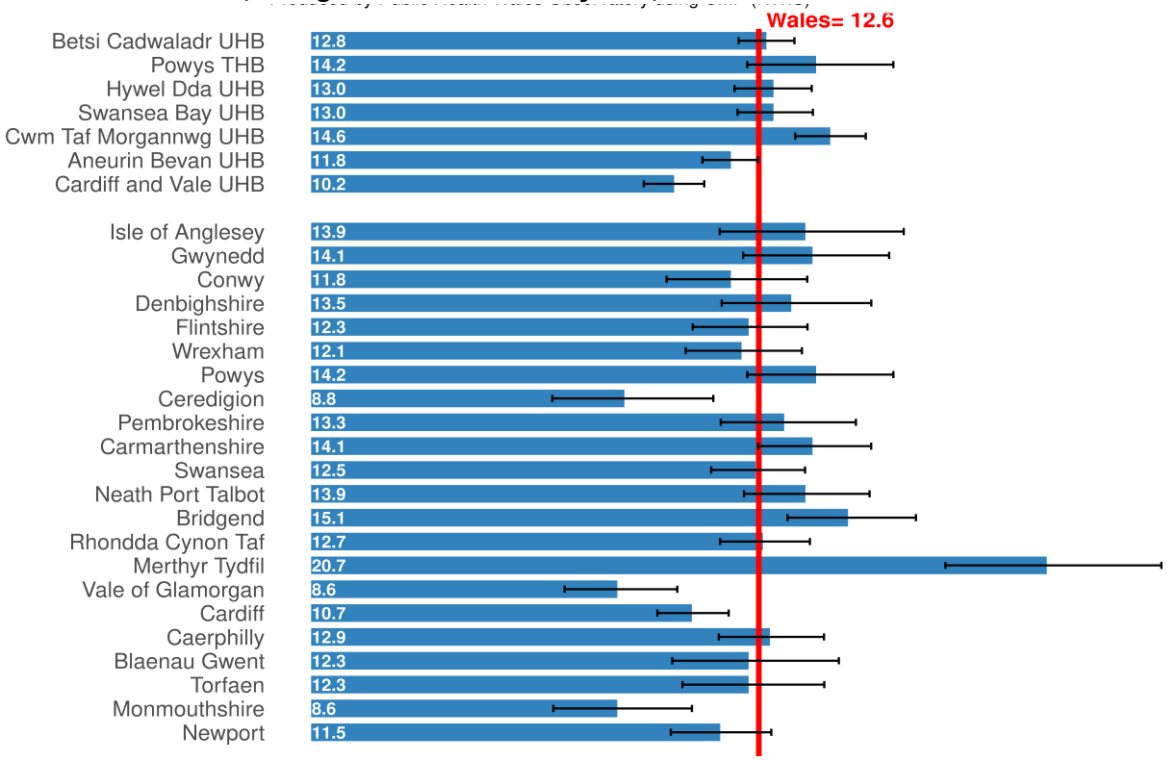

Please note - health board breakdowns use new boundaries (effective from 1st April 2019)

Yn nhermau'r rhai sy'n ordew, mae Ffigwr 3.9.5 yn dangos fod BIP Bae Abertawe wedi adrodd fod 13.0% o blant oed 4-5 yn disgyn i'r categori yma, sy'n uwch na chyfartaledd Cymru, 12.6%, o blant oed 4 i 5. Roedd ardal BIP Bae Abertawe yn gydradd drydydd uchaf o ran Byrddau Iechyd Cymru ar gyfer y mesur hwn. Mae i Gastell-nedd Port Talbot gyfraddau uwch na chyfartaledd ardal BIP Bae Abertawe a Chymru ar 13.9%. Mae cyfartaledd Abetawe yn gyson ag un Cymru, sef 12.5%.

Gordewdra ac Amddifadedd

Mae plant yn arwyddocaol fwy tebygol o fod yn ordew na chyfartaledd Cymru os ydyn nhw'n byw mewn ardaloedd o amddifadedd uwch. Mae'r bwlch rhwng cyffredinrwydd gordewdra yn y cwintelau mwyaf a lleiaf difreintiedig wedi cynyddu o 5.9% yn 2017/18 i 6.9% yn 2018/19.[139] Mae tystiolaeth yn dangos fod plant sy'n ordew yn 4 a 5 oed yn fwy tebygol o fod yn ordew ym mlwyddyn ysgol 6 ac yn fwy tebygol o fod yn oedolion dros eu pwysau neu'n ordew.[140]

[139] Adroddiad Gordewdra yng Nghymru. Iechyd Cyhoeddus Cymru 2019 http://www.publichealthwalesobservatory.wales.nhs.uk/obesityinwales

[140] Rhaglen Mesur Plant: Medi 2019 Awst 2020.Iechyd Cyhoeddus Cymru https://icc.gig.cymru/gwasanaethau-a-thimau/rhaglen-mesur-plant-cymru2/

Ffigwr 3.9.6 Canran y plant oed 4-5 sy'n ordew yn ôl amddifadedd, Cymru, Rhaglen Mesur Plant Cymru, 2018/19

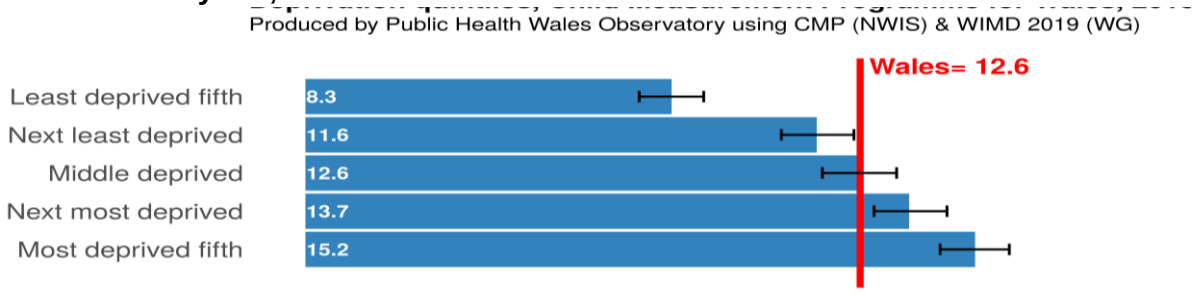

Ffynhonnell: Rhaglen Mesur Plant. Iechyd Cyhoeddus Cymru

Yr effaith ar iechyd a lles y boblogaeth

Mae bod dros bwysau neu'n ordew'n effeithio ar ddisgwyliad oes, morbidrwydd, marwoldeb a chostau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae gordewdra ysgafn yn gysylltiedig â cholli o 1 mewn 10, a gordewdra dwys yn gysylltiedig â cholli 1 mewn 4 o flynyddoedd posib yn rhydd o glefydau yn ystod canol oes a blynyddoedd hŷn oedolion (40-75 mlwydd oed). Mae'r golled gynyddol hon o flynyddoedd rhydd o glefydau wrth i ordewdra ddwysáu yn digwydd ym y ddau ryw, ymysg smygwyr a'r rhai sydd ddim yn smygu, y rhai sy'n gorfforol actif a'r rhai segur, ac ar draws grwpiau economaidd-gymdeithasol. Mae'r tabl isod yn dangos faint mae gordewdra'n cynyddu'r risg o ddatblygu nifer o glefydau perthynol mewn cymhariaeth â'r boblogaeth sydd ddim yn ordew.

Condition	Male	Female
Type 2 diabetes	5.2	12.7
Hypertension	2.6	4.2
Myocardial infarction	1.5	3.2
Cancer of the colon	3.0	2.7
Angina	1.8	1.8
Gall bladder diseases	1.8	1.8
Ovarian cancer	-	1.7
Osteoarthritis	1.9	1.4
Stroke	1.3	1.3

Source: National Audit Office, NAO. Copyright © 2006. UK National Audit Office* The basis of the estimates varies due to differences in the methodologies of the studies selected, but the table gives a broad indication of the strength of association between obesity and each of the diseases.

Baich

Dylid mesur cost gordewdra a gorbwysau trwy golled yn nifer y blynyddoedd as ansawdd bywyd a thrwy effaith ariannol clefydau cysylltiedig ar y system iechyd (costau uniongyrchol) ac ar gymdeithas (costau anuniongyrchol). Gall bod â BMI uchel arwain at risg gynyddol o farwolaeth ac mae'n brif ffactor o ran blynyddoedd yn byw gydag anabledd, gan ei fod yn

cyfrannu'n fawr at nifer o glefydau cronig. Mae gan boblogaethau gordew nifer arwyddocaol yn llai/is o flynyddoedd yn rhydd o anabledd na'r boblogaeth sydd â phwysau iach.

Mae'r graph yn dangos, yng Nghymru, mai mynegai uchel màs y corff ydy un o'r prif ffactorau o ran Blynyddoedd Byw'n Addasu i Anabledd (DALYs).[141]

Ffigwr 3.9.8 20 uchaf ffactorau risg ar gyfer blynyddoedd oes yn byw gydag anabledd (YLD), pob person, pob oed, Cymru, 2016

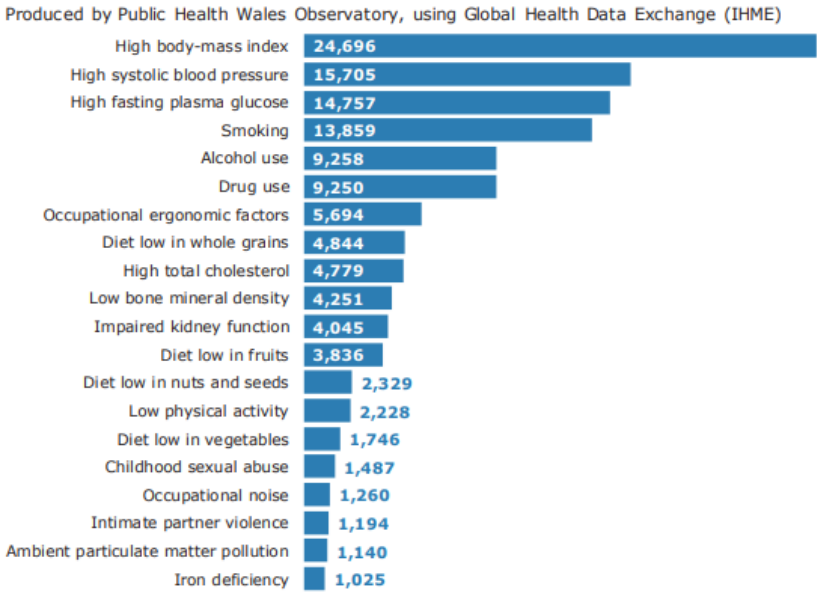

Ffynhonnell: Yr achos dros weithredu ar ordewdra yng Nghymru. Iechyd Cyhoeddus Cymru

Mae BMI uchel hefyd yn cyfrannu naw y cant o'r ffactorau risg hysbysar gyfer clefyd cardiofasgwlaidd (CCF), neoplasmau a chlefydau anadlol cronig. Mae'r mwyafrif o'r ffactorau risg hysbys ar gyfer CCF yn gysylltiedig â deiet a gordewdra.

[141] https://phw.nhs.wales/topics/overweight-and-obesity/the-case-for-action-on-obesity-in-wales/ The case for action on obesity in Wales 1118.indd

Ffigwr 3.9.9 Baich byd-eang risgiau clefydau adnabyddedig ar gyfer y tri achos sydd â'r nifer fwyaf o flynyddoedd oes yn addasu i anabledd a briodolir (DALYs), canran, pob person, pob oed, Cymru 2016

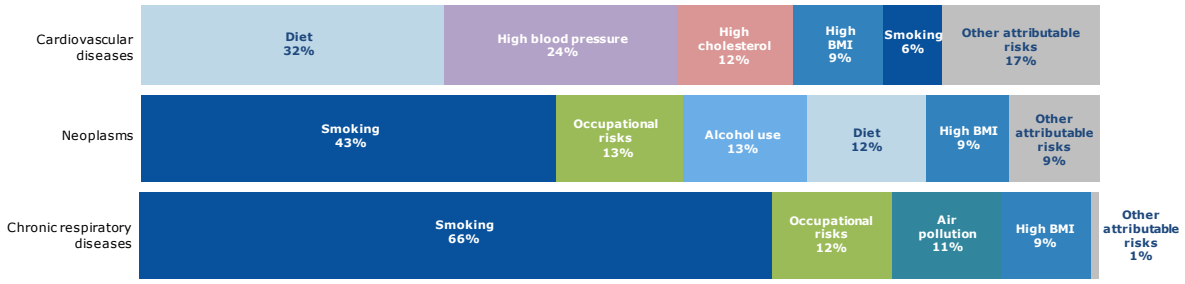

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio *Global Health Data Exchange* (IHME)

3.10 Smygu

Smygu ydy prif achos marwolaethau a chlefydau cynamserol yng Nghymru ac yn un o'r prif gyfranwyr at anghydraddoldebau iechyd. Er fod cyffredinrwydd smygu wedi lleihau dros y ddegawd ddiwethaf, mae tystiolaeth yn dangos fod cyfraddau smygu yng Nghymru bron i dair gwaith yn uwch yn y bumed fwyaf difreintiedig o'i gymharu â'r bumed leiaf difreintiedig. Mae smygu yn costio odeutu £3012 miliwn y flwyddyn i GIG Cymru.[142]

Cyffredinrwydd smygu ymysg oedolion

Yn unol â thuedd ar i lawr Cymru gyfan, mae cyffredinrwydd smygu wedi gostwng ym Mae Abertawe dros yr ugain mlyned ddiwethaf. Yn ôl Arolwg Cenedlaethol Cymru 2018/19-2019/20 (ACC), mae canran yr oedolion (dros 16 oed) sy'n smygu (hunangofnodedig) fel a ganlyn:[143]

- 17% yn ardal BIP Bae Abertawe
- 18% yn Abertawe
- 17% yng Nghastell-nedd Port Talbot
- 17% ar draws Cymru

Mae Ffigwr 3.10.1 yn darparu trosolwg o gyffredinrwydd smygu ymysg oedolion yn ôl clwstwr gofal sylfaenol. Mae cyffredinrwydd smygu ar ei uchaf yn Iechyd y Ddinas (23.7%) Afan (23.6%) a Phenderi (23.0). Mae Llwchwr ac Iechyd y Bae yn is na chyfartaledd Cymru (19.25).

Ffigwr 3.10.1 Cyffredinrwydd smygu yn ôl clwstwr gofal sylfaenol

[142] Smygu yng Nghymru 2020 Teclyn Beta ICC- https://publichealthwales.shinyapps.io/ysmyguyngnghymru/
[143] Ffordd o fyw oedolion yn ôl awdurdod lleol a bwrdd iechyd (llyw.cymru)

Enw Clwstwr meddyg teulu	Poblogaeth y clwstwr 16+	Smygu
Afan	41,964	23.6
Iechyd y Bae	63,958	14.6
Iechyd y Ddinas	43,017	23.7
Cwmtawe	34,605	19.8
Llwchwr	39,000	16.8
Castell-nedd	46,828	19.8
Penderi	30,467	23.0
Y Cymoedd Uchaf	26,156	19.8
BIP Bae Abertawe	325,995	19.7
Cymru	2,642,152	19.2

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio NSW (LIC), WDS (GGGIGC) a MALIC 2014 (LIC)
NSW 2016-18 data a ddefnyddiwyd ar gyfer cyffredinrwydd ymddygiad ffordd o fyw, WDS 2018 data a ddefnyddiwyd ar gyfer maint rhestr practis a defnyddiwyd MALIC 2014 ar gyfer amddifadedd

Smygu ymysg y glasoed

Mae cyffredinrwydd smygu yn ardal BIP Bae Abertawe ar gyfer plant 11-16 yn 2.9%, sy'n llawer is na chyfartaledd Cymru (3.6%)

Ffigwr 3.10.2 Cyffredinrwydd smygu ymysg y glasoed, 11-16 mlwydd oed yn ôl Bwrdd Iechyd 2017/18

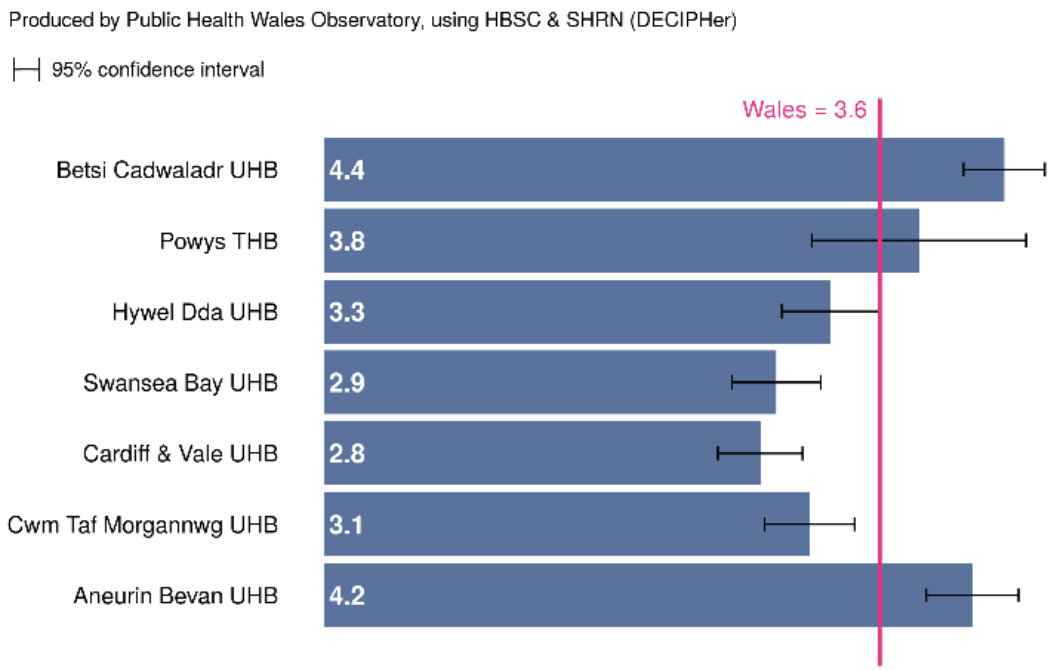

Derbyniadau a briodolir i smygu

BIP Bae Abertawe sydd â'r gyfradd ail uchaf o dderbyniadau a briodoli i smygu o holl Fyrddau Iechyd Cymru -– 1,498 Cyfradd Ewropeaidd Safonedig yn ôl Oedran i bob 100,000, ac ychydig yn uwch na chyfartaledd Cymru 1, 427 EASR/100000.

Ffigwr 3.10.3 Derbyniadau a briodolir i smygu, EASR i bob 100,000 yn ôl Bwrdd Iechyd 2016/17 i 2018/19

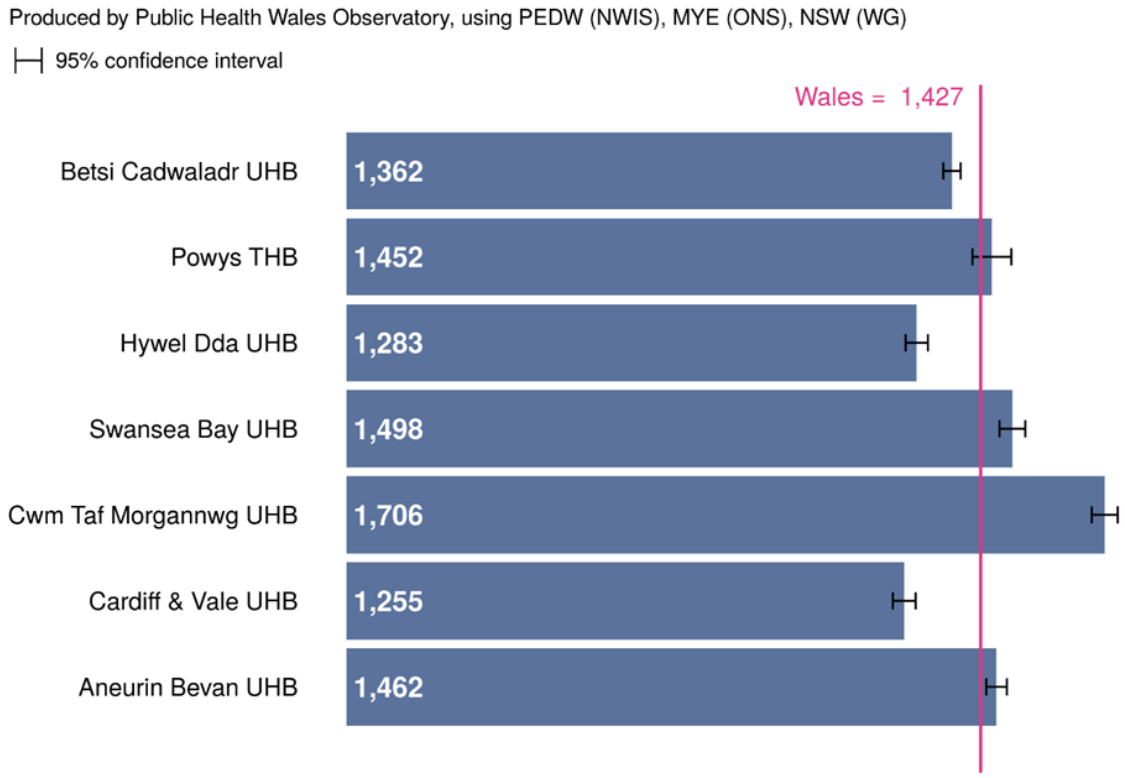

Yn ôl Awdurdod Lleol, mae i Gastell-nedd Port Talbot gyfradd uwch o dderbyniadau a briodolir i smygu (1578 EASR/100,000) na chyfartaledd y Byrddau Iechyd o 1,498 EASR/100,000 fel a ddangosir yn Ffigwr 3.10.4.

Ffigwr 3.10.4 Derbyniadau a briodolir i smygu yn ôl Bwrdd Iechyd Bae Abertawe, a'r Awdurdodau Lleol cyfansoddol, 2016/17 i 2018/19

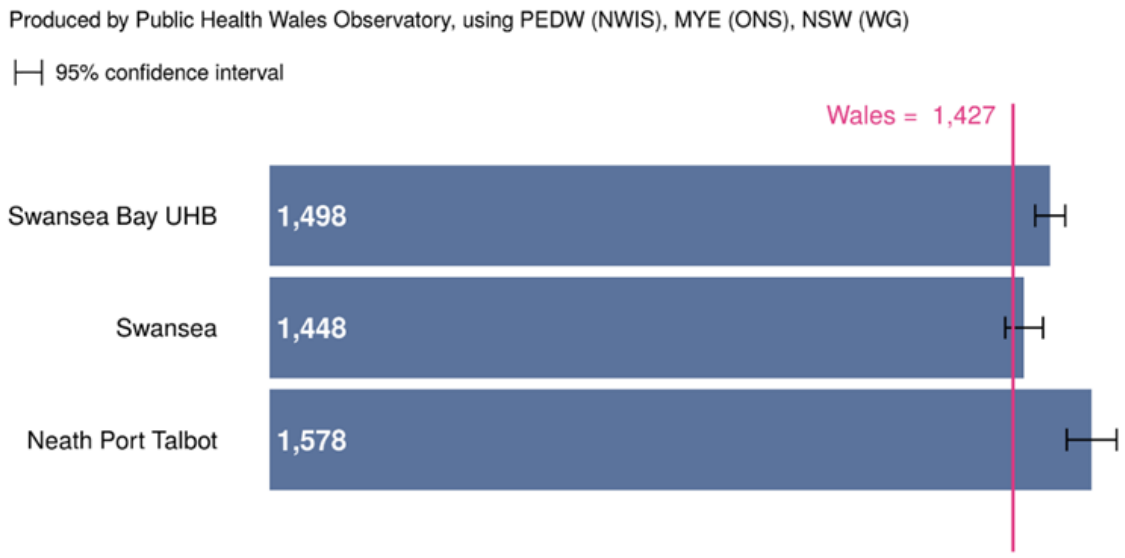

Yn ardal BIP Bae Abertawe, gellir priodoli bron i 6% o holl dderbyniadau ysbytai ar gyfer gwrywod a benywod i smygu. Mae clefydau anadlol yn cyfrif am ychydig dros chwarter derbyniadau ysbytai ar gyfer gwrywod a benywod fel ei gilydd.

Ffigwr 3.10.5 Derbyniadau a briodolir i smygu yn ôl clefyd, cyfrif a chanrannau, gwrywod a benywod 35+ oed, BIP Bae Abertawe 2018/19

	Males			Females		
	Number of admissions		Percent attributable to smoking	Number of admissions		Percent attributable to smoking
Disease	All admissions	Attributable to smoking		All admissions	Attributable to smoking	
All causes	32,820	1,952	5.9	36,124	1,371	3.8
All cancers	3,800	565	14.9	3,228	234	7.3
All circulatory diseases	3,227	628	19.5	2,385	294	12.3
All respiratory diseases	2,265	601	26.5	2,421	622	25.7
All diseases of the digestive system	4,672	37	0.8	4,674	42	0.9

Produced by Public Health Wales Observatory, using PEDW (NWIS) & NSW (WG)

Ffigwr 3.10.6 Marwoldeb a briodolir i smygu EASR i bob 100,000 person 35+ oed, Bae Abertawe a'r awdurdodau lleol, 2016 i 2018

Mae marwoldeb a briodolir i smygu yn ardal BIP Bae Abertawe yn uwch (306 ymhob 100,000 o bobl 35+ oed) na chyfartaledd Cymru (284) a'r ail uchaf ar ôl Cwm Taf Morganwwg (334/100,000) o'r saith Bwrdd Iechyd.

Ffigwr 3.10.7 Marwoldeb a briodolir i smygu yn ôl clefyd, cyfrif a chanrannau, gwrywod a benywod 35+ oed, BIP Bae Abertawe, 2018

	Males			Females		
	Number of deaths		Percent attributable to smoking	Number of deaths		Percent attributable to smoking
Disease	All deaths	Attributable to smoking		All deaths	Attributable to smoking	
All causes	2,145	422	19.6	2,122	278	13.1
All cancers	589	184	31.3	502	104	20.8
All circulatory diseases	557	91	16.3	483	57	11.8
All respiratory diseases	342	142	41.4	325	114	35.0
All diseases of the digestive system	143	4	3.1	120	4	3.0

Produced by Public Health Wales Observatory, using PHM (ONS) & NSW (WG)

Mae smygu yn cyfrif am oddeutu un o bob chwech o holl farwolaethau mewn oedolion 35 oed a throsodd sy'n byw yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Mae canran uchel o'r rhain yn gysylltiedig â chanserau a chlefydau anadlol. Gellir priodoli 1 ymhob 5 marwolaeth mewn gwrywod ac 1 ymhob 8 marwolaeth mewn benywod fu'n byw yn ardal y bwrdd iechyd, i smygu.

3.11 Blynyddoedd oes wedi addasu i **anabledd**

Mae blynyddoedd oes wedi addasu i anabledd (DALYs) yn mesur effaith gwahanol ffactorau risg ar iechyd unigolyn. Mae un DALY yn cyfateb i un flwyddyn goll o oes 'iach'. Smygu ydy'r ffactor risg fwyaf ar gyfer DALYs yng Nghymru, gan gyfrannu at 121,000 o flynyddoedd oes iach a gollwyd yn 2017.

Mae'r nifer o DALYs fel canlyniad i smygu wedi gostwng o bron i 50% yn ystod y 30 blynedd ddiwethaf. Roedd y ffigwr yn 222,300 yn 1990. Gan y rhagamcancennir y bydd cyfredinrwydd smygu yn parhau i ostwng, fe ddylai'r nifer o flynyddoedd oes iach a gollir fel canlyniad i smygu hefyd barhau i ostwng.

Mae ffactorau risg DALYs yn newid yn ôl grŵp oedran. Ar gyfer oedolion o dan 50 oed, defnydd o gyffuriau a mynegai màs y corff ydy'r risghiau uchaf. Smygu ydy'r prif risg i oedolion dros 50.[144]

[144] Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2018

Ffig 3.11.1 Cyfrif 10 uchaf baich byd-eang ffactorau risg clefydau adnabyddadwy ar gyfer blynyddoedd oes wedi addasu i anabledd (DALYs), Cymru, 2017

Produced by Public Health Wales Observatory, using Global Health Data Exchange (IHME)

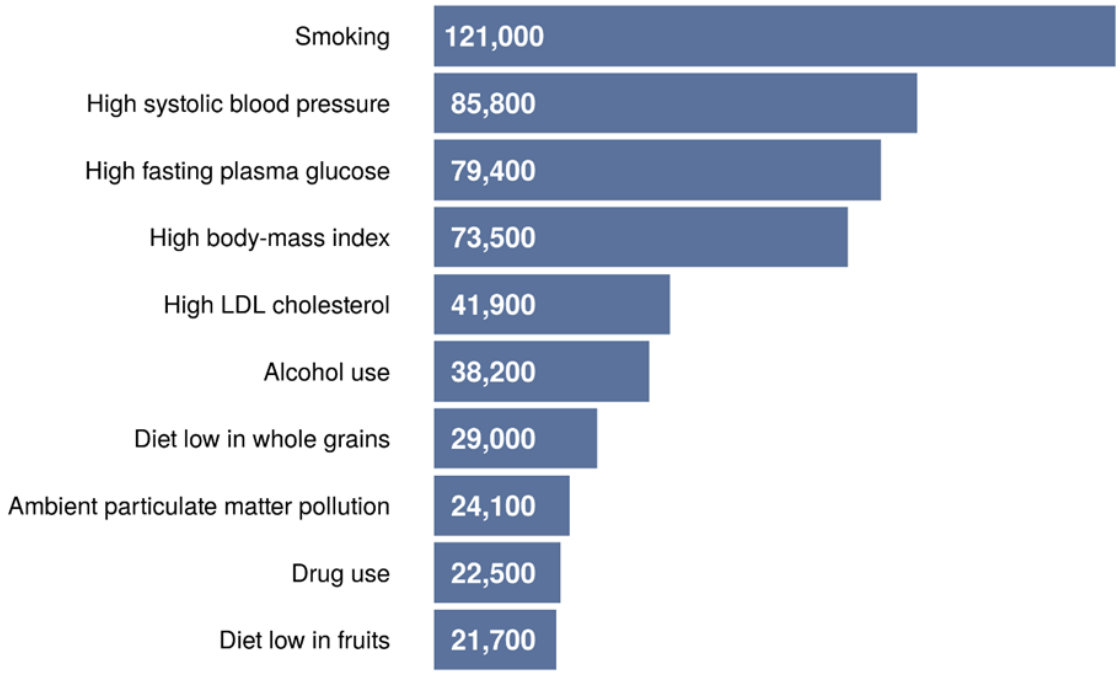

Fel y dangosir yn Ffigwr 3.11.2 isod, smygu ydy prif ffactor risg clefydau Anadlol Cronig (66%); ac hefyd prif risg Neoplasmau (43%).

Ffigwr 3.11.2 Baich byd-eang ffactorau risg clefydau adnabyddadwy ar gyfer y tri achos sydd â'r nifer fwyaf o flynyddoedd oes wedi addasu i anabledd (DALYs) a briodolir, pob person, pob oed, Cymru, 2016

Produced by Public Health Wales Observatory, using Global Health Data Exchange (IHME)

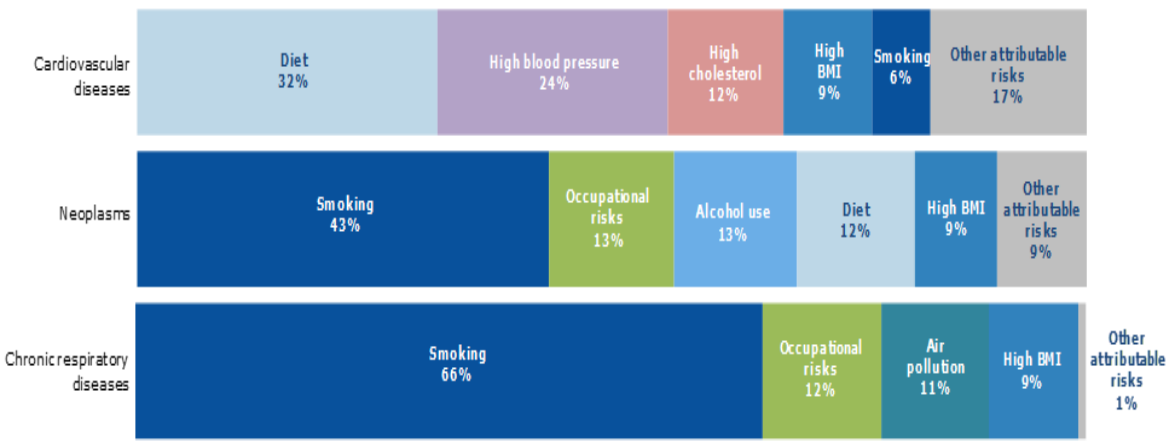

4. Identified patient groups – particular health issues

Chapter 4 Awaiting translation

5. Darparu gwasanaethau fferyllol

5.1 Darpariaeth gyfredol yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Ar hyn o bryd mae 93 o fferyllfeydd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe sy'n dal contractau'r GIG, a weithredir gan 26 o wahanol gontractwyr (perchnogion) sy'n darparu'r ystod lawn o wasanaethau fferyllol hanfodol. Yn ystod 2020/21, agorodd 1 fferyllfa, felly bydd rhywfaint o ddata gweithgaredd yn ymwneud â 92 yn hytrach na 93 fferyllfa.

Yn seiliedig ar boblogaeth Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, sef 390,315, byddai pob fferyllfa'n gwasanaethu 4,159 ar gyfartaledd. Cymhareb y fferyllfeydd i bob 10,000 o boblogaethau yw 2.38 sy'n darparu argaeledd da o ddarpariaeth fferyllol ar draws ôl troed Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe ac mae'n gymharol uwch na'r byrddau iechyd eraill yng Nghymru.

Nid oes unrhyw gontractwyr offer GIG yn darparu gwasanaethau yn ardal y Bwrdd Iechyd.

Mae 49 o feddygfeydd teulu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, ac mae gan 1 ohonynt feddygfa ddosbarthu ddynodedig, sy'n golygu eu bod yn gallu cyflenwi meddyginiaeth yn uniongyrchol i gleifion cymwys. Mae cleifion sydd wedi'u cofrestru â meddygfa ddosbarthu yn gymwys i gael gwasanaethau dosbarthu os ydynt yn byw mwy na 1.6km / 1 filltir o fferyllfa ac mewn ardal sydd wedi'i dynodi'n “reoledig” (gwledig ei natur).

Nifer y cleifion sydd wedi'u rhestru ar restrau dosbarthu meddygfeydd yw 785 (ym mis Mai 2021). Mae hyn yn 0.2% o boblogaeth Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe a 29% o gyfanswm maint rhestr y practis meddyg teulu sy'n dosbarthu.

Mae fferyllfeydd ysbyty wedi'u lleoli mewn 4 o'r Ysbytai yn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot, sef y rhain;

- Ysbyty Singleton, Abertawe
- Ysbyty Cefn Coed, y Cocyd, Abertawe
- Ysbyty Treforys, Abertawe

- Ysbyty Castell-nedd Port Talbot, Castell-nedd

Mae pob fferyllfa ysbyty yn dosbarthu presgripsiynau ysbyty a ragnodir gan glinigwyr ysbyty, ar gyfer cleifion sydd o dan eu gofal.

Map 5.1.1 - Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

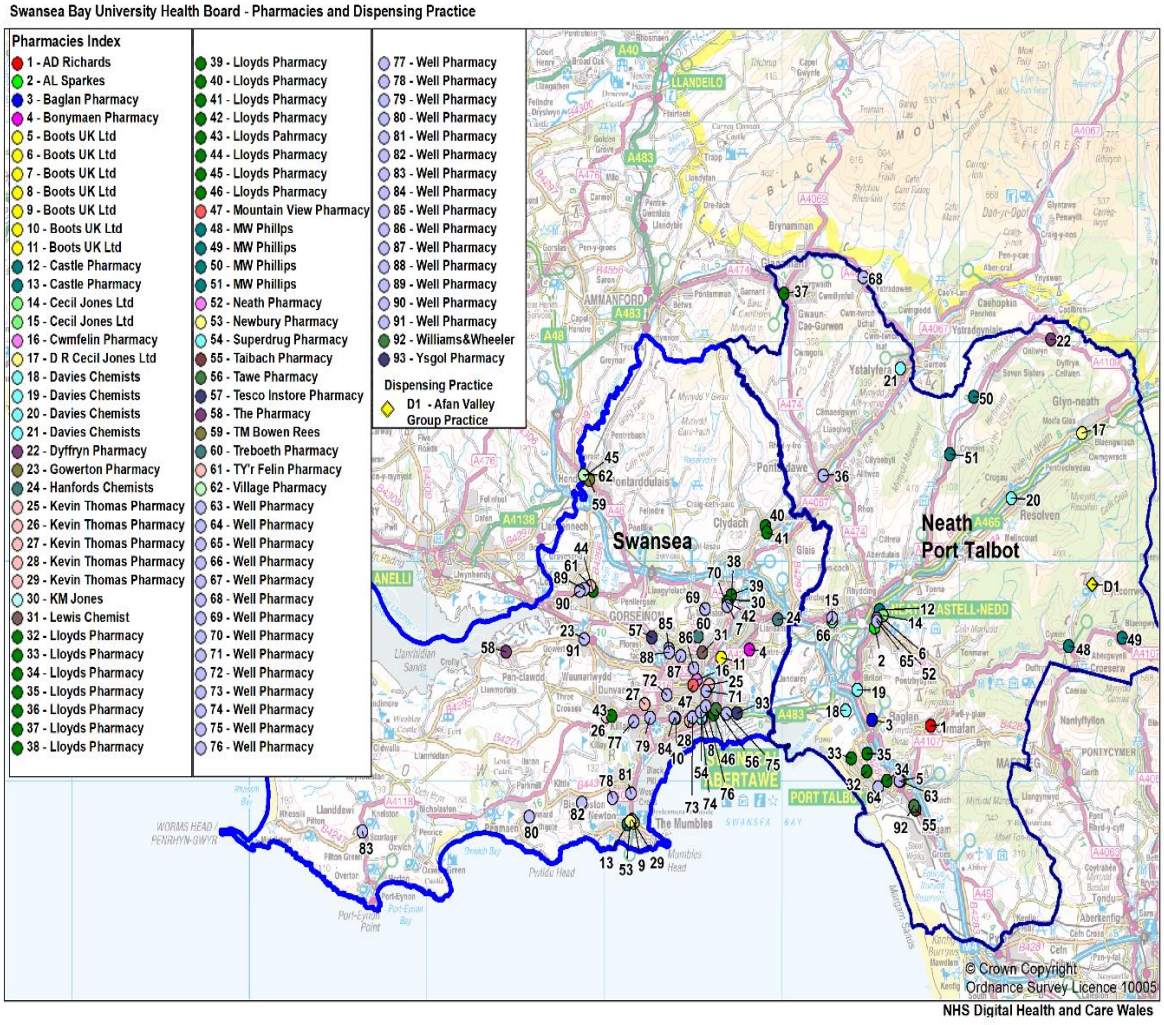

Mapiau 5.1.2 - 5.1.4 - Maent yn dangos lleoliad y fferyllfeydd a meddygfeydd dosbarthu ar gyfer y Bwrdd Iechyd cyfan o gymharu â dwysedd y boblogaeth. Oherwydd maint yr ardal a gwmpesir gan y Bwrdd Iechyd, nid yw llawer o'r adeiladau'n cael eu dangos yn unigol.

Mapiau 5.1.2 – Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu o gymharu â dwysedd y boblogaeth ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

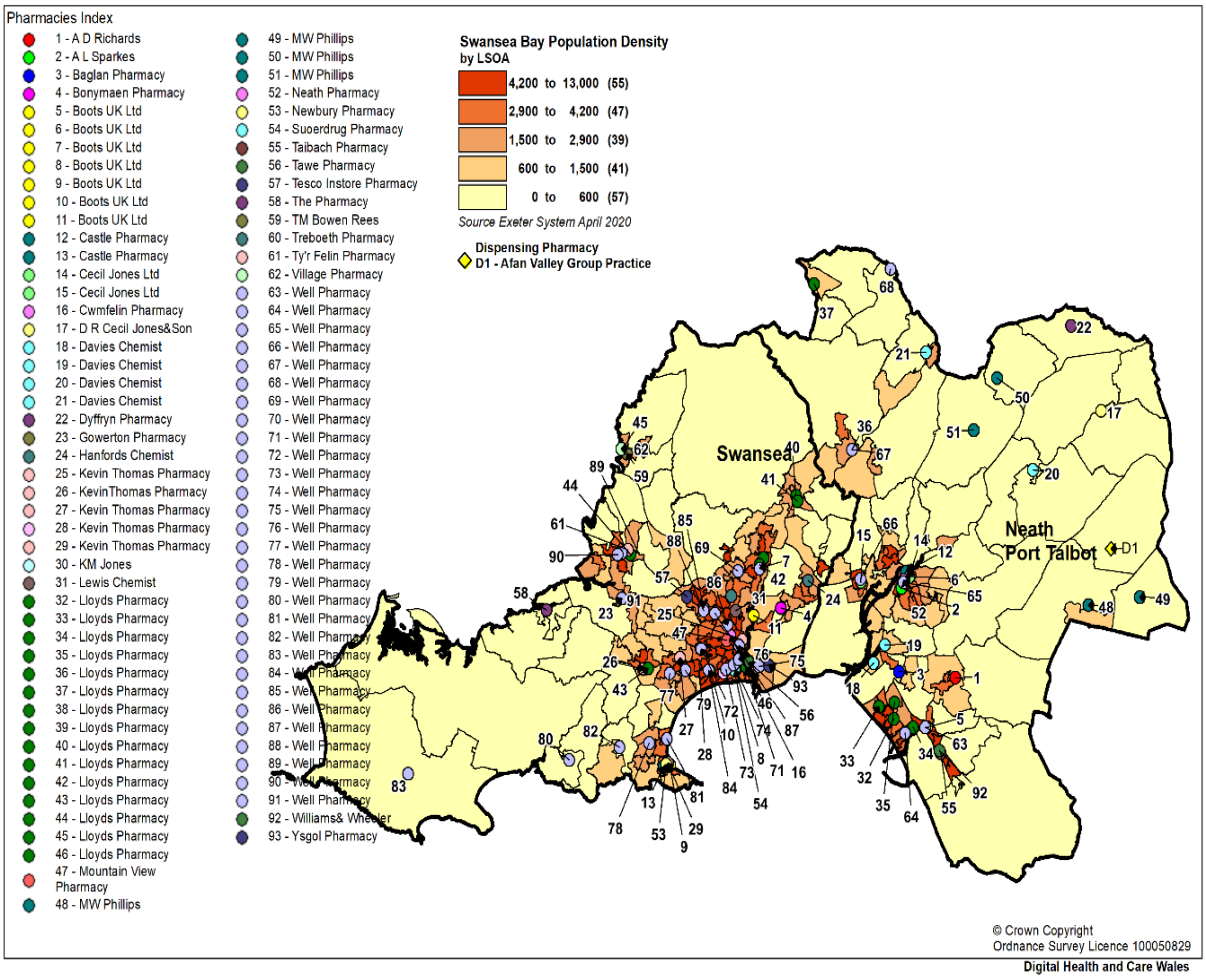

Mae Map 5.1.2 yn dangos lleoliadau'r 93 fferyllfa gymunedol ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Mae'r dwysedd uchaf o wasanaethau fferyllol i'w cael yn yr ardaloedd trefol yn Ninas Abertawe a threfi Castell-nedd a Phort Talbot. Mae nifer fach o fferyllfeydd wedi'u lleoli'n agos at ffiniau Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda, Bwrdd Iechyd Addysgu Powys a Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg sy'n gwasanaethu preswylwyr ar draws y ddwy sir.

Map 5.1.3 - Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu o gymharu â dwysedd y boblogaeth - Dinas Abertawe

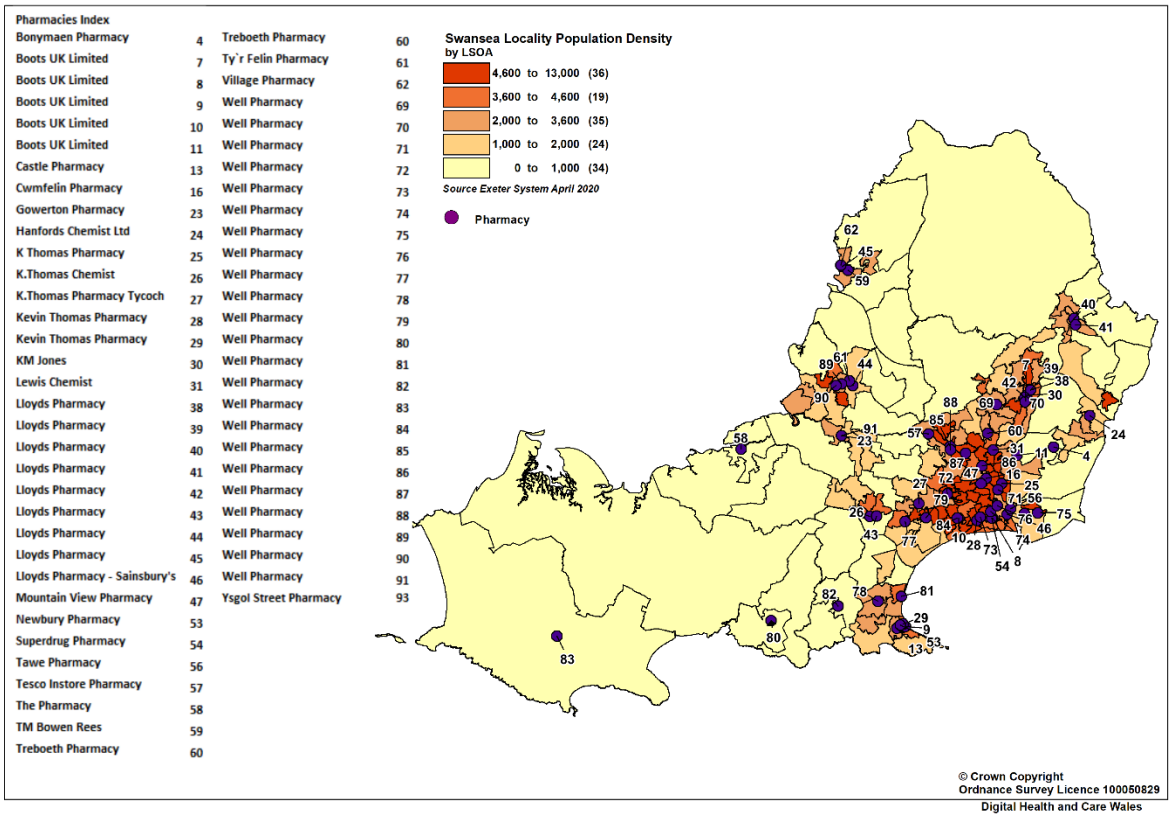

Mae Map 5.1.3 yn dangos lleoliadau'r 60 fferyllfa gymunedol yn Abertawe. Mae'r dwysedd uchaf o wasanaethau fferyllol i'w cael yn yr ardaloedd trefol yn Ninas Abertawe. Gellir dod o hyd i 4 o'r 60 fferyllfa yn yr ardaloedd o'r dwysedd poblogaeth isaf (melyn golau) sy'n cynnwys, Scurlage, Pennard, Murton a Phenclawdd.

Map 5.1.4 - Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu o gymharu â dwysedd y boblogaeth - Castell-nedd Port Talbot

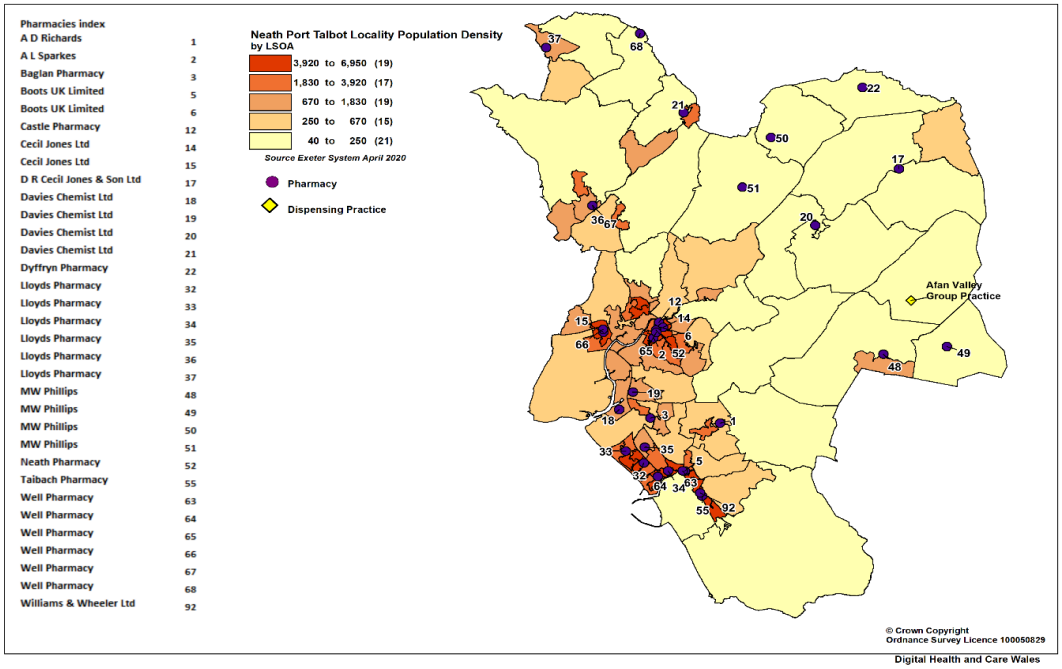

Mae Map 5.1.4 yn dangos lleoliadau'r 33 fferyllfa gymunedol ac 1 practis meddyg teulu yng Nghastell-nedd a Phort Talbot. Mae gan y Sir hon nifer isel o ardaloedd dwysedd poblogaeth uchel. Y rhain yw canol tref Castell-nedd, Aberafan a chanol tref Port Talbot. Gellir dod o hyd i 8 o'r 33 fferyllfa yn yr ardaloedd o'r dwysedd poblogaeth isaf (melyn gwelw) sy'n cynnwys, Dyffryn Cellwen Cwmllynfell, Gwaun Cae Gurwen, Glyn-nedd, Blaendulais, Resolfen a Blaengwynfi; Mae'r practis meddyg teulu sy'n dosbarthu wedi'i leoli mewn ardal o ddwysedd poblogaeth isel yng Nglyncorrwg.

Amddifadedd

Cyhoeddir Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (WIMD) unwaith bob 5 mlynedd ac mae'n ystyried nifer o barthau. Y rhain yw lefelau incwm, iechyd preswylwyr, lefelau Addysg, ansawdd tai a mynediad at wasanaethau.

Mae WIMD 2019 yn rhannu Cymru yn 1,909 o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI). Mae ACEHIau yn hierarchaeth ddaearyddol a ddatblygwyd gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol, yn dilyn Cyfrifiad 2001. Maint poblogaeth cymedrig ACEHI yw 1,600. Mae mapiau 5.1.5 - 5.1.6 yn dangos y gwahanol lefelau o amddifadedd ar gyfer pob un o'r ddwy sir a lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu.

Mae 239 o ACEHIau ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, mae 31 yn y 10% sydd fwyaf difreintiedig yng Nghymru.

Map 5.1.5 lleoliad fferyllfeydd cymunedol meddygfeydd dosbarthu o gymharu â lefelau amddifadedd - Abertawe

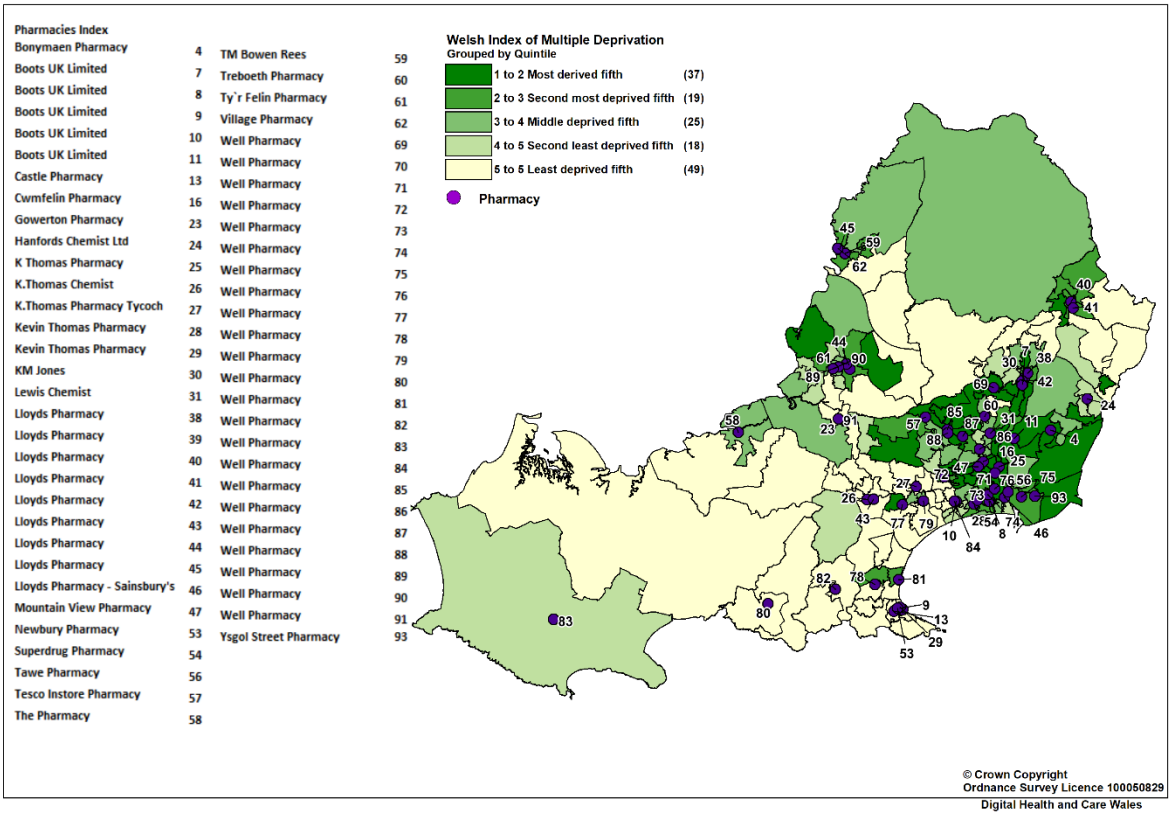

Yn Awdurdod Lleol Abertawe mae 148 ACEHI, ac mae 17 ohonynt wedi'u rhestru yn y 10% isaf o amddifadedd yng Nghymru.

Dyma nhw:

Enw'r ACEHI	**Rheng LA (148)**	**Rheng Cymru (1909)**
Townhill 2	1	16
Townhill 1	2	18
Penderi 3	3	22
Castell 1	4	23
Penderi 1	5	31
Townhill 3	6	32
Castell 2 Gogledd	7	36
Mynyddbach 1	8	37
Townhill 5	9	41
Penderi 4	10	48
Townhill 6	11	58
Bonymaen 1	12	81
Treforys 5	13	95
Penderi 2	14	147
Treforys 7	15	154
Penderi 6	16	157
Llansamlet 8	17	179

Gwasanaethir ardal Abertawe gan 60 o fferyllfeydd. Mae pob un o'r 17 ardal yn Ardaloedd y Ddinas a Chwmtawe sy'n cael eu gwasanaethu'n dda o ran gwasanaethau Fferyllol. Mae mwy o wybodaeth am Ardaloedd y Ddinas a Chwmtawe i'w gweld yn adran 8.

Map 5.1.6 lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu o gymharu â lefelau amddifadedd - Castell-nedd Port Talbot

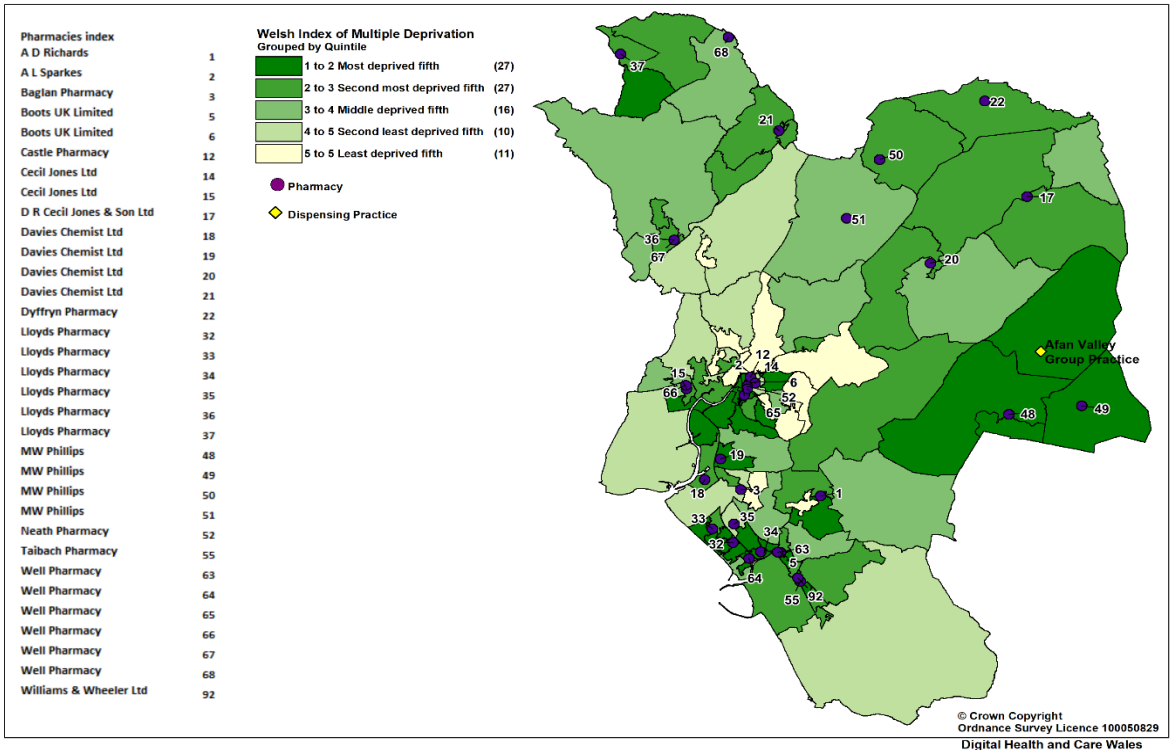

Yng Nghastell-nedd Port Talbot mae 91 o ACEHI ac mae 14 ohonynt wedi'u rhestru yn y 10% isaf o amddifadedd yng Nghymru.

Dyma nhw:

Enw'r ACEHI	**Rheng LA (91)**	**Rheng Cymru (1909)**
Gorllewin Llansawel 1	1	25
Cymer (Castell-nedd Port Talbot) 2	2	38
Aberafan 4	3	44
Gogledd Nedd 2	4	49
Gorllewin Traethmelyn 2	5	55
Dwyrain Traethmelyn 2	6	76
Dwyrain Nedd 1	7	82
Dwyrain Nedd 2	8	109
Gorllewin Traethmelyn 4	9	115
Aberafan 2	10	122
Gorllewin Traethmelyn 3	11	124
Aberafan 3	12	129
Dwyrain Traethmelyn 1	13	132
Taibach 2	14	182

Gwasanaethir Castell-nedd Port Talbot gan 33 fferyllfa. Mae pob un o'r 14 ACEHI y manylir arnynt uchod yn Ardaloedd Afan a Chastell-nedd, sy'n cael eu gwasanaethu'n dda o ran gwasanaethau Fferyllol. Mae mwy o wybodaeth am Ardaloedd Castell-nedd ac Afan i'w gweld yn adran 8.

Cytunwyd gan Grŵp Llywio AAFf na ddylai'r amser teithio uchaf mewn car i breswylwyr ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe gael mynediad at wasanaethau fferyllol fod yn fwy nag 20 munud. Mae ardaloedd mawr o'r 2 sir yn wledig eu cymeriad ac nid yw'n anarferol teithio am 20 munud i gael mynediad at wasanaethau gofal sylfaenol eraill fel practis deintyddol neu optometryddion. Yn yr ardaloedd â dwysedd poblogaeth mwy, byddai'r amser teithio yn llawer llai nag 20 munud oherwydd y nifer cynyddol o fferyllfeydd sydd ar gael.
Er mwyn mesur a yw preswylwyr Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn gallu cyrchu gwasanaethau fferyllol mewn fferyllfa gymunedol o fewn amser teithio o 20 munud, cynhaliwyd ymarfer mapio gan ddefnyddio Map Llwybr AA.
Ym Mapiau 5.1.7 - 5.1.8 mae'r ardaloedd llwyd ar y map yn ardaloedd sydd o fewn 20 munud i fferyllfa.

Ardaloedd o fewn amser gyrru o 20 munud i fferyllfa gymunedol – Map 5.1.7 Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

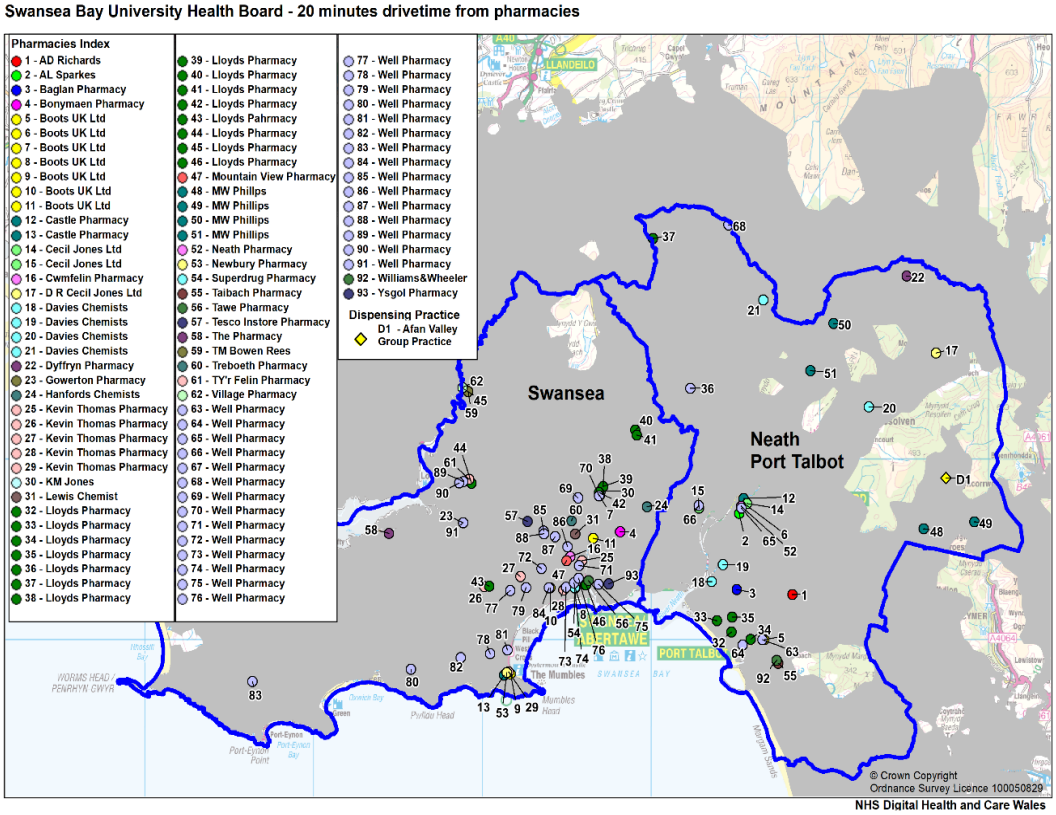

Yr ardaloedd llwyd ym mapiau 5.1.7 – 5.1.9 yw'r ardaloedd sydd o fewn 20 munud o fferyllfa.

Map 5.1.8 Ardaloedd o fewn amser gyrru 20 munud i fferyllfa gymunedol - Castell-nedd / Port Talbot

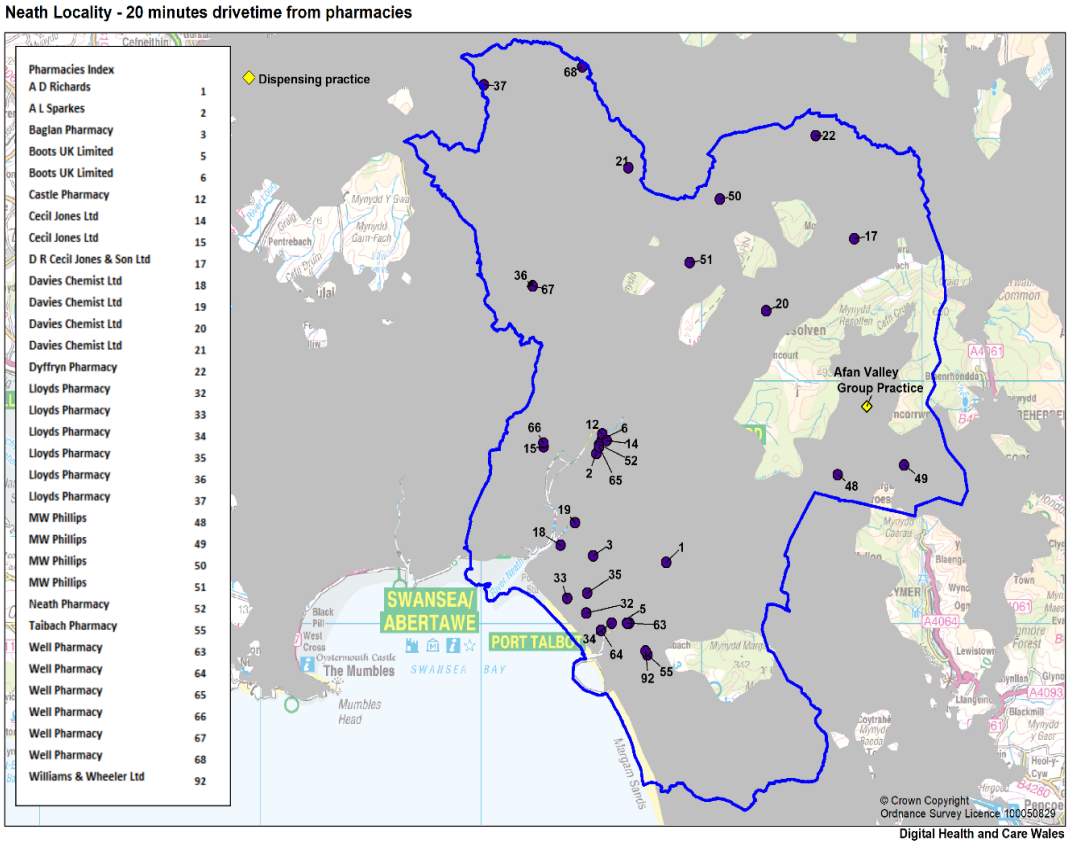

Mae canlyniadau arolwg y cleifion a'r cyhoedd ar wasanaethau fferyllol yn dangos bod (67.5%) o ymatebwyr wedi nodi eu bod yn teithio i'r fferyllfa mewn car ac yna (26%) ar droed.

Nododd ymatebwyr mai hyd yr amser teithio i fferyllfa oedd:

- Llai na 5 munud ar gyfer 33%
- 5-15 munud ar gyfer 55.3%
- Mwy na 15 munud ond llai nag 20 munud ar gyfer 10.5%
- Mwy na 20 munud ar gyfer 1.3%

Crynodeb

Mae 93 o fferyllfeydd ac 1 feddygfa ddosbarthu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe ac mae'r rhain wedi'u gwasgaru'n eang ar draws ardal y Bwrdd Iechyd. Mae'r mapiau dwysedd poblogaeth yn dangos bod adeiladau'r fferyllfeydd cymunedol wedi'u lleoli'n bennaf mewn ardaloedd o'r dwysedd poblogaeth uchaf er bod nifer fach o fferyllfeydd wedi'u nodi mewn ardaloedd o'r dwysedd poblogaeth isaf.

Ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe mae 31 o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is sydd o fewn yr 10% isaf ar gyfer amddifadedd yng Nghymru, mae mapiau

5.1.7 - 5.1.8 yn dangos bod yr ardaloedd o'r amddifadedd uchaf ym mhob sir yn cael eu gwasanaethu'n dda ar gyfer gwasanaethau fferylliaeth gymunedol ac felly bod ganddynt fynediad lleol at wasanaethau fferyllol.

Mae'r mapiau'n dangos ardaloedd o fewn amser gyrru 20 munud i fferyllfa gymunedol sy'n cwmpasu'r mwyafrif o ardal ddaearyddol Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Amcangyfrifir bod 100% o breswylwyr y Bwrdd Iechyd yn dod o fewn y safon amser gyrru hon.

5.1.2 Mynediad at wasanaethau fferyllol - oriau agor

Mae mwyafrif y bobl yn cyrchu fferyllfa yn dilyn ymweliad â'u meddyg teulu neu weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall, ond bydd llawer yn ymweld at ddibenion hunanofal neu i gael mynediad at wasanaeth penodol a gynigir gan y fferyllfa.

Weithiau bydd unigolion pan fydd angen mynediad at wasanaethau fferyllol ar unigolion pan nad yw eu practis meddyg teulu ar agor, er enghraifft gall hyn fod i gael presgripsiwn ar ôl ei gyflwyno i wasanaeth Y Tu Allan i Oriau Meddyg Teulu, neu ar ôl cysylltu â GIG Cymru 111. Gall unigolion hefyd eisiau cyrchu gwasanaeth a ddarperir yn benodol gan fferyllfa y tu allan i ddiwrnod gwaith arferol unigolyn.

Dewisodd 49% o'r ymatebwyr a gwblhaodd yr arolwg ymgysylltu â'r cyhoedd amser rhwng 9.00am a 6.00pm fel yr amser mwyaf cyfleus i ymweld â fferyllfa.

Mae **Atodiad L** yn darparu gwybodaeth lawn am oriau agor pob fferyllfa.

Rhestrir isod drosolwg o'r ystod o ddyddiau y mae fferyllfeydd ar agor:

- Mae 7 fferyllfa ar agor saith diwrnod yr wythnos
- Mae 5 fferyllfa ar agor diwrnodau llawn o ddydd Llun i ddydd Sadwrn
- Mae 38 fferyllfa ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener ac yn rhan o ddydd Sadwrn
- Mae 42 fferyllfa ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig
- O'r 38 fferyllfa sydd ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener ac yn rhan o ddydd Sadwrn, mae 1 yn cau hanner diwrnod ar ddydd Mercher ac mae 1 yn cau hanner diwrnod ar ddydd Mawrth
- O'r 42 fferyllfa sydd ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener mae gan 1 fferyllfa hanner diwrnod ar ddydd Mawrth. Mae gan 1 fferyllfa hanner diwrnod ar ddydd Mercher.

Mae'r ardaloedd sydd wedi'u defnyddio ar gyfer y AAFf yn cyd-fynd â ffiniau'r 8 clwstwr Gofal Sylfaenol ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Mae 4 fferyllfa ar agor y tu hwnt i 6.30pm o ddydd Llun i ddydd Gwener, mae'r rhain i'w gweld fel a ganlyn:

- Bae – 0
- Dinas – 1
- Cwmtawe – 0
- Llwchwr – 0
- Penderi – 2
- Afan - 1
- Castell-nedd – 0
- Cwm Uchaf - 0

Mae 5 ardal yn Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe nad oes ganddynt unrhyw fferyllfeydd ar agor ar ôl 6.30pm o ddydd Llun i ddydd Gwener. Y rhain yw Bae, Cwmtawe, Llwchwr, Cwm Uchaf a Chastell-nedd.

Mae mwyafrif preswylwyr ardal y Bae o fewn amser gyrru 20 munud i fferyllfa sydd ar agor tan 8pm mewn ardal gyfagos.

Mae preswylwyr ardal Cwmtawe o fewn amser gyrru 11 munud i fferyllfa sydd ar agor tan 10.30pm mewn ardal gyfagos.

Mae preswylwyr ardal Llwchwr o fewn amser gyrru 13 munud i fferyllfa sydd ar agor tan 8pm mewn ardal gyfagos.

Mae preswylwyr ardal Cwm Uchaf o fewn amser gyrru 20 munud i fferyllfa sydd ar agor tan 10.30pm mewn ardal gyfagos

Mae preswylwyr ardal Castell-nedd o fewn amser gyrru 13 munud i fferyllfa sydd ar agor tan 10.30 yr hwyr mewn ardal gyfagos

Mae rhai fferyllfeydd yn darparu gwasanaeth rota wedi'i gomisiynu, lle maent yn derbyn taliad gwasanaeth uwch i agor y tu allan i'w horiau agor arferol i ddiwallu anghenion yr ardal. Mae 6 gwasanaeth rota wedi'u comisiynu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe - manylion isod.

Gwasanaeth Rota Fferylliaeth Gymunedol

Ardal Castell-nedd Port Talbot			
	Rhif Ffôn		**Amser**
Fferyllfa Lloyds, Canolfan Adnoddau Port Talbot, Heol Moor	(01639) 814580	Dydd Sul	11:00-14:00
Fferyllfa Well, Heol Fictoria, Aberafan	(01639) 883473	Dydd Sul	17:00-18:00
Fferyllfa Cwm Nedd, Heol y Gadwyn, Glyn-nedd	(01639) 720328	Dydd Sul	15.00-17.00
Ardal Abertawe			
	Rhif Ffôn		**Amser**
Y Fferyllfa, Sea View, Penclawdd	(01792) 850530	Dydd Sul	11.00-13.00
Fferyllfa Kevin Thomas, 12 Heol Newton, y Mwmbwls	(01792) 366346	Dydd Sul	13:30-15:30
Kevin Thomas, 2 Heol Goetre Fawr, Killay	(01792) 206816	Dydd Sul	16.00-18.00

Oriau agor estynedig ar gyfer meddygfeydd yn 2019/20

Mae meddygfeydd wedi'u contractio i ddarparu gwasanaethau rhwng 8.00am a 6.30pm, o ddydd Llun i ddydd Gwener, ac eithrio gwyliau banc a gwyliau cyhoeddus. Mae pob un o'r 49 practis ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn gweithredu yr oriau hyn. Nid oes unrhyw bractis ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe sy'n darparu amseroedd agor hirach.

Mae'r tabl isod yn dangos yr oriau agor ar gyfer y practis meddyg teulu sy'n dosbarthu yn BIP Bae Abertawe. Nid yw arferion dosbarthu yn darparu gwasanaethau fferyllol ddydd Sadwrn na dydd Sul.

Oriau Agor Ymarfer Dosbarthu				
Dydd Llun	Dydd Mawrth	Dydd Mercher	Dydd Iau	Dydd Gwener
8.00am-1.30pm	8.00am-2.00pm	8.00am-2.00pm	8.00am-2.00pm	8.00am-11.00am 2.00pm - 6.00pm

Mae gwasanaethau fferyllol ar gael ledled ardal y Bwrdd Iechyd bob dydd o'r wythnos ond bydd gwasanaethau ar ôl 6.30pm o ddydd Llun i ddydd Gwener ac ar ddydd Sadwrn a dydd Sul yn fwy cyfyngedig.

5.1.3 Mynediad at wasanaethau Uwch – Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau

Mae Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR) yn adolygiad strwythuredig a gynhelir gan fferyllydd i helpu cleifion i reoli a deall eu meddyginiaeth yn fwy effeithiol. Gellir darparu hyd at 400 MUR i bob fferyllfa achrededig y flwyddyn.

Yn 2019/20 cynigiodd cyfanswm o 91 fferyllfa'r gwasanaeth a darparwyd 22,777 MUR allan o uchafswm posibl o 36,400. Mae Ffigur 5a yn dangos nifer yr MURs a gwblhawyd bob mis trwy gydol y flwyddyn ar gyfer pob fferyllfa. Bu cwymp sylweddol yn nifer yr hawliadau MUR ym mis Mawrth 2020 a briodolir i'r pandemig COVID-19.

Ffigur 5a - Nifer o MURau a hawliwyd yn 2019/20

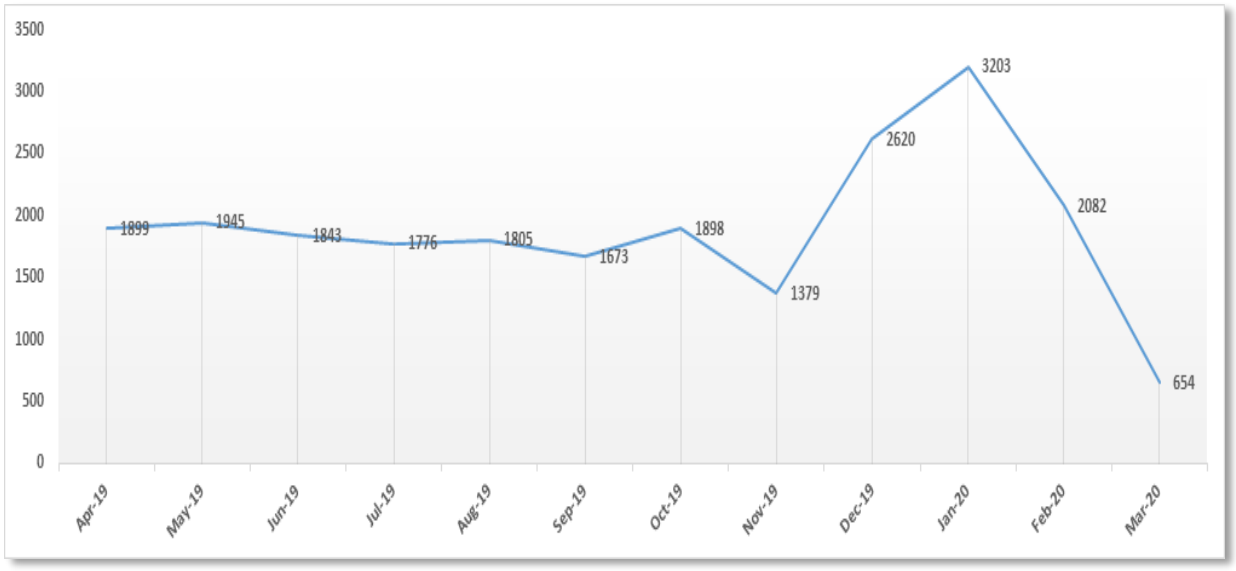

Yn seiliedig ar lefel y ddarpariaeth, mae'r Bwrdd Iechyd yn fodlon bod digon o allu o fewn contractwyr presennol i ddarparu DMRau.

Ffigur 5b Nifer y DMRau a hawliwyd yn 2019/20

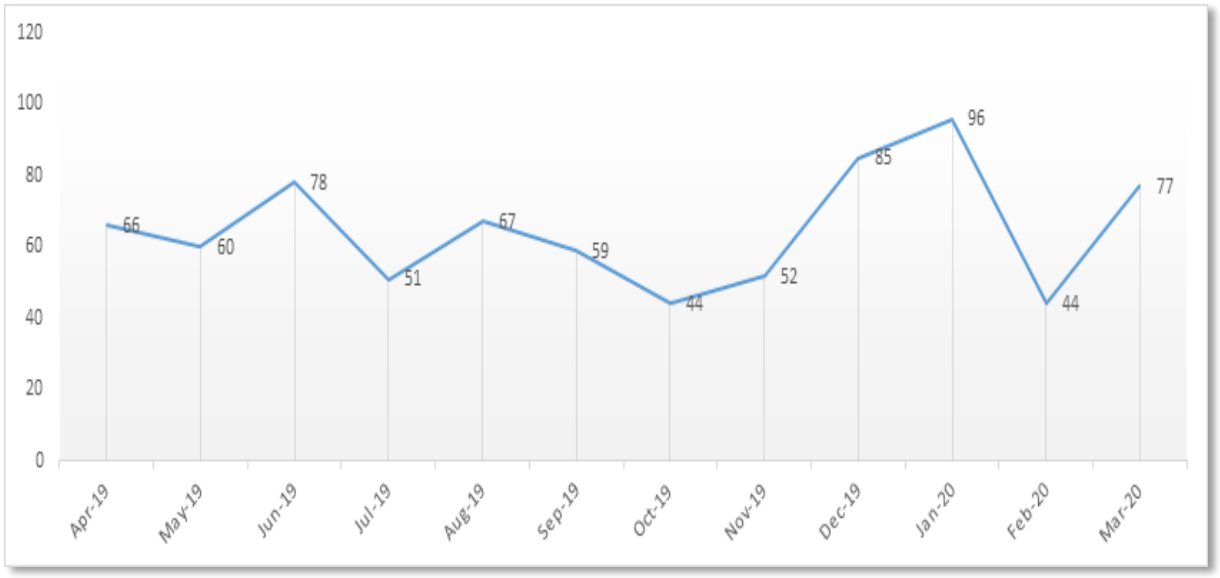

5.1.5 Mynediad at wasanaethau ychwanegol

5.1.5.1 - Gwasanaeth anhwylderau cyffredin

Gall fferyllfeydd cymunedol ddarparu cyngor a thriniaeth gyfrinachol y GIG am ddim ar gyfer ystod o anhwylderau cyffredin heb yr angen i wneud apwyntiad mewn meddygfa (mae mwy o wybodaeth am y Gwasanaeth Ail-afiechydon Cyffredin a'r amodau a gynhwysir ar gael yn

Adran 7). Yn 2019/20 cynigiodd 92 fferyllfa y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS), gan gyflenwi cyfanswm o 10,779 o eitemau i 2114 o gleifion ar draws Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe.

Ffigur 5c Nifer y cleifion a welwyd a nifer yr eitemau a gyflenwyd ar gyfer CAS yn 2019/20

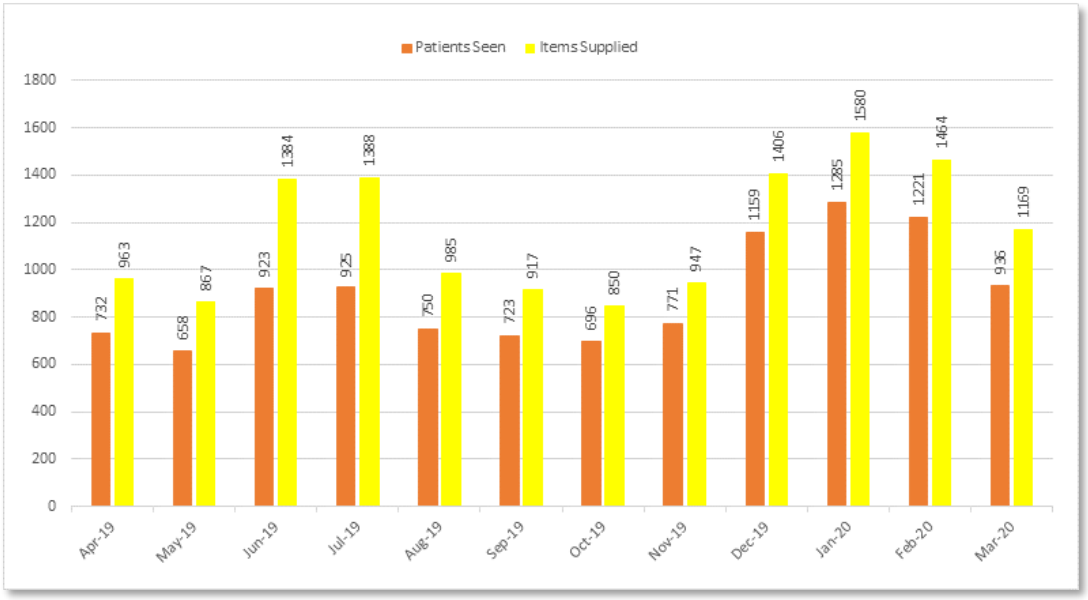

Mae Ffigur 5c yn dangos nifer y cleifion a welwyd a nifer yr eitemau a gyflenwir bob mis ar gyfer CAS yn 2019/20

Ffigur 5d - Nifer yr hawliadau am bob anhwylder ar gyfer CAS yn 2019/20

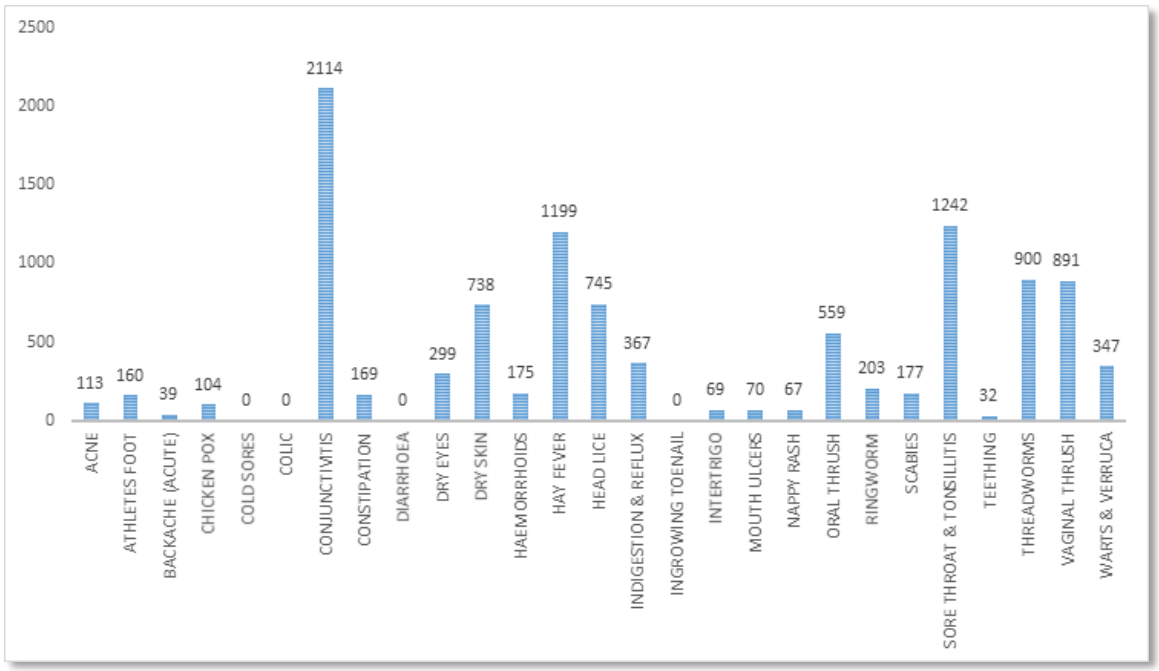

Mae 27 anhwylder yn dod o dan y Gwasanaeth. Mae **Ffigur 5d** yn dangos nifer yr hawliadau fesul anhwylder ar gyfer CAS yn 2019/20.

Conjunctivitis yw'r anhwylder sy'n cyfrif am y nifer uchaf o ymgynghoriadau. Nid oes gan 4 o'r anhwylderau unrhyw opsiynau triniaeth trwy'r gwasanaeth. Mae rhain yn:

- Clefyd y gwair
- Dolur gwddf
- Dolur annwyd
- Colig
- Dolur rhydd
- Casewinedd

Felly ni wneir unrhyw hawliadau ad-daliad am yr amodau hyn. Fodd bynnag, bydd fferyllydd yn darparu cyngor ar gyfer yr amodau hyn.

Ffigur 5e Dadansoddiad o oedran cleifion ar gyfer Cynllun Anhwylderau Cyffredin (CAS) yn 2019/20

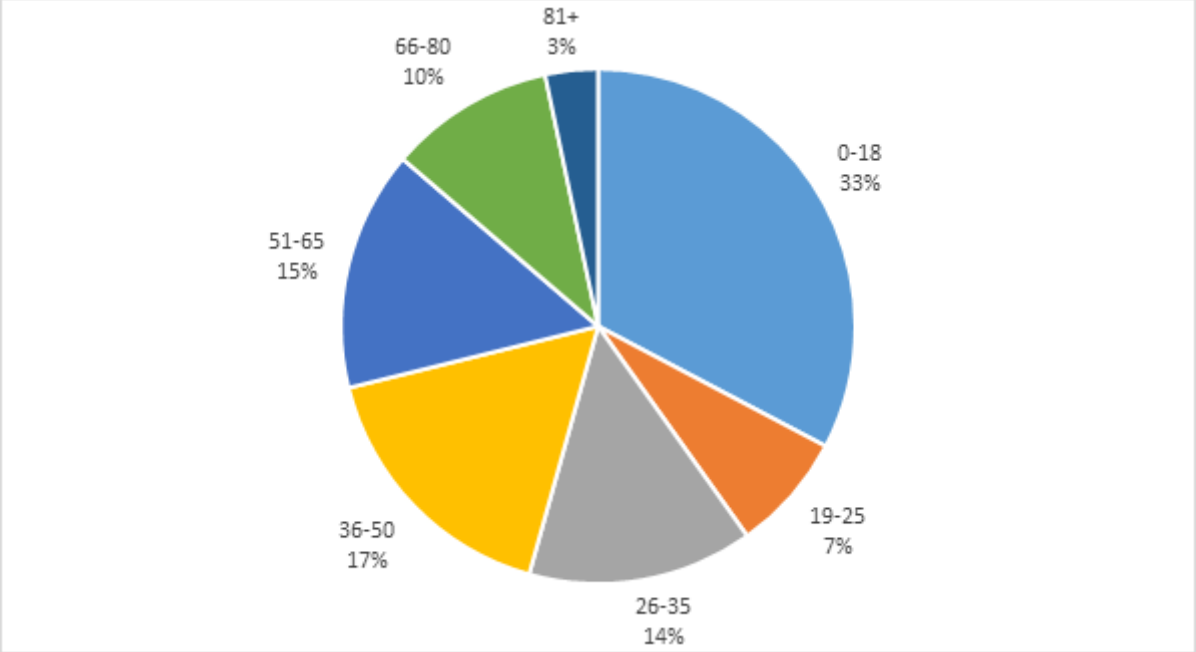

Mae **Ffigur 5e** yn dangos dadansoddiad oedran cleifion ar gyfer Cynllun Anhwylderau Cyffredin 2019/20. Y grŵp oedran sengl sy'n defnyddio'r gwasanaeth fwyaf yw'r rhai dan 18 oed sy'n debygol o fod gyda rhiant neu ofalwr. Gellid priodoli hyn i'r ffaith bod rhai amodau a gynhwysir yn fwy cyffredin mewn plant e.e. llau pen, pryf genwair, brech cewynnau. Fodd bynnag, mae mwyafrif y cleifion sy'n defnyddio'r gwasanaeth rhwng 19 ac 81 oed.

Data Gweithgaredd CAS 202/21

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21, cynigiodd 92 o fferyllfeydd y gwasanaeth gyda 92 o'r fferyllfeydd hynny yn cyflenwi cyfanswm o 7247 o eitemau i 5,335 o gleifion. Nododd cymhariaeth â 6 mis cyntaf 2019/20 fod 6504 o eitemau wedi'u cyflenwi i 4711. Roedd hyn yn dangos cynnydd o 13.2% yn y nifer o gleifion a welwyd a'r nifer o eitemau a gyflenwyd o dan CAS o fewn 5 mis cyntaf 2020/21.

Ffigur 5f - Nifer y cleifion a welwyd a nifer yr eitemau a gyflenwyd o dan CAS yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21

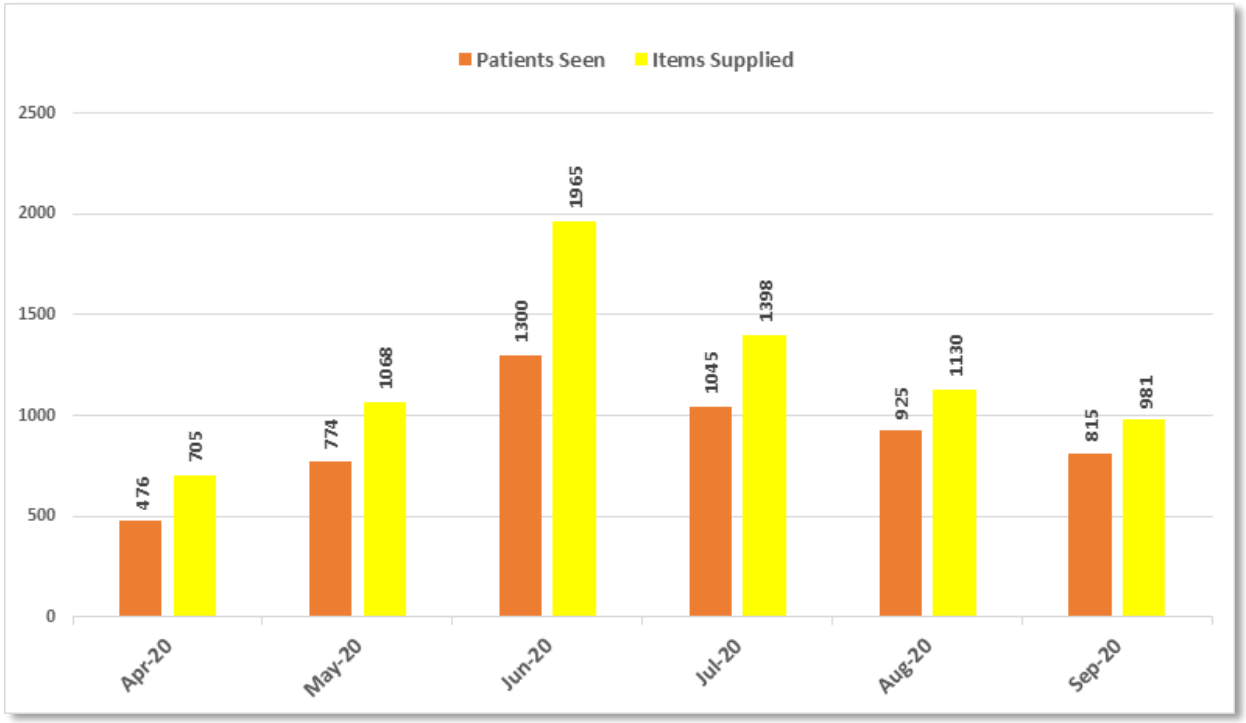

Ffigur 5g - Nifer yr hawliadau am bob anhwylder o dan CAS yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21

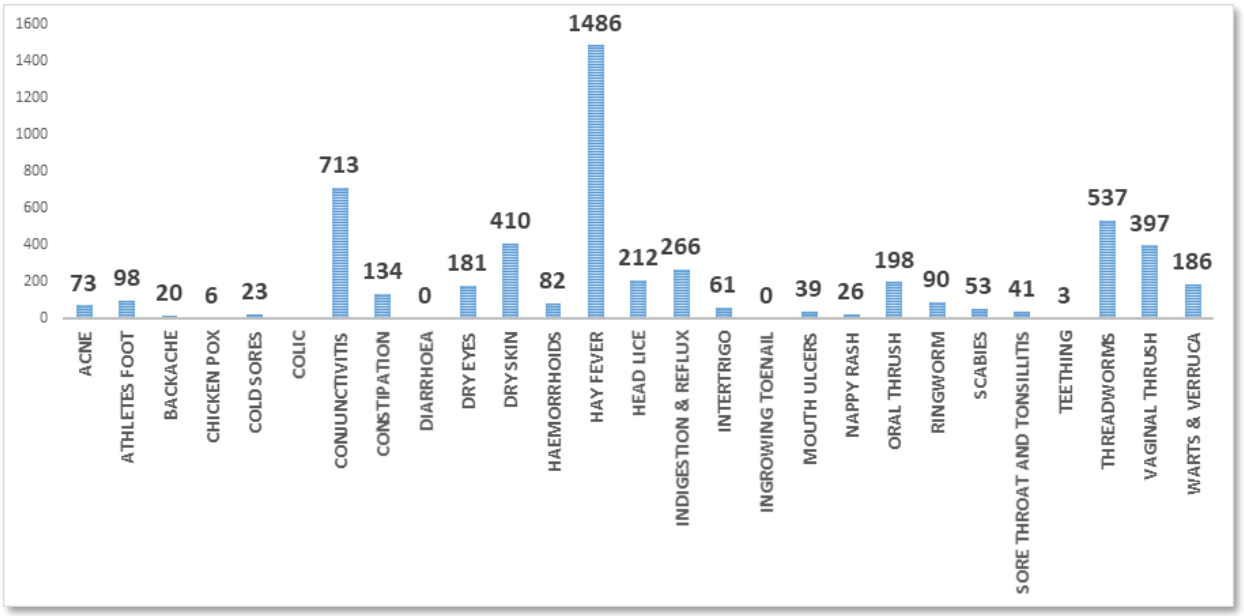

Mae dadansoddiad o'r anhwylderau am 6 mis cyntaf 2020/21 yn dangos y bu cynnydd mewn rhai cyflyrau. Mae **Ffigur 5g** yn dangos y bu dros 150 yn fwy o ymgynghoriadau ar gyfer clefyd y gwair. Efallai bod yr amrywiad yn yr anhwylderau a gafodd eu trin trwy'r cynllun o'i gymharu â 2019/20 oherwydd blwyddyn anghyflawn, ac felly clefyd y gwait - byddai anhwylder tymhorol yn fwy cyffredin yn hanner cyntaf y flwyddyn.
Mae'r gwasanaeth CAS ar gael yn eang ledled Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe a disgwylir y bydd gweithgaredd yn cynyddu wrth i gyfeiriadau gan bractisau meddygol ar gyfer yr anhwylderau hyn ddod yn arferol ac i'r cynllun ddod yn fwy adnabyddus. O ganlyniadau'r arolwg ymgysylltu â'r cyhoedd, roedd yn gadarnhaol nodi bod 64% o'r ymatebwyr yn ymwybodol o'r Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin.

5.1.6 – Gwasanaeth Cyflenwi Meddygaeth Frys

Mae'r Gwasanaeth Cyflenwi Meddygaeth Frys (EMS) yn darparu cyflenwad o feddyginiaeth ar bresgripsiwn sydd ei hangen ar frys i gleifion lle na allant gael presgripsiwn cyn bod angen iddynt gymryd eu dos nesaf. Mae 82 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwi Meddygaeth Frys. Yn ystod 2019/20, cyrchodd 3671 o gleifion y gwasanaeth.

Yn 2019/20 cynigiodd 82 o fferyllfeydd y gwasanaeth EMS, gyda 72 yn cyflenwi eitemau i 3,671 o gleifion. Roedd y cleifion a oedd yn cyrchu'r gwasanaeth yn gymysgedd o gleifion o Gymru (91%) a chleifion o Loegr (9%).

Mae'r gwasanaeth EMS yn allweddol o ran lleihau'r galw ar wasanaeth GIG Cymru 111, yn enwedig ar benwythnosau trwy ddargyfeirio cleifion nad oes ganddynt fynediad at eu meddyginiaeth i fferyllfa gymunedol. Mae hyn hefyd yn cael effaith gadarnhaol ar wasanaethau ysbytai a / neu feddygon teulu wrth ddelio â chanlyniadau posibl cleifion yn methu â chymryd meddyginiaeth yn rheolaidd.

Ffigur 5h - gweithgaredd misol EMS ar gyfer 2019/20

Mae Ffigur 5h yn dangos nifer y cleifion y mis a gyrhaeddodd y gwasanaeth Cyflenwi Meddygaeth Frys yn 2019/20. Mae cynnydd sylweddol yn y ffigurau yn ystod cyfnodau gwyliau, yn enwedig yn ystod mis Mai, Awst a Rhagfyr.

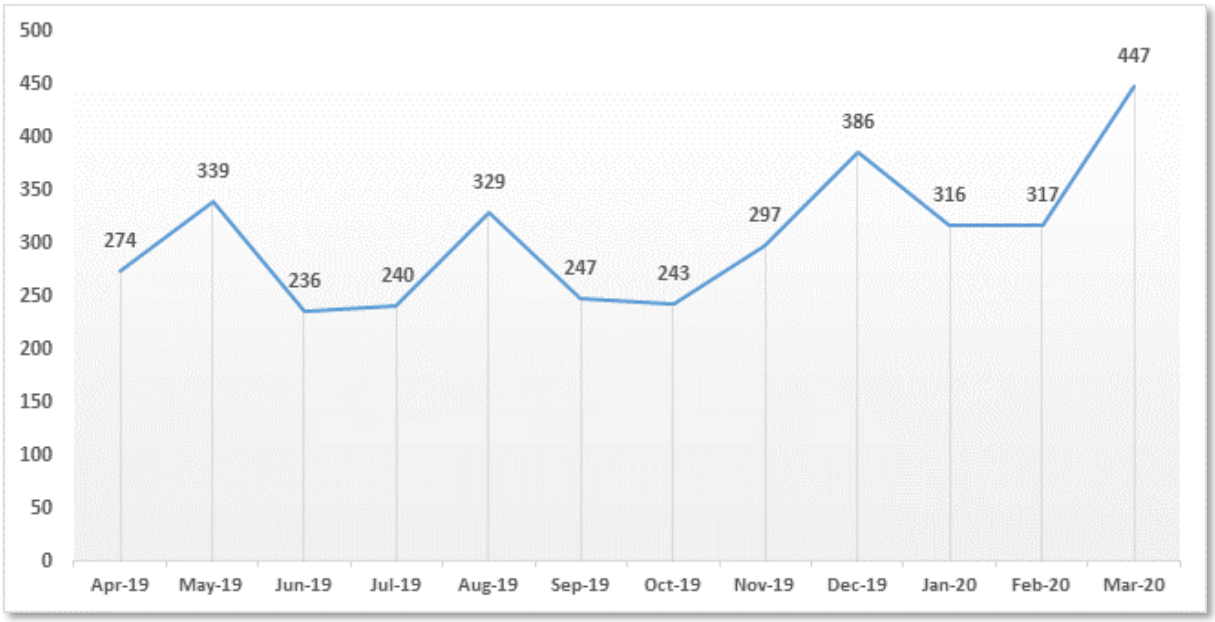

Rheswm dros Gyflenwi EMS yn 2019/20

Rheswm dros y Cyflenwad	Nifer y Cleifion
Meddyginiaethau coll neu gyfeiliornus	401
Ddim ar gael i'w gasglu o'r fferyllfa arferol	320
Heb ei archebu mewn pryd	1832
Ar wyliau ac wedi anghofio meddyginiaeth	246
Nid yw presgripsiwn ar gael yn y practis i'w gasglu	870
Data wedi ei adael yn wag	2
Cyfanswm	3671

Mae'r tabl uchod yn dangos y rhesymau dros y cyflenwad a roddir gan gleifion sy'n cyrchu'r gwasanaeth. Y rheswm a ddewiswyd amlaf gan gleifion oedd; 'Heb ei archebu mewn pryd'. Roedd y rheswm hwn yn cyfrif am 50% o gyfanswm y cyflenwadau a wnaed. Nododd 24% arall nad oedd eu presgripsiwn ar gael i'w gasglu a nododd 10% fod eu presgripsiwn ar goll neu ar goll.

Mae darparu'r gwasanaeth EMS yn lleihau'r pwysau ar wasanaethau eraill y GIG. Pan ofynnwyd i gleifion ble fyddent wedi mynd pe na bai'r gwasanaeth wedi bod ar gael;

- Dywedodd 3.8% y byddent wedi mynychu adrannau damweiniau ac achosion brys neu ddarparwr gofal brys arall
- Dywedodd 39.6% y byddent wedi cysylltu â Meddyg Teulu y Tu Allan i Oriau
- Dywedodd 42.7% y byddent wedi mynd heb eu meddyginiaeth, a allai fod wedi arwain at oblygiadau iechyd difrifol ac wedi arwain at dderbyniadau i'r ysbyty neu ddirywiad mewn iechyd

Data Gweithgaredd EMS 2020/21

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21, cynigiodd 91 o fferyllfeydd y gwasanaeth. Mae 79 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth gyda 2344 o gleifion yn cyrchu'r gwasanaeth. Yn gymharol yn ystod 6 mis cyntaf 2019-20 1665, cyrchodd 1665 o gleifion y gwasanaeth EMS. Mae hyn yn dangos cynnydd o 41% yn nifer y bobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth o fewn 6 mis cyntaf 2020-21.

Gyda 91 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth EMS ar hyn o bryd mae hygyrchedd da.

5.1.7 – Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys

Mae'r gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EC) yn darparu mynediad am ddim os yw'n briodol i'r bilsen bore ar ôl ymgynghori â fferyllydd achrededig. Mae'r gwasanaeth ar gael i gleifion 13 oed a hŷn ac mae'n cynnig mynediad cyfleus i gleifion gan nad oes angen apwyntiad. Yn ystod 2019/20, roedd 89 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys a defnyddiwyd y gwasanaeth gan 5096 o gleifion.

Mae map 5.1.10 yn dangos lleoliad yr 89 fferyllfa sy'n cynnig y gwasanaeth mewn glas/porffor a'r fferyllfeydd sydd ddim yn ei gynnig mewn glas.

Map 5.1.10 - Lleoliadau fferyllfeydd sy'n darparu'r EC yn 2019/20

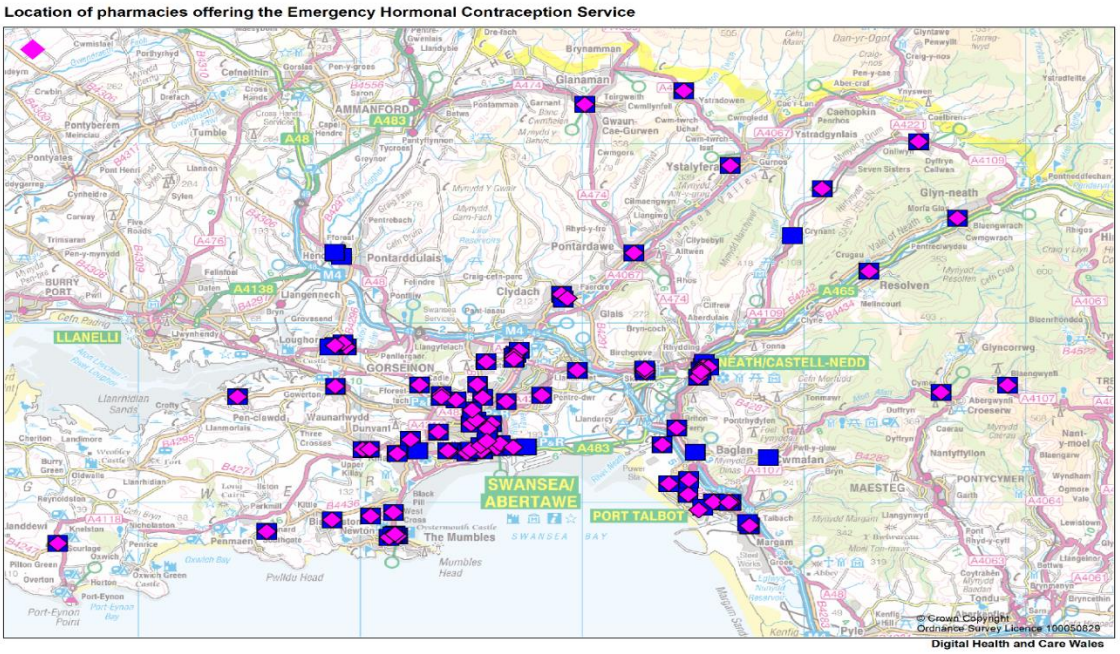

Mae **Ffigur 5i** yn dangos gweithgaredd yr EC bob mis yn ôl fferyllfeydd yn 2019/20. Ym mis Chwefror / Mawrth 2020 gwelwyd gostyngiad yn y niferoedd sy'n debygol o fod oherwydd pandemig COVID-19 a chyfyngiadau'r cyfnod clo.

Ffigur 5i - Gweithgaredd Misol yr EC yn 2019/20

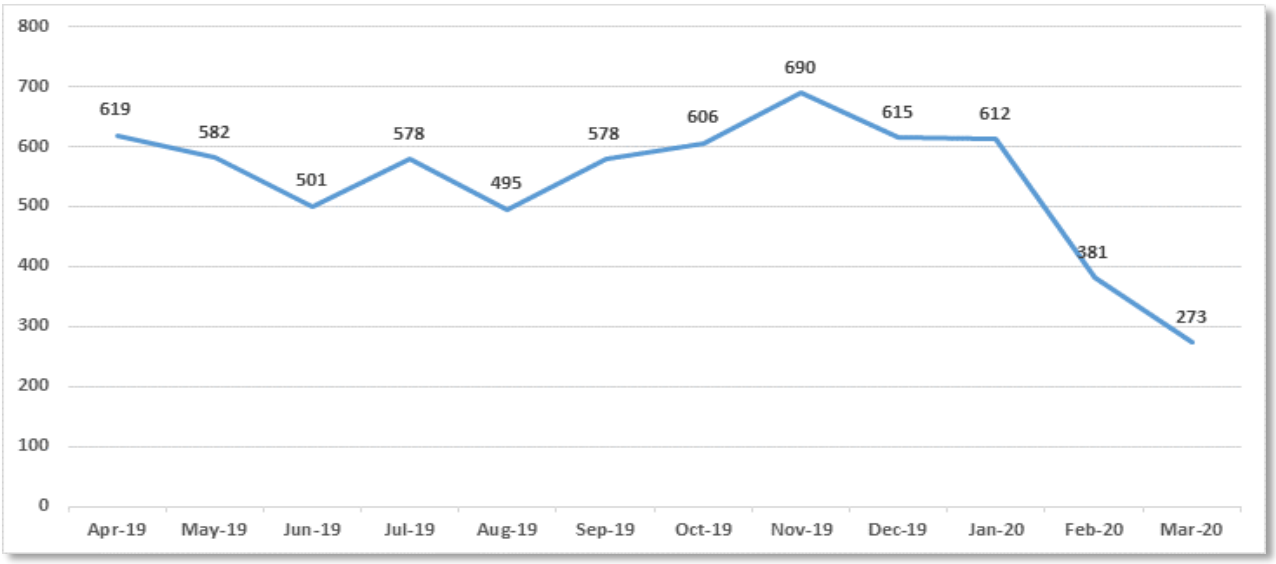

Mae **Ffigur 5j** yn dangos oedran y cleifion sy'n cyrchu'r gwasanaeth yr EC; roedd 21% o'r cleifion o dan 20 oed.

Ffigur 5j - Dadansoddiad Oedran y Claf ar gyfer yr EC yn 2019/20

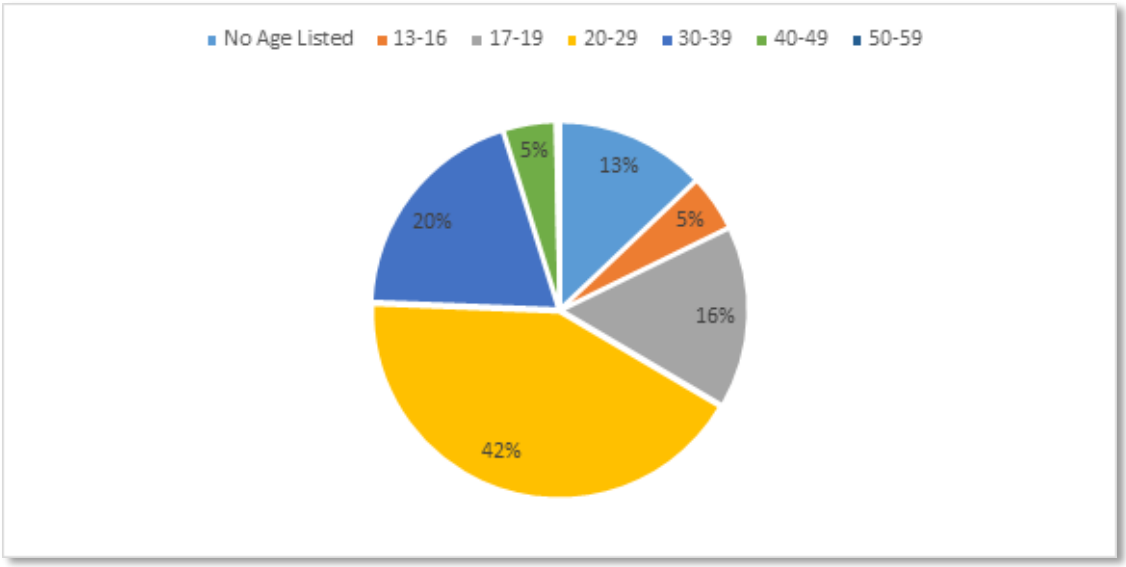

Data Gweithgaredd EC 2020/21

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21 darparodd 90 o fferyllfeydd y gwasanaeth gyda 2,691 o gleifion yn cyrchu'r gwasanaeth. Mae hyn yn ostyngiad o 20% o'i gymharu â'r un cyfnod y llynedd lle cafodd 3,353 o gleifion fynediad i'r gwasanaeth, mae'n debygol bod y gostyngiad hwn wedi'i achosi gan gyfyngiadau cloi pandemig COVID-19.

Ffigur 5k - Gweithgaredd Misol yr EC yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21

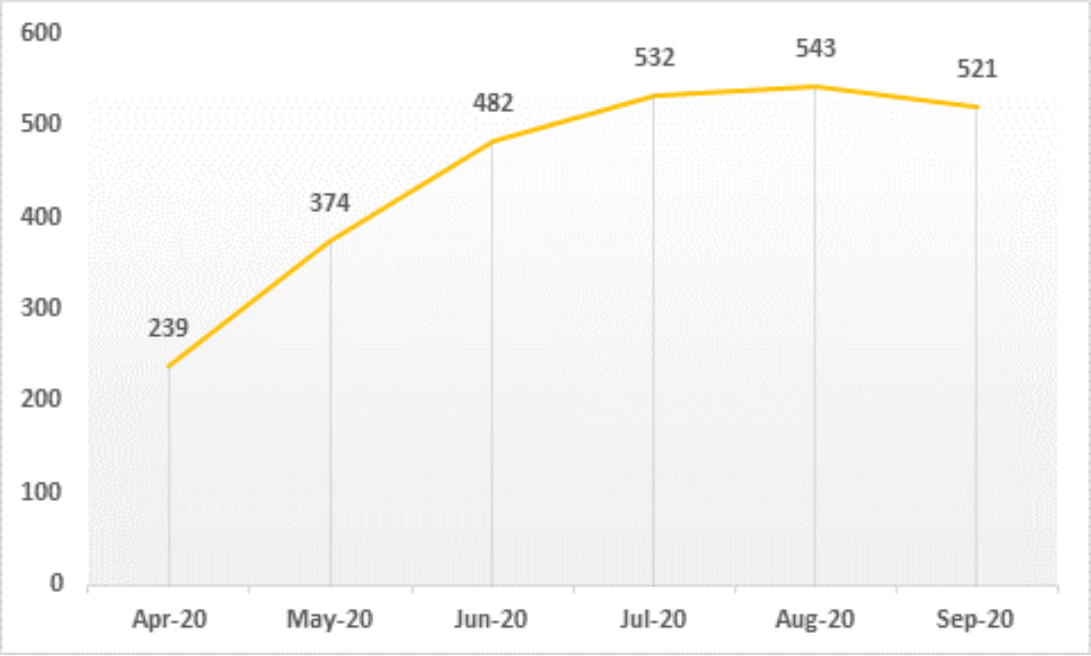

Mae'r graff uchod yn dangos yr hawliadau Atal Cenhedlu Brys misol am 6 mis cyntaf 2020/21.

Gyda 90 o fferyllfeydd wedi'u hachredu ar hyn o bryd i ddarparu'r gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys, mae hyn yn cynrychioli lefel uchel o ddosbarthiad.

Anogir pob fferyllfa i ddarparu'r Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.

5.1.8 Rhoi'r Gorau i Ysmygu

Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2

Mae'r gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2 (SCL2) ar gyfer cleifion sydd wedi cael eu hasesu gan gynghorwyr o'r Gwasanaeth Helpa Fi i Stopio. Mae cleifion yn cael llythyr atgyfeirio Helpa Fi i Stopio i fynd ag ef i'r fferyllfa i gael mynediad at gyflenwad o Therapi Amnewid Nicotin am ddim. Mae Map 5.1.11 yn dangos lleoliad y fferyllfeydd sy'n cynnig y gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Lefel 2 mewn marcwyr glas / porffor a'r rhai nad ydyn nhw mewn glas

Map 5.1.10 - Lleoliad Fferyllfeydd sy'n cynnig y gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2

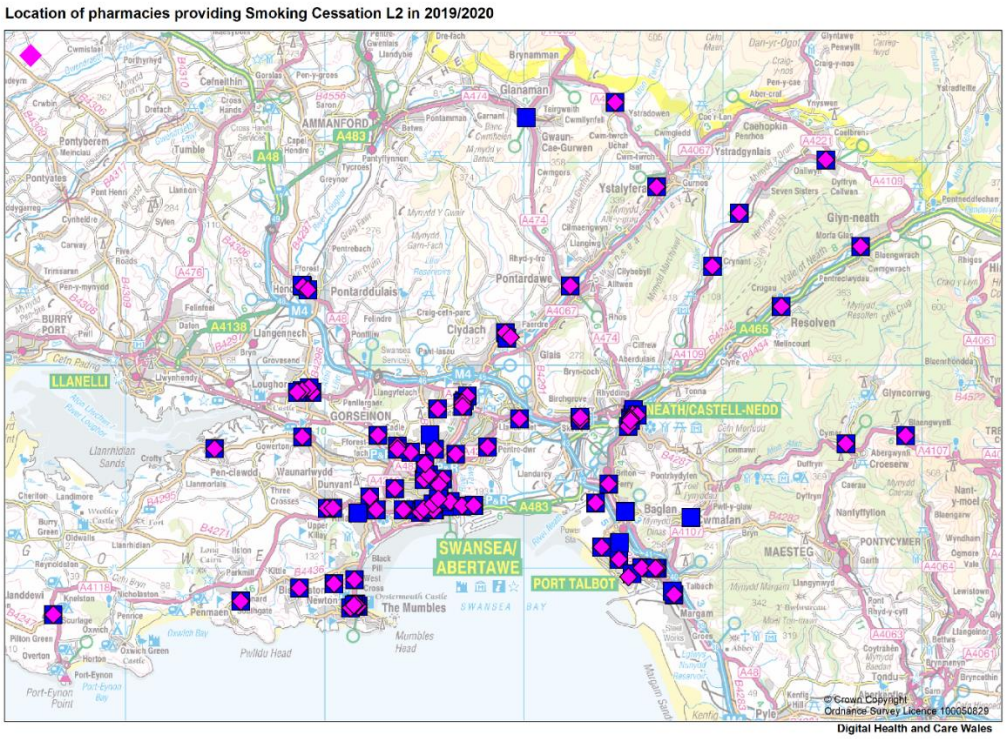

Gwasanaeth Lefel 2 2019/20

Yn 2019/20 roedd 87 o fferyllfeydd yn gallu darparu'r gwasanaeth a gwelwyd 1177 o gleifion gan 77 fferyllfa.

Ffigur 5l yn dangos nifer y cleifion a gyrhaeddodd y gwasanaeth bob mis yn ystod 2019/20

Cyfanswm y cleifion a welir bob mis yn 2019/20 ar gyfer Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2

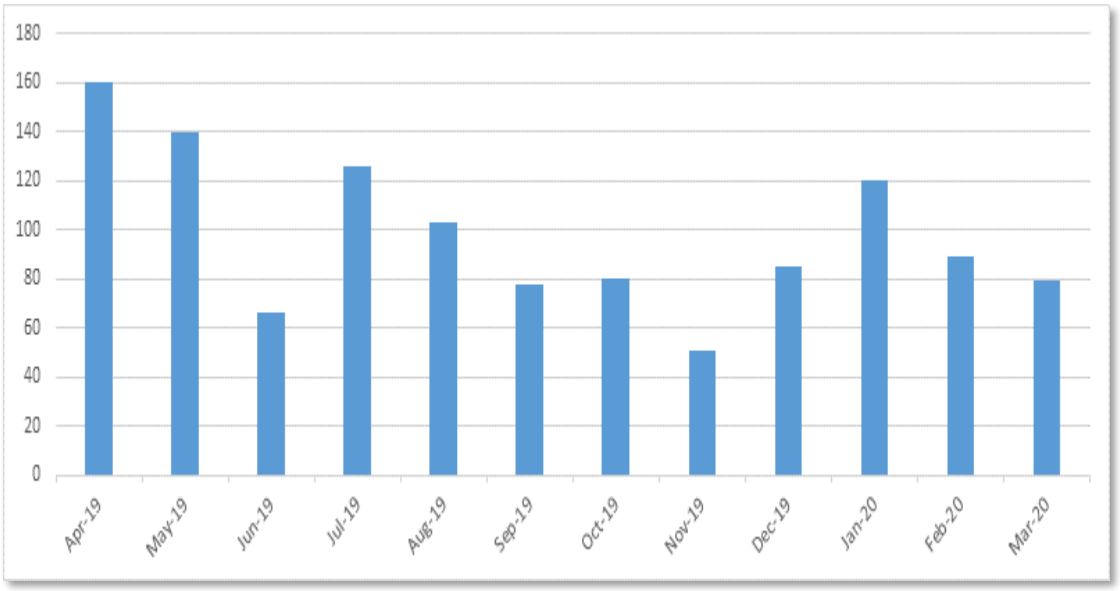

SCL2 2020/21 Data Gweithgaredd

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21 comisiynwyd 87 o fferyllfeydd i ddarparu'r gwasanaeth a gwelwyd 555 o gleifion gan 74 fferyllfa. Mae hwn yn ostyngiad o 17.5% o'i gymharu â 6 mis cyntaf 2019/20 pan welwyd 673 o gleifion. Mae hyn yn debygol o gael ei briodoli i'r pandemig COVID-19 gyda llai o bobl yn cyrchu gwasanaethau ac felly gostyngiad yn yr atgyfeiriadau sy'n dod trwy dimau ysmygu Help Me Quit o fewn Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe.

Mae **Ffigur 5m** yn dangos y data hawliadau misol ar gyfer 6 mis cyntaf 2020/21, mae cynnydd ym mis Gorffennaf a chynnydd mwy sylweddol ym mis Awst 2020 sy'n cyfateb i leddfu cyfyngiadau yn yn dilyng cyfnod clo cyntaf COVID-19.

Ffigur 5m - Data Hawliad Misol ar gyfer Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2 2020/21

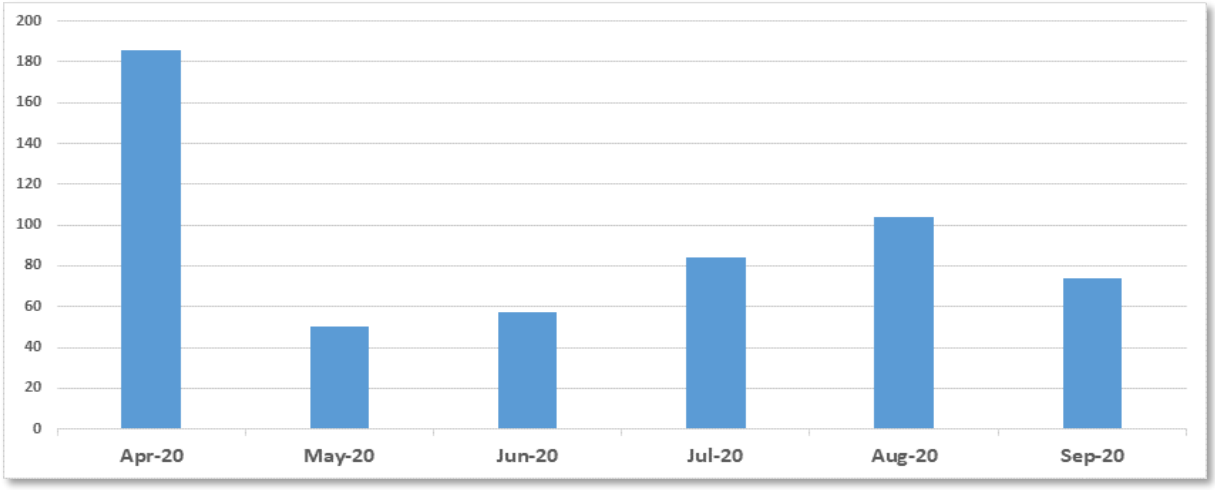

Mae mynediad da i'r gwasanaeth hwn gyda 87 yn darparu NRT, yn dilyn atgyfeiriad gan ymgynghorydd arbenigol ar stopio ysmygu. Y nod fyddai rhestru pob fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth er mwyn gwella mynediad ymhellach.

Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3 (Ail-frandio fel Help fi i Gadael @ Fferyllfa o Ionawr 2021)

Mae'r gwasanaeth rhoi'r gorau i ysmygu lefel 3 yn rhoi cyfle i gleifion sydd am roi'r gorau i ysmygu gael mynediad at gymorth a therapi amnewid nicotin yn lleol ac yn gyfleus. Yn 2019/20, cynigiodd 75 o fferyllfeydd y gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3 (SCL3) gyda 59 o'r rheini'n darparu'r gwasanaeth. Mynychodd 1269 o gleifion y gwasanaeth, cafodd 868 o gleifion eu trin a rhoddodd 533 o gleifion y gorau iddi gan ddarparu cyfradd eithaf o 42% yn wythnos 4 y rhaglen cymorth ymddygiad 12 wythnos a Therapi Amnewid Nicotin (NRT).

O fewn cynllun Tybaco Llywodraeth Cymru ar gyfer Cymru, diffinnir ysmygwr wedi'i drin fel claf sydd wedi cyrraedd wythnos 2 o'r rhaglen cymorth ymddygiad 12 wythnos a Therapi Amnewid Nicotin (NRT).

Map 5.1.12 - Lleoliad y fferyllfeydd sy'n darparu Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3 yn 2019/2020

Mae Map 5.1.12 yn dangos lleoliad y 75 fferyllfa a gynigiodd y gwasanaeth yn 2019/2020 mewn glas / porffor a'r rhai na wnaethant mewn glas.

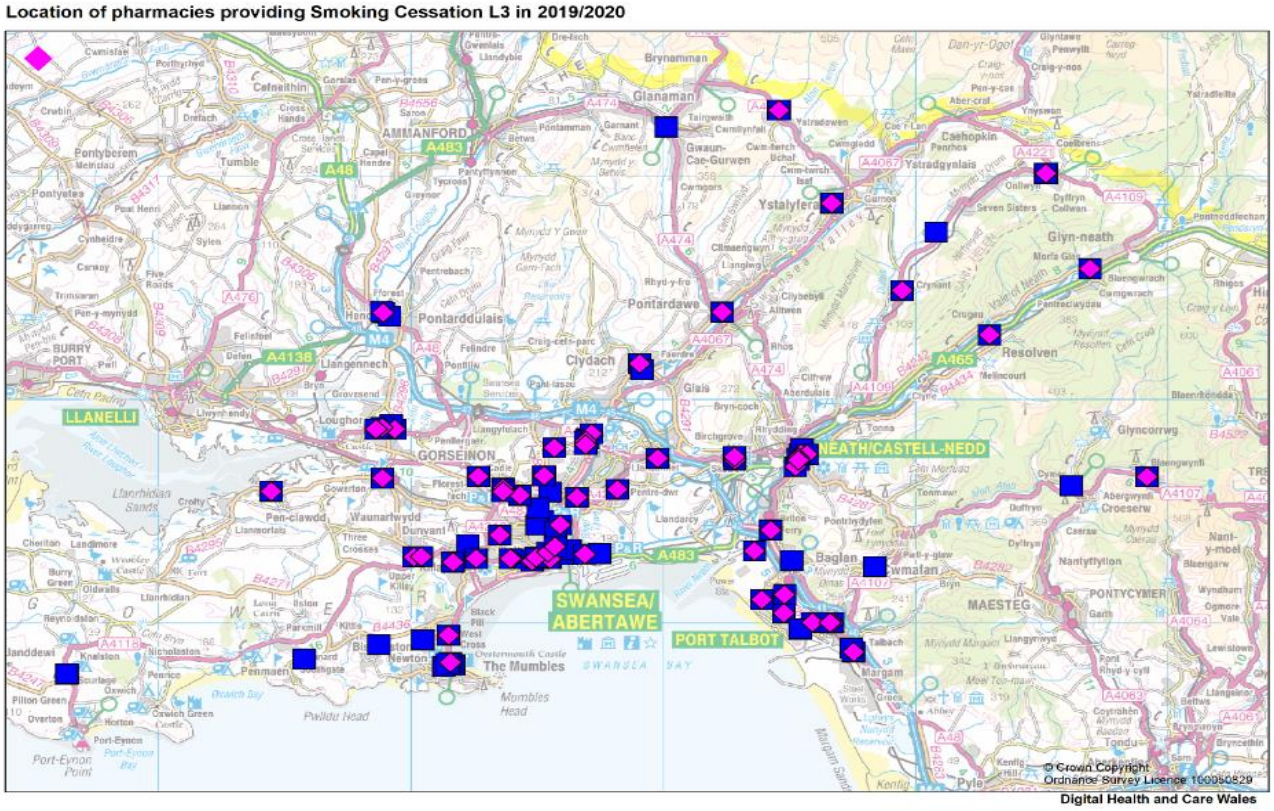

Ffigur 5n Nifer yr hawliadau Ysmygu Lefel 3 a wnaed yn 2019/2020

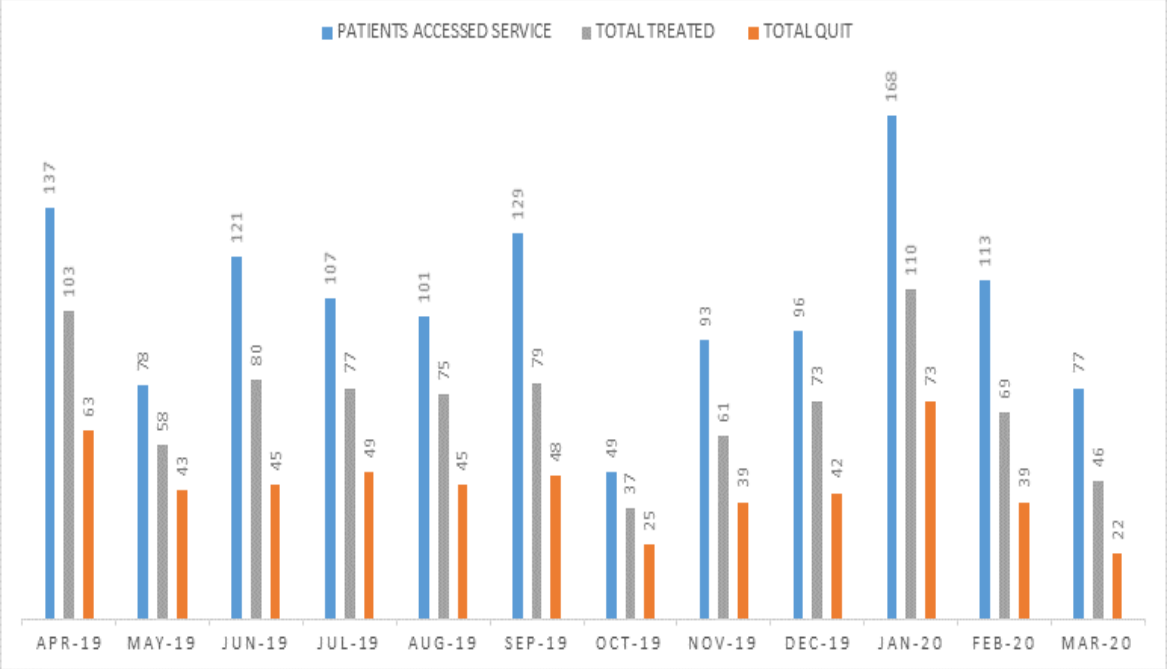

Mae Ffigur 5n yn dangos y dadansoddiad misol o gleifion ar gyfer Lefel 3 rhoi'r gorau i Ysmygu yn 2019/20.

Mae'r ffigur yn cynnwys cyfanswm y cleientiaid a welwyd, faint a gafodd eu trin a faint oedd wedi rhoi'r gorau iddi yn llwyddiannus erbyn mis.

Data Gweithgaredd SCL3 2020/21

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21, cynigiodd 75 fferyllfa Lefel 3 Rhoi'r Gorau i Ysmygu.
Daeth 500 o gleifion i'r gwasanaeth, cafodd 351 o gleifion driniaeth a 210 o gleifion yn rhoi'r gorau iddi.
Mae hyn yn ostyngiad yn nifer y cleifion a welwyd yn yr un cyfnod o chwe mis 2019/20, y gellid ei briodoli i bandemig COVID.

Ffigur 5o - Nifer yr hawliadau Ysmygu Lefel 3 a wnaed am y 6 mis cyntaf Ebrill - Medi 2020/21

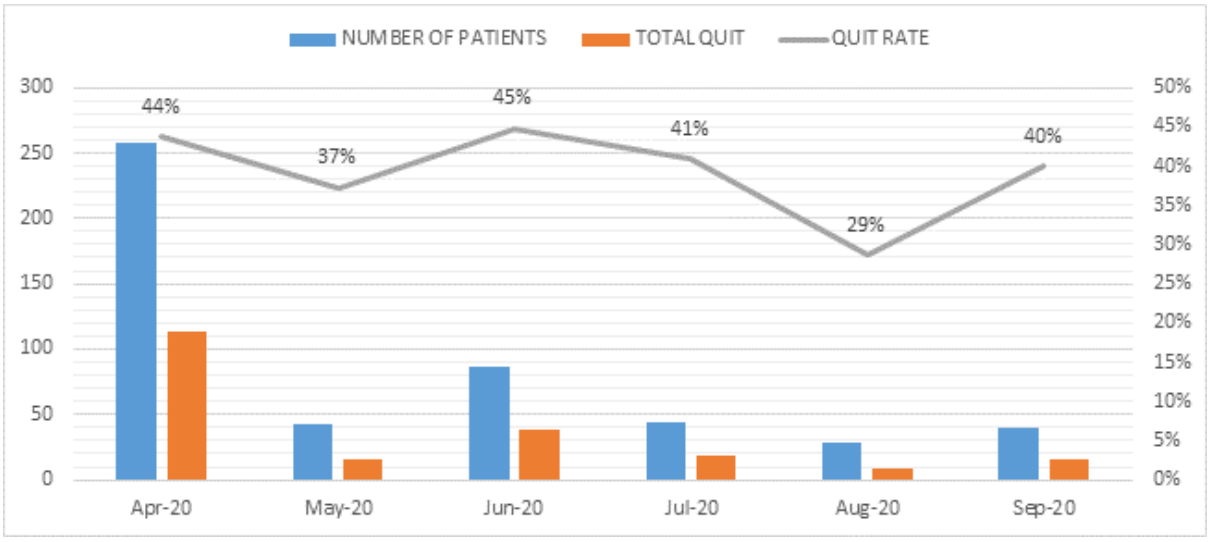

Mae Ffigur 5o yn dangos y dadansoddiad misol o gleifion ar gyfer Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3 yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21. Mae pwynt terfyn blynyddol ar gyfer hawliadau, sef 5 Mai. Gallai hyn gyfrannu at y rheswm pam mae'r hawliadau ym mis Ebrill.

Yn ddelfrydol dylai'r gwasanaeth rhoi'r gorau i ysmygu fod ar gael ym mhob fferyllfa. Ym mis Ionawr 2021, mae newid yn y fanyleb gwasanaethau ar gyfer Lefel 3 yn caniatáu i unrhyw aelod o'r tîm fferylliaeth sydd wedi cael yr hyfforddiant y cytunwyd arno yn genedlaethol gael ei restru ar gyfer y gwasanaeth. Gallai hyn arwain at fwy o fferyllfeydd yn ymgymryd â'r gwasanaeth yn y dyfodol

5.1.9 Brechu Rhag y Ffliw

Gall Fferyllfeydd Cymunedol ddarparu brechiadau Ffliw GIG am ddim i gleifion sy'n 18 oed neu'n hŷn mewn grŵp cymwys.

- 18-64 oed gyda chyflwr iechyd tymor hir
- Yn 65 oed neu'n hŷn
- Merched beichiog
- Staff cartrefi gofal
- Gofalwyr Anffurfiol / Gwirfoddol
- Staff gofal cartref

Dylai fferyllfeydd ganolbwyntio ar y rhai 18-64 oed sydd â chyflwr iechyd tymor hir, ond gallant frechu unrhyw un yn y grwpiau cymwys os ydynt yn credu na fyddant yn cael mynediad o rywle arall.

Yn ystod 2019/20, 86 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, brechwyd 8,258 o gleifion mewn fferyllfa.

Mae Map 5.1.13 yn dangos lleoliad y 77 fferyllfa mewn glas a phorffor a'r fferyllfeydd nad ydyn nhw'n cynnig mewn glas. Mae'r map yn dangos sylw da i'r fferyllfeydd sy'n cynnig y gwasanaeth.

Map 5.1.13 Lleoliadau fferyllfeydd sy'n darparu'r brechiad ffliw yn 2019/20

Mae Ffigur 5p yn dangos nifer y brechlynnau a roddir bob mis yn ystod tymor y ffliw rhwng Hydref 2019 a Mawrth 2020.

Ffigur 5p - Nifer y Brechiadau Ffliw y mis yn 2019/20

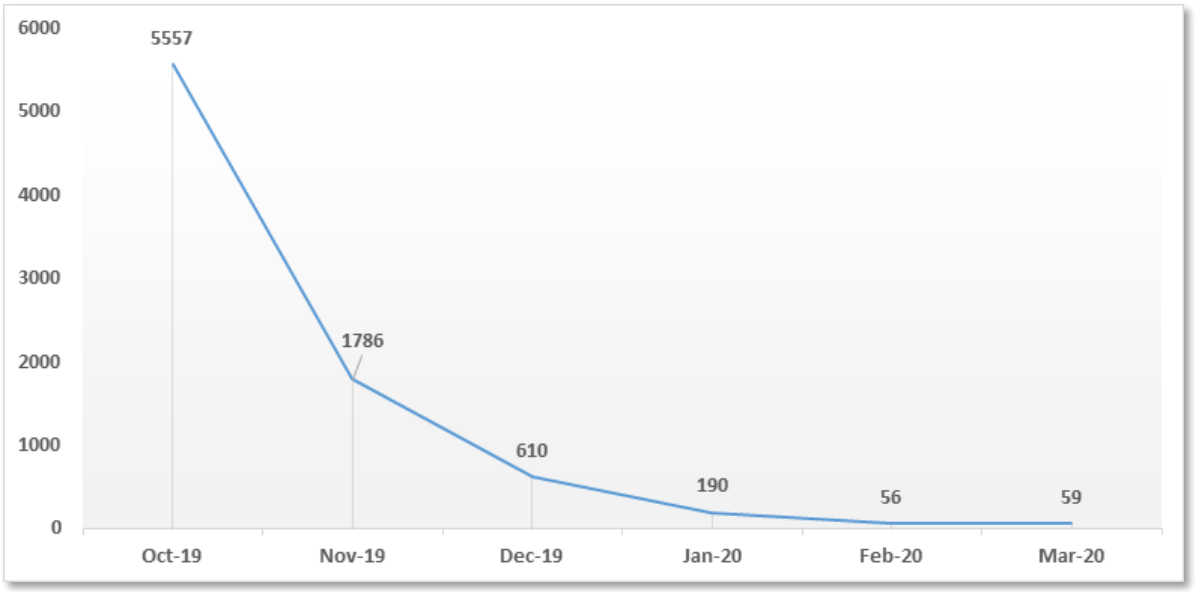

O'r 8258 o frechlynnau a roddwyd yn ystod y tymor, roedd 6,110 (74%) o gleifion wedi derbyn brechlyn o'r blaen. Dim ond mewn fferyllfa gymunedol y gall staff cartrefi gofal a gweithwyr gofal cartref gael mynediad at frechiad ffliw'r GIG am ddim ac yn ystod 2019/20, brechwyd 493 o staff.

Mae Ffigur 5q yn dangos nifer y bobl a gafodd eu brechu o dan bob categori cymhwysedd yn 2019/20.

Ffigur 5q Dadansoddiad cymhwysedd cleifion ar gyfer brechiad ffliw

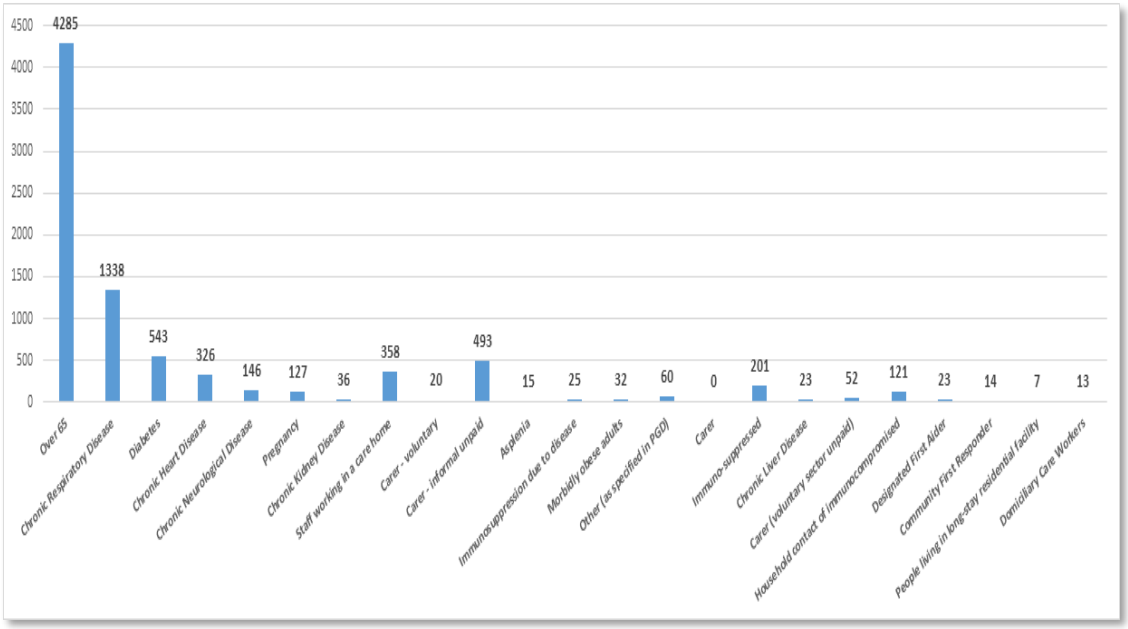

Yn 2020/21 achredwyd 86 o fferyllfeydd i gynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Dechreuodd y gwasanaeth yn gynnar yn 2020 a gweinyddwyd 1,840 o frechiadau ym mis Medi yn unig. Ym mis Medi a mis Hydref 2020, gweinyddwyd 7,076 o frechiadau trwy'r gwasanaeth. O'r 7,076 a weinyddwyd, cafodd 5,676 (80%) frechiad y llynedd, tra na chafodd 1,400 (20%) frechlyn y llynedd yn dangos cynnydd mawr yn y rhai a gafodd y brechlyn ffliw am y tro cyntaf eleni.

Ar hyn o bryd mae 86 o fferyllfeydd yn cynnig gwasanaeth brechu rhag y ffliw ac mae dosbarthiad rhesymol o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth, ond byddai mynediad yn gwella pe bai pob fferyllfa yn derbyn y cynnig i ddarparu'r gwasanaeth. Mae Fferylliaeth Gymunedol yn cynnig dull hyblyg o gael gafael ar frechiad ffliw gyda chleifion yn cael cyfle i alw heibio, yn hytrach na mynychu sesiynau / diwrnodau apwyntiad strwythuredig ac yn aml gellir gwneud y rhain y tu allan i oriau gwaith arferol neu ar benwythnosau.

5.1.10 Camddefnyddio Sylweddau - Gweinyddu Meddyginiaethau dan Oruchwyliaeth

Nod y gwasanaeth Gweinyddiaeth dan Oruchwyliaeth yw darparu, yn unol â phresgripsiwn priodol, roi meddyginiaeth dan oruchwyliaeth a allai fod yn destun camddefnydd, sy'n lleihau'r risg o ddefnyddio, rhannu neu ddargyfeirio meddyginiaethau yn amhriodol. Mae 89 o fferyllfeydd yn BIP Bae Abertawe yn cynnig y gwasanaeth hwn.

Mae Map 5.1.14 yn dangos lleoliad fferyllfeydd sy'n cynnig Gweinyddiaeth dan Oruchwyliaeth mewn Glas / Porffor a'r rhai nad ydynt yn cynnig y gwasanaeth mewn glas

Map 5.1.14 - Lleoliad fferyllfeydd sy'n cynnig y Gwasanaeth Gweinyddu dan Oruchwyliaeth

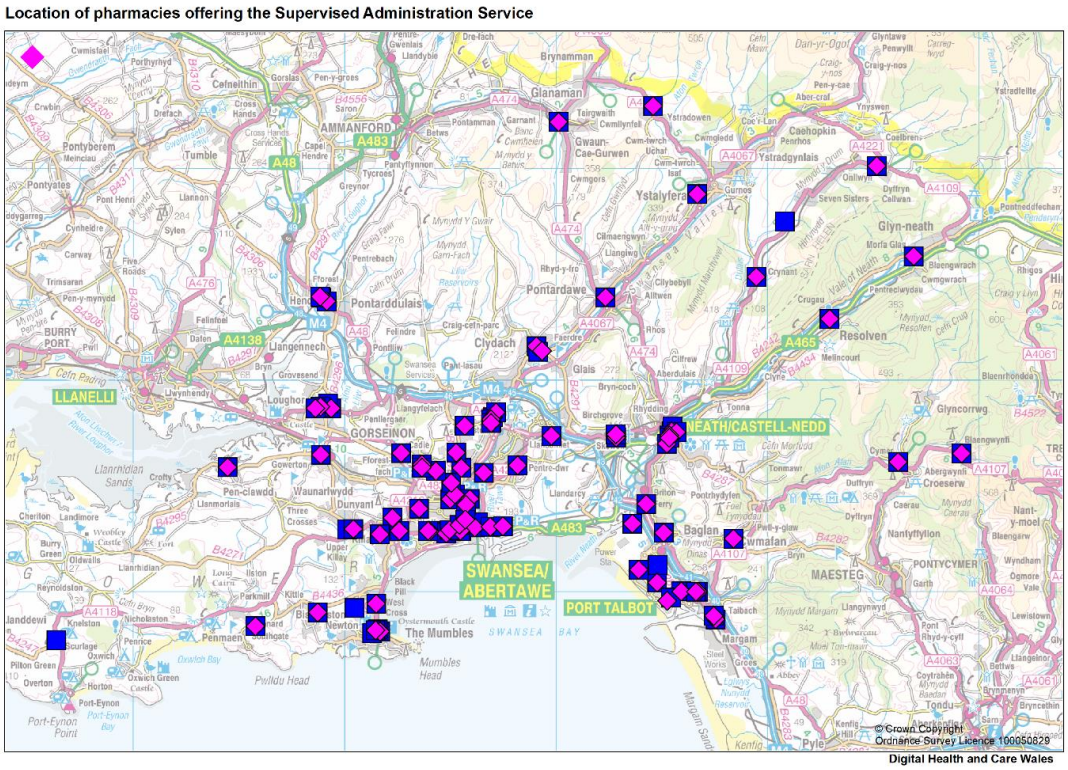

Yn 2019/20 cynigiodd 89 o fferyllfeydd y Gwasanaeth Gweinyddiaeth dan Oruchwyliaeth, tra bod gan 73 weithgaredd gwasanaeth.

Yn 2019/20 cofnodwyd 2,633 o achosion o Weinyddu Meddygaeth dan Oruchwyliaeth.

Mae Ffigur 5t yn dangos nifer yr achosion dan oruchwyliaeth a ddigwyddodd bob mis yn ystod y flwyddyn.

Ffigur 5t - Gweinyddu Goruchwylio achosion Meddygaeth bob mis 2019/20

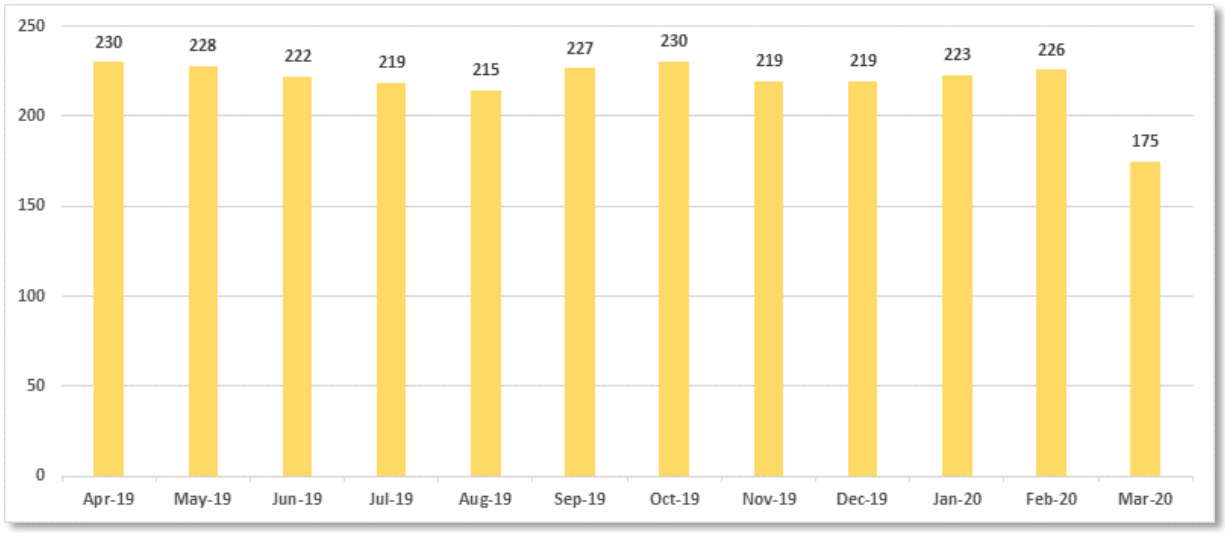

Yn 2019/20, cofnodwyd 2,633 o achosion o Weinyddu Meddygaeth dan Oruchwyliaeth.

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21 cynigiodd yr un 89 fferyllfa'r gwasanaeth a chofnodwyd 941 achos o weinyddiaeth dan oruchwyliaeth.

Mae hyn yn cymharu â 1341 o achosion yn ystod 6 mis cyntaf 2019/20.

Mae hwn yn ostyngiad o 30% ac mae'n debygol o gael ei briodoli i'r pandemig COVID-19 a chyfundrefnau rhagnodi a newidiwyd i leihau risg i ddefnyddwyr gwasanaethau.

Mae Ffigur 5u yn dangos nifer yr achosion o ddefnydd dan oruchwyliaeth y mis yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21

Ffigur 5u Achosion Gweinyddu Meddygaeth dan Oruchwyliaeth bob mis 2020/21

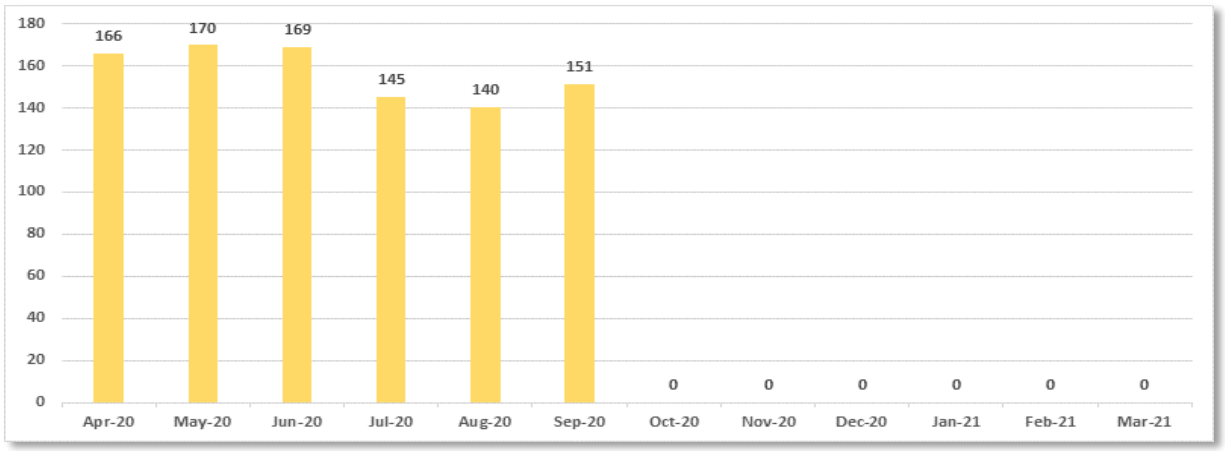

Nid oes cyfyngiad ar faint o fferyllfeydd sy'n gallu cynnig y gwasanaeth a byddai unrhyw fferyllfa sy'n nodi angen yn cael ei derbyn i ddarparu'r gwasanaeth. Adolygir y darpariaeth gwasanaeth hwn yn ystod 2022/2023.

5.1.11 Camddefnyddio Sylweddau - Gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau

Mae'r Gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau yn fynediad hawdd ac yn wasanaeth hawdd ei ddefnyddio i bawb sy'n chwistrellu cyffuriau trwy gyflenwi pecynnau nodwydd. Mae'r pecynnau nodwydd yn cynnwys offer chwistrellu a gwybodaeth am leihau niwed (er enghraifft, ar chwistrellu mwy diogel neu atal gorddos). Mae'r gwasanaeth hwn yn cyfrannu at leihau niwed i'r rhai sy'n chwistrellu trwy sicrhau mynediad hawdd at offer chwistrellu glân. Anogir defnyddwyr y gwasanaeth i ddychwelyd nodwyddau wedi'u defnyddio i'w gwaredu'n ddiogel.

Yn 2019/20, fe wnaeth 26 o fferyllfeydd gwblhau 10,160 o drosgwlyddiadau cyfnewid nodwydd.

Mae Map 5.1.15 yn dangos lleoliad y fferyllfeydd sy'n cynnig y gwasanaeth mewn porffor / glas a'r rhai nad ydyn nhw'n cynnig y gwasanaeth mewn glas.

Map 5.1.15 - Lleoliadau fferyllfeydd sy'n cynnig y Gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau

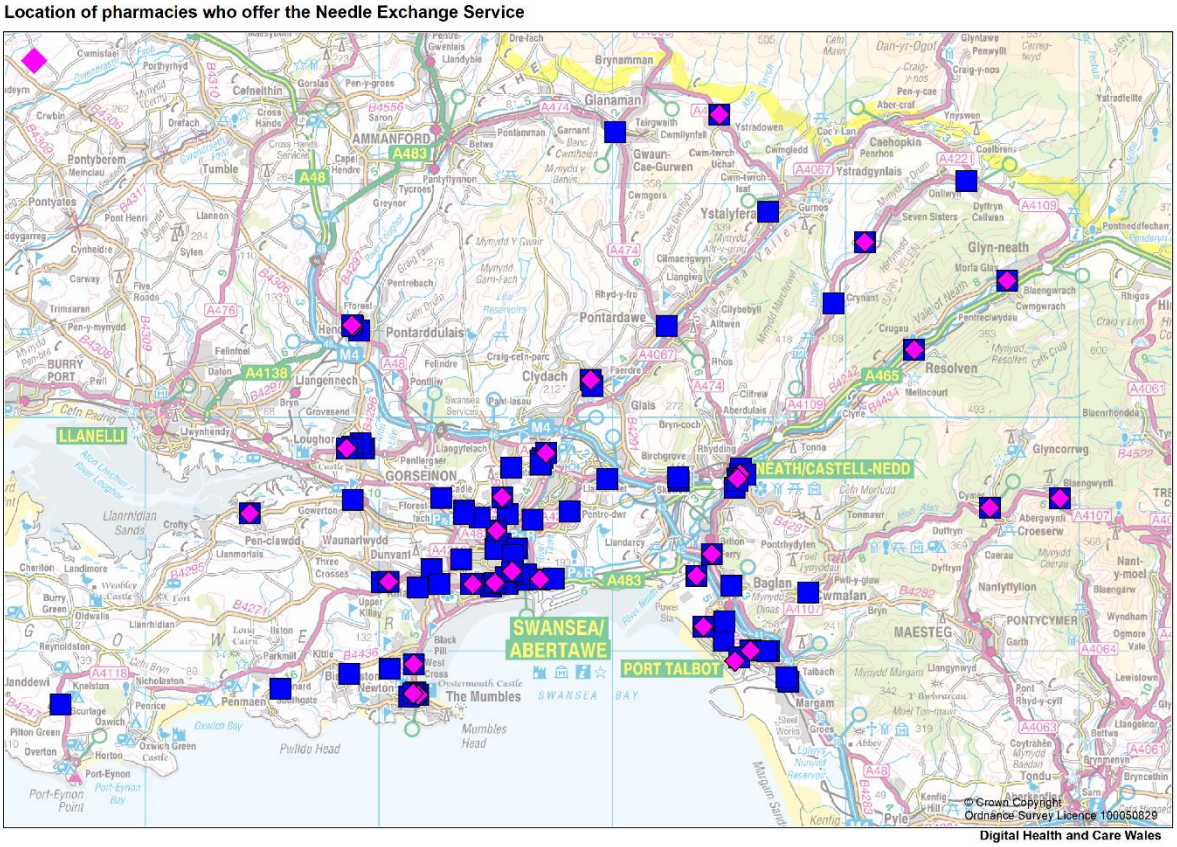

Mae Ffigur 5v yn dangos nifer misol y trafodion y mis. Bu gostyngiad mewn gweithgaredd cyfnewid nodwyddau yn ystod Mawrth 2020 sy'n debygol o fod oherwydd pandemig COVID-19 a'r cyfyngiadau cloi a osodwyd.

Ffigur 5v - Nifer y trafodion cyfnewid nodwyddau bob mis yn 2019/20

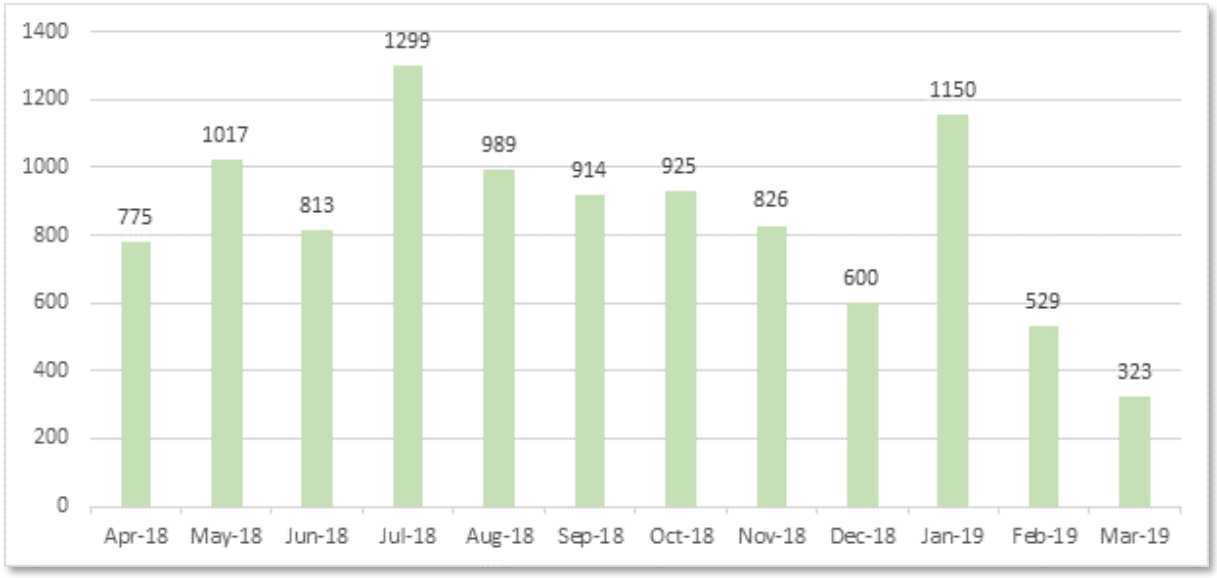

Data Gweithgaredd Cyfnewid Nodwyddau 2020/21
Yn 2020/21, rhestrwyd 26 fferyllfa ar gyfer y Gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau, gyda 13 yn cynnal 2,940 o drafodion.

Mae Ffigur 5w yn dangos rhyngweithiadau misol y gwasanaeth yn 2020/21.

Yn ystod 6 mis cyntaf 2019/20, hawliwyd 5,807 o drafodion gan 15 fferyllfa o dan y Gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau, mae hyn yn dangos gostyngiad o 49% o'i gymharu â 2020/21. Mae hyn yn debygol o gael ei briodoli i gyfyngiadau cloi pandemig Covid-19 a bod cleifion yn cyrchu eu nodwyddau o safleoedd arbenigol.

Ffigur 5w - Nifer y trafodion cyfnewid nodwyddau bob mis yn 2020/21

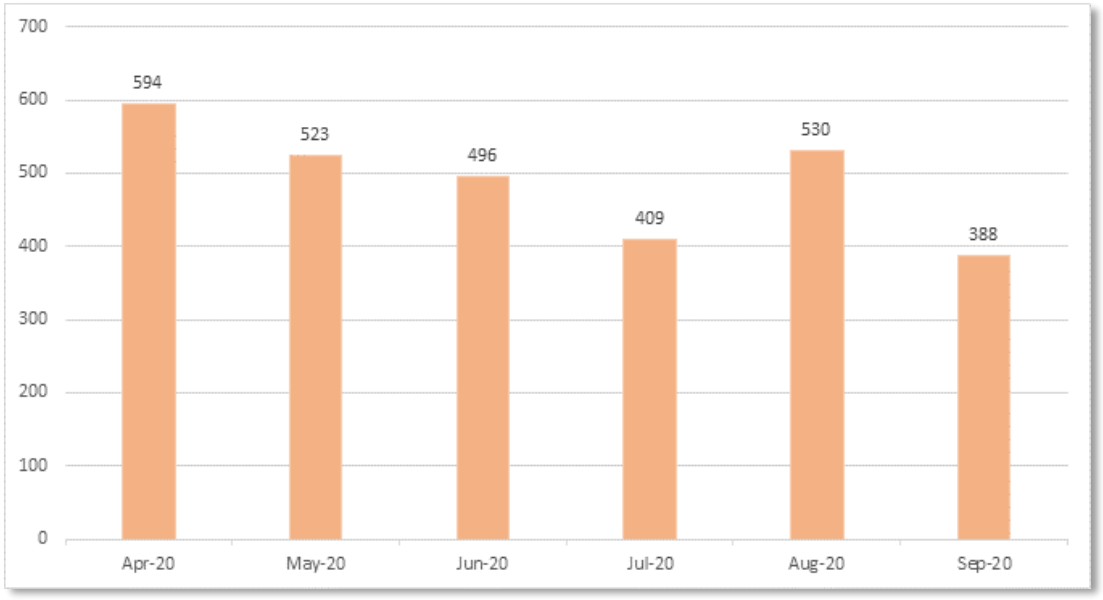

Dim ond 26 yw nifer y fferyllfeydd a restrir ar gyfer y gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau, mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi bwlch yn y ddarpariaeth a byddai'n croesawu ceisiadau gan unrhyw fferyllfa i ddiwallu'r angen hwn.

5.1.12 Gwasanaeth Feirysau a Gludir yn y Gwaed

Mae'r Gwasanaeth Feirysau a Gludir yn y Gwaed (BBV) yn wasanaeth sgrinio ar gyfer cleientiaid sydd mewn perygl o gael hepatitis C a nodwyd trwy fferyllfeydd cymunedol. Mae'r gwasanaeth yn cynnwys prawf smotyn gwaed sych, a all hefyd sgrinio am hepatitis B a firws diffyg imiwnedd dynol (HIV). Y grŵp cleifion wedi'i dargedu yw cleientiaid sy'n defnyddio'r Cyfnewid Nodwyddau a'r Gwasanaethau Gweinyddu dan Oruchwyliaeth. Mae'r gwasanaeth yn ei fabandod ac wedi'i atal dros dro ers mis Mawrth 2020 oherwydd pandemig COVID-19.

Cynigiodd 5 fferyllfa wasanaeth profi Feirysau a Gludir yn y Gwaed (BBV), yn ystod 2019/20, cyrchodd 79 o gleifion y gwasanaeth. Dewiswyd y fferyllfeydd oherwydd eu nifer fawr o weithgaredd cyfnewid nodwyddau. Rhwng Awst 2019 a Mawrth 2020, sgriniwyd 79 o gleifion drwy'r gwasanaeth.

Mae adolygiad wedi'i gynllunio o wasanaethau lleihau niwed yn 2022.

5.1.13 Gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol

Mae'r Gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol (IP) yn wasanaeth ychwanegol sy'n gyfyngedig i'r fferyllwyr hynny sydd wedi cwblhau cymhwyster Rhagnodi Annibynnol. Gall fferyllwyr IP ddarparu ymgynghoriadau a rhagnodi meddyginiaeth yn eu maes arbenigedd. Mae'r gwasanaethau cyfredol a gomisiynir ar gyfer cyflyrau acíwt a / neu wasanaethau atal cenhedlu. Ar hyn o bryd mae 5 gwasanaeth IP mewn fferylliaeth gymunedol.

O ddechrau'r gwasanaeth IP ym mis Medi 2020 hyd at fis Rhagfyr 2020, cwblhawyd cyfanswm o 252 o ymgynghoriadau.

Rhagwelir ehangu'r gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol o fewn y 5 mlynedd nesaf yn unol â'r targed a nodir yn y ddogfen "Pharmacy Delivering a Healthier Wales"[145] i gael Fferyllydd Rhagnodi Annibynnol ym mhob fferyllfa gymunedol erbyn 2030.

5.1.14 Gwasanaeth Wrth Gefn

Nod y gwasanaeth Wrth Gefn (JIC) yw gwella mynediad at feddyginiaethau gofal lliniarol i gleifion lle rhagwelir y bydd eu cyflwr meddygol yn dirywio, gan gynnwys datblygu symptomau newydd. Gall meddyg teulu roi presgripsiwn ar gyfer pecyn JIC a bydd y fferyllfa yn ei baratoi fel y gellir ei gadw yng nghartref y cleifion i'w ddefnyddio os neu pan fydd angen. Yn 2019/20 cynigiodd 64 o fferyllfeydd y Gwasanaeth JIC a chyhoeddwyd cyfanswm o 94 o becynnau dros y flwyddyn fel y dangosir yn ffigur 5x. .

Mae Ffigur 5x yn dangos cyfanswm nifer y Pecynnau Wrth Gefn a hawlir bob mis ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn ystod 2019/20.

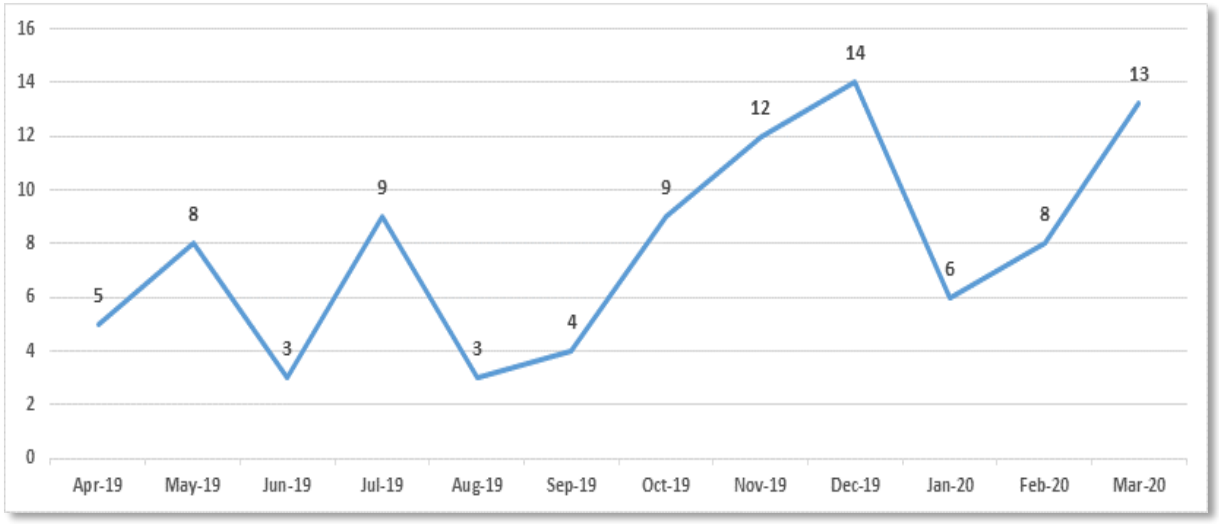

[145] Pharmacy Delivering a Healthier Wales https://www.rpharms.com/recognition/all-our-campaigns/pharmacydelivering-a-healthier-wales/

Map 5.1.16 - Lleoliad fferyllfeydd sy'n darparu'r gwasanaeth JIC yn 2019/20

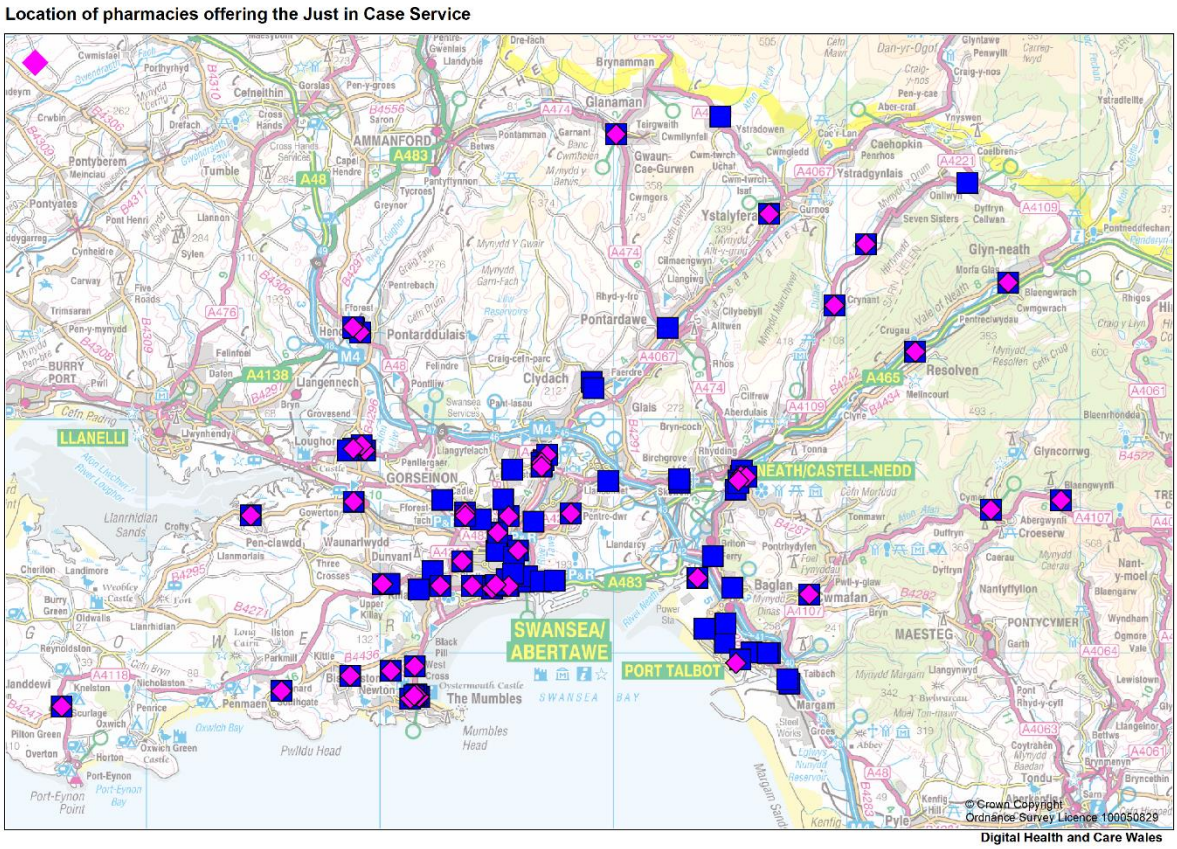

Mae Map 5.1.16 yn dangos lleoliad y 64 fferyllfa sy'n cynnig y gwasanaeth mewn porffor a glas a'r 28 nad ydyn nhw'n cynnig y gwasanaeth, mewn glas.

Mae'r map yn dangos bod darpariaeth dda i'r gwasanaeth ar draws y bwrdd iechyd er gwaethaf lefelau is o ddarpariaeth yng nghanol tref Castell-nedd a Threforys, mae gwasanaeth hygyrch gerllaw.

Nifer y Pecynnau Wrth Gefn a hawliwyd yn 2019/2020 yn ôl sir

Sir	Nifer y pecynnau a gyflenwyd	% o gyfanswm y pecynnau
Abertawe	71	76%
Castell-nedd Port Talbot	23	24%

Yn ystod 6 mis cyntaf 2020/21, rhestrwyd yr un 64 fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth a chyhoeddwyd cyfanswm o 132 o becynnau. Mae hyn yn gynnydd o 54% o'i gymharu â 6 mis cyntaf 2019/20 pan gyhoeddwyd 231 pecyn, mae'n debygol bod hyn wedi digwydd o ganlyniad i bandemig Covid-19.

Mae'r gwasanaeth hwn yn cael sylw da ar draws ardal y Bwrdd Iechyd ond y nod fyddai cael pob fferyllfa i gymryd rhan yn y gwasanaeth hwn.

5.1.15 Gwasanaeth Meddyginiaeth Liniarol

Mae'r gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol yn sicrhau mynediad i gleifion a gweithwyr proffesiynol at gyffuriau penodol o fewn oriau gwaith arferol o fferyllfeydd cymunedol dethol. Y Bwrdd Iechyd sy'n penderfynu ar y dewis o fferyllfeydd ar gyfer y gwasanaeth hwn ac mae'n seiliedig yn bennaf ar leoliad ac oriau agor. Bydd yn ofynnol i fferyllfeydd a nodwyd ddal stoc o feddyginiaethau penodol a ddefnyddir mewn gofal lliniarol i sicrhau bod cleifion y mae eu cyflwr yn dirywio, yn gallu cael gafael ar y feddyginiaeth angenrheidiol i leddfu eu symptomau.

Ar hyn o bryd mae 28 fferyllfa ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe sy'n cynnig y gwasanaeth hwn.

Mae digon o sylw ar draws y Bwrdd Iechyd gydag o leiaf 1 fferyllfa'n darparu ym mhob ardal Gofal Sylfaenol.

Yn ystod 20/21, ar ddechrau pandemig Covid-19, cynyddwyd nifer y fferyllfeydd a gymerodd ran yn y Gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol o 18 ym 19/20 i 28. Gofynnwyd i fferyllfeydd dethol gynyddu eu daliad stoc o rai meddyginiaethau a oedd roedd ymgynghorwyr gofal lliniarol wedi nodi eu bod yn ofynnol gan gleifion a oedd yn lliniarol, ar ôl contractio Covid-19.

Roedd y pedair fferyllfa wedi'u lleoli yn:

Fferyllfa Lloyds, Canolfan Adnoddau Port Talbot, Moor Road, Port Talbot SA12 7BJ

Fferyllfa Lloyds Sainsburys, Parêd y Cei, Abertawe SA1 8JA

Fferyllfa Boots, Parc Manwerthu Morfa, Morfa, Abertawe, SA1 7BP

Fferyllfa Kevin Thomas, Canolfan Feddygol Cilâ, 2 Goetre Fawr Road, Cilâ SA3 7QP

5.1.16 Gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan rai meddygfeydd

Mae 1 feddygfa ddosbarthu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe a all gynnig gwasanaethau dosbarthu i gleifion penodol yn ystod oriau agor y fferyllfa y manylir arnynt yn 5 .1.2

Ar 1 Hydref 2020, roedd 785 o bobl wedi'u cofrestru fel cleifion dosbarthu yn yr 1 feddygfa ddosbarthu.

Cyfanswm yr eitemau a ddosbarthwyd gan y feddygfa ddosbarthu yn ystod 2019/20 oedd 32,309 sy'n cynrychioli 0.3% o gyfanswm yr eitemau a ddosbarthwyd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Nid oes unrhyw geisiadau ar y gweill gan feddygfeydd ar gyfer hawliau dosbarthu, felly ni ddisgwylir y bydd nifer y meddygfeydd dosbarthu yn cynyddu yn ystod oes yr AAF hwn.

5.1.17 Mynediad at wasanaethau fferyllol ar wyliau cyhoeddus a gwyliau banc

Nid yw telerau Rheoliad Gwasanaethau Fferyllol y GIG ar gyfer fferyllfeydd cymunedol yn ei gwneud yn ofynnol iddynt agor ar wyliau Cyhoeddus a Gwyliau Banc, er bod llawer yn dewis gwneud hynny. Yn y cyfnod cyn pob gŵyl banc, cesglir gwybodaeth ynghylch pa fferyllfeydd sy'n bwriadu agor, er mwyn darparu manylion i adrannau GIG Cymru 111, Meddygfeydd y Tu

Allan i Oriau ac adrannau damweiniau ac achosion brys ac ati. Mae hyn yn cefnogi cyfeirio cleifion yn briodol at y Gwasanaethau Fferyllol. Cyhoeddir y wybodaeth hon hefyd ar wefan y Byrddau Iechyd. Os nad oes fferyllfeydd ar agor mewn sir benodol, mae gan y Bwrdd Iechyd yr opsiwn o gomisiynu fferyllfa i agor am gyfnod cyfyngedig fel rhan o wasanaeth ychwanegol.

Nid yw meddygfeydd dosbarthu yn darparu gwasanaethau fferyllol ar benwythnosau a gwyliau banc.

5.2 Darpariaeth bresennol y tu allan i ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe

5.2.1 Mynediad at wasanaethau hanfodol

Mae gan gleifion ddewis o ble maen nhw'n cyrchu gwasanaethau fferyllol; gall hyn fod yn agos at eu meddygfa, eu cartref, eu gweithle, neu ble maen nhw'n mynd i siopa ac ati. Nid yw pob presgripsiwn a ysgrifennwyd ar gyfer preswylwyr ardal y Bwrdd Iechyd yn cael ei ddosbarthu yn yr un ardal. Er hyn, mae mwyafrif helaeth yr eitemau yn cael eu dosbarthu yn yr un ardal. Yn 2019/20, dosbarthwyd 2.16% o eitemau y tu allan i ardal y Bwrdd Iechyd gan gyfanswm o 463 o wahanol gontractwyr. O'r 463 o gontractwyr y tu allan i ardal y Byrddau Iechyd, dosbarthodd 84% o dan 100 eitem.

Mae dadansoddiad o'r contractwyr hyn yn dangos bod nifer o resymau dros ddosbarthu presgripsiwn y tu allan i'r sir; y prif resymau dros gyrchu gwasanaethau Fferyllol y tu allan i ardal y Byrddau Iechyd oedd:

- Fferyllfeydd wedi'u lleoli mewn ardal arall o'r Bwrdd Iechyd ond yn agos at ffin Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
- Dosbarthu presgripsiynau tra ar wyliau, ger gwaith neu gyfleuster siopay

5.2.2 Mynediad at wasanaethau uwch

Nid oes gwybodaeth ar gael am y math o wasanaethau uwch a ddarperir gan fferyllfeydd y tu allan i ardal y Bwrdd Iechyd i'w breswylwyr. Wrth hawlio am gontractwyr gwasanaethau uwch dim ond hawlio am gyfanswm y nifer a ddarperir ar gyfer pob gwasanaeth. Yr eithriad i hyn yw'r gwasanaeth addasu offer stoma lle gwneir taliad yn seiliedig ar y wybodaeth a gynhwysir ar y presgripsiwn. Fodd bynnag, hyd yn oed gyda'r gwasanaeth hwn, dim ond cyfanswm yr eitemau offer perthnasol a nodir at ddibenion talu. Fodd bynnag, gellir tybio y bydd preswylwyr ardal y Bwrdd Iechyd yn cyrchu'r gwasanaethau hyn gan gontractwyr y tu allan i'r ardal.

5.2.3 Mynediad at wasanaethau ychwanegol

Yn yr un modd â gwasanaethau uwch, nid oes gwybodaeth ar gael am ddarparu gwasanaethau ychwanegol gan fferyllfeydd y tu allan i ardal y Bwrdd Iechyd i'w breswylwyr. Fodd bynnag, gellir tybio y bydd preswylwyr ardal y Bwrdd Iechyd yn cyrchu gwasanaethau ychwanegol gan gontractwyr y tu allan i ardal y Bwrdd Iechyd hefyd bydd cleifion o Fyrddau Iechyd eraill yn cyrchu gwasanaethau o fferyllfeydd Bwrdd Iechyd Prifusgol Bae Abertawe, er bod y gweithgaredd trawsffiniol hwn yn debygol o fod yn fach mewn rhif. Mae'r lefel fwyaf o weithgaredd trawsffiniol yn debygol o fod yn ardaloedd y Cymoedd Uchaf, Llwchwr ac Afan lle mae ganddynt ffiniau â Bwrdd Iechyd arall.

5.2.4 Gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan rai meddygfeydd

Bydd rhai o breswylwyr ardal y Bwrdd Iechyd yn dewis cofrestru gyda meddygfa y tu allan i'r ardal a byddant yn cyrchu'r gwasanaeth dosbarthu a gynigir gan eu practis. Ym mis Ionawr 2021 nid oedd unrhyw gleifion sy'n byw yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe wedi cofrestru gyda meddygfa y tu allan i'r ardal ac yn derbyn gwasanaeth dosbarthu a gynigiwyd gan y meddyg teulu hwnnw.

5.3 Dewis o ran cael gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 5.1 a 5.2, mae preswylwyr ardal y Bwrdd Iechyd ar hyn o bryd yn arfer eu dewis o ble i gael mynediad at wasanaethau fferyllol i raddau helaeth. Yn ardal y Bwrdd Iechyd mae ganddyn nhw ddewis o 93 o fferyllfeydd, a weithredir gan 49 o wahanol gontractwyr. Y tu allan i ardal y Bwrdd Iechyd, dewisodd preswylwyr gyrchu 371 contractwr arall, er nad yw llawer ohonynt yn cael eu defnyddio'n rheolaidd.

Pan ofynnwyd iddynt beth sy'n dylanwadu ar eu dewis o fferyllfa, yr ymatebion mwyaf cyffredin yn yr holiadur cleifion oedd:

- 80.5% yn agos at y cartref / gwaith
- 52% yn agos at feddygfa
- 48% oherwydd bod y fferyllfa'n casglu presgripsiwn o'r feddygfa
- Mae fferyllfa 46.8% yn darparu cyngor a gwybodaeth dda

Sylwch y gellid ticio mwy nag un opsiwn.

Dywedodd 61% eu bod bob amser yn defnyddio'r un fferyllfa a dywedodd 25% eu bod yn defnyddio gwahanol fferyllfeydd ond bod yn well ganddynt ddefnyddio un amlaf.

5.4 Crynodeb

- Argaeledd gwasanaethau hanfodol

Mae 93 o fferyllfeydd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe sy'n gwasanaethu poblogaeth o 391,910 Cymhareb y fferyllfeydd fesul 10,000 o'r boblogaeth yw 2.38. Mae hyn yn sicrhau mynediad da i wasanaethau fferyllol ac mae'n gymharol uchel ledled Cymru.

- Mynediad at Wasanaethau Fferyllol - Amser gyrru

Mae mynediad at wasanaethau fferyllol hanfodol o fewn amser gyrru 20 munud ar gyfer 100% o ardal y Bwrdd Iechyd.

- Argaeledd Gwasanaethau Fferyllol hanfodol - Oriau Agor

Mae gwasanaethau fferyllol ar gael ar draws ardal y Bwrdd Iechyd bob dydd o'r wythnos ond bydd gwasanaethau ar ôl 6.30pm o ddydd Llun i ddydd Gwener ac ar ddydd Sadwrn a dydd Sul yn fwy cyfyngedig.

- Argaeledd gwasanaethau uwch

Mae 92 o fferyllfeydd cymunedol yn cynnig y gwasanaeth MUR, ac mae digon o allu i ddarparu mwy o MURs o fferyllfeydd presennol. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth MUR wedi'i atal dros dro hyd nes y bydd adolygiad.

Mae 92 o fferyllfeydd cymunedol yn cynnig y gwasanaeth DMR ac mae digon o allu i ddarparu mwy o DMRs o fferyllfeydd presennol.

- Argaeledd gwasanaethau Datblygedig

Nodwyd bod y gwasanaethau ychwanegol cenedlaethol canlynol yn angenrheidiol, a byddem yn anelu at sicrhau bod y rhain ar gael ym mhob fferyllfa:

• Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin	Mae 93 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth hwn
• Cyflenwi Meddyginiaeth Brys	Mae 91 o fferyllfeydd sy'n darparu'r gwasanaeth
• Atal Cenhedlu Brys	Mae 90 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth hwn
• Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2	Mae 88 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth
• Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3	Mae 76 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth
• Brechu rhag y Ffliw (2020/21)	Mae 87 o fferyllfeydd sy'n darparu'r gwasanaeth
• Gwasanaeth Wrth Gefn	Mae 64 o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaeth

Mae yna rai gwasanaethau ychwanegol na fydd pob fferyllfa yn eu defnyddio ac mae rhai sydd eu hangen mewn meysydd penodol yn unig y mae angen wedi'u nodi. Mae sylw da ar draws yr ardal ar gyfer y gwasanaethau ychwanegol hyn ond bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr i wella'r nifer sy'n eu derbyn.

Dim ond mewn ardaloedd lle mae angen wedi'i nodi y mae rhai gwasanaethau ychwanegol yn cael eu comisiynu, ac mae'r rhain yn cynnwys y gwasanaethau estynedig canlynol:

• Gwasanaeth Gweinyddu dan Oruchwyliaeth	Mae 89 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth
• Gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau	Mae 26 fferyllfa'n darparu'r gwasanaeth
• Gwasanaeth Feirws a Gludir gan y Gwaed	Mae 5 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth (cynllunir ehangu i feysydd eraill lle mae gweithgaredd cyfnewid nodwyddau yn uchel yn 2021/22)
• Gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol	Mae 29 o fferyllfeydd cynnig y gwasanaeth

Mae'r gwasanaeth canlynol ar gael dim ond lle mae fferyllydd rhagnodi anfeddygol cymwys;

- Gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol - mae 5 fferyllfa'n cynnig y gwasanaeth hwn

Gwasanaethau GIG eraill

Mae'r Bwrdd Iechyd o'r farn bod y gwasanaethau GIG canlynol yn effeithio ar yr angen am wasanaethau fferyllol yn ei ardal:

- Fferyllfeydd ysbyty - lleihau'r galw am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu oherwydd gall fferyllfa ysbyty ddosbarthu presgripsiynau a ysgrifennwyd gan glinigwyr ysbyty ar gyfer cleifion sydd dan eu gofal.
- Unedau Mân Anafiadau - gallant ragnodi meddyginiaeth a allai fod angen ei dosbarthu yn y gymuned a fyddai'n cynyddu'r angen am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu, ond darperir meddyginiaeth wedi'i phacio ymlaen llaw hefyd trwy PGDau a fyddai'n lleihau'r angen am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu.
- Fferyllfeydd carchardai - lleihau'r galw am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu gan fod yr adran fferylliaeth fewnol yn darparu gwasanaethau fferyllol i boblogaeth breswyl y carchardai. Fodd bynnag, ar brydiau efallai y bydd angen rhoi WP10 / WP10MDA i garcharor y byddai angen ei ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol, pe bai rhyddhad heb ei gynllunio.
- Mae gwasanaethau dosbarthu Meddyginiaethau Gofal Cartref yn wasanaethau sy'n cyflenwi cyflenwadau meddyginiaeth parhaus a gychwynnir gan ragnodwyr ysbytai, yn uniongyrchol i gartrefi cleifion ac yn lleihau'r galw am y gwasanaeth hanfodol sy'n dosbarthu.
- Hospital 2 Home - danfon porthiant enteral yn uniongyrchol i gartrefi cleifion sy'n lleihau'r angen am y gwasanaeth hanfodol sy'n dosbarthu.
- Clinigau cleifion allanol a safleoedd ysbytai acíwt - Cyhoeddir presgripsiynau WP10HP gan glinigau cleifion allanol y mae angen eu dosbarthu mewn fferyllfeydd cymunedol gan gynyddu'r angen am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu. Fel arall, anfonir argymhellion presgripsiwn at feddyg teulu'r claf a fydd, os gweithredir hwy gan y meddyg teulu, hefyd yn arwain at angen cynyddol am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu mewn fferylliaeth gymunedol. Gellir rhoi presgripsiynau hefyd yn dilyn ymweliadau â safleoedd ysbytai acíwt, er enghraifft Damweiniau ac Achosion Brys.
- Timau Iechyd Meddwl Cymunedol - cynhyrchu presgripsiynau ar gyfer cleifion â chyflyrau iechyd meddwl sy'n cynyddu'r angen am y gwasanaeth hanfodol sy'n dosbarthu.
- Gall Clinigau Iechyd Rhywiol drefnu dulliau atal cenhedlu wedi'u cynllunio ac achosion brys ar gyfer menywod, sy'n lleihau'r niferoedd sy'n cyrchu'r gwasanaeth atal cenhedlu brys trwy fferyllfa gymunedol.
- Gwasanaeth Allan o Oriau Meddygon Teulu - gellir rhoi cwrs llawn neu ran o driniaeth i gleifion yn uniongyrchol o'r Gwasanaeth Allan o Oriau, yn dibynnu ar y cyflwr / triniaeth sydd ei hangen sy'n lleihau'r angen am y gwasanaeth hanfodol sy'n dosbarthu. Fel arall, gellir darparu presgripsiwn i gleifion i'w ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol sy'n cynyddu'r angen am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu.
- GIG Cymru 111 - Efallai y bydd cleifion sy'n cysylltu â GIG Cymru 111 yn cael eu cyfeirio os yw'n briodol at Fferyllfa Gymunedol a all gynyddu'r angen i ddarparu rhai gwasanaethau gwell, er enghraifft y Gwasanaeth Cyflenwi Brys a'r Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin.
- Gweinyddu eitemau yn bersonol gan feddygon teulu - yn lleihau'r galw am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu. Mae eitemau'n cael eu cyrchu a'u gweinyddu'n bersonol gan feddygon teulu a chlinigwyr eraill yn y practis.
- Gall darparu gofal deintyddol y GIG arwain at bresgripsiwn y bydd angen ei ddosbarthu mewn fferylliaeth gymunedol.

- Mae optometryddion yn cynnig Gwasanaeth Gofal Llygaid Cymru (WECS) ac o ganlyniad gallant atgyfeirio cleifion i fferyllfeydd cymunedol i gael mynediad i'r Cynllun anhwylderau cyffredin.
- Gwasanaeth Rhagnodi Cynnyrch Ymataliaeth - archebir presgripsiynau trwy'r Gwasanaeth Ymataliaeth ac fe'u hawdurdodir gan Nyrs Ymataliaeth Arbenigol. Gall cleifion ddewis a yw eu presgripsiynau'n cael eu hanfon i fferyllfa gymunedol, Contractwr Offer Dosbarthu neu i'w cartref. Mae'r gwasanaeth hwn yn effeithio ar ddosbarthu eitemau mewn fferyllfeydd cymunedol.
- Gwisgoedd a gyflenwir ar gyfer cleifion a welir o dan y Gwasanaethau Nyrsio a Gofal Clwyfau Dosbarth - mae gorchuddion yn cael eu cyflenwi'n uniongyrchol o stoc a gedwir yn y Gwasanaethau Nyrsio a Gofal Clwyfau Dosbarth sy'n lleihau'r angen am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu. Bydd cleifion sydd angen gorchuddion sy'n hunanofal, sy'n cael eu gweld gan nyrs practis / meddyg teulu neu'n preswylio mewn cartref gofal yn cael presgripsiwn i'w ddosbarthu gan fferyllfa gymunedol.
- Mae asiantaethau arbenigol ar gamddefnyddio sylweddau yn ardal y Bwrdd Iechyd a all arwain at ddosbarthu presgripsiynau mewn fferylliaeth gymunedol. Efallai y bydd y rhain hefyd yn ei gwneud yn ofynnol cymryd dosau dan oruchwyliaeth, fel rhan o'r gwasanaeth Gweinyddu Meddyginiaethau dan Oruchwyliaeth.

- Mae gwasanaethau stopio ysmygu lleol wedi'u lleoli yn y gymuned a'r ysbyty, yn cefnogi cleifion i roi'r gorau i ysmygu. Gellir anfon ceisiadau am bresgripsiwn gan gynghorwyr ysmygu at feddyg teulu'r cleient ac yna, os yw'n briodol, bydd y meddyg teulu yn rhoi presgripsiwn i'w ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol. Gall cynghorwyr ysmygu hefyd atgyfeirio cleifion at Wasanaeth Rhoi'r Gorau Ysmygu fferyllfa gymunedol Lefel 2 lle gallant dderbyn dewis o Therapi Amnewid Nicotin. Gall gweithwyr gofal iechyd proffesiynol eraill hefyd gyfeirio cleifion i'r Gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 3.

6.1 Fferyllfeydd ysbyty

Mae pedwar prif ysbyty ym Mae Abertawe, pob un ag adran fferylliaeth. Gall fferyllfeydd ysbyty ddosbarthu presgripsiynau a ysgrifennwyd gan glinigwyr ysbyty ar gyfer cleifion sydd o dan eu gofal. Yn 2019/20 dosbarthwyd 145,480 o eitemau ar gyfer presgripsiynau cleifion allanol.

Adran Fferylliaeth Ysbyty Treforys
Heol Maes Eglwys, Abertawe, SA6 6NL
Oriau agor
Dydd Llun - Dydd Gwener 8.00am - 5.00pm
Dydd Sadwrn 9.00am - 1.00pm
Dydd Sul 9.00am - 12.00pm

Adran Fferylliaeth Ysbyty Singleton
Heol y Sgeti, y Sgeti, Abertawe, SA2 8QA
Oriau agor
Dydd Llun - Dydd Gwener 8.30am - 5.00pm
Dydd Sadwrn– 9.00am - 12.30pm

Adran Fferylliaeth Ysbyty Castell-nedd Port Talbot Ffordd Baglan, Port Talbot, SA12 7BX
Oriau agor
Dydd Llun - Dydd Gwener 8.30am - 5.00pm
Dydd Sadwrn a dydd Sul - 9.00am - 12.00pm

Adran Fferylliaeth Ysbyty Cefn Coed
Y Cocyd, y Sgeti, Abertawe, SA2 0GH
Oriau Agor
Dydd Llun - Dydd Gwener 8.30am - 5.00pm

6.2 Uned Mân Anafiadau

Gall yr Uned Mân Anafiadau (MIU) drin cleifion â mân anafiadau. Nid oes angen i gleifion wneud apwyntiad a bydd nyrs gofrestredig yn eu gweld. Gall yr MIU gyflenwi cyrsiau triniaeth trwy PGDs, neu ddarparu presgripsiwn i gael ei ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol.

Uned Mân Anafiadau - Castell-nedd Port Talbot
Ysbyty Castell-nedd Port Talbot, Ffordd Baglan, Port Talbot, SA12 7BX
Ffôn: 01639 862160
Oriau agor: 7.30am - 11.00pm

6.3 Gwasanaethau fferyllol carchardai

Mae 1 carchar yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, sef CEM Abertawe. Darperir gwasanaethau fferyllol gan BIP Bae Abertawe i boblogaeth y carchardai o adran fferylliaeth fewnol. Mae'r gwasanaethau hyn yn cynnwys cyflenwi meddyginiaeth i garcharorion, gwasanaethau fferylliaeth glinigol a rheoli meddyginiaethau yn strategol.

CEM Abertawe
200, Heol Ystumllwynarth
Abertawe
SA1 3SR

6.4 Gwasanaethau Cyflenwi Meddyginiaethau Gofal Cartref

Mae gwasanaethau dosbarthu Meddyginiaethau Gofal Cartref yn ddarparwyr trydydd parti sy'n cyflenwi cyflenwadau meddyginiaeth parhaus a gychwynnir gan ragnodwyr ysbytai, yn uniongyrchol i gartrefi'r cleifion.

6.5 Hospital 2 Home

Mae gwasanaeth Hospital 2 Home yn darparu porthwyr enteral yn uniongyrchol i gartrefi'r cleifion. Mae 95% o'r cleifion sy'n cael porthiant drwy'r coluddion neu'r gwythiennau yn eu derbyn yn uniongyrchol trwy'r gwasanaeth Hospital 2 Home ond dim ond 5% o'r cleifion sy'n derbyn porthiant enteral sy'n eu cael trwy fferyllfa gymunedol.

6.6 Cleifion Allanol a Safleoedd Ysbyty Acíwt

Gellir darparu presgripsiwn WP10HP i gleifion yn dilyn ymweliad â chlinig cleifion allanol i'w ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol. Fel arall, anfonir argymhellion presgripsiwn at feddyg teulu'r claf, a all wedyn ysgrifennu presgripsiwn y byddai angen ei ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol. Gellir rhoi presgripsiynau hefyd yn dilyn ymweliadau â safleoedd ysbytai acíwt, er enghraifft Damweiniau ac Argyfyngau i'w dosbarthu mewn fferyllfa gymunedol.

6.7 Timau Iechyd Meddwl Cymunedol

Mae Timau Iechyd Meddwl Cymunedol yn cefnogi pobl sy'n byw yn y gymuned sydd â chyflyrau iechyd meddwl cymhleth neu ddifrifol. Gall Timau Iechyd Meddwl Cymunedol roi presgripsiynau ar gyfer cleifion sydd wedyn yn cael eu dosbarthu mewn fferyllfeydd cymunedol.

Clinig Canolog, Stryd y Berllan, Abertawe
Tŷ Einon, Stryd y Dywysoges, Gorseinon, Abertawe
Canolfan Forge, Forge Road, Port Talbot
Tîm Iechyd Meddwl Cymunedol Tonna, Ysbyty Tonna, Tonna Castell-nedd

6.8 Clinigau Iechyd Rhywiol

Gellir cyrchu gwasanaethau iechyd rhywiol trwy'r llinell gymorth 0300 555 0279. Bydd cleientiaid yn derbyn ymgynghoriad ffôn ac yna'n cael y ddarpariaeth gwasanaeth fwyaf priodol ar gyfer eu hanghenion. Mae'r gwasanaethau a ddarperir yn cynnwys profi a thrin heintiau a drosglwyddir yn rhywiol, gwasanaethau HIV, proffylacsis PrEP / PEP cyn ac ar ôl dod i gysylltiad, cyngor atal cenhedlu, darpariaeth ac atal cenhedlu brys a chwnsela seicorywiol. Darperir gwasanaethau allgymorth gan y tîm allgymorth i gefnogi gwahanol sefydliadau.
Mae profion anghymesur ar gael gan Frisky Wales, gellir archebu hyn ar-lein ac anfonir pecyn allan. Maent yn darparu profion ar gyfer clamydia, gonorrhoea, syffilis, HIV a hepatitis B a hepatitis C. Bydd y gwasanaeth iechyd rhywiol yn cael gwybod am unrhyw ganlyniad cadarnhaol ac yn trefnu triniaeth.
Gall cleifion gwasanaethau cynghori ar feichiogrwydd (terfynu beichiogrwydd) hunangyfeirio neu gellir eu cyfeirio trwy eu meddygon teulu ar 01792 200303.

Clinigau Abertawe

Clinig Iechyd Rhywiol Singleton, Ysbyty Singleton, Heol y Sgeti, y Sgeti, Abertawe SA2 8QA
Clinig Gwybodaeth-genedl, 24a47 Stryd y Brenin, Abertawe. SA15HG (dan 25 oed)

Clinig Castell-nedd Port Talbot

Clinig Iechyd Rhywiol, Ysbyty Castell-nedd Port Talbot, Ffordd Baglan, Port Talbot SA2 7BX
Mae ambiwlans allgymorth yn cael ei gludo bob dydd i ddarparu gwasanaethau i Port Talbot, Castell-nedd ac Abertawe.

6.9 Gwasanaeth Allan o Oriau Meddygon Teulu a GIG Cymru 111

Mae'r Gwasanaeth Allan o Oriau Meddygon Teulu ar gael i gleifion ag anghenion meddygol brys na allant aros nes bod eu meddygfa eu hunain ar agor. Mae ar gael rhwng 6:30 pm ac 8:00 am o ddydd Llun i ddydd Gwener, a 24 awr y dydd ar ddydd Sadwrn, dydd Sul a gwyliau banc.

Mae mynediad i'r Gwasanaeth Y Tu Allan i Oriau Meddygon Teulu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe trwy GIG Cymru 111. Lle bo hynny'n briodol, trosglwyddir cleifion i'r Gwasanaeth Allan o Oriau ar gyfer ymgynghoriad ffôn ac os oes angen gall y claf fod:

- i'w weld yn un o'r canolfannau triniaeth,
- dyrannu ymweliad cartref
- rhagnodi meddyginiaeth
- rhoi cyngor hunanofal

Mae 2 ganolfan driniaeth ar gael a bydd cleifion yn cael eu cyfeirio at y ganolfan driniaeth agosaf:

- Ysbyty Castell-nedd Port Talbot, Port Talbot
- Ysbyty Treforys, Abertawe

Gall GIG Cymru 111 hefyd atgyfeirio cleifion yn uniongyrchol at fferyllfa gymunedol lle gallai fod angen iddynt gael mynediad at wasanaethau gwell, fel y bo'n briodol.

6.10 Meddygon teulu yn dyroddi eitemau yn bersonol

O dan eu contract Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol gyda'r Bwrdd Iechyd bydd achlysuron pan fydd meddyg teulu neu weithiwr proffesiynol gofal iechyd arall yn y practis yn gweinyddu eitem yn bersonol i glaf.

Yn gyffredinol pan fydd claf angen meddyginiaeth neu beiriant, bydd eu meddyg teulu yn rhoi presgripsiwn iddynt sy'n cael ei ddosbarthu gan y fferyllfa o'u dewis. Fodd bynnag, mewn rhai achosion bydd meddyg teulu neu nyrs practis yn cyflenwi eitem yn erbyn presgripsiwn a chyfeirir at hyn fel gweinyddiaeth bersonol, gan y bydd yr eitem a gyflenwir yn cael ei rhoi i'r claf gan feddyg teulu neu nyrs. Mae hyn yn wahanol i ddosbarthu presgripsiynau a dim ond yn berthnasol i rai eitemau penodol, er enghraifft brechlynnau, anaestheteg, pigiadau, dyfeisiau atal cenhedlu mewn-groth a chymysgeddau.

Ar gyfer yr eitemau hyn bydd y practis yn cynhyrchu presgripsiwn ond nid yw'n ofynnol i'r claf fynd ag ef i fferyllfa, ei ddosbarthu ac yna dychwelyd i'r practis i'w weinyddu. Yn lle bydd y practis yn cadw'r presgripsiwn ac yn ei gyflwyno i'w ad-dalu i Bartneriaeth Gwasanaethau a Rennir GIG Cymru ar ddiwedd y mis.

Yn 19/20, gweinyddwyd 136,357 o eitemau yn bersonol gan bractisau nad ydynt yn dosbarthu.

6.11 Gofal Deintyddol

Mae 62 o bractisau deintyddol yn BIP Bae Abertawe. Mae 39 wedi'u lleoli yn Abertawe sy'n darparu Gwasanaethau Deintyddol Cyffredinol. Dau arall yn Abertawe yw Meddygfeydd Orthodonteg a dau arall yw Meddygfeydd Llawfeddygaeth y Geg. Mae 19 practis yn darparu Gwasanaethau Deintyddol Cyffredinol yng Nghastell-nedd Port Talbot. Bydd rhai apwyntiadau deintyddol yn arwain at roi presgripsiynau a bydd y rhain yn cael eu dosbarthu mewn

fferyllfeydd cymunedol. Yn 2019/20, dosbarthwyd 33,348 o eitemau presgripsiwn y GIG mewn fferyllfeydd cymunedol a ysgrifennwyd gan Ddeintyddion.

6.12 Optegwyr

Mae 31 o optegwyr wedi'u lleoli ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Mae 21 wedi'u lleoli yn Abertawe a 10 o fewn Castell-nedd Port Talbot. Mae Gwasanaeth Gofal Llygaid Cymru (WECS), sydd ar gael yn y mwyafrif o optegwyr yn BIP Bae Abertawe, yn cynnig archwiliadau llygaid i gleifion â phroblem llygaid acíwt sydd angen sylw brys. Gall hyn arwain at atgyfeirio cleifion at fferyllfa fel rhan o'r Cynllun anhwylderau cyffredin i gael mynediad at driniaeth. Yn 2019/20, cynhaliwyd 2,114 o ymgynghoriadau ar gyfer llid yr amrannau fel rhan o'r Cynllun Ailmentau Cyffredin. Nid yw'n hysbys faint o'r ymgynghoriadau hyn a oedd o ganlyniad i gyfeirio / atgyfeirio gan optegwyr, na pha mor aml y mae cleifion yn cael eu cyfeirio at fferyllfa gymunedol ar gyfer cynhyrchion dros y cownter.

6.13 Gwasanaeth Rhagnodi Cynnyrch Ymataliaeth

Gwasanaeth Presgripsiwn Cynnyrch Ymataliaeth (archebir presgripsiynau trwy'r Gwasanaeth Ymataliaeth ac fe'u hawdurdodir gan Nyrs Ymataliaeth Arbenigol. Gall cleifion ddewis a yw eu presgripsiynau'n cael eu hanfon i fferyllfa gymunedol, Contractwr Offer Dosbarthu neu i'w gartref (gall y claf wedyn ddewis p'un ai i fynd ag ef y presgripsiwn i'w ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol neu i'w anfon at Gontractwr Offer Dosbarthu) Allan o 978,448 o eitemau a archebwyd trwy'r Gwasanaeth Ymataliaeth Archebu Presgripsiwn, dosbarthwyd 93.2% o'r eitemau gan Gontractwr Offer Dosbarthu, dosbarthwyd 6.03% gan a dewisodd fferylliaeth gymunedol a 0.7% o gleifion gael y presgripsiwn i'w cartref.

6.14 Gwasanaethau Nyrsio Ardal a Gofal Clwyfau

Mae gorchuddion yn cael eu cyflenwi'n uniongyrchol o stoc a gedwir yn y Gwasanaethau Nyrsio Ardal a Gofal Clwyfau (mae cleifion sydd angen gorchuddion sy'n hunanofal, yn cael eu gweld gan nyrs practis / meddyg teulu neu'n preswylio mewn cartref gofal yn cael presgripsiwn i'w ddosbarthu gan a fferyllfa gymunedol). Bydd y gwasanaethau hyn yn effeithio ar nifer y presgripsiynau y mae angen eu dosbarthu mewn fferyllfa gymunedol.

6.15 Camddefnyddio sylweddau

Gellir cyrchu gwasanaethau camddefnyddio sylweddau trwy glinigau arbenigol neu drwy feddygon teulu sydd â diddordeb arbennig mewn camddefnyddio sylweddau. Bydd presgripsiynau a gyhoeddir gan y gwasanaethau hyn yn cael eu dosbarthu yn y gymuned ac os bydd y rhagnodydd yn cyfarwyddo, bydd y fferyllfa gymunedol yn goruchwylio'r dosau sy'n cael eu bwyta o dan y Gwasanaeth Gweinyddu Meddyginiaeth dan Oruchwyliaeth.

Nifer yr eitemau a gyhoeddwyd gan wasanaethau arbenigol ar gamddefnyddio sylweddau ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn 2019/20 oedd 33,050. Rhagnododd meddygfeydd teulu 1,901items yn 2019/20 ar gyfer cyffuriau a ragnodir amlaf ar gyfer dibyniaeth opioid ac a ddosbarthwyd yn y gymuned.

6.16 Gwasanaethau Stopio Ysmygu Lleol

Mae yna nifer o wasanaethau y gall cleifion eu cyrchu i gynorthwyo mewn ymgais i roi'r gorau i ysmygu.

Mae Tîm Helpa Fi i Stopio y Bwrdd Iechyd yn cynnig rhaglen o gymorth i roi'r gorau i ysmygu i ysmygwyr sy'n dymuno stopio, sy'n cynnwys cyfuniad o ffarmacotherapi gyda chymorth ymddygiad arbenigol. Mae'r gwasanaeth yn rhychwantu ysbytai a lleoliadau cymunedol, gellir ei ddarparu mewn grwpiau neu'n unigol, ac mae ar gael dros y ffôn, cyswllt fideo neu wyneb yn wyneb.

Gall cynghorwyr drafod yr opsiynau ffarmacotherapi sydd ar gael a helpu ysmygwyr i wneud dewis gwybodus ar y cynhyrchion y maent am eu defnyddio. Mae hyn yn cynnwys cyngor ar y cynhyrchion mwyaf priodol ar gyfer eu hanghenion unigol a sut i ddefnyddio eu cynhyrchion dewisol yn gywir.

Bydd gan gleientiaid sy'n cyrchu'r gwasanaeth ac sy'n dymuno derbyn Therapi Amnewid Nicotin (NRT), lythyr yn cynghori cynhyrchion, y gellir eu cyflenwi mewn fferyllfa sy'n cynnig y Gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Ysmygu Lefel 2. Cyflenwyd fferyllfeydd cymunedol i 1,177 o gleifion trwy'r gwasanaeth Lefel 2 yn 2019/20. Ar gyfer cleientiaid sy'n dewis meddyginiaeth arall sydd ond ar gael ar bresgripsiwn, fel bupropion neu varenicline, darperir llythyr wedi'i gyfeirio at eu meddyg teulu. Os yw'n briodol yn glinigol, gall meddyg teulu'r cleient roi presgripsiwn i'w ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol neu bractis dosbarthu. Yn 2019/20, dosbarthwyd 50 o eitemau i gleifion ar gyfer bupropion neu varenicline.

Cyflawnir cyfraddau rhoi'r gorau i uwch gyda chyfuniad o ffarmacotherapi a chymorth ymddygiadol arbenigol, ond efallai na fydd rhai cleientiaid am dderbyn y rhaglen lawn o gefnogaeth ac mae'n well ganddynt gael gafael ar ffarmacotherapi priodol trwy eu meddyg teulu. Gall meddygon teulu ragnodi eitemau heb yr argymhellion gan y gwasanaeth a amlinellir uchod y gellir eu dosbarthu yn y gymuned trwy fferyllfeydd neu feddygon dosbarthu.

6.17 Crynodeb

Mae gwasanaethau GIG eraill ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe a all effeithio ar yr angen am wasanaethau fferyllol. Mae gwasanaethau eraill y GIG yn dylanwadu ar nifer y presgripsiynau sy'n cael eu dosbarthu yn y gymuned, rhai yn cynyddu eitemau presgripsiwn a'r angen am wasanaethau fferylliaeth gymunedol eraill tra bod eraill yn lleihau'r angen am y gwasanaeth hanfodol dosbarthu a gwasanaethau fferylliaeth gymunedol eraill.

7. Anghenion iechyd y gellir eu diwallu gan wasanaethau fferyllol

Gall Gwasanaethau Fferyllol chwarae rhan bwysig wrth ddiwallu amrywiaeth o anghenion iechyd y boblogaeth. Yn ôl yr 'Archwiliad Cyngor Fferylliaeth' diweddar a gynhaliwyd gan Fferylliaeth Gymunedol Cymru ym mis Medi / Hydref 2020 amcangyfrifir bod dros 11,000 o ymgynghoriadau cyngor yn cael eu cynnal bob dydd mewn fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru. Mae'r rhain yn rhoi cyfle gwerthfawr i gefnogi newid ymddygiad trwy wneud i bob un o'r cysylltiadau hyn gyfrif.

Gallai gwneud dewisiadau iach fel rhoi'r gorau i ysmygu, gwella diet a maeth, cynyddu gweithgaredd corfforol, colli pwysau a lleihau yfed alcohol wneud cyfraniad sylweddol at leihau'r risg o glefyd, gwella canlyniadau iechyd i'r rheini â chyflyrau tymor hir, lleihau marwolaeth gynamserol a gwella lles meddyliol. Mae fferyllfeydd mewn sefyllfa ddelfrydol i

annog a chefnogi pobl i wneud y dewisiadau iach hyn fel rhan o ddarparu gwasanaethau fferyllol.

Mae'n ofynnol i fferyllfeydd gymryd rhan mewn hyd at 6 ymgyrch iechyd cyhoeddus bob blwyddyn galendr trwy hyrwyddo negeseuon iechyd cyhoeddus i ddefnyddwyr. Gallai'r pynciau ar gyfer y rhain gynnwys cyflyrau tymor hir, ysmygu, iechyd rhywiol neu unrhyw beth sy'n berthnasol ar y pryd.

Mae gwasanaethau fferyllol hefyd yn cael eu darparu gan arferion dosbarthu. Ar y cyfan, mater meddyginiaeth i gleifion cymwys fydd hyn. Mae fferyllfeydd ysbytai hefyd yn darparu meddyginiaeth i gleifion sydd o dan ofal clinigwyr ysbyty. Mae fferyllfeydd cymunedol yn cynnig ystod o wasanaethau y tu hwnt i ddosbarthu meddyginiaeth.

Gall gwasanaethau fferyllol ddiwallu anghenion cleifion trwy wasanaethau wedi'u cynllunio, gwasanaethau heb eu trefnu a hyrwyddo hunanofal fel y trafodir isod. Lle nad oes gwasanaeth ar gael mewn lleoliad penodol, mae'n ofynnol bod fferyllfeydd cymunedol yn cyfeirio at ddarparwr arall y gwasanaeth hwnnw.

7.1 Gwasanaethau wedi'u Cynllunio

Gall cleifion gael mynediad at wasanaethau fferyllol ar gyfer amrywiaeth eang o anghenion iechyd nad ydynt yn rhai brys, mewn ffordd gynlluniedig.

7.1.1 Dosbarthu

Bydd pawb ar ryw adeg yn angen dosbarthiad presgripsiynau. Gall hyn fod ar gyfer angen unwaith ac am byth neu feddyginiaeth y bydd angen iddynt ei chymryd am weddill eu hoes i reoli cyflwr tymor hir.

Mae dosbarthu presgripsiynau yn cael ei wneud yn bennaf yn y gymuned gan fferyllfeydd a meddygon dosbarthu.

Yn 2019/2020:

Dosbarthodd fferyllfa gymunedol 5,147,062 o bresgripsiynau a oedd yn cynnwys 10,386,426 o eitemau.

Dosbarthodd y meddygfeydd dosbarthu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe 15,618 o bresgripsiynau a oedd yn cynnwys 32,309 o eitemau.

Felly, dosbarthodd meddygfeydd dosbarthu 0.3% o gyfanswm y presgripsiynau cymunedol.

Mae'n ddyletswydd ar y Bwrdd Iechyd i sicrhau bod pobl sy'n byw gartref neu mewn cartref gofal preswyl yn gallu dychwelyd meddyginiaeth ddiangen neu wedi dyddio i'w gwaredu'n ddiogel. Rhaid i bob fferyllfa gymunedol dderbyn meddyginiaeth ddiangen. Gall meddygfeydd dosbarthu hefyd dderbyn meddyginiaeth ddiangen i'w gwaredu gan fod eu safleoedd wedi'u cynnwys yng nghontract y Byrddau Iechyd gyda chontractwr gwastraff ar gyfer tynnu a dinistrio meddyginiaeth yn ddiogel.

Nid oes gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe gontractau gyda chontractwyr offer dosbarthu. Mae gan gleifion sy'n defnyddio offer y dewis i naill ai anfon eu presgripsiynau at gontractwr offer dosbarthu y tu allan i Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe neu gymryd eu presgripsiwn i'w ddosbarthu mewn fferyllfa gymunedol.

Comisiynir pob fferyllfa i ddarparu'r gwasanaethau hanfodol a amlinellir uchod. Mae'r Bwrdd Iechyd yn comisiynu ystod o wasanaethau cenedlaethol a lleol a all gynnig cefnogaeth i anghenion iechyd y boblogaeth.

7.1.2 Ysmygu

Gall darparu gwasanaeth ychwanegol i roi'r gorau i ysmygu gan fferyllfeydd cymunedol gynnig:

- Gwell dewis o wasanaethau rhoi'r gorau i ysmygu'r GIG o dan y brand cenedlaethol Helpa Fi i Stopio a mwy o fynediad i Therapi Disodli Nicotin (NRT)
- Gostyngiad yn nifer y bobl sy'n ysmygu, trwy ddarparu cymorth rhoi'r gorau iddi yn llwyddiannus mewn fferyllfeydd
- Gwell cost-effeithiolrwydd darpariaeth NRT trwy gyflenwad graddol wedi'i dargedu ynghyd â chefnogaeth a chyngor priodol
- Gwell defnydd cyffredinol o wasanaethau rhoi'r gorau i ysmygu o ganlyniad i hygyrchedd a hwylustod lleoliadau fferylliaeth ac i gefnogi'r Bwrdd Iechyd i gyflawni targedau Cenedlaethol ar asesu gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmygu.
- Integreiddio gwell o'r fferylliaeth gymunedol i mewn i Strategaeth Atal Ysmygu ehangach Iechyd y Cyhoedd.

Mae 88 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth ychwanegol Lefel 2 ac mae 76 fferyllfa gwasanaeth ychwanegol Lefel 3.

7.1.3 Lleihau Niwed

Gall darparu gwasanaeth Gweinyddu Meddyginiaeth dan Oruchwyliaeth sydd wedi'i wella gan fferyllwyr:

- Sicrhau bod y claf yn cymryd y drefn dosio gywir o feddyginiaeth fel y'i rhagnodir

- Atal meddyginiaeth ar bresgripsiwn rhag cael ei dargyfeirio i'r farchnad anghyfreithlon
- Lleihau'r posibilrwydd o wenwyno damweiniol, yn enwedig plant
- Lleihau digwyddiadau marwolaeth ddamweiniol trwy orddos

Mae 89 o fferyllfeydd yn darapru'r Gwasanaeth Gweinyddu Goruchwyliedig.

Mae gwasanaeth ychwanegol Cyfnewid Nodwyddau yn cynorthwyo i leihau rhannu nodwyddau ac offer a all o ganlyniad arwain at drosglwyddo firysau a gludir yn y gwaed fel firws diffyg imiwnedd dynol (HIV), hepatitis B a hepatitis C. Yn ei dro, gallai hyn arwain at ostyngiad yn nifer yr achosion o firysau a gludir yn y gwaed, ac felly hefyd o fudd i gymdeithas ehangach. Mae 26 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth Cyfnewid Nodwyddau.

Gwasanaeth Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref
Mae'r gwasanaeth yn caniatáu i gleientiaid dderbyn cyflenwad o naloxone a ddefnyddir i wyrdroi effeithiau gorddos opioid, o'r fferyllfa gymunedol. Mae cleientiaid yn derbyn hyfforddiant gloywi cychwynnol, yn ogystal â, ar ddefnydd diogel ac effeithiol o fynd â

naloxone adref yn y fferyllfa. Mae cleientiaid hefyd yn cael deunydd addysgol a gellir eu cyfeirio at wasanaethau camddefnyddio sylweddau eraill. Mae 3 fferyllfa yn darparu'r Gwasanaeth Cymryd Naloxone Gartref.

Sgrinio Firws a Gludir yn y Gwaed (BBV)
Mae'r gwasanaeth BBV yn gwella mynediad at wasanaethau sgrinio firws a gludir yn y gwaed a chyngor iechyd. Mae'r gwasanaeth yn wasanaeth sgrinio ar alw i brofi cleientiaid am Hepatitis -B, Hepatitis -C, a HIV, gan ddefnyddio profion sbot gwaed sych gyda sensitifrwydd a phenodoldeb o fwy na 97% ar gyfer gwrthgorff HIV a gwrthgorff Hepatitis C. Gall fferyllwyr gysylltu â'r rhwydweithiau presennol ar gyfer lleihau niwed, iechyd rhywiol a gwasanaethau firws a gludir yn y gwaed fel y gellir atgyfeirio cleientiaid yn gyflym lle bo hynny'n briodol. Mae unigolyn priodol (e.e. fferyllydd Arweiniol Feirws a Gludir gan Waed Nyrs Arbenigol HIV) yn mynychu apwyntiadau canlyniadau i gynorthwyo fferyllwyr a chleifion i roi canlyniad cadarnhaol. Yna cyfeirir y claf at y gwasanaeth priodol ar gyfer profion cadarnhau a rheolaeth / triniaeth bellach.

7.1.5 Cyflyrau tymor hir

Yn ogystal â rhoi presgripsiynau, gall fferyllfeydd gyfrannu at faterion iechyd sy'n ymwneud â chyflyrau tymor hir trwy wasanaethau ychwanegol lleol a chenedlaethol. Enghraifft o hyn yw ein gwasanaeth ychwanegol Adolygu Anadlydd lle gellir darparu dwy lefel o adolygiad i gleifion o'u defnydd o anadlydd o fewn y fferylliaeth gymunedol. Mae Lefel 1 yn asesiad technegol o dechneg anadlu'r claf ac mae Lefel 2 yn cynnwys asesiad o reolaeth symptomau, defnydd anadlydd a glynu wrth therapi. Roedd 4 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth Adolygu Anadlydd yn 2020/21.

7.1.6 Imiwneiddiadau

Mae fferyllfa gymunedol yn cynnig gwasanaeth Brechu Ffliw, sy'n canolbwyntio ar gleifion rhwng 18 a 64 oed sydd â chyflwr iechyd tymor hir a gofalwyr a gweithwyr gofal cartrefi gofal. Gall cleifion 65 oed a hŷn hefyd gael gafael ar frechiadau ffliw mewn fferyllfa os yw'n fwy cyfleus na mynychu eu meddyg teulu. Gellir trefnu'r brechiad ar amser a lleoliad cyfleus gan wella'r nifer sy'n ei dderbyn a chefnogi iechyd a lles.

7.1.7 Gofal Lliniarol

Mae'r ddarpariaeth gwasanaeth gofal lliniarol fferylliaeth gymunedol yn cynnwys gofal wedi'i gynllunio (trwy gyflenwi pecyn Just in Case) a gofal heb ei drefnu (trwy ddosbarthu presgripsiynau brys ar gyfer meddyginiaethau gofal lliniarol a ddelir gan y fferyllfeydd a gomisiynwyd - manylir ar y gwasanaeth hwn yn 7.2) . Mae pecynnau Just in Case yn darparu meddyginiaeth a ragnodir yn gyffredin ar gyfer cleifion lliniarol cyn i'r angen godi. Mae'r rhagnodi rhagweladwy hwn yn lleihau oedi wrth gyflenwi a gweinyddu yn y dyfodol. Mae 64 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth pecyn Just in Case.

7.1.8 Rheoli Meddyginiaethau mewn Cartrefi Gofal

Prif nod y Gwasanaeth Gwella Cymorth Rheoli Meddyginiaethau ar gyfer Cartrefi Gofal yw gwella diogelwch cleifion. Gwneir archwiliad rheoli meddyginiaethau yn y cartref gofal gan fferyllydd neu dechnegydd fferyllol a'i ddefnyddio i ddarparu adolygiad systematig o'r holl brosesau rheoli meddyginiaethau yn y cartref. Mae'r fferyllydd neu'r technegydd hefyd yn darparu cysoni a chefnogi meddyginiaethau gydag archebu meddyginiaeth.

7.1.9 Gwasanaeth Cofnod Gweinyddu Meddygaeth (MAR)

Nod y gwasanaeth yw cefnogi a galluogi gweithwyr gofal i reoli a rhoi meddyginiaethau yn ddiogel i'w defnyddwyr gwasanaeth. Mae'r fferyllydd cymunedol, ar ôl derbyn ffurflen atgyfeirio Cofnod Gweinyddu Meddyginiaethau (MAR) gan weithiwr proffesiynol priodol, yn cynnal asesiad cychwynnol i adolygu gofynion fferyllol y defnyddiwr gwasanaeth. Yna bydd y fferyllfa'n darparu siartiau MAR ar gyfer pob meddyginiaeth a ragnodir, a ddefnyddir gan weithwyr gofal i gynorthwyo i roi meddyginiaethau yn ddiogel ac yn effeithiol. Mae'r fferyllydd cymunedol yn darparu cefnogaeth barhaus i ddefnyddwyr gwasanaeth a fydd yn cynnwys cysylltu â gweithwyr iechyd proffesiynol a gofal cymdeithasol i ddatrys mater rheoli meddyginiaethau.

7.1.10 Cydymffurfiad meddyginiaethau twbercwlosis

Mae'r gwasanaeth hwn yn ei gwneud yn ofynnol i fferyllydd oruchwylio rhoi meddyginiaethau ar bresgripsiwn ar gyfer trin Twbercwlosis (TB) ar adeg eu dosbarthu yn y fferyllfa. Mae hyn yn sicrhau bod y dos wedi'i roi i'r claf yn unol â'u cynllun gofal unigol. Bydd hyn fel arfer dros gyfnod o 6 mis, ond gallai fod yn hirach yn dibynnu ar amgylchiadau unigol. Nod y gwasanaeth yw sicrhau bod cleifion yn cydymffurfio â'u cynllun triniaeth TB.

7.2 Gwasanaethau Gofal Heb eu Trefnu

Mae gwasanaethau gofal heb eu trefnu yn delio ag anghenion iechyd sy'n codi'n annisgwyl. Mae yna nifer o wasanaethau fferyllol ychwanegol sy'n cynnig cefnogaeth ar gyfer anghenion gofal iechyd heb ei drefnu. Mae'r anghenion sy'n cael eu diwallu ar hyn o bryd gan wasanaeth gofal heb ei drefnu trwy fferyllfeydd:

- Atal Cenhedlu Brys
- Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin
- Cyflenwad Meddygaeth Frys
- Gwasanaeth Rota
- Prawf a Thrin Llwnc Tost (wedi'i atal dros dro ar hyn o bryd oherwydd y pandemig Covid)
- Rhagnodi Annibynnol ar gyfer Amodau Acíwt
- Gwasanaeth cyflenwi Heparin Pwysau Moleciwlaidd Isel (LMWH)
- Gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol

Esbonnir y gwasanaethau uchod ymhellach o fewn yr anghenion iechyd y maent yn eu diwallu, y manylir arnynt isod:

7.2.1 Iechyd Rhywiol a Beichiogrwydd yn yr Arddegau

Mae 90 o fferyllfeydd cymunedol yn cynnig gwasanaeth ychwanegol Atal Cenhedlu Brys. Mae hyn yn cynnwys darparu'r bilsen “bore ar ôl” ac mae'n cynnig gwybodaeth i gleifion, am wasanaethau iechyd rhywiol lleol. Mae fferyllfeydd cymunedol yn cael cardiau maint busnes Atal Cenhedlu Brys i'w rhoi i gleifion neu eu hannog i hunanddewis. Mae'r rhain yn darparu manylion pa fferyllfeydd sy'n cynnig y gwasanaeth a manylion clinigau Iechyd Rhywiol. Mae'r cardiau hyn yn defnyddio codau QR i ganiatáu mynediad synhwyrol i wybodaeth am Atal Cenhedlu Brys.

Mae Byrddau QR hefyd yn cael eu harddangos ym mhob fferyllfa. Mae'r rhain yn darparu mynediad at wybodaeth am ystod o wasanaethau trwy ffôn clyfar neu ddyfais glyfar. Mae un o'r cysylltiadau QR ar gyfer gwasanaethau iechyd rhywiol a gwybodaeth ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe.

7.2.2 Rota y tu allan i oriau

Nod y gwasanaeth yw darparu gwasanaeth dosbarthu cadarn yn ystod amseroedd gweithredu rota, a fydd yn ychwanegol at oriau agor arferol y fferyllfa. Mae cyngor gan y fferyllydd ar ddyletswydd a darparu meddyginiaethau Dros y Cownter (OTC) hefyd ar gael yn ystod y rota. Mae'r gwasanaeth wedi'i gynllunio i gefnogi a lleddfu pwysau ar y meddyg teulu y tu allan i oriau a'r gwasanaeth 111. Mae 6 fferyllfa yn cymryd rhan yn y gwasanaeth Rota y tu allan i oriau.

7.2.3 Gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol

Yn ogystal â'r gwasanaeth pecyn Just in Case, mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn gweithredu Gwasanaeth Meddyginiaeth Gofal Lliniarol mewn 29 fferyllfa yn ystod eu horiau agor arferol. Mae gan bob ardal rhwng 2 a 6 fferyllfa sy'n darparu'r gwasanaeth (yn dibynnu ar faint yr ardal), er mwyn sicrhau bod y gwasanaeth yn hygyrch ar draws ardal y Bwrdd Iechyd. Dewisir fferyllfeydd ar sail lleoliad ac oriau agor ac mae'n ofynnol iddynt ddal stoc o feddyginiaeth a ddefnyddir yn aml mewn gofal lliniarol. Mae'r gwasanaeth yn rhoi sicrwydd y bydd meddyginiaeth benodol ar gael trwy bresgripsiwn safonol a ysgrifennwyd gan glinigwr priodol, lle roedd ei angen ar frys yn aml.

7.2.4 Gwasanaeth cyflenwi Heparin Pwysau Moleciwlaidd Isel (LMWH)

Nod y gwasanaeth yw gwella mynediad i LMWH i gleifion sy'n derbyn gwrthgeulyddion ar gyfer amnewid falfiau calon mecanyddol mewn gofal sylfaenol lle mae INR is-therapiwtig yn cael ei nodi yn ystod monitro arferol yn eu practis meddyg teulu. Mae fferyllfeydd yn cael eu talu i ddal rhestr benodol o gryfderau enoxaparin a byddant yn eu dosbarthu mewn ymateb i bresgripsiynau'r GIG a gyflwynir iddynt.

7.3 Hunan-ofal

Mae cefnogaeth ar gyfer hunanofal yn wasanaeth hanfodol a gwell ar gyfer fferyllfeydd cymunedol. Fel rhan o'u gwasanaethau hanfodol rhaid i fferyllfeydd ddarparu cyngor ar hunanofal i gleifion o ran opsiynau triniaeth a newidiadau i'w ffordd o fyw.

Mae'r gwasanaeth ychwanegol anhwylderau cyffredin yn darparu cyngor a thriniaeth ar hyd at 27 o gyflyrau. Fel rhan o'r gwasanaeth gall fferyllwyr gynnal ymgynghoriad â chleifion yn breifat a lle bo hynny'n briodol, cyflenwi meddyginiaeth o fformiwlari y cytunwyd arni, rhoi cyngor neu gyfeirio at feddyg teulu os oes angen. Mae meddyginiaethau'n cael eu cyflenwi am ddim a thrwy hynny gael gwared ar y rhwystr talu, a all atal cleifion rhag dewis gweld fferyllydd yn lle eu meddyg teulu. Ymhlith yr anhwylderau a gwmpesir gan y gwasanaeth ychwanegol:

- Acne
- Tarwden y Traed
- Cefn Poen Acíwt
- Brech yr Ieir
- Dolur Annwyd
- Colig
- Llid yr amrannau
- Rhwymedd
- Dolur Rhydd Acíwt
- Llygad Sych
- Croen Sych
- Camdreuliad ac Adlif
- Casewin
- Llid rhwbio
- Dolur ceg
- Brech Cewynnau
- Llindag y Ceg
- Tarwden
- Sgabies
- Dolur Gwddf
- Torri dannedd
- Llynghyren

- Clwy'r Marchogion
- Clefyd y Gwair
- Llau Pen

Llindag y wain
Dafadennau

Mae pob un o'r 93 fferyllfa ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn darparu'r gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin.

Cyflenwad Meddygaeth Frys

Mae'r gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS) yn darparu cyflenwad o feddyginiaeth ailadroddus sydd ei hangen ar frys i gleifion lle na allant gael presgripsiwn cyn bod angen iddynt gymryd eu dos nesaf. Mae'r gwasanaeth hwn yn cefnogi cleifion sydd ar wyliau ac wedi anghofio eu meddyginiaeth neu gleifion sy'n rhedeg allan o feddyginiaeth pan fydd y feddygfa ar gau.

Mae 91 o fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth EMS.

7.3.2 Profi a Thrin Llwnc Tost

Mae'r gwasanaeth Profi a Thrin Llwnc Tost yn caniatáu i gleifion sydd â dolur gwddf gael mynediad i fferyllfa a restrir ar gyfer y gwasanaeth. Bydd y claf yn cael ei brofi gan fferyllydd hyfforddedig gan ddefnyddio prawf cyflym a di-boen. Mewn llawer o achosion, mae dolur gwddf yn ganlyniad haint firaol yn hytrach na bacteriol sy'n golygu na fydd gwrthfiotigau'n gweithio, a hunanofal a gorffwys yw'r ffordd orau o weithredu. Bydd y prawf yn cadarnhau a oes haint bacteriol yn bresennol ac felly a yw gwrthfiotigau'n briodol. Yn dilyn ymgynghoriad ac asesiad gan y fferyllydd, gellir darparu meddyginiaeth ar gyfer y cleifion hynny lle mae angen gwrthfiotig. Oherwydd y pandemig COVID-19 mae'r gwasanaeth Profi a Thrin Llwnc Tost wedi'i atal a bydd yn cael ei adolygu yn 2021. Cyn y pandemig, darperwyd y gwasanaeth hwn mewn 43 fferyllfa.

Rhagnodi Annibynnol ar gyfer Amodau Acíwt

Mae'r Gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol (IP) yn wasanaeth ychwanegol sy'n gyfyngedig i'r fferyllwyr hynny sydd wedi cwblhau cymhwyster Rhagnodi Annibynnol. Gall fferyllwyr IP ddarparu ymgynghoriadau a rhagnodi meddyginiaeth yn eu maes arbenigedd.
Gall cleifion gyflwyno cyflwr acíwt perthnasol yn y fferyllfa gymunedol a chael gafael ar gyngor a thriniaeth effeithiol. Y nod yw cefnogi model gofal 'fferylliaeth gymunedol yn gyntaf', i leihau nifer y cleifion sy'n ymgynghori â'u meddyg teulu am gyflyrau acíwt y gellid eu rheoli'n briodol gan fferyllydd ragnodi annibynnol.

Mae 5 fferyllfa sy'n cynnig gwasanaeth Cyflyrau Acíwt IP. Mae'r gwasanaeth ar gael mewn fferyllfeydd wedi eu lleoli mewn pedwar allan o'r wyth ardal leol

Rhagwelir ehangu'r gwasanaeth Rhagnodi Annibynnol o fewn y 5 mlynedd nesaf wrth i gynghreiriaid ychwanegol o fferyllwyr gael eu hyfforddi bob blwyddyn i ennill y cymhwyster rhagnodi.

7.3.4 Rheoli llosg y galon

Prif nod Gwasanaeth Ychwanegol Rheoli Llosg Calon yw hwyluso a chefnogi rhoi'r gorau i therapi PPI (Atalydd Pwmp Proton) ar gyfer cleifion a nodwyd gan y tîm amlddisgyblaethol ehangach fel rhai sy'n addas. Gall cleifion y nodwyd eu bod yn addas ar gyfer rhoi'r gorau i'w PPI fynychu fferyllfeydd cymunedol a nodwyd i dderbyn darpariaeth o gwrs therapi tymor byr i liniaru unrhyw effeithiau tynnu'n ôl o roi'r gorau i PPI a chyngor ffordd o fyw i gynorthwyo i atal symptomau rhag digwydd eto.

7.4 Hyrwyddo Iechyd

O dan fframwaith cytundebol y gwasanaethau fferyllol rhaid i fferyllfeydd cymunedol gymryd rhan mewn ymgyrchoedd hybu iechyd y gellir eu teilwra i gynnwys llawer o'r anghenion iechyd uchod. Rhaid iddynt sicrhau bod cleifion yn cael eu cyfeirio'n effeithiol at wasanaethau perthnasol.

Hyrwyddo Gwasanaethau Fferylliaeth Gymunedol - Hybiau Gwybodaeth QR

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe wedi datblygu Byrddau Gwybodaeth Iechyd QR sy'n cael eu harddangos mewn 47 o fferyllfeydd cymunedol sydd wedi cytuno i'w arddangos a gwybodaeth y gellir ei chyrchu trwy ddyfeisiau symudol. Gellir diweddaru'r wybodaeth y tu ôl i bob cod QR yn electronig, sy'n golygu nad oes unrhyw wybodaeth yn dyddio a gellir ychwanegu gwybodaeth newydd yn ôl yr angen. Mae'r Byrddau QR yn cynnwys gwybodaeth sy'n ymwneud ag iechyd, megis cysylltiadau â gwasanaethau camddefnyddio alcohol a sylweddau, gwybodaeth rheoli pwyso'r GIG a chyngor ar fyw'n dda. Mae'r byrddau hefyd yn cynnwys dolenni ar gyfer cefnogaeth ar gyflwr cronig (e.e. diabetes, asthma) a gwyddoniadur o gyflyrau trwy GIG Cymru 111.

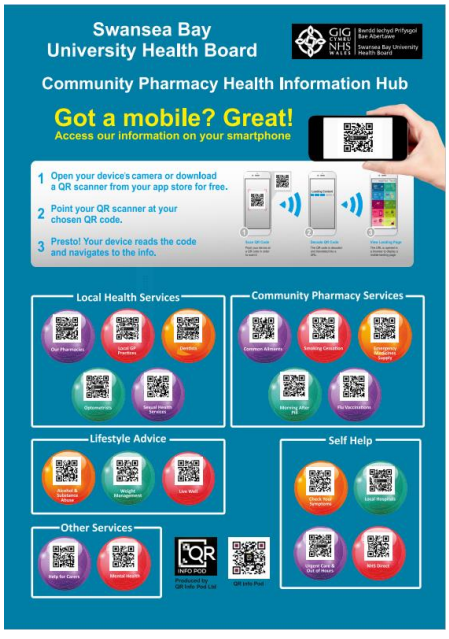

7.5 Crynodeb

Mae fferylliaeth gymunedol yn chwarae rhan ganolog wrth ddiwallu rhai o anghenion iechyd y boblogaeth. Mae'r ymgynghoriadau cyngor dyddiol a gynhelir gan staff fferyllol yn rheolaidd yn gyfle allweddol i gefnogi newid ymddygiad trwy wneud i bob cyswllt gyfrif. Mae'r wybodaeth uchod yn tynnu sylw at yr ystod o wasanaethau sy'n cael eu comisiynu ar hyn o bryd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe a'r ffyrdd y gall gwasanaethau fferyllol chwarae rhan bwysig wrth ddiwallu anghenion iechyd y boblogaeth. Rhagwelir, gyda datblygiad gwasanaethau Rhagnodi Annibynnol, y bydd ystod ehangach o wasanaethau ar gael yn y dyfodol trwy fferylliaeth gymunedol.

8. Ardal y Bae

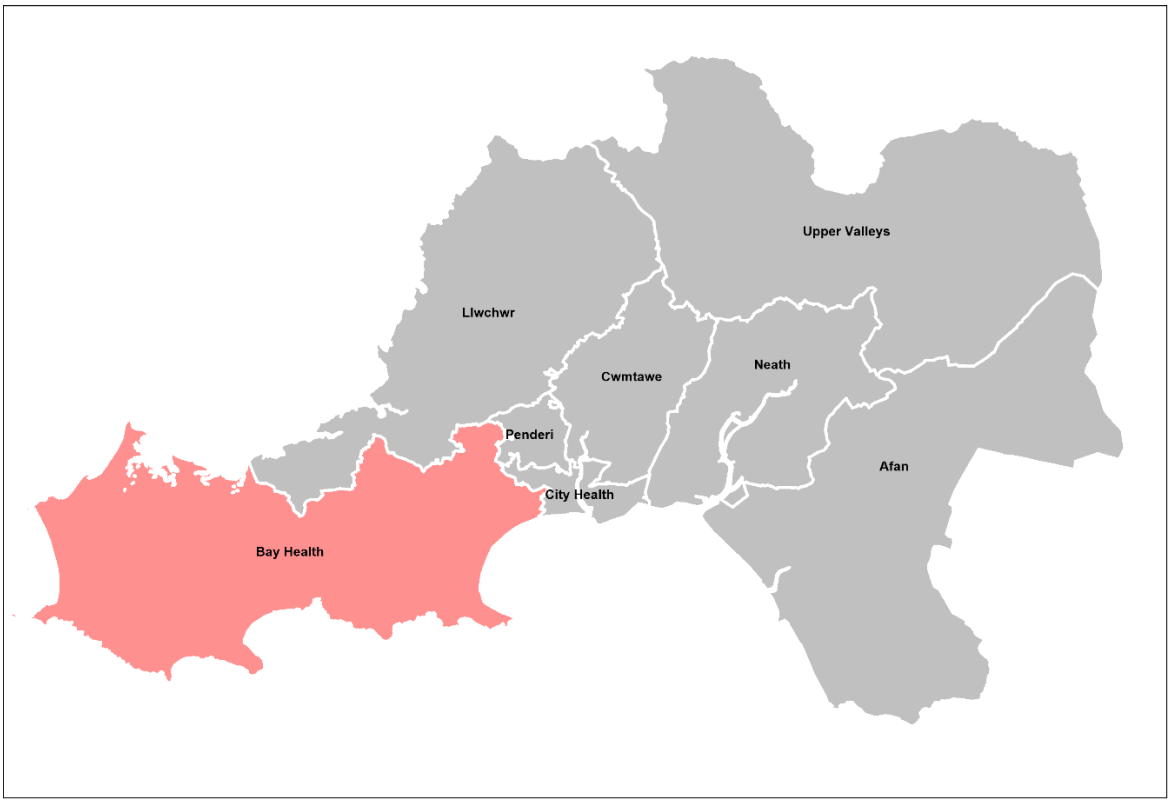

8.3.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae Clwstwr y Bae yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 70,800 (01.04.2021), a hi yw'r ardal fwyaf yn ôl poblogaeth yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 5 clwstwr yn Sir Abertawe.

- Mae'r clwstwr yn cwmpasu Yr Uplands, Sgeti, West Cross, Y Mwmbwls, Cilâ a Gŵyr, a hefyd yn gwasanaethu myfyrwyr preswyl Prifysgol Abertawe.
  (Ffynhonnell - Cynllun Tymor Canolig Integredig (IMTP))

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 17 ohonynt yn Abertawe. Ymhlith y 44 ACEHI yng Nghlwstwr y Bae, mae 1 ohonyn nhw yn yr 20% mwyaf difreintiedig. (Ffynhonnell – https://www.abertawe.gov.uk/mallc2019)

- Mae gan y Bae gyfran uchel o fyfyrwyr, gan gynnwys y rheini ag anghenion amlhiliol a rhyngddiwylliannol. Mae Sgeti[4] (sef yr ail ACEHI mwyaf difreintiedig yn

yr ardal hon) yn y 10% o'r ACEHI mwyaf difreintiedig yng Nghymru yn y parthau cyflogaeth ac incwm, ond yn llai difreintiedig yn nhermau amgylchedd corfforol, llety a mynediad i wasanaethau.
(Ffynhonnell - IMTP - 2020-2023)

- Yn ddaearyddol, mae'r Clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Y Cocyd (yn rhannol), Dyfnant, Llandeilo Ferwallt, Fairwood, Newton, Ystum Llwynarth, Pennard, West Cross, Uplands, Sgeti, Y Mwmbwls, Cilâ a Gŵyr.
(Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yn Abertawe, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 6.94% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr y Bae o 70,511 (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 75,404.

- Mae gan Glwstwr y Bae tua 17,000 o bobl dros 65 oed a throsodd (21%), sydd yr un ganran â chyfartaledd Cymru.
(Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
(*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan y clwstwr 1 ysbyty; Ysbyty Singleton.

- Mae gan yr ardal clwstwr 14 Meddygfa (8 practis i Aelodau'r Clwstwr, ac mae 6 ohonynt yn gweithredu fel practisau cangen).

- Mae gan yr ardal 16 fferyllfa gymunedol.
(Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020-2023)

- Mae 17 practis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 3 phractis optometrig.
(Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020-2023)

- Mae;
    - 6 Chartref Gofal wedi'u Cofrestru mewn mwy nag un Lleoliad
    - 2 Gartref Gofal Dementia
    - 10 Cartref Gofal Preswyl
    - 3 Chartref Awdurdod Lleol

- Nid oes unrhyw fferyllfeydd yng Nghlwstwr y Bae a all gynnig gwasanaethau fferyllol drwy gyfrwng y Gymraeg.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 11.4% o bobl 3 oed a hŷn yn Abertawe yn gallu siarad Cymraeg.

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Abertawe (2010-2025), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 2,010 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr y Bae yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen:

- Nid oes datblygiadau sy'n debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
  (Ffynhonnell – Cynllun Datblygu Abertawe)

8.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal

Mae 16 fferyllfa yn ardal y Bae. Nododd 16 ohonynt fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol yn eu hardal.
Mae'r 16 fferyllfa yn ardal y Bae (gweler Map 8.2.1 – mae'r fferyllfeydd wedi'u hamlygu'n las) sy'n cael eu gweithredu gan 6 chontractwr gwahanol.
Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Clwstwr y Bae yn 2.28 i bob 10,000 o bobl, sy'n ychydig yn llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.

Map 8.2.1 – Lleoliad fferyllfeydd cymunedol yn ardal y Bae

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr Iechyd y Bae

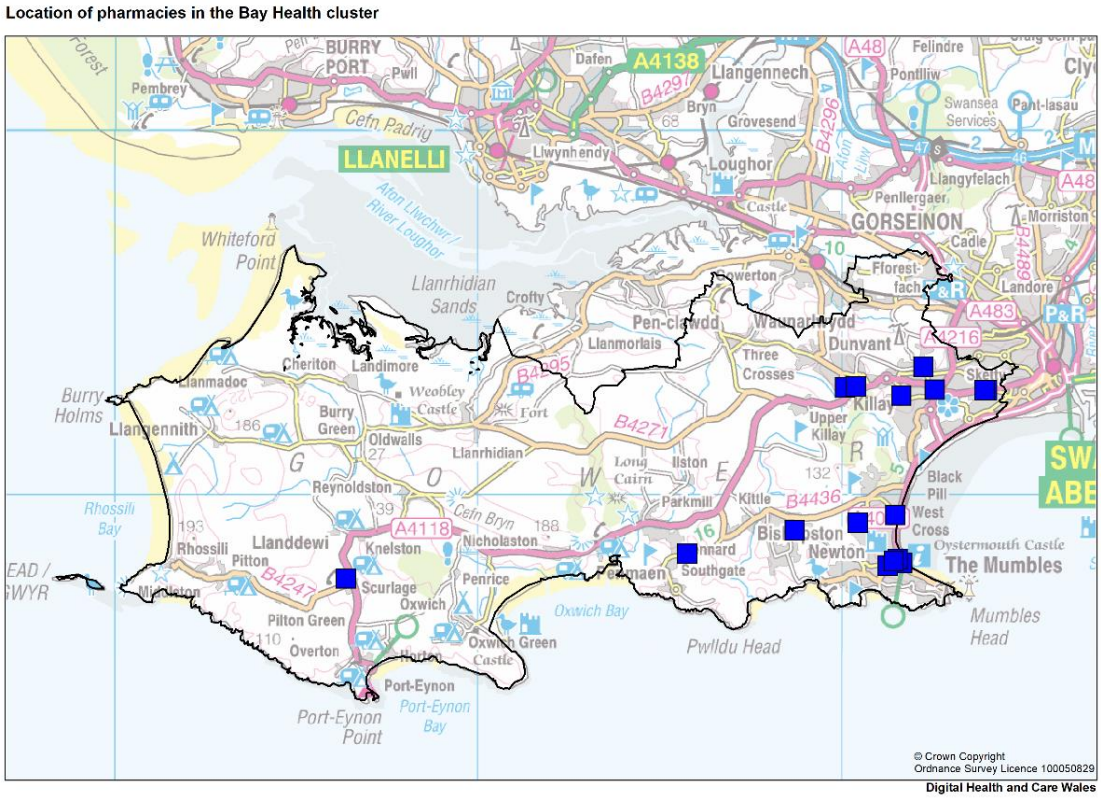

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829 /Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.
Mae;

- 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- 1 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Sadwrn.
- 5 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener a bore dydd Sadwrn, y mae 1 ohonynt ar agor fel rhan o rota ddydd Sul.
- 9 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener, y mae 1 ohonynt ar agor fel rhan o rota ddydd Sul.

O ran agor yn hwyr, mae 12 fferyllfa sydd ar agor tan 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos. Mae 13 fferyllfa ar agor am 9.00am, ac mae 3 ar agor am 8.30am. Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn Atodiad L.
Mae 2 fferyllfa yn ardal y Bae yn cynnig gwasanaeth rota ar benwythnosau sy'n cynorthwyo oriau agor ychwanegol. Ariennir y fferyllfeydd i agor rhwng amseroedd y cytunwyd arnynt bob prynhawn Sul. Mae un fferyllfa ar agor rhwng 1:30pm a 3:30pm ac mae'r llall ar agor rhwng 4:00pm a 6:00pm.
Fel y gwelir ar Fap 8.2.2, mae'r 16 fferyllfa wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf. Mewn lleoedd fel Cilâ, Uplands a Sgeti lle mae dwysedd poblogaeth uchel, mae sawl fferyllfa, ac yn lleoedd llai mae 1 fferyllfa sydd fel arfer yn gwasanaethu'r boblogaeth honno.

Map 8.2.2 – Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal y Bae

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Iechyd y Bae yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu/
Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

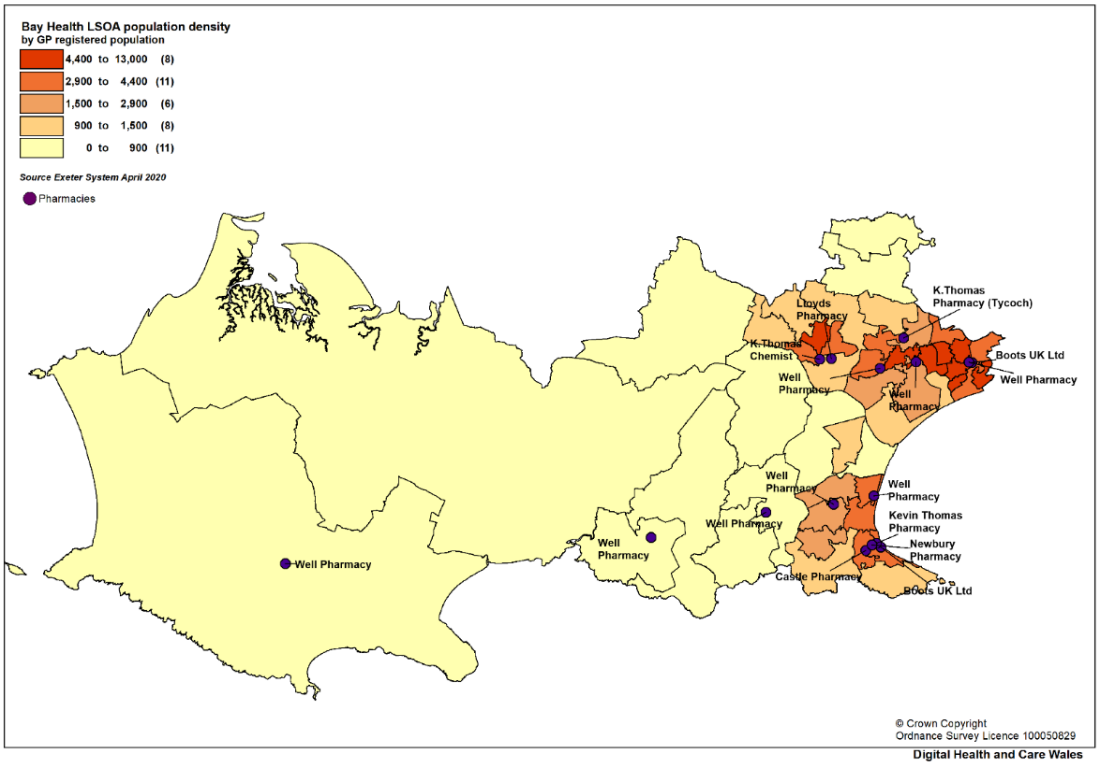

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans1000050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae map 8.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal y Bae yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol. Mae'r amlinell oren yn nodi'r terfyn arfordirol.

Map 8.2.3 – Amseroedd gyrru o fferyllfeydd/Safleoedd dosbarthu yn ardal y Bae

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Iechyd y Bae

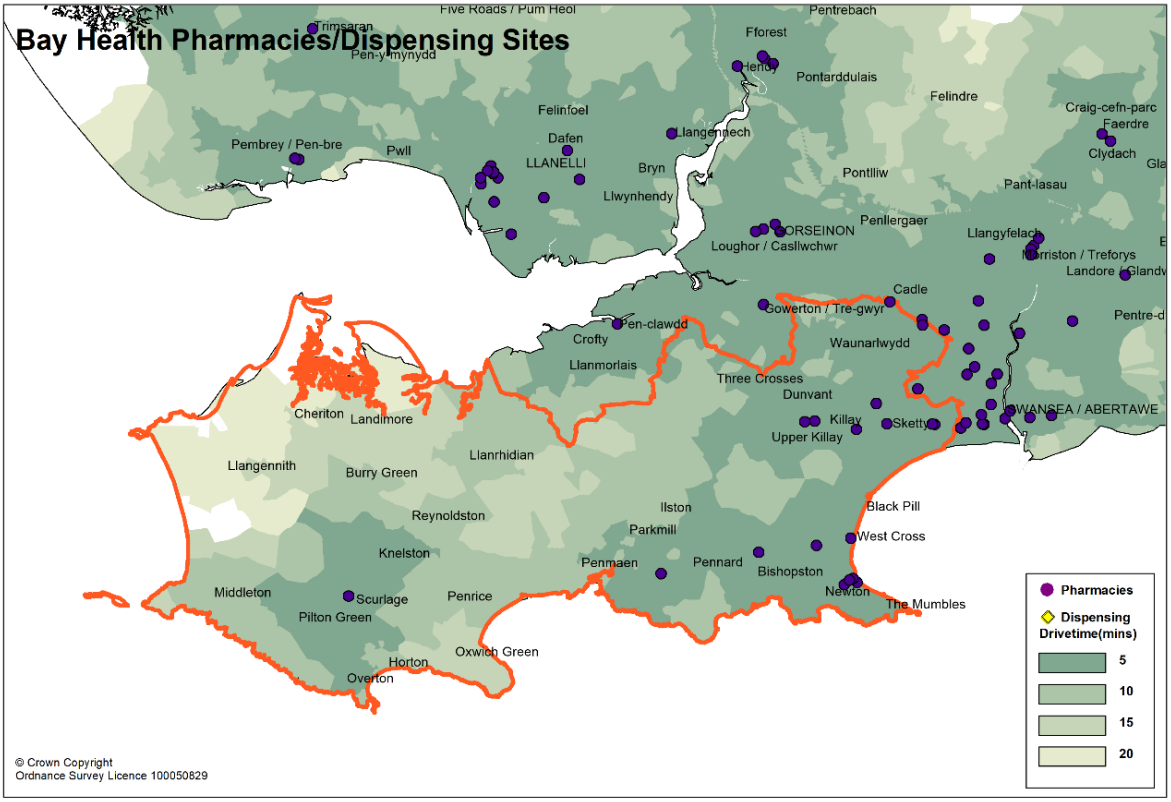

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829

Ar gyfer Abertawe, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 16 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 68 DMR o fwyafrif posibl o 2,240.

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 16 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 4,236 MUR o fwyafrif posibl o 6,400.

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 763 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 1 a 137 o ymgynghoriadau ar draws yr 16 fferyllfa.

Mae 15 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 405 o gleifion.

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 634 o gleifion.

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 1,610 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa. Mae 16 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw.

Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 43 pecyn Wrth Gefn.

Mae 10 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 86 o gleifion, triniwyd 55 o gleifion, a rhoddodd 42 o gleifion y gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 19, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 1.
Yn 2019/20, roedd 3 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Mae 14 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 2. Yn 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 65 o gleifion.
Mae 4 fferyllfa yn cynnig Rhaglen Nodwyddau a Chwistrelli. Yn 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 140 o gleifion.
Mae 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Rheoli Dŵr Poeth. Yn 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 7 o gleifion.
Mae 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Rheoli Meddyginiaethau mewn Cartrefi Gofal ychwanegol. Yn 2019/20, ymgymerwyd â 12 o ymweliadau i 1 Cartref Gofal.
Mae 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cydymffurfiad Meddyginiaethau Twbercwlosis. Yn 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1 claf.
Mae 4 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Profi a Thrin Llwnc Tost. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 203 o gleifion.
Yn ystod 2019/20, roedd 2 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth rota.
Yn ystod 2019/20, ymgymerodd 1 fferyllfa â'r gwasanaeth Pontio.

Mae 8 meddygfa o fewn yr ardal sy'n gweithredu ar 14 o safleoedd:

Meddygfa	Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)	Pellter i'r Fferyllfa Agosaf
Canolfan Feddygol Gŵyr	Reynoldston (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Pennard	Pennard (C)	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfa Feddygol Grove	Uplands (P)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Canolfan Feddygol Marina	Maritime Quarter (C)	Fferyllfa o fewn ½ Milltir
Meddygfa Ffordd y Brenin	Y Mwmbwls (P)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Practis Meddygol y Mwmbwls	Norton (P)	Fferyllfa o fewn ½ Milltir
Meddygfa Murton	Bishopston (C)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Sgeti	Sgeti (P)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Meddygfa Cilâ	Cilâ (C)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa yr Uplands	Uplands (P)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Meddygfa Ffordd y Frenhines	Y Mwmbwls (C)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Canolfan Iechyd y Brifysgol	Parc Singleton (P)	Fferyllfa o fewn 1 Filltir*
Meddygfa St Thomas	St Thomas (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa West Cross	West Cross (C)	Fferyllfa - Gerllaw

*Cyrchir drwy lwybr pedestraidd wrth gerdded

8.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal

Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 2% o bresgripsiynau a ragnodwyd yn Abertawe eu dosbarthu y tu allan i'r Sir. O'r rheini, cafodd 0.3% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 0.7% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru, a chafodd 0.8% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.

Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

8.4 Gwasanaethau eraill y GIG

Mae Ysbyty Singleton wedi'i leoli yn Ardal y Bae, fodd bynnag, nid oes canolfan driniaeth Tu Allan i Oriau, Uned Mân Anafiadau neu wasanaeth Damweiniau ac Achosion Brys yn Ysbyty Singleton. Gall cleifion sy'n byw yn Ardal y Bae gyrchu'r ganolfan drin Tu Allan i Oriau yn Ysbyty Treforys, Abertawe. Gall cleifion sy'n byw yn Ardal y Bae gael mynediad i'r Uned Mân Anafiadau yn Ysbyty Castell-nedd Port Talbot a byddai angen i'r rheini sydd angen gwasanaethau Damweiniau ac Achosion Brys gyrchu'r rhain yn Ysbyty Treforys. Mae Ysbyty Cefn Coed wedi'i leoli yn Ardal y Bae

sy'n darparu gwasanaethau iechyd meddwl cleifion mewnol i gleifion ar draws y Bwrdd Iechyd.

8.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol
Fel y gwelir yn adrannau 8.2 ac 8.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 462 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Abertawe.

8.6 Bylchau yn y ddarpariaeth
Gwnaeth pob un o'r 16 fferyllfa yn ardal y Bae ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr.

- Nododd 16 fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.

Nid oes unrhyw ddatblygiadau tai sylweddol wedi'u cynllunio o fewn ardal y Bae a fydd yn effeithio ar y galw am wasanaethau hanfodol a gwasanaethau ychwanegol yn ystod cyfnod yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn.
Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 16 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu a throsglwyddo presgripsiynau am ddim. Bydd 13 yn trosglwyddo i unrhyw glaf. Bydd 3 fferyllfa yn trosglwyddo i gleifion ar restr ddethol o feini prawf penodol.
Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl
Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol yn ardal y Bae yn 2.28 i bob 10,000 o bobl, sydd ychydig yn is na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Gwasanaethir yr ardal yn ddigonol o ran gwasanaethau fferyllol hanfodol. Efallai y bydd angen ystyried gwasanaethau fferyllol hanfodol ychwanegol yn yr ardal hon pe bai newidiadau sylweddol yn yr ardal a fyddai'n effeithio ar naill ai'r boblogaeth neu pe bai gostyngiad pellach yn nifer y fferyllfeydd.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol
[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am-5.30pm]

Mae 14 o'r 16 fferyllfa yn ardal y Bae ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener 9.00am i 5.30pm.
O'r 2 fferyllfa arall nad ydynt yn cwrdd â'r meini prawf hyn, mae 1 fferyllfa yn cau am 1.00pm ar ddydd Mercher, ond yn cwrdd â'r meini prawf am weddill yr wythnos.
Mae 1 fferyllfa yn cau am 5.00pm ar ddydd Gwener, dydd Iau a dydd Gwener, ac yn cwrdd â'r meini prawf am weddill yr wythnos.
Mae mynediad da i fferyllfeydd yn ystod oriau gweithio arferol yn ardal y Bae.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos

[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

Mae 12 o'r 16 fferyllfa yn ardal y Bae ar agor ar ôl 5.30pm ar ddyddiau'r wythnos, ac yn cau am 6.00pm.
Mae yna fferyllfeydd sydd ar agor tan 10.00pm yn yr ardal Ddinesig gyfagos.
Mae mynediad da i fferyllfeydd y tu allan i oriau gweithio arferol yn ardal y Bae.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau
Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:

- 3 fferyllfa ar agor ar ddydd Sul
- 2 o'r fferyllfeydd hyn ar agor fel rhan o'r gwasanaeth rota ddydd Sul.

Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 1.30pm a 3.30pm.
Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 4.00pm a 6.00pm.

- Mae 7 fferyllfa ar agor ar ddydd Sadwrn am naill ai hanner diwrnod neu ddiwrnod llawn.

Mae 4 fferyllfa ar agor ar foreau yn unig. Mae 2 fferyllfa ar agor ar foreau a rhan o'r prynhawn. Mae 1 fferyllfa ar agor drwy'r dydd ddydd Sadwrn.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa Boots Ffordd y Mwmbwls	8.45am i 3.30pm	10.00am i 4.00pm
Fferyllfa Boots Cilgant Uplands	Ar agor am ddydd llawn	Ar gau
K Thomas Ffordd Newton, Y Mwmbwls	Ar agor am ½ dydd	Rota dydd Sul 1.30pm i 3.30 pm
K Thomas Canolfan Feddygol Cilâ	Ar gau	Rota dydd Sul 4.00pm i 6.00 pm
Fferyllfa Lloyds Y Ganolfan, Cilâ	9am i 3pm	Ar gau
Fferyllfa Newbury Ffordd Newton, Y Mwmbwls	Ar agor am ½ dydd	Ar gau
Fferyllfa Well, Pennard	Ar agor am ½ dydd	Ar gau
Fferyllfa Well, Ffordd Alderwood, West Cross	Ar agor am ½ dydd	Ar gau

Y pellter mwyaf i deithio ar gyfer darpariaeth ddydd Sadwrn yw rhwng Pennard a Llangennith. Mae'n bellter o 11.2 milltir a thaith o 25 munud. Byddai gwasanaethau fferyllol hefyd ar gael ar ddydd Sadwrn (ar agor am ddydd llawn) mewn ardaloedd cyfagos yn Llwchwr a'r Ddinas.
Mae 2 fferyllfa ar agor ar ddydd Sul yn Ardal y Bae. Mae'r naill fferyllfa yng Nghilâ ar agor rhwng 4.00pm a 6.00pm, ac mae'r llall, sydd yn y Mwmbwls, ar agor rhwng 1.30pm a 3.30pm.

Gan nodi oriau agor y fferyllfeydd presennol, deuir i'r casgliad eu bod yn ddigonol i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yn yr ardal, a bod gwasanaethau fferyllol ar gael o fewn taith 20 munud yn ardaloedd cyfagos Llwchwr a'r Ddinas.

- **Argaeledd gwasanaethau uwch**

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

- **Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa**

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae 16 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 14 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 14 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 10 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 16 fferyllfa yn yr ardal.

- **Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd**

Mae gan bob un o'r 14 meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	6
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	5
Fferyllfa o fewn ½ Milltir	2
Fferyllfa o fewn 1.5 Milltir*	1

* Mae'r fferyllfa hon o fewn 1 filltir pan gyrchir hi drwy lwybr pedestraidd wrth gerdded.

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion. Nodir bod angen i'r cleifion cofrestredig o un feddygfa deithio dros filltir i gyrchu gwasanaethau fferyllol. Fodd bynnag, mae'r pellter hwn yn aros o fewn yr amser gyrru uchaf penodedig o 20 munud. Nodir bod angen i gleifion o un Feddygfa deithio dros filltir i gael mynediad at wasanaethau fferyllol, fodd bynnag, mae hyn oherwydd natur dymhorol y mae mwyafrif ei chleifion yn gweithredu (amser tymor / amser nad yw'n dymor).

Ardal Iechyd y Ddinas

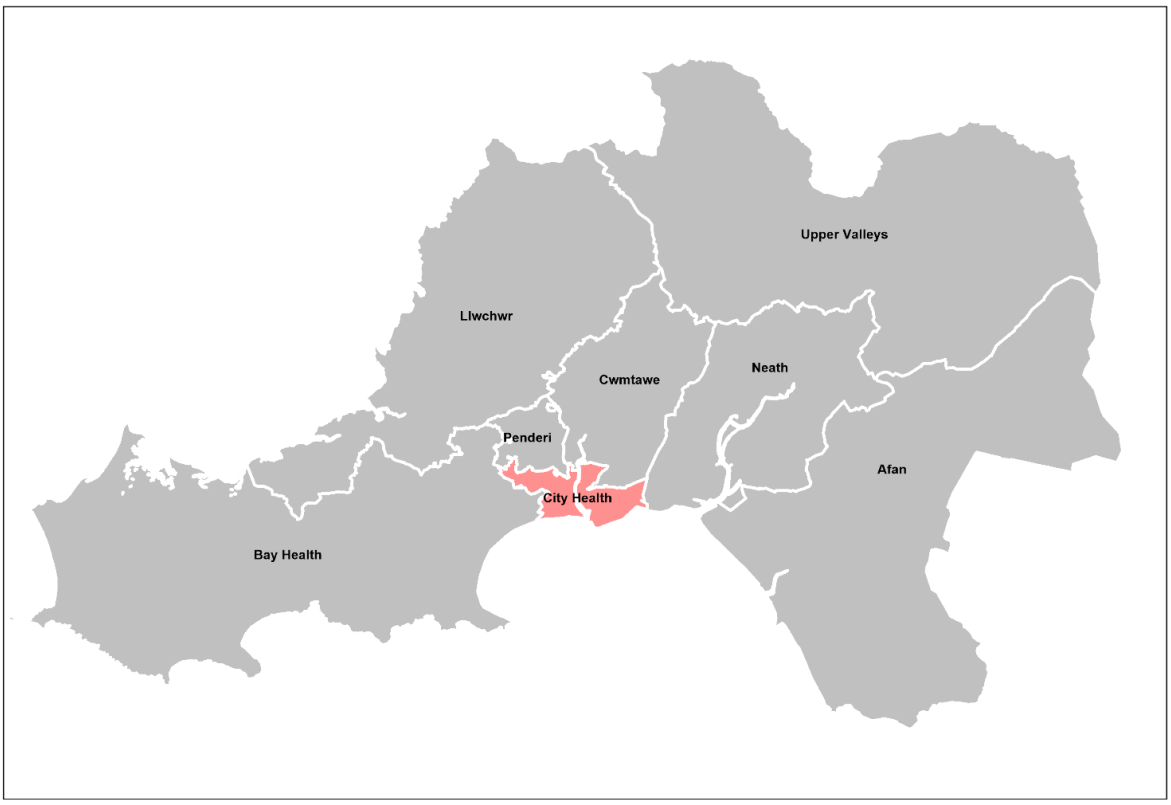

9.3.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae Clwstwr Iechyd y Ddinas yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 51,082 (01.04.2021), a hon yw'r drydedd ardal fwyaf yn ôl poblogaeth yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 5 clwstwr yn Sir Abertawe.

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 17 ohonynt yn Abertawe, a cheir 12 yng Nghlwstwr Iechyd y Ddinas.

- Mae'r ardal yn cynnwys 22 ACEHI yng nghanol y ddinas ac ardaloedd dinesig cyfagos i'r gogledd, y gorllewin a'r dwyrain; ac ar draws y ddwy ochr o Afon Tawe.
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol/IMTP 2020-2023)

- Yn ddaearyddol, mae'r Clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Castell (yn rhannol), Y Cocyd (yn rhannol), Glandŵr (yn rhannol), St Thomas, Townhill, Uplands (yn rhannol).
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Byddai taith o Brunswick i Abertawe (SA1), wrth deithio ar heol, yn cymryd 9 munud ac yn cwmpasu pellter o 2 filltir.
  (Ffynhonnell – Google Maps)

- Ardal fwyaf y clwstwr yw o gwmpas canol y ddinas, ardaloedd cyfagos Cwmbwrla ac Uplands (6,800 o bobl y cilometr sgwâr, sef y dwysedd uchaf yn y sir, a hefyd Townhill a Phenderi.
  (Ffynhonnell – IMTP)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yn Abertawe, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 6.94% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr Iechyd y Ddinas o 39,179 (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 41,898.

- Mae gan Glwstwr Iechyd y Ddinas tua 5,065 o bobl dros 65 oed a throsodd (12.9%), sydd yn is na chyfartaledd Cymru o 21%.
  (Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
  (*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
  Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan yr ardal clwstwr 13 Meddygfa (ac mae 5 ohonynt yn gweithredu fel practisau cangen).

- Mae gan y clwstwr 15 fferyllfa gymunedol.
  (Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020 – 2023)

- Mae 6 phractis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 6 phractis optometrig.
  (Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020 – 2023)

- Mae;
  - 4 Cartref Gofal wedi'u Cofrestru mewn mwy nag un Lleoliad
  - 2 Gartref Awdurdod Lleol

- Nid oes unrhyw fferyllfeydd yng Nghlwstwr y Bae a all gynnig gwasanaethau fferyllol drwy gyfrwng y Gymraeg.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 11.4% o bobl 3 oed a hŷn yn Abertawe yn gallu siarad Cymraeg.

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Abertawe (2010-2025), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 2,010 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr Iechyd y Ddinas yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen:

Enw'r Safle	Cyfanswm yr Unedau a Amcangyfrifir	Statws Cynllunio	Nifer o gartrefi y mae disgwyl iddynt gael eu hadeiladu erbyn 2025
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) a Arweinir gan Breswylwyr			
Ysbyty Cefn Coed, Y Cocyd	427	Cyn-ymgais	371
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) â Defnydd Cymysg			
Ardal Ganolog Abertawe	906	Ar y gweill.	856
Coridor Ffordd Fabian	525	Ar y gweill.	525
Coridor Glanafon Tawe a Gweithiau Copr Hafod Morfa	370	Ni nodwyd unrhyw geisiadau perthnasol am gynllunio yn 2019 - 20.	258

Nid yw'r datblygiadau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol ardal Iechyd y Ddinas.
Nododd 15 fferyllfa yn ardal Iechyd y Ddinas fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli galw cynyddol.

9.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal

Mae 15 fferyllfa yn ardal Iechyd y Ddinas (gweler Map 9.2.1) sy'n cael eu gweithredu gan 7 contractwr gwahanol. Mae'r rhan fwyaf o fferyllfeydd wedi'u lleoli yng nghanol y ddinas ac mewn maestrefi preswyl.
Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Ardal Iechyd y Ddinas yn 2.95 i bob 10,000 o bobl, sydd yn sylweddol uwch na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Nid oes unrhyw feddygfeydd dosbarthu yn yr ardal.

Map 9.2.1 – Lleoliad Fferyllfeydd Cymunedol o fewn Ardal Iechyd y Ddinas

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr Iechyd y Ddinas

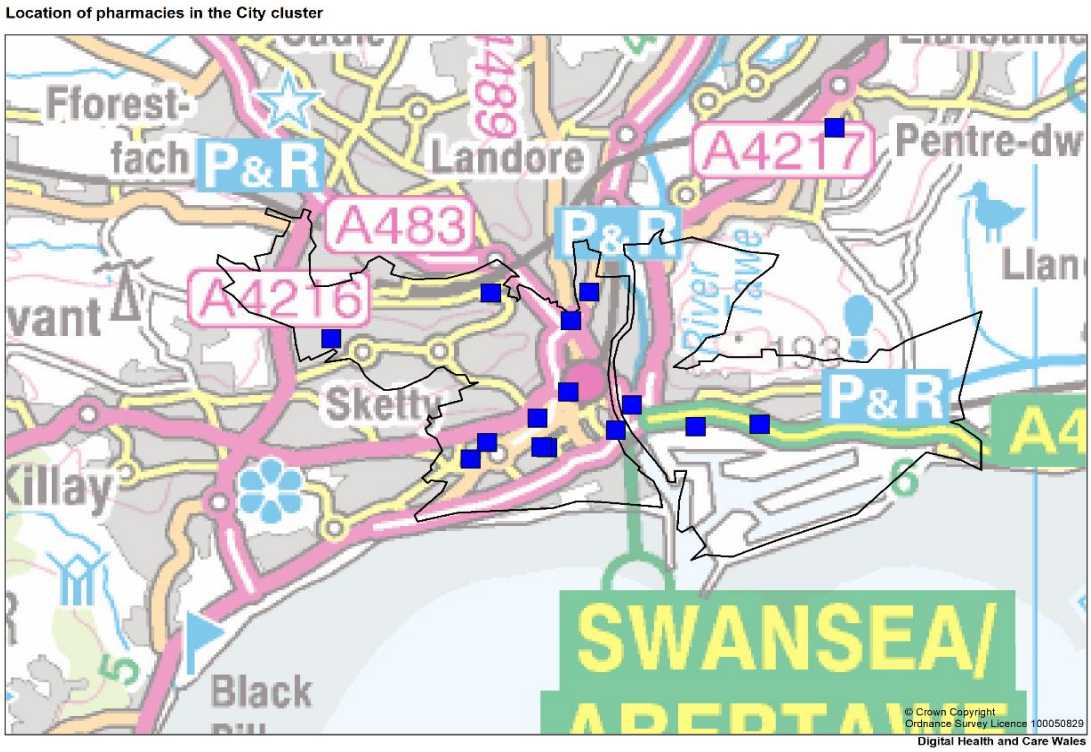

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.
Mae 15 fferyllfa yn Ardal Iechyd y Ddinas:

- Mae 2 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- Mae 1 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Sadwrn.
- Mae 1 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener, a bore dydd Sadwrn.
- Mae 11 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener.

O ran agor yn hwyr:

- Mae 11 fferyllfa ar agor tan 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos.
- Mae 1 fferyllfa ar agor tan 10.00pm.

Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Fel y gwelir ar Fap 9.2.2, mae'r 15 fferyllfa wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf. Mae sawl fferyllfa wedi'u lleoli o fewn canol dinas Abertawe, gan mai dyna ble mae'r dwysedd poblogaeth uchaf.

Map 9.2.2 - Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal Iechyd y Ddinas 2019/20

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Iechyd y Ddinas yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu
Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

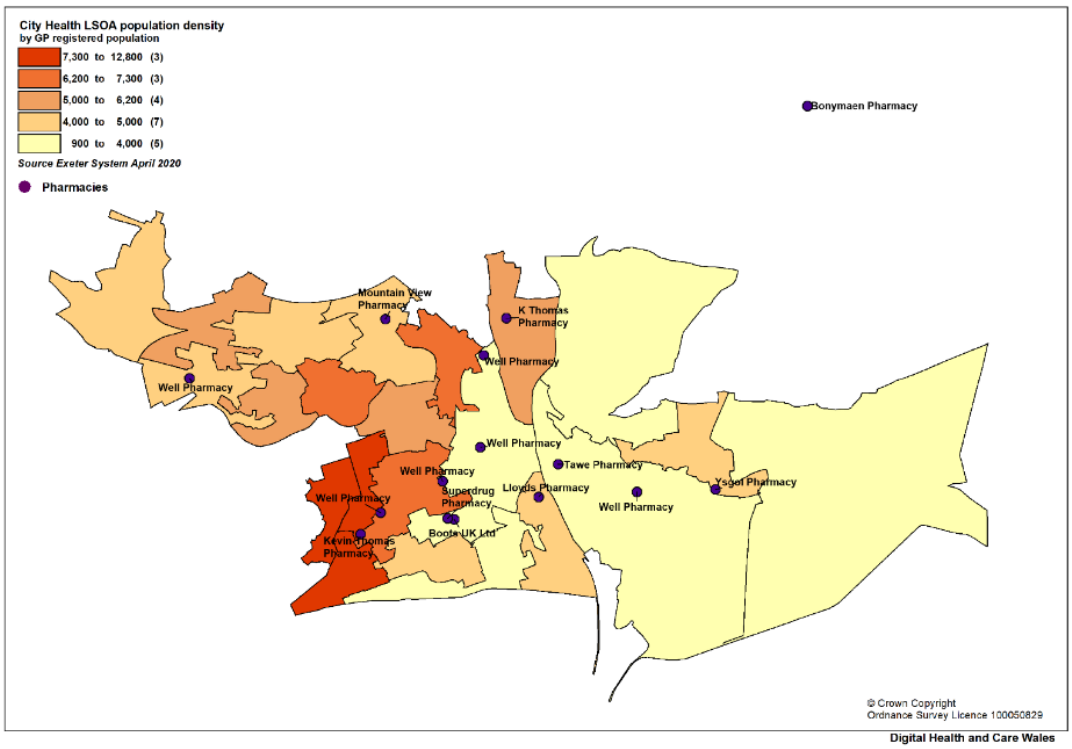

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae map 9.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal Iechyd y Ddinas yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 9.2.3 – Amseroedd gyrru o fferyllfeydd/Safleoedd dosbarthu yn ardal Iechyd y Ddinas

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Iechyd y Ddinas

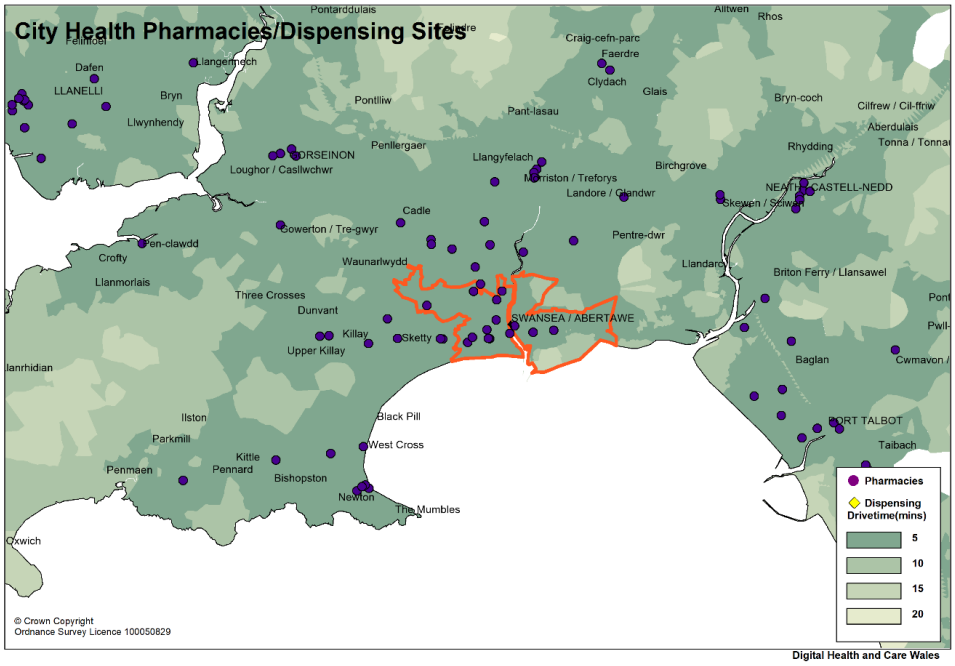

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Abertawe, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.

Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 15 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 127 DMR o fwyafrif posibl o 2,100.

Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 15 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 3,326 MUR o fwyafrif posibl o 6,000.

Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,109 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 4 a 175 o ymgynghoriadau ar draws y 15 fferyllfa.

Mae 14 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,014 o gleifion.

Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,499 o gleifion.

Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 914 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.

Rhestrir 10 fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 8 pecyn Wrth Gefn.

Mae 14 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 170 o gleifion, triniwyd 120 o gleifion, a rhoddodd 79 o gleifion y gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 26, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 1.

Yn 2019/20, roedd 2 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Roedd 2 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THNS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 16 o gleifion.
Roedd 2 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Profi am Feirysau a Gludir drwy'r Gwaed (BBV). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 63 o gleifion.

Mae 8 meddygfa o fewn ardal Iechyd y Ddinas sy'n gweithredu ar 13 o safleoedd:

Meddygfa	Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)	Pellter i'r Fferyllfa Agosaf
Canolfan Iechyd Brunswick	Ffordd St Helens Abertawe (P)	O fewn ¼ Milltir
Meddygfa Hafod	Hafod (C)	O fewn ¼ Milltir
Partneriaeth Feddygol Abertawe	Ffordd St Helens Abertawe (P)	O fewn ¼ Milltir
Meddygfa'r Stryd Fawr	Stryd Fawr Abertawe (C)	O fewn ¼ Milltir
Canolfan Feddygol Greenhill	Dyfaty Abertawe(P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Clâs	Clâs(C)	O fewn ¼ Milltir
Meddygfa Ffordd y Brenin	Canolfan Abertawe (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Iechyd Mountain view	Mayhill (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Ffordd Nicholl	Abertawe (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol SA1	Abertawe SA1 (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Dewi Sant	Winsh-wen (C)	O fewn ¼ Milltir
Canolfan Feddygol Glannau'r Harbwr	Swansea SA1 (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Dewi Sant	Winsh-wen (C)	O fewn ¼ Milltir

9.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal

Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 2% o bresgripsiynau a ragnodwyd yn Abertawe eu dosbarthu y tu allan i'r Sir. O'r rheini, cafodd 0.3% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 0.7% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru, a chafodd 0.8% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.
Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

9.4 Gwasanaethau eraill y GIG

Gall cleifion sy'n byw yn ardal Iechyd y Ddinas gael mynediad i Uned Mân Anafiadau Ysbyty Castell-nedd Port Talbot, a byddai angen i'r rhai sydd angen gwasanaethau Achosion a Damweiniau Brys neu Driniaeth Tu Allan i Oriau gael mynediad iddynt yn Ysbyty Treforys. Mae Carchar Ei Mawrhydi, Abertawe, hefyd wedi'i leoli yn Ardal Iechyd y Ddinas.

9.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 9.2 ac 9.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 462 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Abertawe.

9.6 Bylchau yn y ddarpariaeth

Gwnaeth pob un o'r 15 fferyllfa yn ardal y Bae ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr.

- Nododd 15 fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.

Mae'r prif gynnydd yn y galw am wasanaethau hanfodol a gwasanaethau ychwanegol yn debygol o fod yn ardal SA1 yn Ardal Iechyd y Ddinas, sydd â'r datblygiad tai arfaethedig mwyaf sylweddol y disgwylir iddo gael ei gadarnhau yn ystod cyfnod yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn. Mae pob fferyllfa yn yr ardaloedd hyn wedi cadarnhau y byddent yn gallu cwrdd â chynnydd yn y galw.

Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

❖ **Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl**

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Ardal Iechyd y Ddinas yn 2.95 i bob 10,000 o bobl, sydd yn sylweddol uwch na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.

Mae'r ardal wedi'i gwasanaethu'n dda o ran faint o fferyllfeydd sydd yno ar gyfer gwasanaethau fferyllol hanfodol, ac ni nodir unrhyw anghenion ychwanegol ar sail y ddarpariaeth gyfredol.

❖ **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol**

[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am-5.30pm]

- Mae 13 fferyllfa ar agor gydag oriau gweithio arferol.
- O'r gweddill, mae 1 fferyllfa ar agor am fore Mercher yn unig.
- Mae 1 fferyllfa yn cau am 4.00pm ddydd Mercher. Mae'r ddwy ohonynt ar agor gydag oriau gweithio arferol am weddill yr wythnos.

I gloi, mae mynediad da i fferyllfeydd o fewn oriau gweithio arferol yn Ardal Iechyd y Ddinas.

❖ **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**

[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

Mae 11 fferyllfa ar agor ar ôl 5.30pm ddydd Llun i ddydd Gwener.

- Mae 10 fferyllfa ar agor tan 6.00pm.
- Mae 1 fferyllfa ar agor tan 10.00pm.

Mae mynediad da i fferyllfeydd y tu allan i oriau gweithio arferol yn Ardal Iechyd y Ddinas.

❖ **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau**

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:

- 2 fferyllfa ar agor ddydd Sul. Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 10.00am a 4.00pm. Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 10.30am i 4.30pm.
- Mae 4 fferyllfa ar agor naill ai am hanner diwrnod neu am ddiwrnod llawn ddydd Sadwrn. Mae 1 fferyllfa ar agor yn y bore yn unig. Mae 3 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn. Mae 1 o'r fferyllfeydd hyn ar agor tan 10.00pm ddydd Sadwrn.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferylfla Boots Ltd Oriel Santes Fair Canolfan Siopa'r Cwadrant	Ar agor am ddydd llawn	Ar agor 10.30am i 4.30pm
Fferyllfa Lloyds, Sainsbury's Parêd y Cei	Ar agor am ddydd llawn tan 10.00pm	Ar agor 10.00am i 4.00pm
Fferyllfa Superdrug, Canolfan Siopa'r Cwadrant	Ar agor am ddydd llawn	Ar gau
Fferyllfa K Thomas, Bonymaen	Ar agor am hanner dydd	Ar gau

Mae lleoliad fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o ddim mwy nag 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd ar gyfer mynediad yn Adran 5.1.1 o uchafswm amser teithio o 20 munud. Er nad oes gan bob person fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i rai preswylwyr. Gan nodi oriau agor y fferyllfeydd presennol, deuir i'r casgliad eu bod yn ddigonol i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yn yr ardal ar benwythnosau.

❖ **Argaeledd gwasanaethau uwch**

Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae pob un o'r 15 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR.

Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

❖ Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae 15 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae 15 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae 15 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 14 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 15 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 14 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 15 fferyllfa yn yr ardal.

❖ Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd

Mae gan bob un o'r 8 meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	6
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	7

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

Ardal Cwmtawe

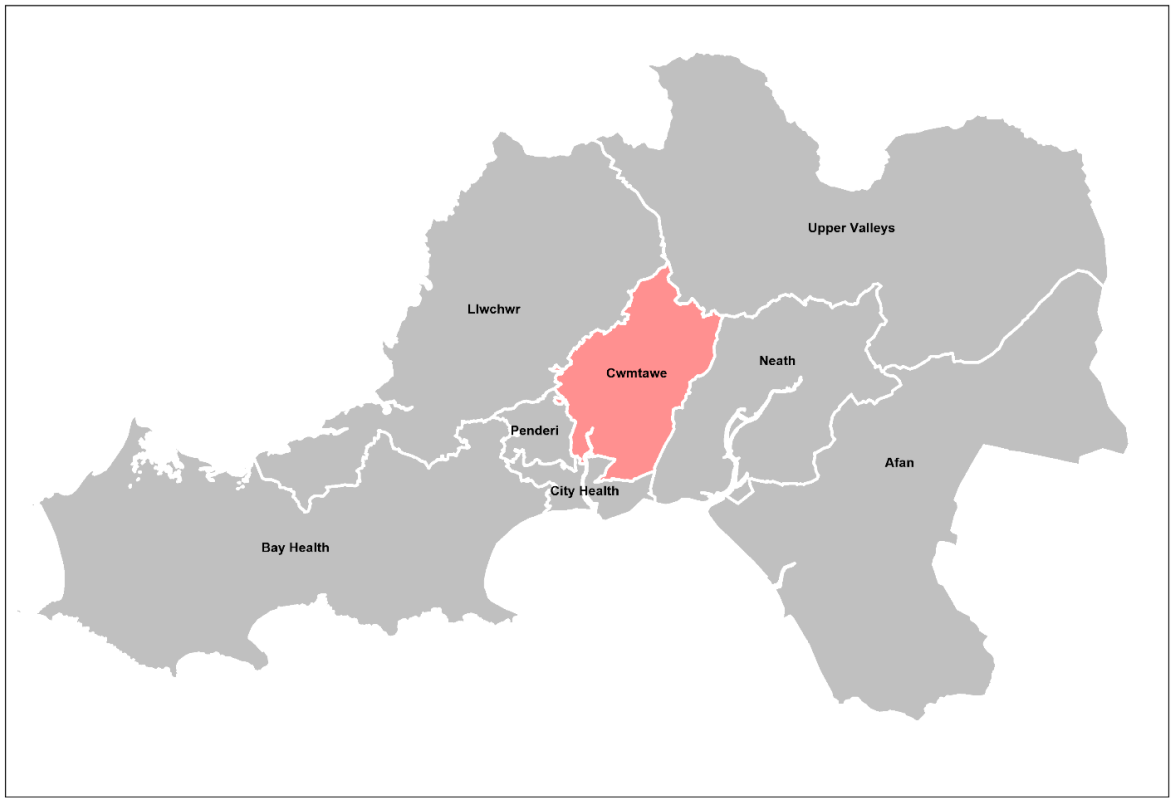

10.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae Clwstwr Cwmtawe yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 42,067 (01.04.2021), a hon yw'r drydedd ardal leiaf yn ôl poblogaeth yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 5 clwstwr yn Sir Abertawe.

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 17 ohonynt yn Abertawe, a cheir 9 ohonynt yng Nghlwstwr Cwmtawe.
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/mallc2019)

- Mae'r clwstwr hwn yn cynnwys 36 ACEHI.
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Yn ddaearyddol, mae'r Clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Bonymaen, Clydach, Glandŵr (yn rhannol), Llangyfelach (yn rhannol), Llansamlet, Treforys, Mynyddbach (yn rhannol).
  (Ffynhonnell – IMTP Cwmtawe)

- Byddai taith o Fynyddbach i Fonymaen, wrth deithio ar heol, yn cymryd 14 munud ac yn cwmpasu pellter o 4.5 milltir.
  (Ffynhonnell – Google Maps)

- Mae gan Glwstwr Cwmtawe 1 ysbyty; Ysbyty Treforys.

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yn Abertawe, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 6.94% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr Cwmtawe o 58,489 (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 61,548.

- Mae gan Glwstwr Cwmtawe tua 10,940 o bobl dros 65 oed a throsodd (18.7%), sydd yn llai na chyfartaledd Cymru o 21%.
  (Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
  (*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
  Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan yr ardal clwstwr 3 Meddygfa (ac mae 2 ohonynt yn gweithredu fel practisau cangen).

- Mae gan yr ardal 12 fferyllfa gymunedol.
  (Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020-2023)

- Mae 7 practis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 5 practis optometrig.
  (Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020-2023)

- Mae;
  - 4 Cartref Gofal wedi'u Cofrestru mewn mwy nag un Lleoliad
  - 0 Cartref Gofal Dementia
  - 2 Gartref Gofal Preswyl
  - 0 Cartref Awdurdod Lleol

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 11.4% o bobl 3 oed a hŷn yn Abertawe yn gallu siarad Cymraeg.

- Mae 1 fferyllfa yng Nghlwstwr Cwmtawe lle nodir ieithoedd eraill a siaredir yn ogystal â Chymraeg a Saesneg, gan gynnwys Pwnjabeg ac Wrdw.

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Abertawe (2010-2025), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 1,465 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr Cwmtawe yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen:

Enw'r Safle	Cyfanswm yr Unedau a Amcangyfrifir	Statws Cynllunio	Nifer o gartrefi y mae disgwyl iddynt gael eu hadeiladu erbyn 2025
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) a Arweinir gan Breswylwyr			
Gogledd Ffordd Clasemont Treforys	600	Cyn-ymgais.	490
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) â Defnydd Cymysg			
Gogledd-orllewin o'r M4 C46 Llangyfelach	800	Cyflwynwyd cais am amlinelliad y cynllunio gan Lywodraeth Cymru ym mis Gorffennaf 2018. Mae LIC ar hyn o bryd yn adolygu'r prif gynllun arfaethedig.	565
Bro Abertawe	450	Ni nodir unrhyw geisiadau am gynllunio.	410

Nid yw'r datblygiadau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
(Ffynhonnell – e-bost gan y tîm Gofal Sylfaenol)

Byddai'r datblygiad o hyd at 1850 o dai i'r gogledd o Abertawe yn cael ei wasanaethau gan y 10 fferyllfa sydd wedi'u lleoli yng Nghlwstwr Cwmtawe, y mae pob un ohonynt wedi nodi bod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli galw mewn cynnydd.

10.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal
Mae 10 fferyllfa yn ardal Cwmtawe. Mae 5 ohonynt yn Nhreforys (gweler Map 10.2.1 – mae'r fferyllfeydd wedi'u hamlygu'n las) ac yn cael eu gweithredu gan 5 contractwr gwahanol.
Mae 2.35 fferyllfa i bob 10,000 o bobl yn yr ardal. Mae hyn ychydig yn llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe, sef 2.38.

Map 10.2.1 - Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu yn ardal Cwmtawe

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr Cwmtawe

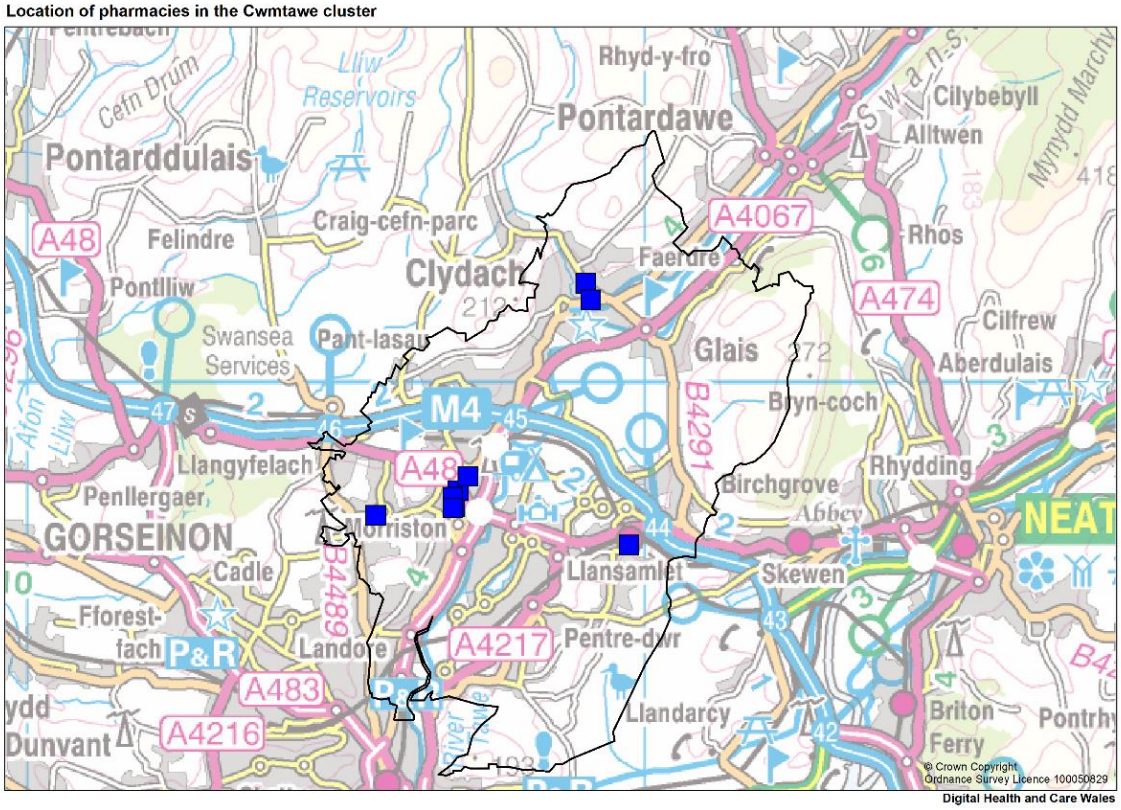

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.

Mae 10 fferyllfa yn ardal Cwmtawe.

- Nid oes yr un o'r fferyllfeydd ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- Mae 1 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Sadwrn.
- Mae 6 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener a bore dydd Sadwrn.
- Mae 3 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener.

O ran agor yn hwyr, mae 6 fferyllfa sydd ar agor ar ôl 5.30pm ar ddyddiau'r wythnos. Hefyd, mae mynediad i fferyllfa mewn ardal gyfagos, sef ardal Penderi, tan 10.30pm, 7 niwrnod yr wythnos o fewn yr amser gyrru o 20 munud.

- Mae 6 fferyllfa ar agor am 9.00am.
- Mae 4 fferyllfa ar agor am 8.30am.

Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Fel y gwelir ar Fap 10.2.2, mae'r 10 fferyllfa wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf. Mae sawl fferyllfa yn Nhreforys a Chlydach gan mai dyna ble mae'r dwysedd poblogaeth uchaf.

Map 10.2.2 - Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal Cwmtawe

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Cwmtawe yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu
Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

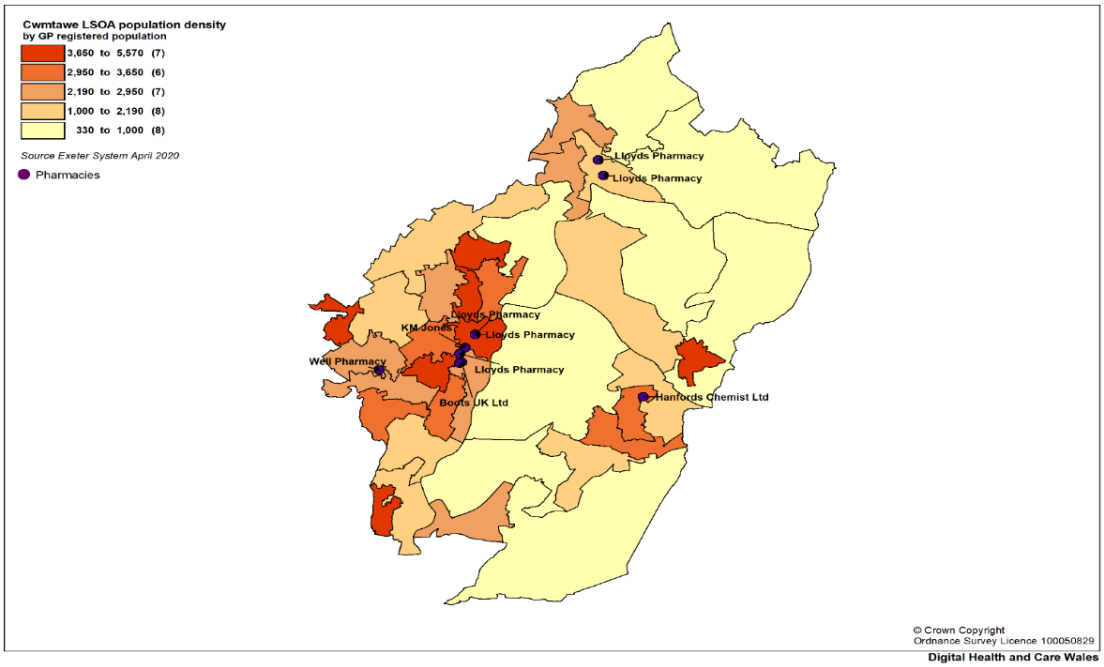

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae map 10.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal Cwmtawe yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 10.2.3 – Amseroedd gyrru o fferyllfeydd/Safleoedd dosbarthu yn ardal Cwmtawe

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Cwmtawe

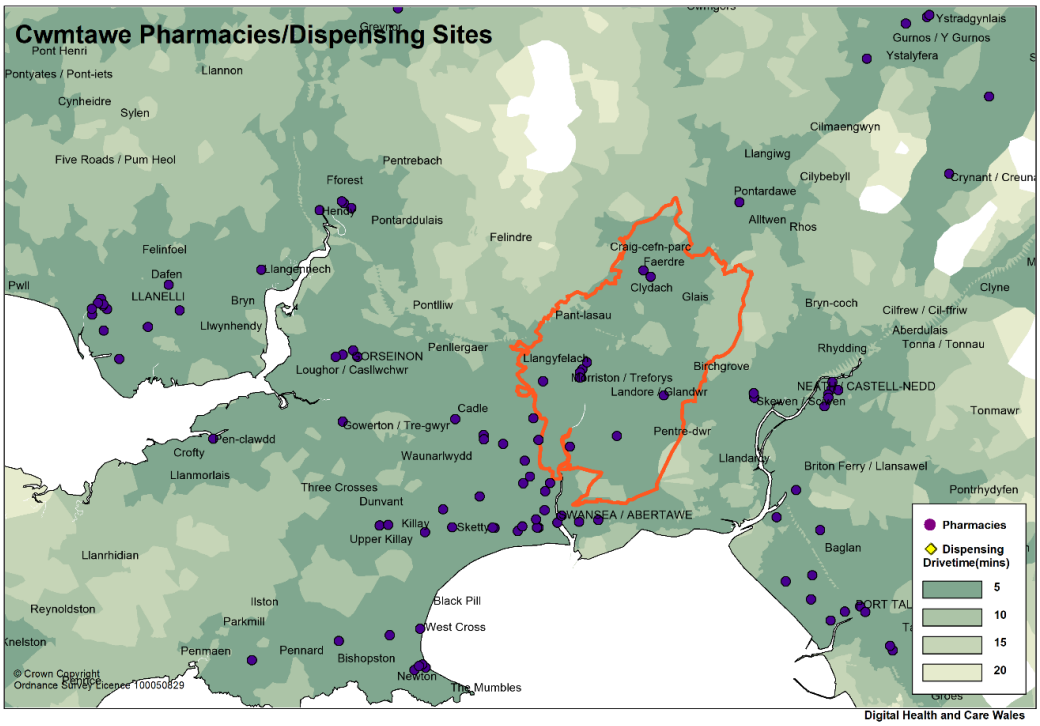

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Abertawe, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 10 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 80 DMR o fwyafrif posibl o 1,400.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 10 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 3,045 MUR o fwyafrif posibl o 4,000.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,112 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 2 a 240 o ymgynghoriadau ar draws y 10 fferyllfa.

Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 197 o gleifion.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 241 o gleifion.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 689 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.

Rhestrir 5 fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 3 pecyn Wrth Gefn.

Mae 8 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 126 o gleifion, triniwyd 89 o gleifion, a rhoddodd 51 o gleifion y

gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 12, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 3.
Yn 2019/20, roedd 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.

Mae 3 meddygfa o fewn **ardal Cwmtawe** sy'n gweithredu ar 5 safle:

Meddygfa	Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)	Pellter i'r Fferyllfa Agosaf
Grŵp Meddygol Cwmtawe	Clydach (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Sway Road	Treforys (C)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa New Cross	Treforys (C)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Strawberry Place	Treforys (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Llansamlet	Llansamlet (P)	Fferyllfa - Gerllaw

10.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i ardal y Sir
Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 2% o bresgripsiynau a ragnodwyd yn Abertawe eu dosbarthu y tu allan i'r Sir. O'r rheini, cafodd 0.3% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 0.7% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru, a chafodd 0.8% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.
Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

10.4 Gwasanaethau eraill y GIG
Mae Canolfan Driniaeth Tu Allan i Oriau wedi'i lleoli yn Ysbyty Treforys, Abertawe, a all gael ei chyrchu gan gleifion sy'n byw yn ardaloedd Abertawe. Hefyd, mae Adran Damweiniau ac Achosion Brys yn Ysbyty Treforys sydd wedi'i lleoli yn Ardal Cwmtawe. Mae'r Adran Damweiniau ac Achosion Brys yn Ysbyty Treforys yn gwasanaethu poblogaeth gyfan Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe. Nid oes Uned Mân Anafiadau o fewn Ardal Cwtawe. Gallai cleifion Ardal Cwmtawe gael mynediad i Uned Mân Anafiadau Ysbyty Castell-nedd Port Talbot.

10.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 10.2 ac 10.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 462 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Abertawe.

10.6 Bylchau yn y ddarpariaeth

Gwnaeth pob un o'r 10 fferyllfa yn ardal Cwmtawe gadarnhau drwy'r Holiadur ar gyfer Contractwyr fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.
Mae'r prif gynnydd yn y galw am wasanaethau hanfodol a gwasanaethau ychwanegol yn debygol o fod yn Nhreforys, Llangyfelach a Bro Abertawe, er enghraifft, sydd â'r datblygiad tai arfaethedig mwyaf sylweddol y disgwylir iddo gael ei gadarnhau yn ystod cyfnod yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn.
Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 10 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu a throsglwyddo presgripsiynau am ddim. Bydd 7 fferyllfa yn trosglwyddo i unrhyw glaf. Bydd 3 fferyllfa yn trosglwyddo i gleifion ar restr ddethol o feini prawf penodol. Gallai'r rhai nad ydynt yn gallu cyrchu fferyllfa gael eu meddyginiaethau wedi'u trosglwyddo iddynt gan fferyllfa yn yr ardal.
Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

- **Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl**

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol (sef fferyllfeydd cymunedol) o fewn ardal Cwmtawe yn 2.35 i bob 10,000 o bobl yn yr ardal, sydd ychydig yn llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38
Gwasanaethir yr ardal yn ddigonol o ran gwasanaethau fferyllol hanfodol. Efallai y bydd angen ystyried gwasanaethau fferyllol hanfodol ychwanegol yn yr ardal hon pe bai newidiadau sylweddol yn yr ardal a fyddai'n effeithio ar naill ai'r boblogaeth neu pe bai gostyngiad pellach yn nifer y fferyllfeydd.

❖ **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol**
[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am – 5.30pm]

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn ardal Cwmtawe ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener, 9.00am i 5.30pm.

I gloi, mae mynediad da i fferyllfeydd yn ystod oriau gweithio arferol yn ardal Cwmtawe.

❖ **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**
[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

O ran agor yn hwyr, mae:
6 fferyllfa ar agor tan 6.00pm.
Nid oes unrhyw fferyllfa ar agor ar ôl 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos.
Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Mae mynediad i fferyllfeydd tan 10.30pm yn ardal Penderi.

Mae ardal Penderi o fewn 4.6 milltir, ac yn daith 20 munud yn y car, i'r rhai sy'n byw yn ardal Cwmtawe.
Mae mynediad rhesymol i wasanaethau fferyllol y tu allan i oriau gweithio arferol.

❖ **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau**

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:

- 7 fferyllfa ar agor naill ai am hanner diwrnod neu am ddiwrnod llawn ddydd Sadwrn. Mae 6 fferyllfa ar agor am foreau yn unig. Mae 1 fferyllfa ar agor drwy'r dydd ddydd Sadwrn.
- Nid oes yr un fferyllfa ar agor ddydd Sul.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa Boots Ltd Stryd Woodfield, Treforys	Ar agor am ddiwrnod llawn	Ar gau
Fferyllfa Hanfords, Llansamlet	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Lloyds, 50 Sway Road, Treforys	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Lloyds, 67 Sway Road, Treforys	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau

Fferyllfa Lloyds, Heol y Nant, Clydach	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Lloyds, Canolfan Iechyd Clydach	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Lloyds, Strawberry Place, Treforys	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau

Mae lleoliad y fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o hyd at 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd yn adran 5.1.1, sef amser teithio o hyd at 20 munud. Er nad oes gan bawb fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i nifer o breswylwyr.
Gan nodi oriau agor y fferyllfeydd presennol, deuir i'r casgliad eu bod yn ddigonol i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yn yr ardal.

- **Argaeledd gwasanaethau uwch**

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

❖ Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 8 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal.

❖ Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd

Mae gan bob un o'r 5 Meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa – Cyfagos neu Drws Nesaf Iddi	5

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

11. Ardal Llwchwr

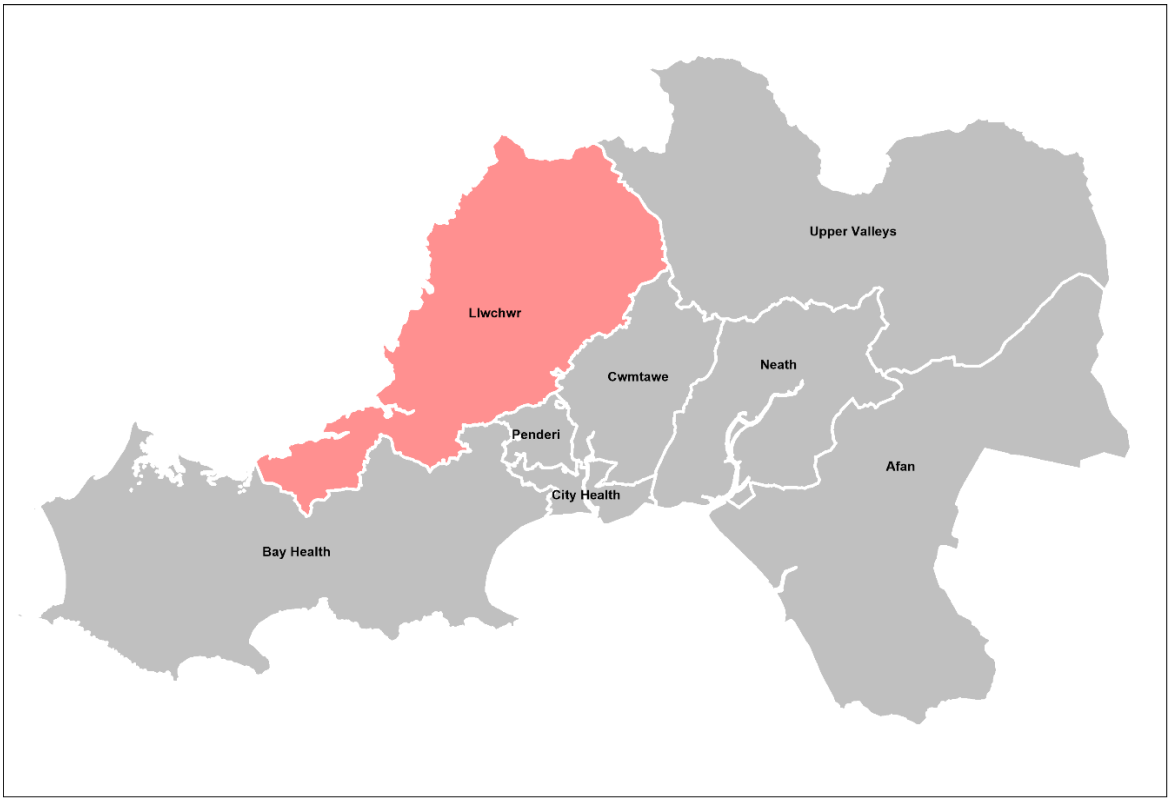

11.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae'r Clwstwr Llwchwr yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 48,153 (01.04.2021) a hwn yw'r pedwerydd clwstwr lleiaf yn ôl poblogaeth gofrestredig yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 5 clwstwr yn sir Abertawe.

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 17 ohonynt yn Abertawe, a cheir 2 ohonynt o fewn Clwstwr Penderi.
  (Ffynhonnell – https://www.abertawe.gov.uk/mallc2019)

- Mae'r ardal yn cynnwys y canolfannau ardal i ogledd-orllewin ac o gwmpas aber Llwchwr neu afon Llwchwr, a gogledd gwledig y sir. Mae'n cynnwys 27 ACEHI.
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Yn ddaearyddol, mae'r clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Y Cocyd (yn rhannol), Gorseinon, Tregŵyr, Pontybrenin, Llangyfelach (yn rhannol), Llwchwr

Isaf, Mawr, Penclawdd, Penllergaer, Penyrheol, Pontarddulais, Llwchwr Uchaf. ((Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Byddai taith o Bontarddulais i Dregŵyr, wrth deithio ar heol, yn cymryd 15 munud ac yn cwmpasu pellter o 5 milltir.
  (Ffynhonnell – Google Maps)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yn Abertawe, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 6.94% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr y Bae o 45,753 (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 48,928.

- Mae gan Glwstwr Llwchwr tua 9,489 o bobl dros 65 oed a throsodd (19.2%), sydd yn llai na chyfartaledd Cymru o 21%.
  (Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
  (*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
  Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan yr ardal clwstwr 4 Meddygfa (ac mae 1 ohonynt yn gweithredu fel practis cangen).

- Mae gan yr ardal 10 fferyllfa gymunedol.
  (Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020 – 2023)

- Mae 7 practis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 4 practis optometrig.
  (Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020 – 2023)

- Mae;
  - 5 Cartref Gofal wedi'u Cofrestru mewn mwy nag un Lleoliad
  - 1 Cartref Gofal Dementia
  - 1 Cartref Gofal Preswyl
  - 3 Chartref Awdurdod Lleol

- Mae 1 ysbyty yng Nghlwstwr Llwchwr; Ysbyty Cymunedol Gorseinon.

- Mae 1 fferyllfa yng Nghlwstwr Llwchwr lle mae gwasanaethau ar gael yn y Gymraeg yn ogystal â'r Saesneg.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 11.4% o bobl 3 oed a hŷn yn Abertawe yn gallu siarad Cymraeg.

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Abertawe (2010-2025), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 1,830 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr Llwchwr yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen:

Enw'r Safle	Cyfanswm yr Unedau a Amcangyfrifir	Statws Cynllunio	Nifer o gartrefi y mae disgwyl iddynt gael eu hadeiladu erbyn 2025
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) a Arweinir gan Breswylwyr			
De Ffordd Glanffrwd, Pontarddulais (Safle A)	720	Cyn-ymgais. i nodwyd unrhyw geisiada cynllunio yn 2019 - 20.	486
Gogledd Garden Village	750	Rhoddwyd caniatâd cynllunio amlinellol ym mis Rhagfyr 2019 i Persimmon, ac mae cais materion neilltuedig manwl yn cael ei ystyried gan yr Awdurdod.	700
De yr A4240, Penllergaer	850	Mae'r Awdurdod yn ystyried cais cynllunio hybrid gan Bellway Homes.	644

Nid yw'r datblygiadau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
O'r 10 fferyllfa yn ardal Penderi, nododd 9 fod ganddynt ddigon o gapasiti yn eu hadeiladau presennol a lefelau staffio i reoli'r cynnydd yn y galw yn eu hardal.
Nododd 1 fferyllfa nad oedd ganddi ddigon o gapasiti yn ei hadeiladau presennol a lefelau staffio ar hyn o bryd, ond mae'r fferyllfa yn ystyried defnyddio adeilad amgen yn lleol er mwyn rheoli'r cynnydd yn y galw.

11.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal
Mae 10 fferyllfa yn ardal Llwchwr (gweler Map 11.2.1 – mae'r fferyllfeydd wedi'u hamlygu'n las) sy'n cael eu gweithredu gan 7 contractwr gwahanol.
Mae 2.08 fferyllfa i bob 10,000 o bobl yn yr ardal, sy'n llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Nid oes meddygfa ddosbarthu yn yr ardal.

Map 11.2.1 – Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu yn ardal Llwchwr

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr Llwchwr

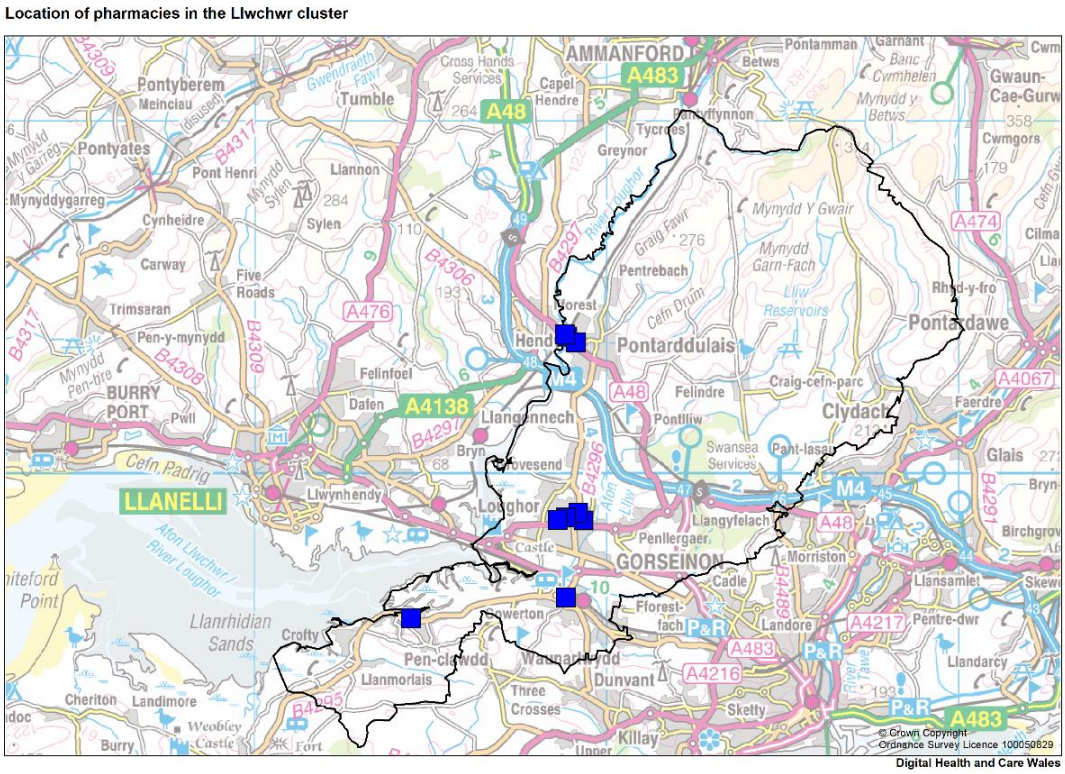

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**

Mae 8 fferyllfa o fewn Ardal Llwchwr ar agor tan 6.00pm ddydd Llun i ddydd Gwener.

- Mae 6 fferyllfa ar agor am 9.00am.
- Mae 4 fferyllfa ar agor am 8.30pm.

Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.
Fel y gwelir ar Fap 11.2.2, mae'r 9 fferyllfa wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf, gyda'r fferyllfa olaf wedi'i lleoli ym Mhenclawdd yn gwasanaethu poblogaeth lai ac yn darparu gwasanaethau fferyllol mewn ardal wledig. Yng Ngorseinon, lle mae dwysedd poblogaeth uchel, mae sawl fferyllfa yno, ac mewn ardaloedd llai mae 1 fferyllfa sydd fel arfer yn gwasanaethu'r boblogaeth honno.

Map 11.2.2 - Lleoliad y fferyllfeydd a'r meddygfeydd dosbarthu o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal Llwchwr

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Llwchwr yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu
Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

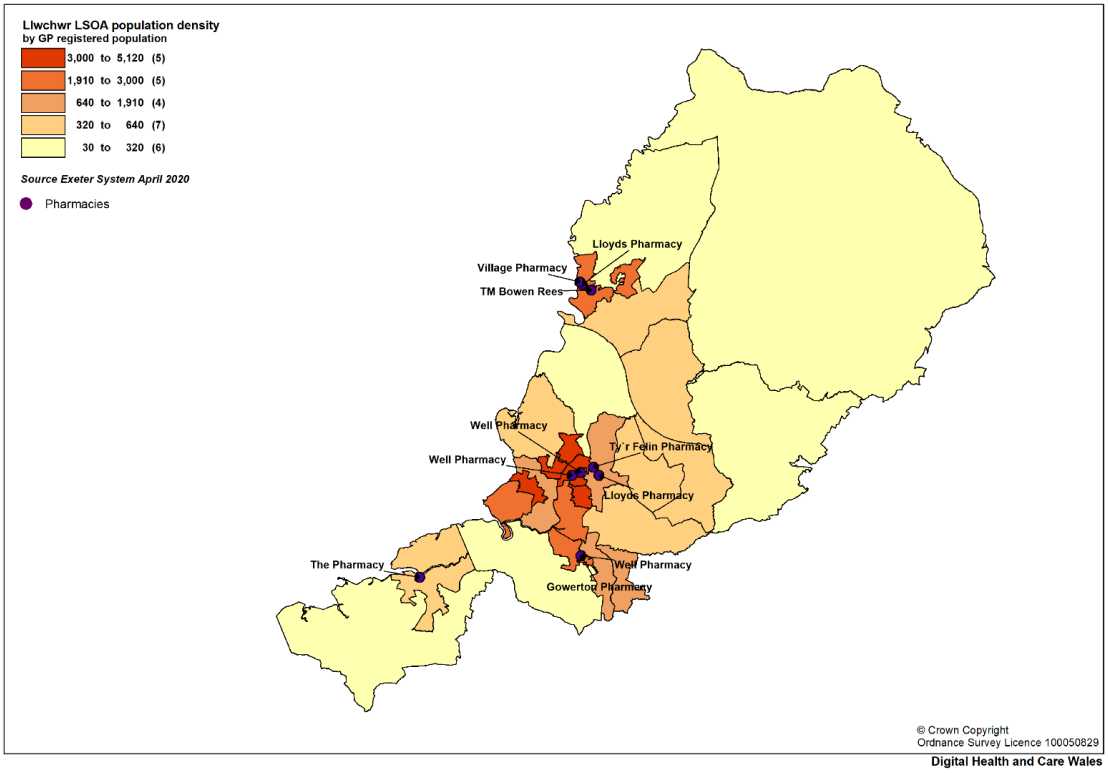

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae map 11.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal Llwchwr yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 11.2.3 – Amseroedd gyrru i fferyllfa yn ardal Llwchwr

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Llwchwr

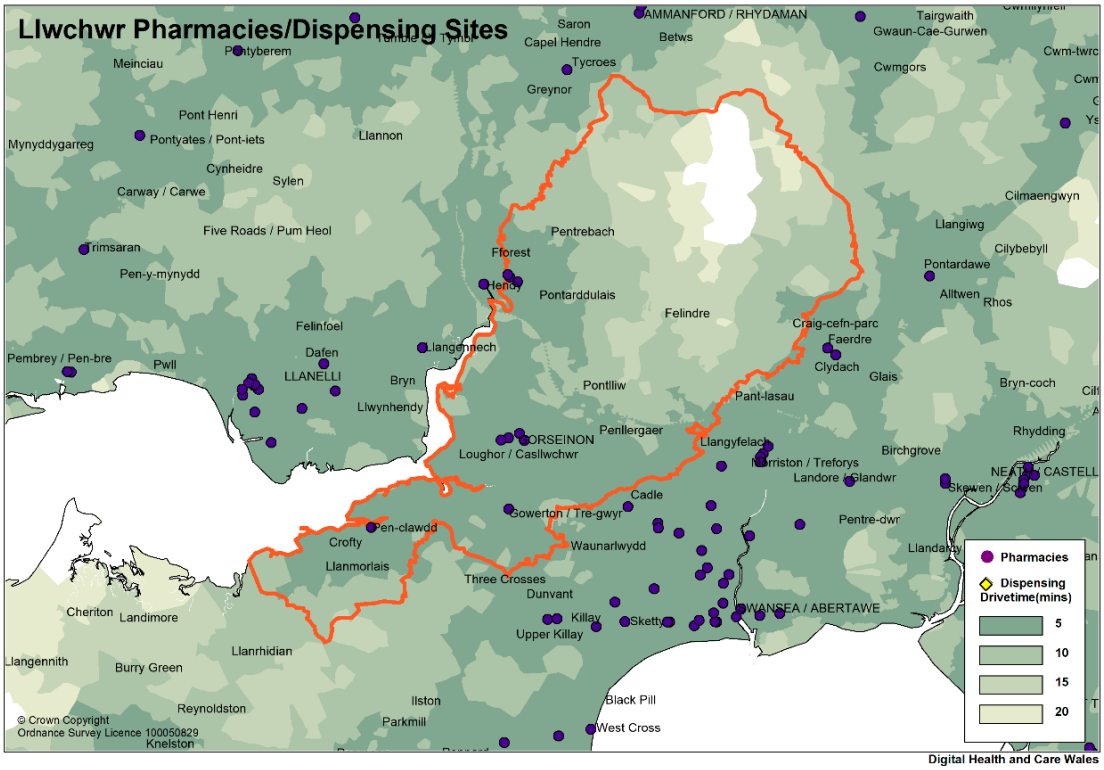

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Abertawe, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 9 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 62 DMR o fwyafrif posibl o 1,260.

Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 9 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 1,728 MUR o fwyafrif posibl o 3,600.

Mae pob un o'r 16 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,242 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 4 a 221 o ymgynghoriadau ar draws y 9 fferyllfa.

Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 365 o gleifion.

Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 229 o gleifion.

Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 981 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.

Rhestrir 9 fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 9 pecyn Wrth Gefn.

Mae 9 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 148 o gleifion, triniwyd 107 o gleifion, a rhoddodd 62 o gleifion y

gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 20, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 4.
Yn 2019/20, roedd 3 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Mae 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth profi am Feirysau a Gludir drwy'r Gwaed (BBV). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 6 chlaf.
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn dosbarthu pob math o offer.

Mae 4 meddygfa o fewn **ardal Llwchwr** sy'n gweithredu ar 6 safle:

Meddygfa	Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)	Pellter i'r Fferyllfa Agosaf
Estuary Group Practice	Gowerton (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Iechyd Penclawdd	Penclawdd (C)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Meddygfa Penbryn	Gorseinon (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Ffordd y Frenhines	Gorseinon (P)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Meddygfa Tal y Bont	Pontarddulais (P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Tyr Felin	Gorseinon (P)	Fferyllfa - Gerllaw

11.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i'r Sir

Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 2% o bresgripsiynau a ragnodwyd yn Abertawe eu dosbarthu y tu allan i'r Sir. O'r rheini, cafodd 0.3% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 0.7% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru, a chafodd 0.8% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.
Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

11.4 Gwasanaethau eraill y GIG

Mae Ysbyty Gorseinon wedi'i leoli yn Ardal Llwchwr, sy'n cynnig asesiadau a chynlluniau adfer i'r henoed. Nid oes gwasanaethau GIG allweddol eraill wedi'u lleoli yn Ardal Llwchwr. Fodd bynnag, gallai cleifion gyrchu'r Uned Mân Anafiadau yn Ysbyty Castell-nedd Port Talbot a'r Ganolfan Triniaeth Tu Allan i Oriau a'r Uned Damweiniau ac Achosion Brys yn Ysbyty Treforys, Abertawe, pe bai angen.

11.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 11.2 ac 11.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 462 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Abertawe.

11.6 Bylchau yn y ddarpariaeth

Gwnaeth pob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr.

- Nododd 9 fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.
- Nododd 1 fferyllfa ei bod yn adolygu ei hadeiladau a'i lefelau staffio i reoli'r cynnydd yn y galw.

Mae'r prif gynnydd yn y galw am wasanaethau hanfodol a gwasanaethau ychwanegol yn debygol o ddod o Orseinon, Pontarddulais a Phenllergaer, sydd â'r datblygiadau tai sylweddol wedi'u cynllunio mwyaf y mae disgwyl iddynt ddod i rym yn ystod cyfnod yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn.
Gall y datblygiadau hyn gael effaith ar anghenion fferyllol yr ardal.
Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 10 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu presgripsiynau am ddin. Gwnaeth 7 gadarnhau eu bod nhw'n cynnig gwasanaeth trosglwyddo presgripsiynau am ddim. Gwnaeth 2 gadarnhau eu bod nhw'n cynnig gwasanaeth trosglwyddo presgripsiynau am ddim o restr ddethol o feini prawf penodol. Ni roddodd 1 fferyllfa ymateb i'r cwestiwn hwn.
Gallai'r rhai nad ydynt yn gallu teithio i fferyllfa gael eu meddyginiaethau wedi'u trosglwyddo gan fferyllfa o fewn yr ardal.
Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

- **Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl**

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol yn Ardal Llwchwr yn 2.08 i bob 10,000 o bobl, sy'n llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Gwasanaethir yr ardal yn ddigonol o ran gwasanaethau fferyllol hanfodol. Efallai y bydd angen ystyried gwasanaethau fferyllol hanfodol ychwanegol yn yr ardal hon pe bai newidiadau sylweddol yn yr ardal a fyddai'n effeithio ar naill ai'r boblogaeth neu pe bai gostyngiad pellach yn nifer y fferyllfeydd.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol**

[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am-5.30pm]

Mae 10 fferyllfa yn ardal Llwchwr ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener 9.00am i 5.30pm.
Mae mynediad da i fferyllfeydd yn ystod oriau gweithio arferol yn ardal Llwchwr.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**

[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

O ran agor yn hwyr, mae:

- 8 fferyllfa ar agor tan 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos.

Mae fferyllfeydd ar agor ar ôl 6.00pm yn Ardal Penderi.
Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.
Mae mynediad da i fferyllfeydd y tu allan i oriau gweithio arferol yn ardal Llwchwr.

❖ Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:

- 6 fferyllfa ar agor ar ddydd Sadwrn am naill ai hanner diwrnod neu ddiwrnod llawn.
- 5 fferyllfa ar agor foreau yn unig. Mae 1 fferyllfa ar agor drwy'r dydd ddydd Sul.
- 1 fferyllfa ar agor ddydd Sul fel rhan o rota ddydd Sul wythnosol rhwng 11.00am a 1.00pm.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa Lloyds Gorseinon	Ar agor am ddydd llawn	Ar gau
Fferyllfa Lloyds Pontarddulais	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
T Bowen Rees t/a Medihub Pharmacy, Pontardulais	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Tyr Felin Gorseinon	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Village Pontardulais	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Tregŵyr	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Penclawdd	Ar gau	Oriau rota yn unig 11.00am -1.00pm

Mae lleoliad y fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o hyd at 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd yn adran 5.1.1, sef amser teithio o hyd at 20 munud. Er nad oes gan bawb fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i nifer o breswylwyr.
Gan nodi oriau agor y fferyllfeydd presennol, deuir i'r casgliad eu bod yn ddigonol i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yn yr ardal.

❖ Argaeledd gwasanaethau uwch

Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR. Yn ystod 2019/20, roedd 9 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 62 DMR o fwyafrif posibl o 1,260.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

❖ Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae 9 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal.

❖ Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd

Mae gan bob un o'r 6 meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	4
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	2

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

12. Ardal Penderi

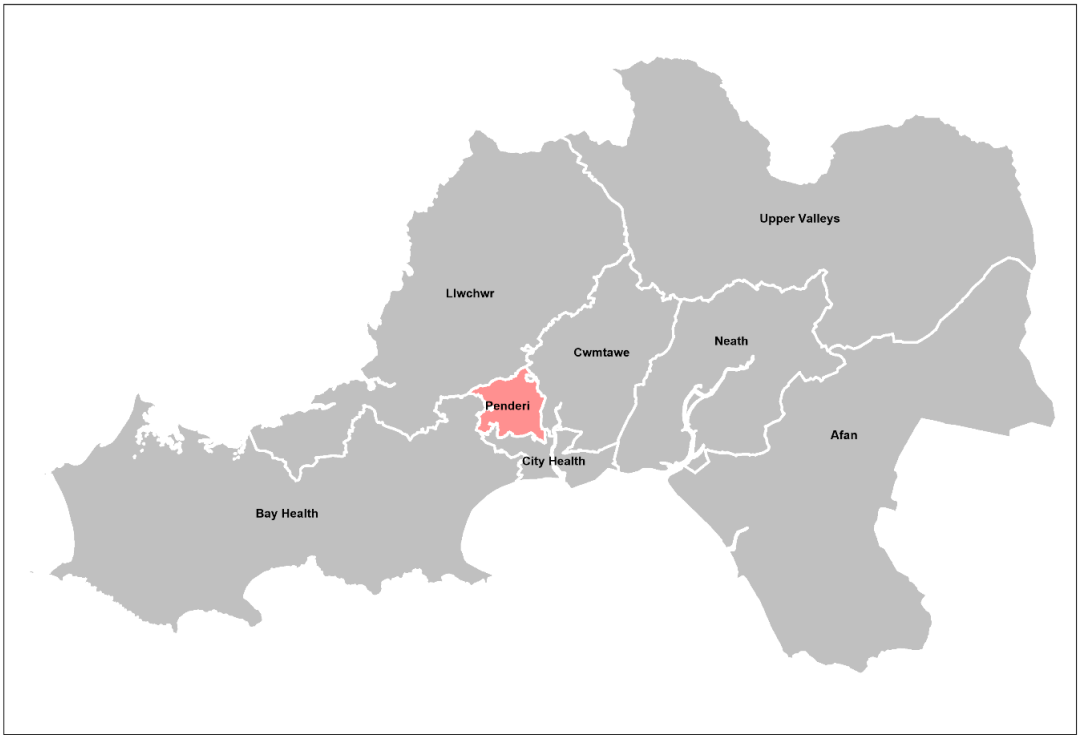

12.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae'r Clwstwr Penderi yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 37,867 (01.04.2021) a dyma'r clwstwr ail leiaf yn ôl poblogaeth gofrestredig yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 5 clwstwr yn sir Abertawe.

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 17 ohonynt yn Abertawe, a cheir 5 ohonynt o fewn Clwstwr Penderi.
  (Ffynhonnell – https://www.abertawe.gov.uk/mallc2019)

- Yn cynnwys 19 ACEHI, mae'r ardal hon yn cynnwys yr ardaloedd trefol i ogledd-orllewin y ddinas ac mae'n gyfagos i bedair o'r pum ardal arall. Mae ganddi'r arwynebedd tir lleiaf o glystyrau Abertawe.
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Mae ardal y Clwstwr yn cynnwys 19 ACEHI a hwn yw'r Rhwydwaith Clwstwr mwyaf difreintiedig yn Abertawe.
  (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Yn ddaearyddol, mae'r Clwstwr yn cwmpasu'r wardiau canlynol: Castell (yn rhannol), Cockett (yn rhannol), Cwmbwrla, Mynyddbach (yn rhannol), Penderi. (Ffynhonnell - https://www.abertawe.gov.uk/proffiliauardaloeddcymunedol)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yn Abertawe, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 6.94% yn y boblogaeth breswyl rhwng 2018 - 2043. Ar sail y boblogaeth yn ardal clwstwr Penderi o 32,534 (Ffynhonnell: Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 34,792.

- Mae gan Glwstwr Penderi tua 5,289 o bobl dros 65 oed a throsodd (16.3%) sydd yn is na chyfartaledd Cymru o 21%.
(Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
(*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth yn ardaloedd bach (2018)),* Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan y clwstwr 6 Meddygfa.

- Mae gan yr ardal 9 fferyllfa gymunedol.
(Ffynhonnell – Clwstwr IMTP 2020-2023)

- Mae 5 practis deintyddol sy'n cynnig triniaeth y GIG, a 3 phractis optometrig.
(Ffynhonnell – Clwstwr IMPT 2020-2023)

- Mae;
    - 1 Cartref Gofal wedi'i Gofrestru mewn mwy nag un Lleoliad
    - 1 Cartref Gofal Dementia
    - 1 Cartref Gofal Preswyl
    - 2 Gartref Awdurdod Lleol

- Nid oes unrhyw fferyllfeydd yng Nghlwstwr Penderi a all gynnig gwasanaethau fferyllol drwy gyfrwng y Gymraeg.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 11.4% o bobl 3 oed a hŷn yn Abertawe yn gallu siarad Cymraeg.

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Abertawe (2010-2025), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 1,804 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr Penderi yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen:

Enw'r Safle	Cyfanswm yr Unedau a Amcangyfrifir	Statws Cynllunio	Nifer o gartrefi y mae disgwyl iddynt gael eu hadeiladu erbyn 2025
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) a Arweinir gan Breswylwyr			
I Orllewin Ffordd Llangyfelach, Penderi	1,950	Amlinellu'r cydsyniad cynllunio a roddwyd i Gartrefi Llanmoor 2019-20, ac ystyrir cais am faterion manwl gan yr Awdurdod.	1,088
Ardaloedd Datblygu Strategol (SDA) â Defnydd Cymysg			
I Ogledd Waunarlwydd / Fforestfach	1,319	Cyn-ymgais.	716

Nid yw'r datblygiadau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
(Ffynhonnell – e-bost gan y tîm Gofal Sylfaenol)
Mae 9 fferyllfa yn ardal Penderi, lle mae'r cynnydd mewn tai wedi'i gynllunio.
O'r 9 fferyllfa yn ardal Penderi, nododd pob un o'r 9 fod ganddynt ddigon o gapasiti yn eu hadeiladau presennol a lefelau staffio i reoli'r cynnydd yn y galw yn eu hardal.

12.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal
Mae 9 fferyllfa yn ardal Penderi (gweler Map 12.2.1 – mae'r fferyllfeydd wedi'u hamlygu'n las) sy'n cael eu gweithredu gan 6 chontractwr gwahanol.
Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Clwstwr Penderi yn 2.09 i bob 10,000 o bobl, sy'n llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Nid oes meddygfa ddosbarthu o fewn yr ardal.

Map 12.2.1 – Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd dosbarthu yn ardal Penderi

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr Penderi

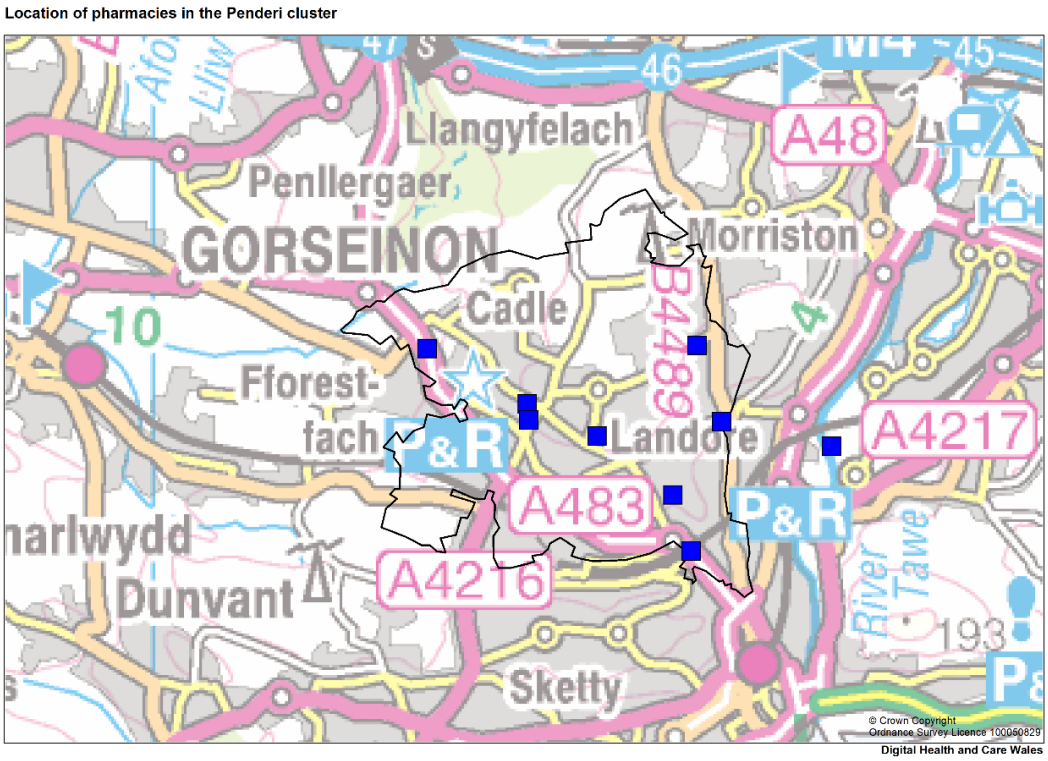

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer pwrpasau'r Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel [dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm].

Mae 9 Fferyllfa yn ardal Penderi.

Mae 9 fferyllfa ar agor rhwng dydd Llun a dydd Gwener, o 9.00am i 5.30pm.

- Mae 2 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- Nid oes unrhyw un o'r fferyllfeydd ar agos am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Sadwrn.
- Mae 3 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener a bore dydd Sadwrn.
- Mae 4 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig.

O ran agor yn hwyr, mae 6 fferyllfa sydd ar agor tan 6.00pm, mae 1 fferyllfa ar agor tan 6.15pm, mae 1 fferyllfa ar agor tan 8.00pm ac mae 1 fferyllfa ar agor tan 10.30pm.

- Mae 5 fferyllfa ar agor am 9.00am. Mae 2 fferyllfa ar agor am 8.30am. Mae 2 fferyllfa ar agor am 8.00am.
- Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Mae mynediad da i fferyllfeydd o fewn oriau gweithio arferol yn ardal Penderi.

Fel y gwelir ar Fap 12.2.2, mae'r 9 fferyllfa wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf. Mewn lleoedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf, mae o leiaf 3 fferyllfa yno i gwrdd ag anghenion y boblogaeth leol.

Map 12.2.2 – Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal Penderi

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Penderi yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu

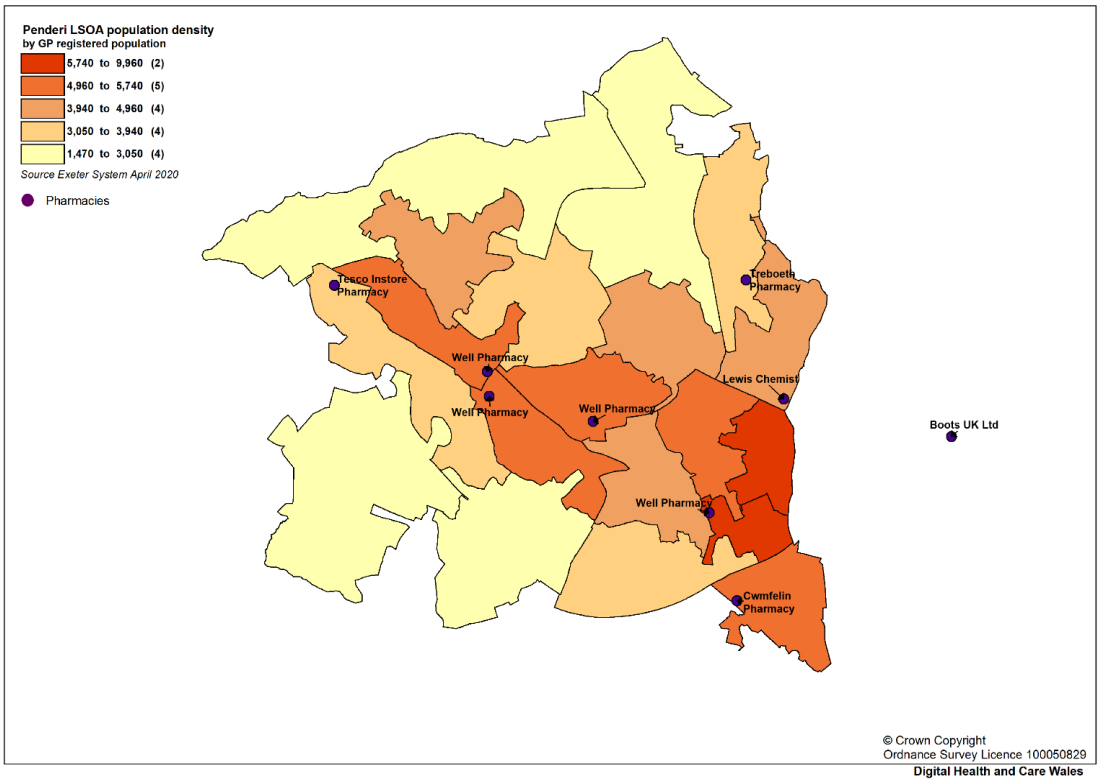

©Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020/ Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae Map 12.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal Penderi yn gallu cael mynedfa i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 12.2.3 – Amseroedd gyrru o fferyllfeydd/Safleoedd dosbarthu yn ardal Penderi

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Penderi

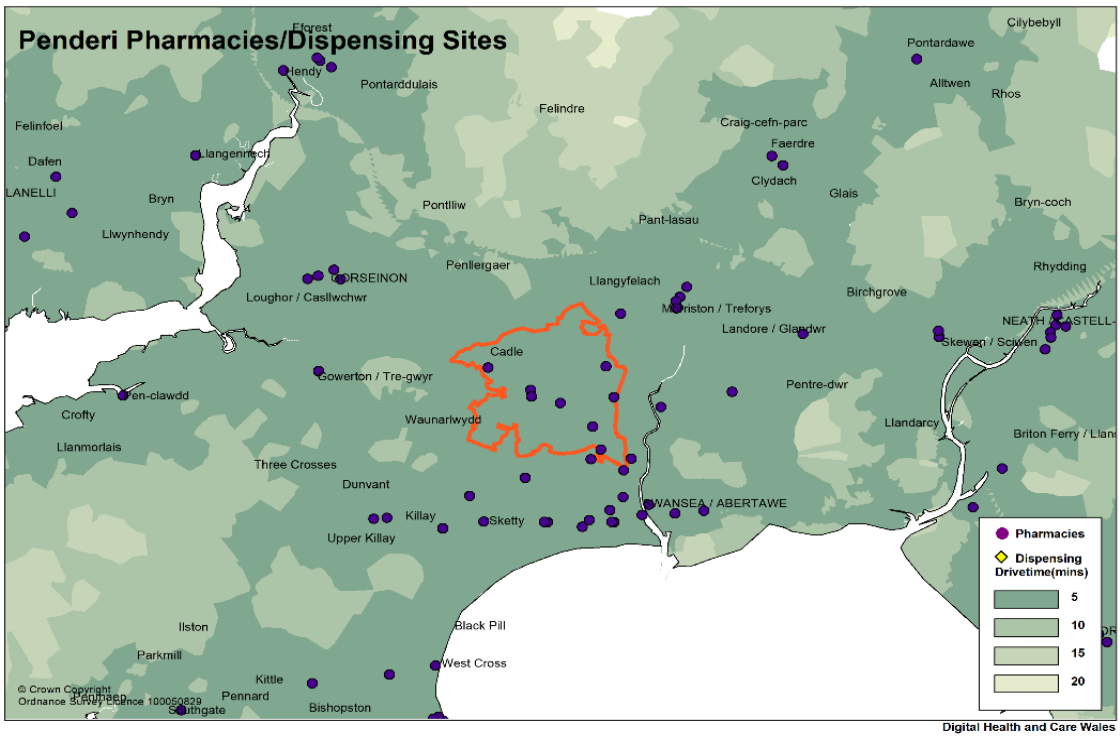

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Abertawe, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.

Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaeth wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 9 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 23 DMR o fwyafrif posibl o 1260.

Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaeth (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 9 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 2,289 MUR o fwyafrif posibl o 3,600.

Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffreding (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 971 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 1 a 170 o ymgynghoriadau ar draws y 9 fferyllfa.

Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 501 o gleifion.

Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1375 o gleifion.

Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 1,092 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.

Mae 7 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 11 pechyn Wrth Gefn.

Mae 7 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 106 o gleifion, triniwyd 72 o gleifion, a rhoddodd 43 o gleifion y

gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 17, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 1.
Yn 2019/20, roedd 3 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Roedd 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth profi am Feirysau a Gludir drwy'r Gwaed (BBV). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 3 chlaf.
Mae 6 meddygfa o fewn **ardal Penderi** sy'n gweithredu ar 6 safle:

Meddygfa	Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)	Pellter i'r Fferyllfa Agosaf
Canolfan Feddygol Brynhyfryd	Brynhyfryd	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol Cheriton	Porthfedd	Fferyllfa o fewn ½ Milltir
Canolfan Feddygol Cwmfelin	Cwmbwrla	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol Fforestfach (Bradley)	Fforestfach	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Trefansel	Trefansel	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir

12.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal

Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 2% o bresgripsiynau a ragnodwyd yn Abertawe eu dosbarthu y tu allan i'r Sir. O'r rheini, cafodd 0.3% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 0.7% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru, a chafodd 0.8% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.
Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

12.4 Gwasanaethau eraill y GIG

Nid oes unrhyw wasanaethau GIG allweddol wedi'u lleoli yn ardal Penderi. Fodd bynnag, gallai cleifion gurchu'r Uned Mân Anafiadau yn Ysbyty Castell-nedd Port Talbot a'r Ganolfan Triniaeth Tu Allan i Oriau a'r Uned Damweiniau ac Achosion Brys yn Ysbyty Treforys, Abertawe, pe bai angen.

12.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 12.2 a 12.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 462 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Abertawe.

12.6 Bylchau yn y ddarpariaeth

Gwnaeth pob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr.
Nododd pob un o'r 9 fferyllfa fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.
Mae'r prif gynnydd yn y galw am wasanaethau hanfodol a gwasanaethau ychwanegol yn debygol o ddod o ardaloedd Llangyfelach a Fforestfach, sydd â'r datblygiadau tai sylweddol wedi'u cynllunio mwyaf, y mae disgwyl iddynt ddod i rym yn ystod cyfnod yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn.
Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 9 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu a throsglwyddo presgripsiynau o feddygfeydd yn lleol am ddim. Mae 5 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth trosglwyddo presgripsiynau i unrhyw glaf am ddim. Mae 4 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth trosglwyddo presgripsiynau i gleifion ar restr ddethol o feini prawf penodol. Gallai'r rhai nad ydynt yn gallu teithio i fferyllfa gael eu meddyginiaethau wedi'u trosglwyddo gan fferyllfa o fewn yr ardal.
Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

- **Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl**

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol yn ardal Penderi yn 2.09 i bob 10,000 o bobl, sydd ychydig yn is na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Gwasanaethir yr ardal yn ddigonol o ran gwasanaethau fferyllol hanfodol. Efallai y bydd angen ystyried gwasanaethau fferyllol hanfodol ychwanegol yn yr ardal hon pe bai newidiadau sylweddol yn yr ardal a fyddai'n effeithio ar naill ai'r boblogaeth neu pe bai gostyngiad pellach yn nifer y fferyllfeydd.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol**
  [Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am – 5.30pm]

Mae 9 fferyllfa yn ardal Penderi ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener, 9.00am i 5.30pm.

Mae mynediad da i fferyllfeydd yn ystod oriau gweithio arferol yn ardal Penderi.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**
  [Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

Mae 9 fferyllfa yn ardal Penderi ar agor ar ôl 5.30pm ar ddyddiau'r wythnos.

- Mae 7 fferyllfa yn ardal Penderi ar agor tan 6.00pm.
- Mae 1 fferyllfa ar agor tan 8.00pm.
- Mae 1 fferyllfa ar agor tan 10.30pm.

Mae mynediad da i fferyllfeydd y tu allan i oriau gweithio arferol yn ardal Penderi.

❖ Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:

- 3 fferyllfa ar agor naill ai am ddiwrnod llawn neu am hanner diwrnod ddydd Sadwrn. Mae 3 fferyllfa ar agor ar foreau yn unig.
- Mae 1 fferyllfa ar agor drwy'r dydd ddydd Sadwrn tan 8.00pm. Mae 1 fferyllfa ar agor drwy'r dydd ddydd Sadwrn tan 10.30pm.
- Mae 2 fferyllfa ar agor ddydd Sul. Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 10.00am a 4.00pm. Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 10.00am a 10.30pm.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa Boots Parc Manwerthu'r Morfa	Ar agor am ddiwrnod llawn	Ar agor am ddiwrnod llawn
Fferyllfa Tesco Fforestfach	Ar agor am ddiwrnod llawn	Ar agor am ddiwrnod llawn
Fferyllfa Treboeth Treboeth	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Well Ffordd Conway	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau
Fferyllfa Well 118 Ffordd Ravenhill	Ar agor am hanner diwrnod	Ar gau

Mae lleoliad y fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o hyd at 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd yn adran 5.1.1, sef amser teithio o hyd at 20 munud.
Er nad oes gan bawb fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i nifer o breswylwyr.
Gan nodi oriau agor y fferyllfeydd presennol, deuir i'r casgliad eu bod yn ddigonol i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yn yr ardal.

❖ Argaeledd gwasanaethau uwch

Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae pob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.

Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

❖ **Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa**

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae 9 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 7 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 9 fferyllfa yn yr ardal.

❖ **Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd**

Mae gan bob un o'r 6 fferyllfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	4
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	1
Fferyllfa o fewn ½ Milltir	1

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

13. Ardal Afan

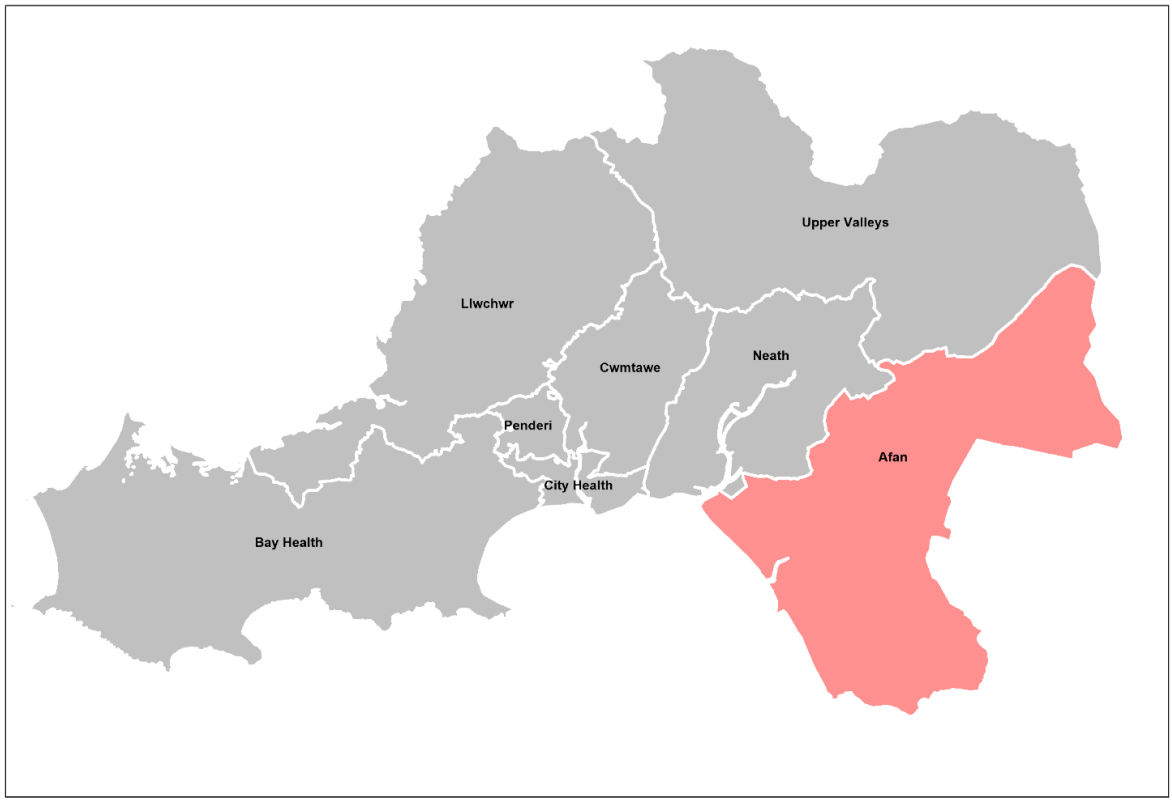

13.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae Clwstwr Afan yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 50,505 (01.04.2021), a hwn yw'r pedwerydd clwstwr mwyaf yn ôl poblogaeth yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 3 chlwstwr yn sir Castell-nedd Port Talbot.

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 14 ohonynt yng Nghastell-nedd Port Talbot, a cheir 12 ohonynt yng Nghlwstwr Afan.
  (Ffynhonnell - https://wimd.gov.wales/geography/la/W06000012?lang=cy#&min=0&max=10&domain=overall)

- Mae 34 ACEHI yn yr ardal hon. Mae 5.8% o boblogaeth y clwstwr yn byw yn Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is sydd wedi'i nodi'n ardal wledig.
  (Ffynhonnell – IMTP 2020 – 2023)

- Yn ddaearyddol, mae'r clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Glyncorrwg, Cymer, Gwynfi, Pelenna, Bryn, Cwmafan, Port Talbot, Taibach, Margam, Baglan, Gorllewin Llansawel, Gorllewin Traethmelyn, Dwyrain Traethmelyn ac Aberafan. (Ffynhonnell – IMTP Afan)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaetheding yng Nghastell-nedd Port Talbot, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 5.91% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr Afan o 49,536 (yn 2018) (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 52,463.

- Mae gan Glwstwr Afan tua 10,505 o bobl dros 65 oed a throsodd (20.8%) sydd yn llai na chyfartaledd Cymru o 21%.
(Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
(*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan yr ardal clwstwr 8 Meddygfa (ac mae 1 ohonynt yn gweithredu practis cangen).

- Mae gan yr ardal 13 fferyllfa gymunedol.

- Mae 8 practis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 3 phractis optometrig.

- Mae 9 cartref gofal.
(Ffynhonnell – IMPT Clystyrau 2020-2023)

- Mae 4 fferyllfa yng Nghlwstwr Afan lle mae gwasanaethau ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg.

- Mae 1 ysbyty yng Nghlwstwr Afan; sef Ysbyty Castell-nedd Port Talbot.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 15.3% o bobl 3 oed a hŷn yng Nghastell-nedd Port Talbot yn gallu siarad Cymraeg.
(Ffynhonnell: https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census)

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Castell-nedd (2010-2026), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 198 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nglwstwr Afan yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen.

Enw'r Safle	Cyfanswm yr Unedau a Amcangyfrifir	Statws Cynllunio	Nifer o gartrefi y mae disgwyl iddynt gael eu hadeiladu erbyn 2025 - 26
Glannau'r Harbwr, Port Talbot	385	Nid oes caniatâd cynllunio gan y safle	198

- Nid yw'r datblygiadau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
  (Ffynhonnell - https://www.npt.gov.uk/media/7321/ldp_written_statement_jan16.pdf?v=20170727124344)

Nododd pob un o'r 13 fferyllfa yn Ardal Afan fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.

13.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal

Mae 13 fferyllfa yn ardal Afan (gweler Map 13.2.1 – mae'r fferyllfeydd wedi'u hamlygu'n las) sy'n cael eu gweithredu gan 8 contractwr gwahanol.

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Clwstwr Afan yn **2.56** i bob 10,000 o bobl, sydd ychydig yn uwch na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.

Mae 1 feddygfa ddosbarthu o fewn yr ardal (gweler Map 13.2.1 – mae'r feddygfa hon wedi'i hamlygu'n felyn), ac wrth ystyried hon ar y cyd â'r gwasanaethau fferyllol hanfodol, mae'r ratio yn codi i 2.78 i bob 10,000 o bobl.

Map 13.2.1 - Lleoliad fferyllfeydd cymunedol a'r feddygfa ddosbarthu yn ardal Afan

Lleoliad Fferyllfeydd a'r Feddygfa Ddosbarthu yng Nghlwstwr Afan

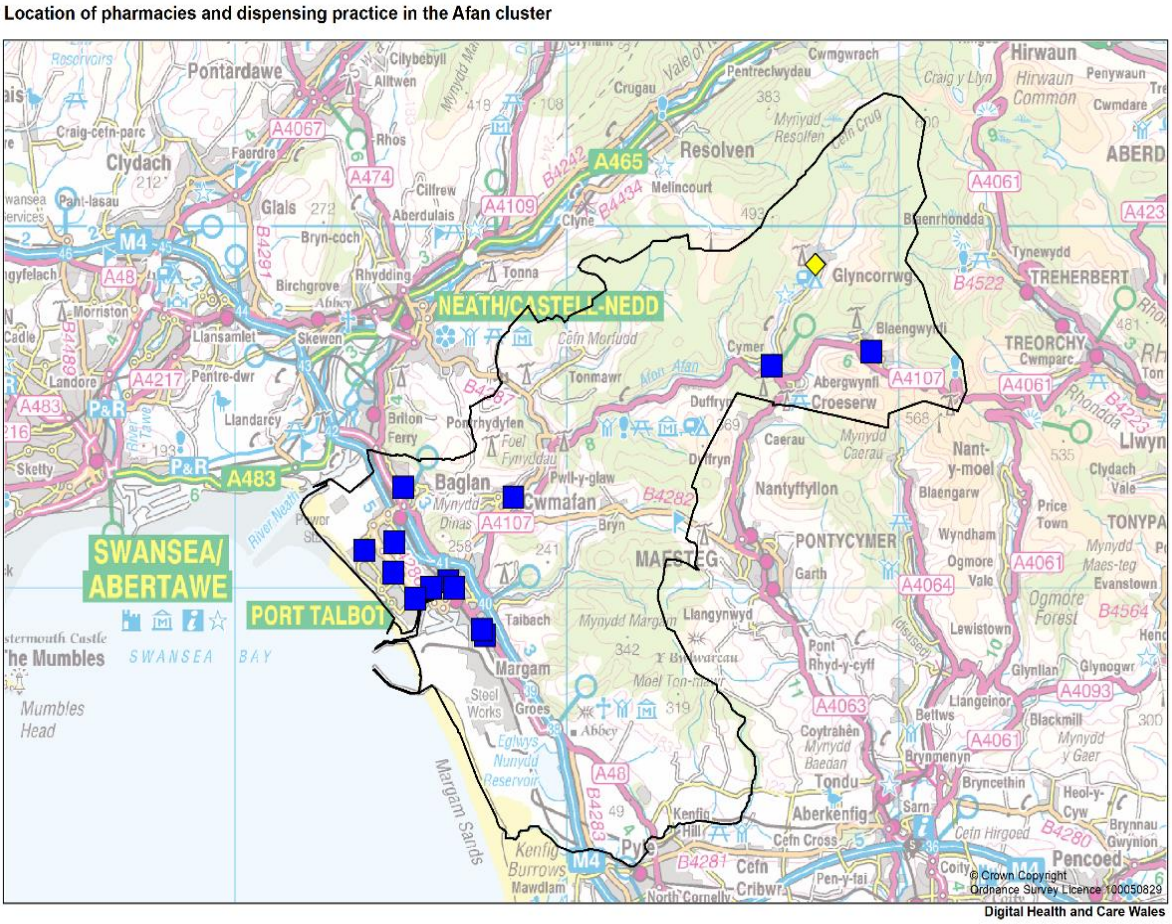

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.

Mae:

- 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- 1 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn rhwng dydd Llun a dydd Sadwrn.
- 6 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener, a bore dydd Sadwrn.
- 5 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig.

O ran agor yn hwyr, mae 8 fferyllfa yn yr ardal ar agor ar ôl 5.30pm ar ddyddiau'r wythnos. Mae 1 fferyllfa ar agor am 8.30am, ac mae 12 fferyllfa ar agor am 9.00am. Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Fel y gwelir ar Fap 13.2.2, mae 9 o'r fferyllfeydd wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda'r dwysedd poblogaeth uchaf. Mae sawl fferyllfa mewn ardaloedd fel Taibach a Thraethmelyn sy'n cynorthwyo'r boblogaeth ddwys yn yr ardaloedd hyn.

Mae 2 fferyllfa wedi'u lleoli mewn ardaloedd gyda dwysedd poblogaeth isel, ond gydag ardaloedd helaeth o boblogaeth is, maent wedi'u lleoli'n ddelfrydol er mwyn gwasanaethu anghenion y gymuned wledig hon.

Map 13.2.2 - Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal Afan

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Afan yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu

Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

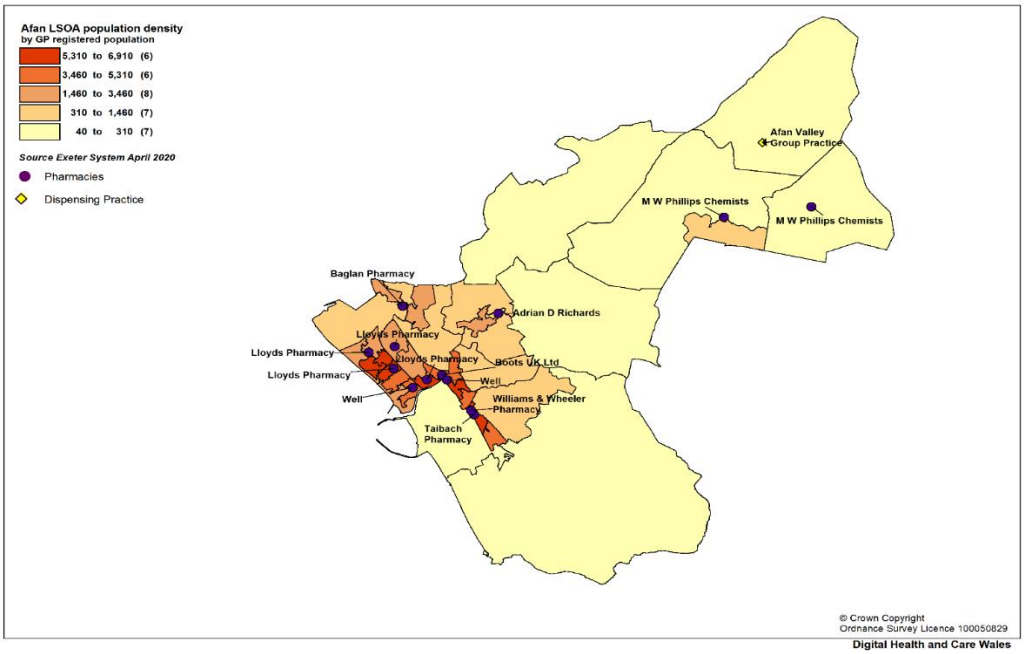

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae Map 13.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal Afan yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 13.2.3 - Amseroedd gyrru i fferyllfa yn Ardal Afan.

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Afan

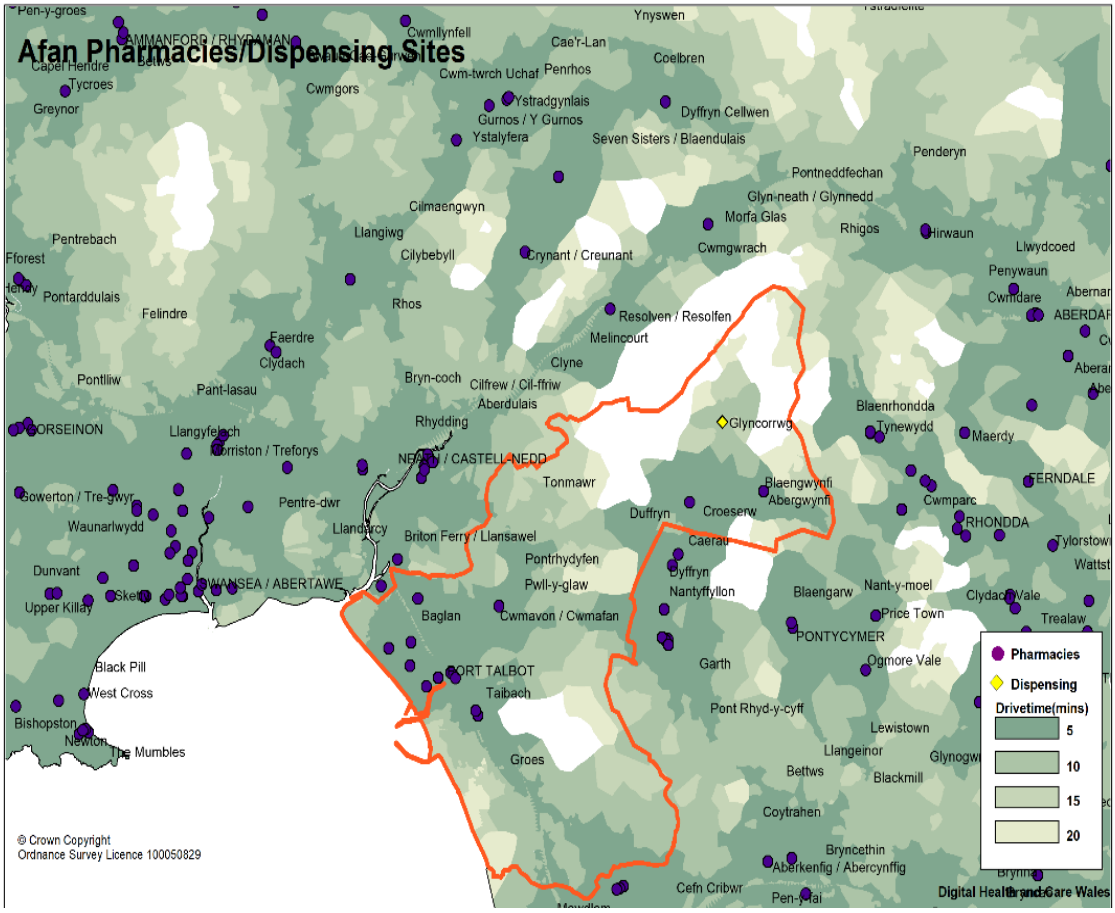

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Castell-nedd Port Talbot, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.
Mae gan yr ardal 13 fferyllfa.
Mae 11 o'r 13 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 11 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 86 DMR o fwyafrif posibl o 1,820.
Mae 12 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 11 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 2,935 MUR o fwyafrif posibl o 4,800.
Mae pob un o'r 13 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 3,015 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 4 a 603 o ymgynghoriadau ar draws y 13 fferyllfa.
Mae 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 572 o gleifion.
Mae 11 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 557 o gleifion.

Mae 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 1,124 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.
Rhestrir 9 fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 1 pecyn Wrth Gefn.
Mae 9 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 270 o gleifion, triniwyd 175 o gleifion, a rhoddodd 105 o gleifion y gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 41, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 6.
Yn 2019/20, roedd 3 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Mae pob un o'r 13 fferyllfa a'r feddygfa ddosbarthu yn yr ardal yn dosbarthu pob math o offer, mae 2 fferyllfa yn dosbarthu gorchuddion yn unig, ac mae 1 fferyllfa nad yw'n dosbarthu offer na gorchuddion.
Mae 7 meddygfa o fewn **Ardal Afan** sy'n gweithredu ar 8 safle:

Meddygfa	**Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)**	**Pellter i'r Fferyllfa Agosaf**
Practis Rheoledig BIP BA	Cwmafan (P)	Fferyllfa o fewn ½ Milltir
	Cymer (C)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Meddygfa Grŵp Cwm Afan	Glyncorrwg (P)	Fferyllfa o fewn 3 Milltir *
Meddygfa Kings	Port Talbot(P)	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Mount	Port Talbot(P)	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Meddygfa Riverside	Port Talbot(P)	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol Rosedale (Dr Coombs)	Port Talbot(P)	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol Rosedale (Dr Williams)	Port Talbot(P)	Fferyllfa - Gerllaw

Mae'r ddosbarthfa ym Meddygfa Grŵp Cwm Afan, Glyncorrwg, yn cynnig yr oriau agor canlynol ar gyfer y gwasanaeth fferyllol y mae'n ei ddarparu:

Dydd Llun	Dydd Mawrth	Dydd Mercher	Dydd Iau	Dydd Gwener
8.00am- 1.30pm	8.00am- 2.00pm	8.00am- 2.00pm	8.00am- 2.00pm	8.00am-11.00am 2.00pm - 6.00pm

13.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i ardal y Sir
Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 7% o bresgripsiynau a ragnodwyd yng Nghastell-nedd Port Talbot eu dosbarthu y tu allan i'r sir. O'r rheini, cafodd 4.2% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 2.6% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru gan 354 o gontractwyr gwahanol, a chafodd 0.4% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.
Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

13.4 Gwasanaethau eraill y GIG
Mae 1 Uned Mân Anafiadau ac 1 Ganolfan Triniaeth Tu Allan i Oriau yn Ardal Afan, ac mae'r ddwy ohonynt yn Ysbyty Castell-nedd Port Talbot. Gallai cleifion sy'n byw yn Ardal Afan gael eu gweld yng Nghanolfan Triniaeth Tu Allan i Oriau yn Ysbyty Castell-nedd Port Talbot. Er iddi gael ei lleoli yn Ardal Afan, mae'r Uned Mân Anafiadau yn gwasanaethu poblogaeth gyfan BIP Bae Abertawe. Byddai angen i gleifion sydd angen gwasanaethau Damweiniau ac Achosion Brys gyrchu'r gwasanaethau hyn yn Ysbyty Treforys.

13.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol
Fel y gwelir yn adrannau 13.2 a 13.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.
Yn 2019/20, dosbarthodd 354 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Castell-nedd Port Talbot.

13.6 Bylchau yn y ddarpariaeth
Gwnaeth pob un o'r 13 fferyllfa yn ardal Afan ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr.
Nododd pob un o'r 13 fferyllfa fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.
Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 12 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu presgripsiynau am ddim. Wnaeth 1 fferyllfa ddim rhoi ymateb i'r cwestiwn hwn.
Mae 10 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth trosglwyddo presgripsiynau am ddim. Mae 4 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth trosglwyddo i gleifion ar restr ddethol o feini prawf penodol.
Gallai'r rhai nad ydynt yn gallu cael mynediad i fferyllfa gael eu meddyginiaethau wedi'u trosglwyddo gan fferyllfa o fewn yr ardal.

Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

- **Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl**

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Clwstwr Afan yn 2.56 i bob 10,000 o bobl, sydd ychydig yn uwch na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38.
Gan ystyried y feddygfa ddosbarthu, mae'r ratio yn codi i 2.78 i bob 10,000 o bobl.
Mae'r ardal wedi'i gwasanaethu'n dda o ran faint o fferyllfeydd sydd yno ar gyfer gwasanaethau fferyllol hanfodol, ac ni nodir unrhyw anghenion ychwanegol ar sail y ddarpariaeth gyfredol.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol**

[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am-5.30pm]

Mae 13 fferyllfa yn ardal Afan.

- Mae 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- Mae 1 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Sadwrn.
- Mae 6 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn, ddydd Llun i ddydd Gwener, a boreau Sadwrn.
- Mae 5 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig.

Mae mynediad da i fferyllfeydd o fewn oriau gweithio arferol yn ardal Afan.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**

[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

O ran agor yn hwyr, mae:

- 6 fferyllfa ar agor tan 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos, ac mae 1 fferyllfa ar agor tan 10.30pm.

Mae mynediad da i fferyllfeydd o fewn oriau gweithio arferol yn ardal Afan.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau**

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:
8 fferyllfa ar agor naill ai am hanner dydd neu am ddiwrnod llawn ar ddydd Sadwrn.
Mae 6 fferyllfa ar agor foreau yn unig.

- Mae 2 fferyllfa ar agor am ddiwrnod llawn ddydd Sadwrn.
- Mae 3 fferyllfa ar agor ddydd Sul. Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 10.00am a 4.00pm. mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 11.00am a 2.00pm. Mae 1 fferyllfa ar agor rhwng 5.00pm a 6.00pm.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa AD Richards, Cwmafan	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Boots Aberafan, Port Talbot	Ar agor am ddydd llawn	10am -4pm
Fferyllfa Lloyds, Port Talbot Canolfan Adnoddau, Port Talbot	Ar agor am ddydd llawn	Rota ddydd Sul 11.00am i 2.00pm
Fferyllfa Well, Ffordd Victoria, Port Talbot	Ar gau	Rota ddydd Sul 5.00pm i 6.00pm
Fferyllfa Lloyds Ffordd Morrison, Port Talbot	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Lloyds Rhodfa'r Gorllewin, Port Talbot	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Lloyds Heol Marsh, Port Talbot	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Taibach Taibach	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Williams and Wheeler, Taibach	Ar agor am hanner dydd	Ar gau

Mae lleoliad fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o ddim mwy nag 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd ar gyfer mynediad yn Adran 5.1.1 o uchafswm amser teithio o 20 munud. Er nad oes gan bob person fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i rai preswylwyr. Bydd angen i'r rhai sy'n byw y tu allan i'r prif drefi ddibynnu ar drafnidiaeth ar gyfer y rhan fwyaf o'u hanghenion beunyddiol.
Gan nodi oriau agor y fferyllfeydd presennol, deuir i'r casgliad eu bod yn ddigonol i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yn yr ardal.

- **Argaeledd gwasanaethau uwch**

Mae 12 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae 12 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

- **Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa**

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae pob un o'r 13 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae 11 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 11 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 11 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 13 fferyllfa yn yr ardal.

❖ Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd

Mae gan bob un o'r 8 meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	4
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	2
Fferyllfa o fewn ½ Milltir	1
Fferyllfa o fewn 3 Milltir*	1

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

*Nodwyd bod Meddygfa Grŵp Cwm Afan, Glyncorrwg, yn feddygfa ddosbarthu gyda darpariaeth fferyllol ar y safle.

14. Ardal Castell-nedd

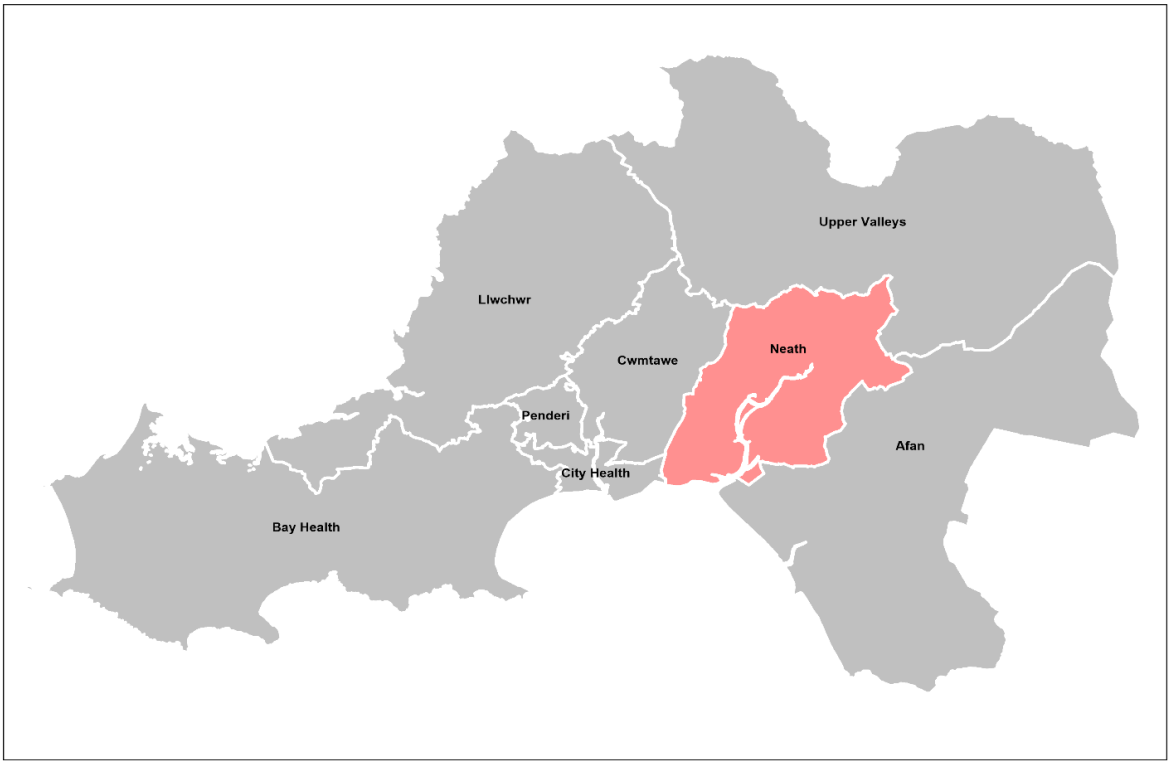

14.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae Clwstwr Castell-nedd yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 56,669 (01.04.2021), a hon yw'r ardal ail fwyaf yn ôl poblogaeth yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 3 chlwstwr yn sir Castell-nedd Port Talbot.

- Ymhlith y 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 14 ohonynt yng Nghastell-nedd, a cheir 9 ohonynt yng Nghlwstwr Castell-nedd.
  (Ffynhonnell - https://wimd.gov.wales/geography/la/W06000012?lang=cy#&min=0&max=10&domain=overall)

- Mae 35 ACEHI yn yr ardal hon. Mae 0.3% o boblogaeth y clwstwr yn byw yn Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is sydd wedi'i nodi'n ardal wledig.
  (Ffynhonnell – IMTP 2020 – 2023)

- Yn ddaearyddol, mae'r clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Aberdulais, Bryncoch, Llangatwg, Tonna, Cimla, Castell-nedd, Dwyrain Llansamlet, Gorllewin

Coedffranc, Canol Coedffranc, Gogledd Coedffranc a Dyffryn.
(Ffynhonnell – IMTP Castell-nedd)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yn Abertawe, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 5.91% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr Castell-nedd o 51,215 (yn 2018) (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 54,242.

- Mae gan Glwstwr Castell-nedd tua 10,940 o bobl dros 65 oed a throsodd (18.7%), sydd yn llai na chyfartaledd Cymru o 21%.
(Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
(*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan yr ardal clwstwr 8 Meddygfa.

- Mae gan yr ardal 10 fferyllfa gymunedol.

- Mae 4 practis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 5 practis optometrig.

- Mae 11 cartref gofal.

- Nid oes unrhyw fferyllfeydd yng Nghlwstwr Castell-nedd a all gynnig gwasanaethau fferyllol drwy gyfrwng y Gymraeg.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 15.3% o bobl 3 oed a hŷn yng Nghastell-nedd Port Talbot yn gallu siarad Cymraeg.
(Ffynhonnell: https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census)

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Castell-nedd (2010-2026), amcangyfrifir y bydd lleiafswm o 1,141 o gartrefi yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr Castell-nedd yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen.

Enw'r Safle	Cyfanswm yr Unedau a Amcangyfrifir	Statws Cynllunio	Nifer o gartrefi y mae disgwyl iddynt gael eu hadeiladu erbyn 2025 - 26
Pentref Dinesig Coed Darcy	4,000	Mae caniatâd cynllunio gan y safle	1,141

- Mae'r datblygiadau hyn yn debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
  (Ffynhonnell - https://www.npt.gov.uk/media/7321/ldp_written_statement_jan16.pdf?v=20170727124344)

Nododd pob un o'r 10 fferyllfa yn Ardal Castell-nedd fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau.

14.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn ardal Castell-nedd

Mae 10 fferyllfa yn ardal Castell-nedd (gweler y map isod) sy'n cael eu gweithredu gan 5 contractwr gwahanol.

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn ardal Castell-nedd yn 1.76 i bob 10,000 o bobl, sy'n llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38. Mae gan ardal Castell-nedd yr argaeledd isaf o wasanaethau fferyllol y boblogaeth o fewn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot.

Map 14.2.1 – Lleoliad fferyllfeydd cymunedol yn ardal Castell-nedd

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr Castell-nedd

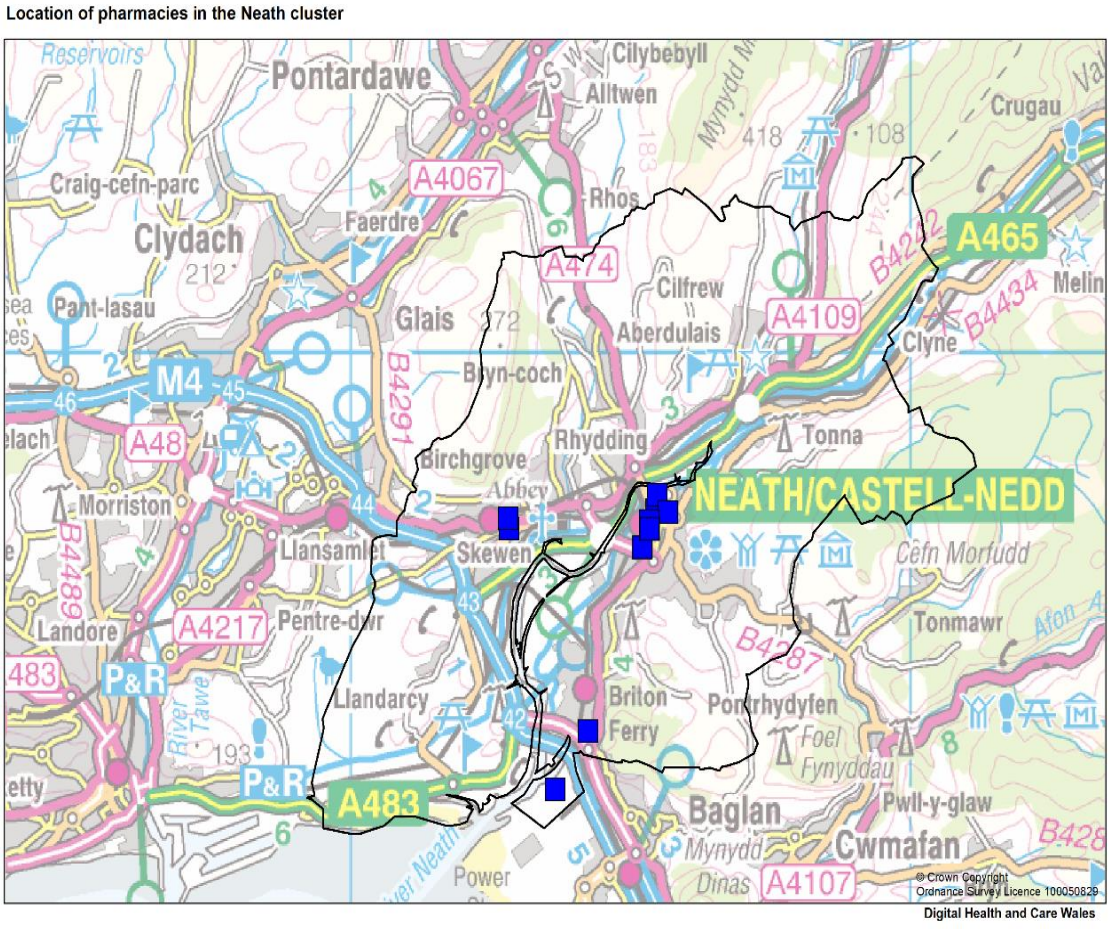

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans100050829/Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.

Mae 10 Fferyllfa yn ardal Castell-nedd.

- Mae 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- Nid oes yr un fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Sadwrn.
- Mae 5 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener a bore dydd Sadwrn..
- Mae 4 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig.

O ran agor yn hwyr:

Mae 6 fferyllfa ar agor tan 6.00pm.

Nid oes un fferyllfa yng Nghastell-nedd ar agor ar ôl 6.00pm ddydd Llun i ddydd Gwener. Fodd bynnag, mae mynediad i wasanaethau fferyllol yn ardal gyfagos, sef ardal Afan, tan 10.30pm.

Mae 5 fferyllfa ar agor am 9.00am, ac mae 4 fferyllfa ar agor am 8.30am.

Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Mae Map 14.2.2 yn dangos lleoliadau'r 10 fferyllfa mewn perthynas â dwysedd poblogaeth yr ardal. Mewn ardaloedd fel Llansawel a chanol tref Castell-nedd, lle mae dwysedd poblogaeth uchel, mae yna sawl fferyllfa yno, ac mewn ardaloedd llai mae 1 fferyllfa fel arfer.

Map 14.2.2 – Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal Castell-nedd

Dwysedd Poblogaeth ACEHI Castell-nedd yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu/ Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

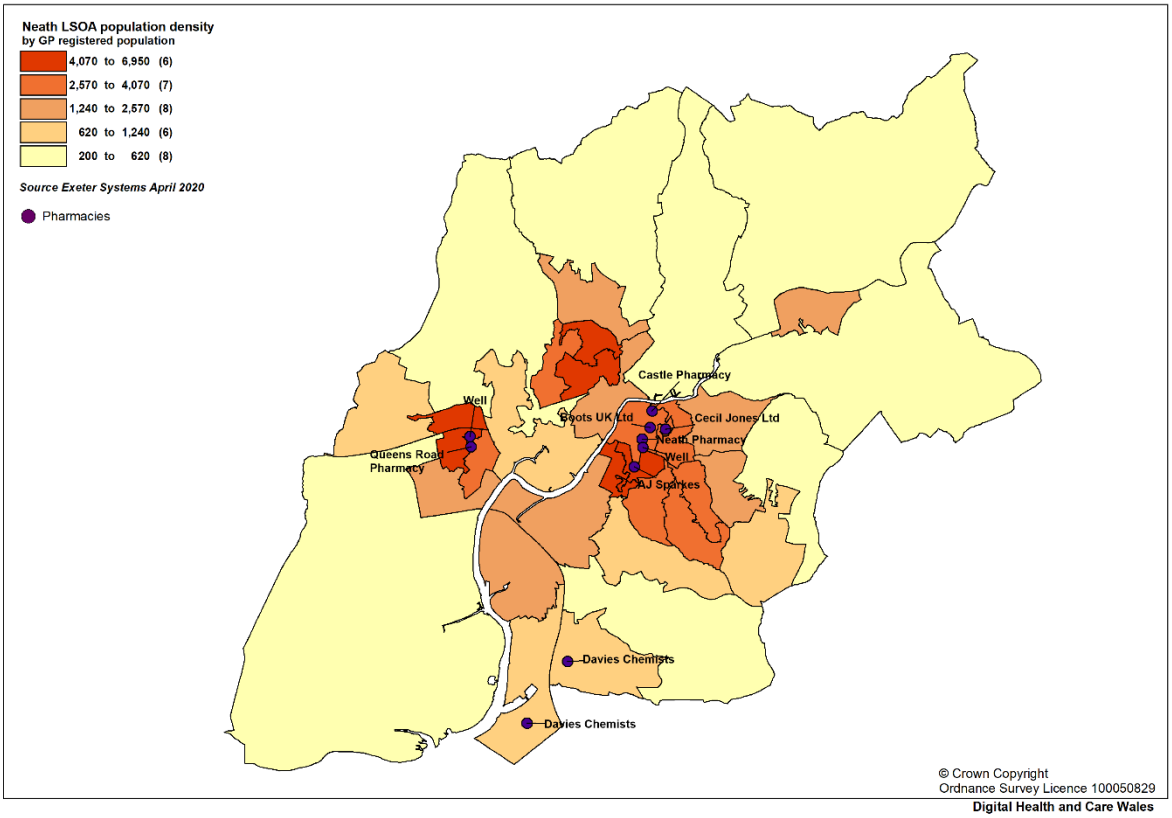

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae Map 14.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal Castell-nedd yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 14.2.3 – Amseroedd gyrru o fferyllfeydd/Safleoedd dosbarthu yn ardal Castell-nedd

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal Castell-nedd

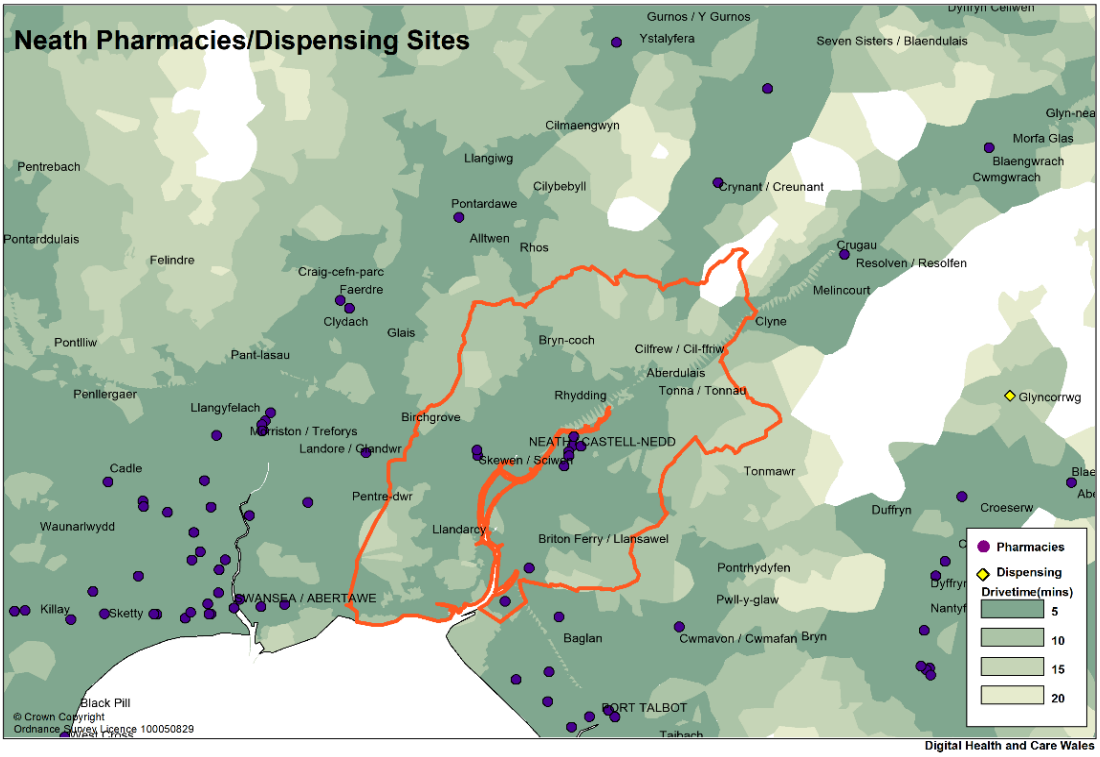

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Castell-nedd Port Talbot, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.
Mae gan yr ardal 10 fferyllfa.
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 10 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 230 DMR o fwyafrif posibl o 1,400.
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 10 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 2,919 MUR o fwyafrif posibl o 4,000.
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,123 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 3 a 276 o ymgynghoriadau ar draws y 10 fferyllfa.
Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 272 o gleifion.
Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 425 o gleifion.
Mae 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 542 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.
Rhestrir 4 fferyllfa ar gyfer y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, ni ddosbarthwyd unrhyw becynnau Wrth Gefn.

Mae 9 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 146 o gleifion, triniwyd 106 o gleifion, a rhoddodd 66 o gleifion y gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 12, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 1.

Yn 2019/20, roedd 2 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Mae 1 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth profi am Feirysau a Gludir drwy'r Gwaed (BBV). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 11 o gleifion.
Mae 1 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THNS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1 claf.
Mae 8 fferyllfa yn yr ardal yn dosbarthu pob math o offer, ac mae 2 fferyllfa yn dosbarthu gorchuddion yn unig.
Mae 8 meddygfa o fewn **Ardal Castell-nedd** sy'n gweithredu ar 8 safle:

Meddygfa	**Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)**	**Pellter i'r Fferyllfa Agosaf**
Canolfan Gofal Sylfaenol Stryd Alfred	Castell-nedd	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Canolfan Iechyd Llansawel	Llansawel	Fferyllfa - Gerllaw
Meddygfa Castle	Castell-nedd	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Iechyd Ffordd Dyfed	Castell-nedd	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol Sgiwen	Sgiwen	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Feddygol Tabernac	Sgiwen	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Gerddi Fictoria	Castell-nedd	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Waterside Health Centre	Llansawel	Fferyllfa - Gerllaw

14.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal
Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 7% o bresgripsiynau a ragnodwyd yng Nghastell-nedd Port Talbot eu dosbarthu y tu allan i'r sir. O'r rheini, cafodd 4.2% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe. Cafodd 2.6% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru gan 354 o gontractwyr gwahanol, a chafodd 0.4% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.
Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

14.4 Gwasanaethau eraill y GIG

Nid oes Unedau Mân Anafiadau neu Ganolgan Driniaeth Tu Allan i Oriau yn Ardal Castell-nedd, ond gall cleifion sy'n byw yn Ardal Castell-nedd gyrchu'r gwasanaethau a ddarperir yn Uned Mân Anafiadau a Chanolfan Driniaeth Tu Allan i Oriau Ardal Afan. Byddai angen i gleifion sydd angen gwasanaethau Damweiniau ac Achosion Brys gyrchu'r gwasanaethau hyn yn Ysbyty Treforys.

14.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 14.2 a 14.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 354 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Castell-nedd Port Talbot.

14.6 Bylchau yn y ddarpariaeth

Gwnaeth pob un o'r 10 fferyllfa yn ardal Castell-nedd ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr.

- Nododd 9 fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau. Wnaeth 1 fferyllfa ddim rhoi ymateb i'r cwestiwn hwn.

Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 10 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu presgripsiynau am ddim, ac mae 3 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth trosglwyddo presgripsiynau am ddim, i gleifion y rhestrir nhw mewn categorïau penodol (h.y. pobl henoed, pobl sy'n gaeth i'r tŷ, neu bobl sy'n gaeth i leoliadau penodol ac ati).

Gallai'r rhai nad ydynt yn gallu cael mynediad i fferyllfa gael eu meddyginiaethau wedi'u trosglwyddo gan fferyllfa o fewn yr ardal.

Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

- **Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl**

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Ardal Castell-nedd yn **1.76** i bob 10,000 o bobl, sydd yn llai na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38. Mae gan ardal Castell-nedd yr argaeledd isaf o wasanaethau fferyllol y boblogaeth o fewn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot.
Mae'r ardal wedi'i gwasanaethu'n ddigonol o ran gwasanaethau fferyllol hanfodol cyfredol, gan fod y fferyllfeydd yno wedi cadarnhau bod ganddynt ddigon o gapasiti i gwrdd â'u hanghenion presennol ac anghenion y dyfodol. Hefyd, mae mynediad i wasanaethau fferyllol tan 10.00pm yn Ardal Afan, sef ardal gyfagos.
Efallai byddai angen ystyried gwasanaethau fferyllol hanfodol ychwanegol pe bai newdiadau sylweddol yn yr ardal a fyddai'n effeithio ar naill ai'r boblogaeth neu pe bai gostyngiad pellach yn nifer y fferyllfeydd.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol
[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am-5.30pm]

Mae 10 fferyllfa yn ardal Castell-nedd. Mae 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos. Mae 4 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig. Mae 5 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener, a boreau dydd Sadwrn.
Mae mynediad digonol i fferyllfeydd yn ystod oriau gweithio arferol yn ardal Castell-nedd.

- **Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos**

[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

- Mae 5 fferyllfa yn ardal Castell-nedd ar agor tan 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos.

Nid oes gwasanaethau fferyllol ar gael yn yr ardal ar ôl 6.00pm. Fodd bynnag, mae mynediad i wasanaethau fferyllol tan 10.30pm yn Ardal Afan.
Mae mynediad digonol i fferyllfeydd y tu allan i oriau gweithio arferol yn ardal Castell-nedd.

❖ Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:

- 6 fferyllfa ar agor naill ai am hanner dydd neu am ddiwrnod llawn ar ddydd Sadwrn. Mae 5 fferyllfa ar agor foreau Sadwrn yn unig. Mae 1 fferyllfa ar agor drwy'r dydd ddydd Sadwrn.
- Mae 1 fferyllfa ar agor ddydd Sul rhwng 10.00am i 4.00pm.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa Boots	Ar agor am ddydd llawn	10.00am-4.00pm
Fferyllfa Cecil Jones Ffordd y Frenhines, Sgiwen	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Davies, Neath Road Llansawel	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Castell-nedd Stryd y Berllan	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Well Ffordd Llundain	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Well Ffordd Newydd, Sgiwen	Ar agor am hanner dydd	Ar gau

Mae lleoliad fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o ddim mwy nag 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd ar gyfer mynediad yn Adran 5.1.1 o uchafswm amser teithio o 20 munud. Er nad oes gan bob person fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i rai preswylwyr.

❖ Argaeledd gwasanaethau uwch

Mae 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 10 yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 230 DMR o fwyafrif posibl o 1,400.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

❖ Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae 8 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal.

❖ Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd

Mae gan bob un o'r 8 meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	5
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	3

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

Ardal y Cymoedd Uchaf

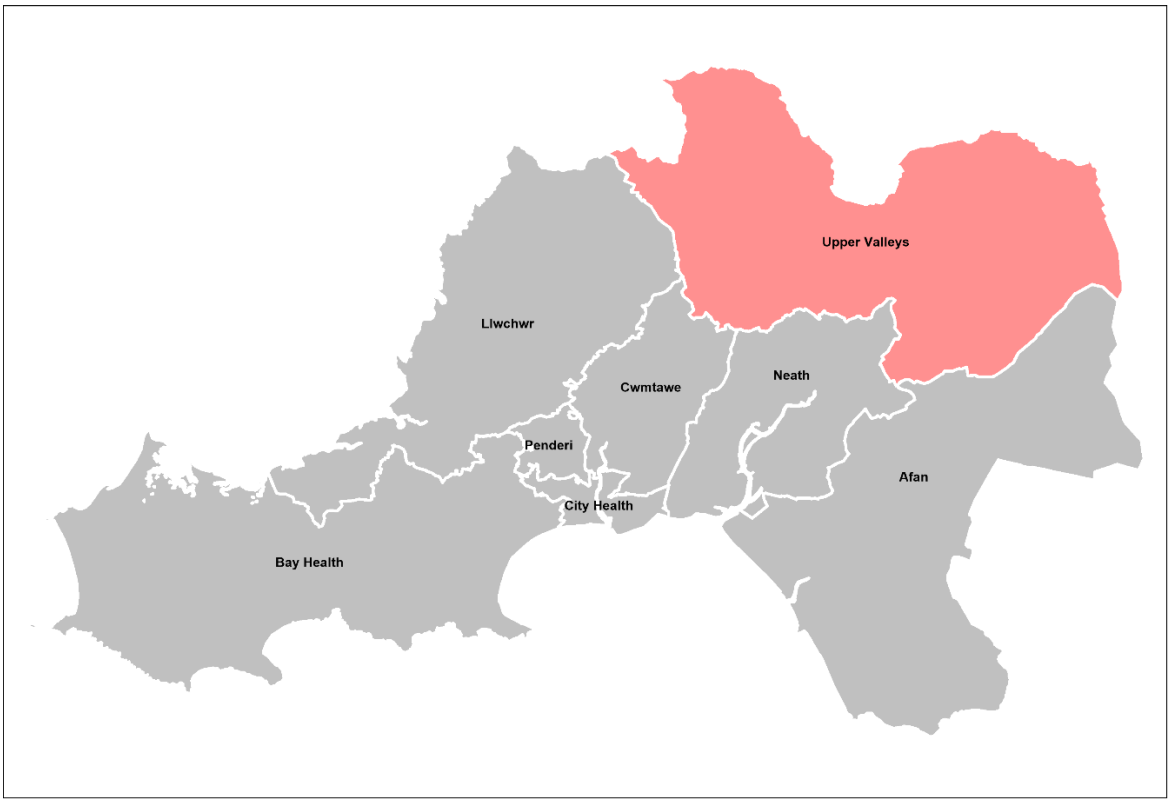

15.1 Ffeithiau Allweddol

- Mae Clwstwr y Cymoedd Uchaf yn gwasanaethu poblogaeth (a gofrestrir â Meddyg Teulu) o 31,088 (01.04.2021), a hwn yw'r clwstwr lleiaf yn ôl poblogaeth yn Ardal y Bwrdd Iechyd.
  (Ffynhonnell – Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru)

- Mae'n 1 o 3 chlwstwr yn sir Castell-nedd Port Talbot.

- Ymhlith yr 20% o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) mwyaf difreintiedig yng Nghymru, mae 14 ohonynt yng Nghastell-nedd Port Talbot, a cheir 3 ohonynt yng Nghlwstwr y Cymoedd Uchaf.
  (Ffynhonnell - https://wimd.gov.wales/geography/la/W06000012?lang=cy#&min=0&max=10&domain=overall)

- Mae 22 ACEHI yn yr ardal hon. Mae 11.8% o boblogaeth y clwstwr yn byw yn Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is sydd wedi'i nodi'n ardal wledig.
  (Ffynhonnell – IMTP 2020 – 2023)

- Yn ddaearyddol, mae'r clwstwr yn cwmpasu'r ardaloedd canlynol: Brynaman isaf, Gwaen-Cae-Gurwen, Cwmllynfell, Pontardawe, Ystalyfera, Alltwen, Rhos, Trebanos, Y Creunant, Blaendulais, Resolfen, Onllwyn, Glyn-nedd a Blaengwrach.
  (Ffynhonnell – IMTP y Cymoedd Uchaf)

- Ar sail y twf poblogaeth arfaethedig yng Nghastell-nedd Port Talbot, a grybwyllir yn adran 2, mae rhagolwg o gynnydd o 5.91% yn y boblogaeth rhwng 2018-2043. Ar sail *preswylfa* ardal clwstwr y Cymoedd Uchaf o 35,031 (yn 2018) (Amcanestyniadau o'r boblogaeth yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn (llyw.cymru)), gallai hyn gynyddu i 37,101.

- Mae gan Glwstwr y Cymoedd Uchaf tua 10,940 o bobl dros 65 oed a throsodd (18.7%) sydd yn llai na chyfartaledd Cymru o 21%.
  (Ffynhonnell Sylfaenol – Amcangyfrifon poblogaeth yng nghanol 2018)
  (*Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth mewn ardaloedd bach (2018)),*
  Ffynhonnell Eilaidd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) – IMTP Clystyrau.

- Mae gan yr ardal clwstwr 4 Meddygfa (ac mae 1 ohonynt yn gweithredu practis cangen).

- Mae gan yr ardal 10 fferyllfa gymunedol.

- Mae 4 practis deintyddol sy'n cynnig triniaethau GIG, a 3 phractis optometrig.

- Mae 6 chartref gofal.
  (Ffynhonnell – Cartrefi Gofal Meddygon Teulu, Gwasanaethau Ychwanegol dan Gyfarwyddyd (DES))

- Mae 4 fferyllfa yng Nghlwstwr y Cymoedd Uchaf lle nodir Cymraeg o dan ieithoedd eraill a siaredir yn ogystal â Saesneg.

- Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae 15.3% o bobl 3 oed a hŷn yng Nghastell-nedd Port Talbot yn gallu siarad Cymraeg.
  (Ffynhonnell: https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Welsh-Language/Census-Welsh-Language/welshspeakers-by-localauthority-gender-detailedagegroups-2011census)

- Yn ôl Cynllun Datblygu Lleol Cyngor Castell-nedd Port Talbot (2010-2025), ni fydd unrhyw dai yn cael eu hadeiladu yng Nghlwstwr y Cymoedd Uchaf yn ystod cyfnod pum mlynedd yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn o Hydref 2021 ymlaen.

- Nid oes datblygiadau sy'n debygol o gael effaith sylweddol ar anghenion fferyllol yr ardal.
  (Ffynhonnell - https://www.npt.gov.uk/media/7321/ldp_written_statement_jan16.pdf?v=20170727124344)

15.2 Darpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol o fewn yr ardal

Mae 10 fferyllfa yn ardal y Cymoedd Uchaf (gweler y map isod), sy'n cael eu gweithredu gan 7 contractwr gwahanol.

Mae'r fferyllfeydd wedi'u lleoli ar gyrion yr ardal.

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Clwstwr y Cymoedd Uchaf yn 3.22 i bob 10,000 o bobl, sy'n llawer uwch na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38. Mae gan Glwstwr y Cymoedd Uchaf yr argaeledd uchaf yn ôl poblogaeth o wasanaethau fferyllol o fewn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot. Fodd bynnag, gallai hyn fod oherwydd bod gan y Cymoedd Uchaf y boblogaeth leiaf o fewn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot.

Nid oes unrhyw bractisau dosbarthu o fewn ardal y Cymoedd Uchaf.

Map 15.2.1 – Lleoliad fferyllfeydd cymunedol yn ardal y Cymoedd Uchaf

Lleoliad Fferyllfeydd yng Nghlwstwr y Cymoedd Uchaf
Location of pharmacies in the Upper Valleys cluster

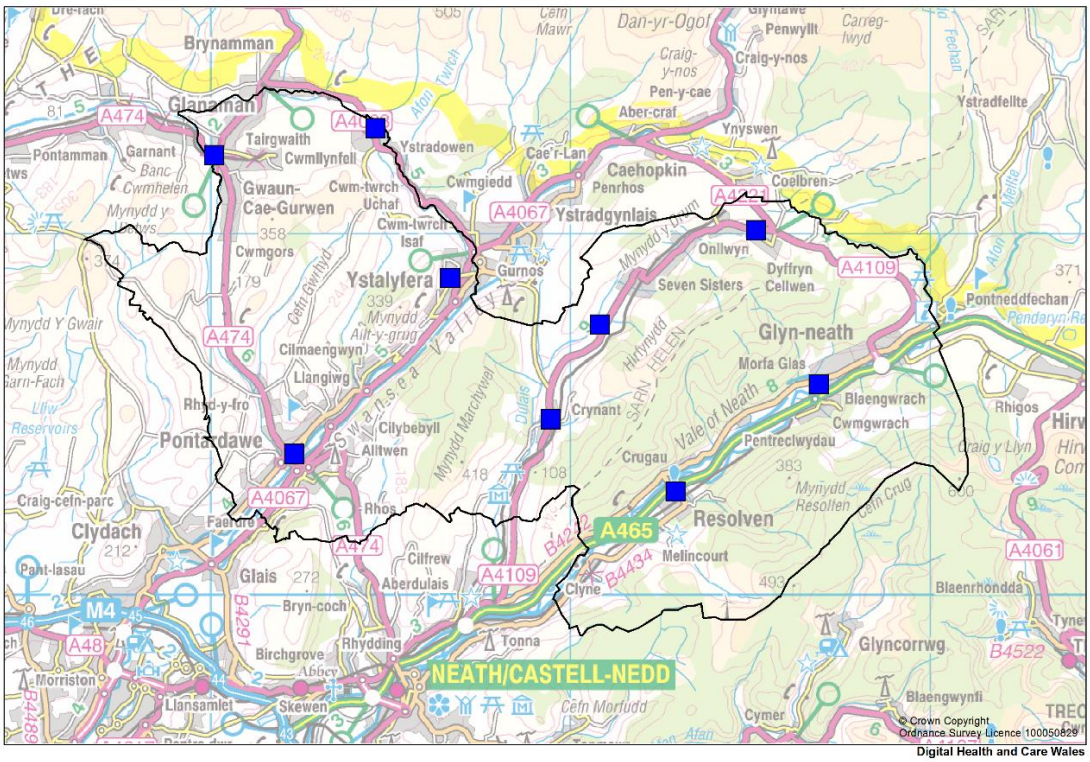

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae disgwyl i fferyllfa fod ar agor am o leiaf 40 awr bob wythnos. Ar gyfer yr Asesiad Anghenion Fferyllol, diffiniwyd oriau gweithio arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9:00am a 5:30pm.

Mae 10 Fferyllfa yn Ardal y Cymoedd Uchaf.

- Mae 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos.
- Nid oes fferyllfa sydd ar agor am ddiwrnodau llawn rhwng dydd Llun a dydd Sadwrn.
- Mae 7 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn ddydd Llun i ddydd Gwener, a bore dydd Sadwrn.
- Mae 2 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig.

O ran agor yn hwyr, nid oes fferyllfa sydd ar agor ar ôl 6.00pm at ddyddiau'r wythnos.
Fodd bynnag, mae darpariaeth fferyllol ar gael o fewn ardal gyfagos.
Mae 10 fferyllfa ar agor am 9.00am.
Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.

Map 15.2.2 – Lleoliad y fferyllfeydd o gymharu â dwysedd poblogaeth yn ardal y Cymoedd Uchaf.

Dwysedd Poblogaeth ACEHI y Cymoedd Uchaf yn ôl y boblogaeth a gofrestrir â Meddyg Teulu
Ffynhonnell: System Caerwysg Ebrill 2020

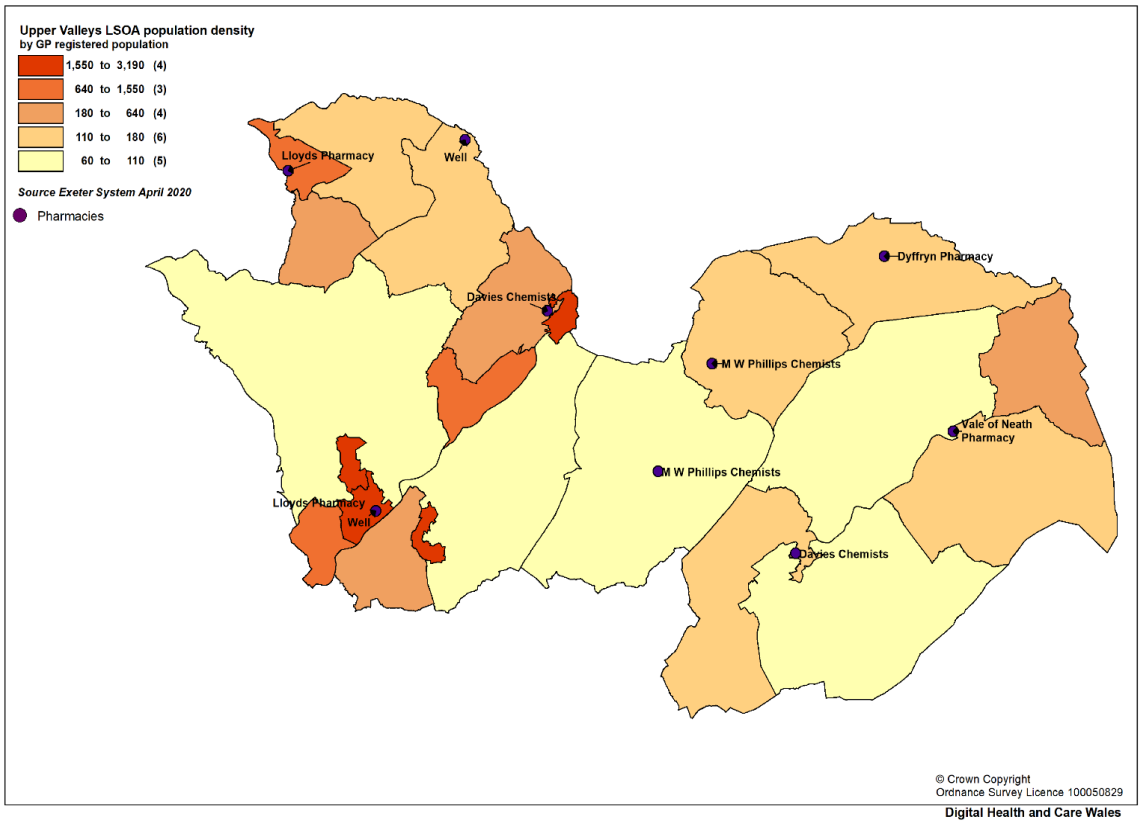

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/ Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Mae Map 15.2.3 yn dangos yr ardaloedd o'r ardal y gallwch gyrraedd fferyllfa o fewn taith 5, 10, 15 ac 20 munud ohonynt. Mae hyn yn tystio bod yr holl breswylwyr sy'n byw yn ardal y Cymoedd Uchaf yn gallu cael mynediad i fferyllfa ymhell o fewn yr amser gyrru safonol o 20 munud a osodwyd ar gyfer yr amser mynediad mwyaf posibl i wasanaethau Fferyllol.

Map 15.2.3 – Amseroedd gyrru i fferyllfa yn Ardal y Cymoedd Uchaf.

Fferyllfeydd/Safleoedd Dosbarthu yn ardal y Cymoedd Uchaf

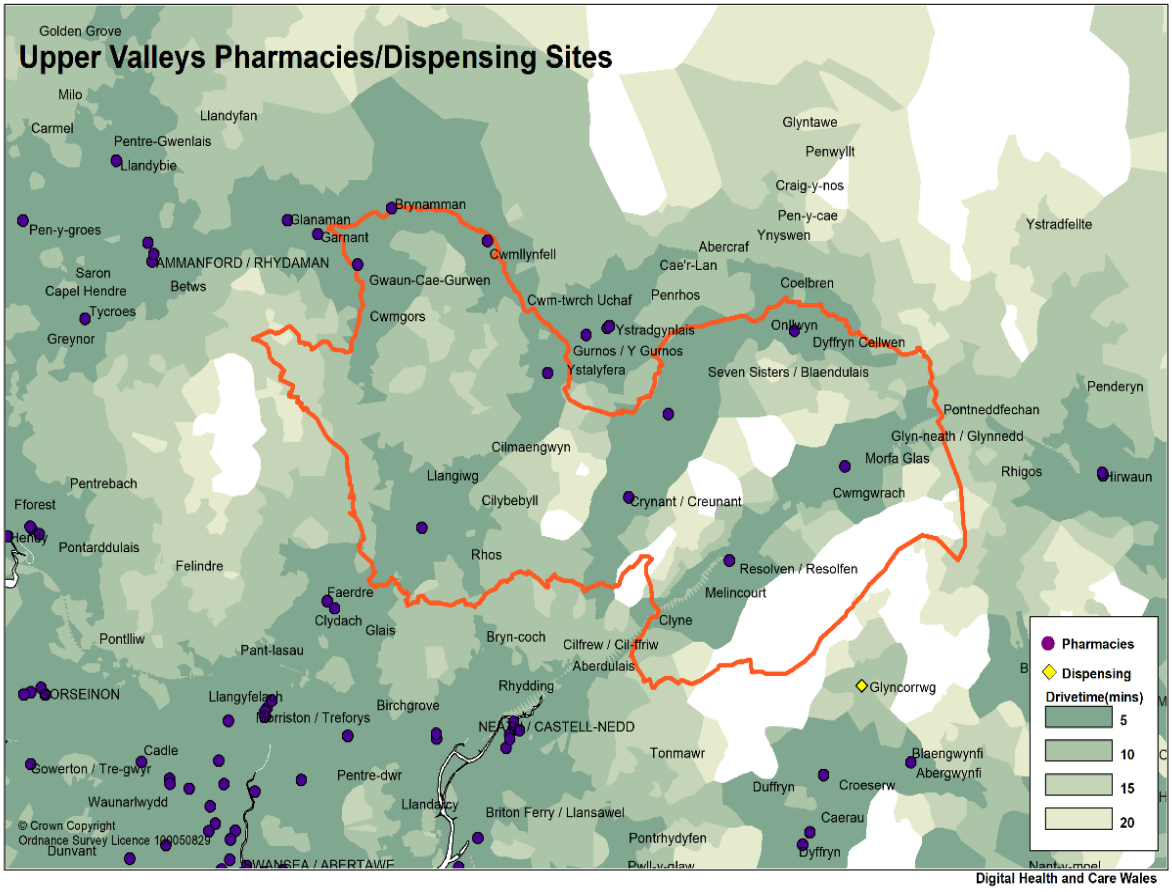

©Hawlfraint y Goron, Trwydded Arolwg Ordnans 100050829/Iechyd a Gofal Digidol Cymru

Ar gyfer Castell-nedd Port Talbot, cafodd 98% o'r holl bresgripsiynau a ysgrifennwyd yn 2019/20 gan Feddygon Teulu'r sir eu dosbarthu gan fferyllfeydd o fewn yr ardal.
Mae gan yr ardal 10 fferyllfa.
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR). Yn ystod 2019/20, roedd 10 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth a chynigiwyd 103 DMR o fwyafrif posibl o 1,400.
Mae 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR). Yn ystod 2019/20, roedd 9 fferyllfa yn darparu'r gwasanaeth, a chwblhawyd 2,299 MUR o fwyafrif posibl o 4,000.

Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin (CAS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 1,444 o gleifion, a chynigiwyd rhwng 7 a 292 o ymgynghoriadau ar draws y 10 fferyllfa.
Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys (EMS). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 345 o gleifion.
Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys (EHC). Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 136 o gleifion.
Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu rhag y Ffliw. Yn ystod 2019/20, cafodd 1,306 o gleifion eu brechu mewn fferyllfa.
Mae 7 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Wrth Gefn. Yn ystod 2019/20, dosbarthwyd 19 pecyn Wrth Gefn.
Mae 9 fferyllfa yn cynnig Cynllun Stopio Ysmygu Lefel 3. Yn ystod 2019/20, cyrchwyd y gwasanaeth gan 217 o gleifion, triniwyd 144 o gleifion, a rhoddodd 85 o gleifion y gorau i ysmygu. Y nifer uchaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 20, a'r nifer isaf o gleifion a welwyd gan un fferyllfa oedd 5.
Yn 2019/20, roedd 2 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Gofal Lliniarol ychwanegol, yn unol â'r bwriad o gael o leiaf 1 fferyllfa y lleoliad.
Yn 2019/20, roedd 4 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Adolygu Mewnanadlwyr. Cyrchwyd y gwasanaeth hwn gan 51 o gleifion.
Mae 4 meddygfa o fewn **Ardal y Cymoedd Uchaf** sy'n gweithredu ar 4 safle:

Meddygfa	**Lleoliad (Prif Leoliad/Cangen)**	**Pellter i'r Fferyllfa Agosaf**
Partneriaeth Aman Tawe	Cwmllynfell	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Gofal Sylfaenol Cwmdulais	Blaendulais	Fferyllfa - Gerllaw
Canolfan Iechyd Pontardawe	Pontardawe	Fferyllfa o fewn ¼ Milltir
Bro Nedd	Glyn-nedd	Fferyllfa - Gerllaw

15.3 Darpariaeth bresennol o wasanaethau fferyllol y tu allan i ardal Castell-nedd Port Talbot.
Mae rhai preswylwyr yn ceisio cael hyd i gontractwyr y tu allan i'r ardal a thu allan i ardal y Bwrdd Iechyd er mwyn cael mynediad i wasanaethau:

- a gynigir gan gontractwyr dosbarthu offer
- sydd yn agos at eu gweithleoedd, siop neu wasanaethau y gellir ymweld â nhw am bwrpasau hamdden neu bwrpasau eraill.

Yn ystod 2019/20, cafodd ychydig dros 7% o bresgripsiynau a ragnodwyd yng Nghastell-nedd Port Talbot eu dosbarthu y tu allan i'r sir. O'r rheini, cafodd 4.2% eu dosbarthu mewn fferyllfa arall o fewn ardal BIP Bae Abertawe.
Cafodd 2.6% eu dosbarthu yn rhywle arall yng Nghymru gan 354 o gontractwyr gwahanol, a chafodd 0.4% eu dosbarthu y tu allan i Gymru.

Gan ystyried y gallai rhai preswylwyr ddewis i gyrchu gwasanaethau fferyllol y tu allan i'r ardal, byddai'r holl breswylwyr yn gallu cyrchu fferyllfa mewn car o fewn 20 munud i'w cartref.

15.4 Gwasanaethau eraill y GIG

Nid oes Unedau Mân Anafiadau na Chanolfannau Triniaeth Tu Allan i Oriau yn Ardal y Cymoedd Uchaf, ond gall cleifion sy'n byw yn Ardal y Cymoedd Uchaf gyrchu'r gwasanaethau a ddarperir yn Uned Mân Anafiadau a Chanolfan Triniaeth Tu Allan i Oriau Ardal Afan. Byddai angen i gleifion sydd angen mynediad i wasanaethau Damweiniau ac Achosion Brys deithio i Ysbyty Treforys i gyrchu'r gwasanaethau hynny.

15.5 Dewis ynghylch derbyn gwasanaethau fferyllol

Fel y gwelir yn adrannau 15.2 a 15.3, mae'r rhai sy'n byw yn y Sir ac sydd wedi cofrestru ag un o'r meddygfeydd yn gyffredinol yn dewis cyrchu un o'r fferyllfeydd yn y Sir er mwyn i'w presgripsiynau gael eu dosbarthu.

Yn 2019/20, dosbarthodd 354 o gontractwyr y tu allan i BIP Bae Abertawe bresgripsiynau a ragnodwyd yn Sir Castell-nedd Port Talbot.

15.6 Bylchau yn y ddarpariaeth

Gwnaeth pob un o'r 10 fferyllfa yn ardal y Cymoedd Uchaf ymateb i'r ymarfer holiadur ar gyfer Contractwyr. Nododd pob un o'r 10 fferyllfa fod ganddynt ddigon o gapasiti o fewn eu hadeiladau presennol a'u lefel staffio i reoli'r galw cynyddol am wasanaethau. Nid oes unrhyw ddatblygiadau tai sylweddol wedi'u cynllunio o fewn ardal y Cymoedd Uchaf a fydd yn effeithio ar y galw am wasanaethau hanfodol a gwasanaethau ychwanegol yn ystod cyfnod yr Asesiad Anghenion Fferyllol hwn.

Er nad yw'n wasanaeth y GIG, mae 10 fferyllfa yn cynnig gwasanaeth casglu a throsglwyddo presgripsiynau am ddim. Mae 9 fferyllfa yn trosglwyddo i unrhyw glaf. Mae 1 fferyllfa yn trosglwyddo i gleifion ar restr ddethol o feini prawf penodol.

Gallai'r rhai nad ydynt yn gallu cael mynediad i fferyllfa gael eu meddyginiaethau wedi'u trosglwyddo gan fferyllfa o fewn yr ardal.

Er mwyn penderfynu a oes unrhyw fylchau yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol, datblygwyd cyfres o feini prawf i ddarparu mesur cyson ar draws pob un o'r 8 ardal.

Nifer o fferyllfeydd i bob 10,000 o bobl

Mae argaeledd gwasanaethau fferyllol o fewn Clwstwr y Cymoedd Uchaf yn 3.22 i bob 10,000 o bobl, sy'n llawer uwch na chyfartaledd BIP Bae Abertawe o 2.38. Mae gan Glwstwr y Cymoedd Uchaf yr argaeledd uchaf yn ôl poblogaeth o wasanaethau fferyllol o fewn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot. Fodd bynnag, gallai hyn fod oherwydd bod gan y Cymoedd Uchaf y boblogaeth leiaf o fewn Abertawe a Chastell-nedd Port Talbot.

Mae'r ardal wedi'i gwasanaethu'n dda o ran faint o fferyllfeydd sydd yno ar gyfer gwasanaethau fferyllol hanfodol, ac ni nodir unrhyw anghenion ychwanegol ar sail y ddarpariaeth gyfredol.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor yn ystod oriau gweithio arferol

[Dydd Llun i Ddydd Gwener, 9.00am-5.30pm]

- Mae 10 fferyllfa yn ardal y Cymoedd Uchaf.

Mae 1 fferyllfa ar agor 7 niwrnod yr wythnos. Mae 2 fferyllfa ar agor ddydd Llun i ddydd Gwener yn unig. Mae 7 fferyllfa ar agor am ddiwrnodau llawn, ddydd Llun i ddydd Gwener, a boreau Sadwrn.
Mae mynediad da i fferyllfeydd o fewn oriau gweithio arferol yn ardal y Cymoedd Uchaf.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor y tu allan i oriau gweithio arferol ar ddyddiau'r wythnos

[Ar ôl 5.30pm, Dydd Llun i Ddydd Gwener]

O ran agor yn hwyr, nid oes unrhyw fferyllfeydd ar agor ar ôl 6.00pm ar ddyddiau'r wythnos. Fodd bynnag, mae mynediad i fferyllfa o fewn ardal gyfagos, sef ardal Afan, tan 10.30pm ar ddyddiau'r wythnos.
Mae 10 fferyllfa ar agor am 9.00am o fewn yr ardal.
Gellir gweld manylion llawn ar amserau agor fferyllfeydd yn **Atodiad L**.
Mae gwasanaethau fferyllol ar gael yn ardal Afan tan 10.30pm.
Mae 6 fferyllfa ar agor ar ôl 5.30pm, tan 6.00pm, ar ddyddiau'r wythnos yn yr ardal.
Mae mynediad rhesymol i fferyllfeydd y tu allan i oriau gweithio arferol yn ardal y Cymoedd Uchaf.

Nifer o fferyllfeydd sydd ar agor ar benwythnosau

Wrth ystyried mynediad i wasanaethau hanfodol, nodwyd bod:
8 fferyllfa ar agor am hanner dydd ddydd Sadwrn, ac mae'r 8 ohonynt ar agor foreau yn unig.
Mae 1 fferyllfa yn unig ar agor ddydd Sul fel rhan o wasanaeth rota ddydd Sul.

Fferyllfa	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Fferyllfa Bro Nedd	Ar agor am hanner dydd	1.00pm - 3.00pm rota ddydd Sul
Davies Chemist Ltd Resolfen	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Davies Ystalyfera	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Dyffryn	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Lloyds Pontardawe	Ar agor am hanner dydd	Ar gau

Fferyllfa Lloyds Gwaun Cae Gurwen	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Well Pontardawe	Ar agor am hanner dydd	Ar gau
Fferyllfa Well Cwmllynfell	Ar agor am hanner dydd	Ar gau

Mae lleoliad fferyllfeydd ar draws yr ardal, a'r amser teithio o ddim mwy nag 20 munud mewn car, yn cwrdd â'r meini prawf a osodwyd ar gyfer mynediad yn Adran 5.1.1 o uchafswm amser teithio o 20 munud. Er nad oes gan bob person fynediad i gar, mae natur yr ardal yn golygu y bydd cerdded i fferyllfa yn ddewis realistig i rai preswylwyr. Mae 1 fferyllfa ar agor ar ddydd Sul o fewn ardal y Cymoedd Uchaf fel rhan o ddarpariaeth rota ddydd Sul.

- **Argaeledd gwasanaethau uwch**

Mae 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth MUR (D.S. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wedi'i ohirio oherwydd pandemig COVID-19).
Mae 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth DMR.
Nid oes unrhyw fferyllfa yn yr ardal sy'n darparu gwaith addasu offer stoma na'r gwasanaeth adolygu defnydd offer. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai i fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Offer ddosbarthu eu presgripsiynau offer. Gall Contractwyr Dosbarthu Offer ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.
Deuir i'r casgliad bod yna ddarpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch i fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.

- **Argaeledd gwasanaethau ychwanegol y nodwyd eu bod nhw ar gael ym mhob fferyllfa**

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol, fel rhai craidd a byddai'n anelu at gomisiynu gan bob fferyllfa.

- *Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal yn darparu'r gwasanaeth hwn.
- *Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys.
- *Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw.
- *Gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig y gwasanaeth Cyflenwad Meddygaeth Frys.
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L2)* – Mae 9 fferyllfa yn cynnig Lefel 2 (cyflenwad o Therapi Disodli Nicotin (NRT))
- *Gwasanaeth Stopio Ysmygu (L3)* – Mae pob un o'r 10 fferyllfa yn cynnig Lefel 3 – cyflenwad o NRT a chwnsela.

Deuir i'r casgliad bod digon o ddarpariaeth ar hyn o bryd i'r gwasanaethau ychwanegol a restrwyd fodloni anghenion tebygol preswylwyr yr ardal.
Bydd y Bwrdd Iechyd yn gweithio gyda chontractwyr fferyllol i wella darpariaeth y gwasanaethau hynny nad ydynt ar gael ar hyn o bryd ym mhob un o'r 10 fferyllfa yn yr ardal.

- **Agosrwydd gwasanaethau dosbarthu at feddygfeydd**

Mae gan bob un o'r 4 meddygfa, sef y prif feddygfeydd a'r meddygfeydd cangen, o fewn yr ardal fynediad i wasanaethau fferyllol fel a ganlyn:

Lleoliad Agosaf Fferyllfa at Feddygfa	Nifer.
Fferyllfa - Cyfagos	3
Fferyllfa o fewn ¼ Milltir	1

Deuir i'r casgliad bod lleoliad fferyllfeydd yn yr ardal yn briodol ar hyn o bryd i wasanaethu meddygfeydd a'u cleifion.

16. Casgliadau - at ddibenion atodlen 1 Rheoliadau 2020 y GIG (Gwasanaethau Fferyllol) (Cymru) 2020

Mae'r AAFf wedi ystyried y gwasanaethau fferyllol a ddarperir ar hyn o bryd ar draws y Bwrdd Iechyd ac, yn benodol, anghenion demograffeg ac iechyd y boblogaeth. Mae wedi dadansoddi a yw'r ddarpariaeth gyfredol yn diwallu anghenion poblogaeth BIP Bae Abertawe ac a oes unrhyw fylchau posibl yn narpariaeth y gwasanaethau fferyllol naill ai nawr neu o fewn oes y ddogfen.

16.1 Darpariaeth bresennol

Mae BIP Bae Abertawe wedi nodi'r gwasanaethau canlynol fel rhai sy'n berthnasol i'r AAFf hwn i ddiwallu'r angen am wasanaethau fferyllol:

- Gwasanaethau hanfodol a ddarperir ym mhob un o'r adeiladau sydd wedi'u cynnwys ar y rhestrau fferyllol.
- Darpariaeth ddigonol o wasanaethau uwch ac ychwanegol i ddiwallu angen y boblogaeth leol.
- Y gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan y meddygfeydd hynny sydd wedi'u cynnwys ar y rhestr o feddygfeydd dosbarthu

Mae adrannau blaenorol o'r ddogfen hon wedi nodi'r gwasanaethau a ddarperir ym mhob ardal.

Mae hefyd wedi nodi bod darpariaeth y gwasanaethau uchod gan gontractwyr y tu allan i'w hardal, boed hynny yng Nghymru neu yn Lloegr, yn cyfrannu at ddiwallu'r angen am wasanaethau fferyllol yn ei ardal.

16.2 Gwasanaethau GIG eraill

Wrth wneud yr AAFf hwn, mae BIP Bae Abertawe o'r farn bod y gwasanaethau GIG eraill isod yn effeithio ar yr angen am wasanaethau fferyllol ac mae'r Bwrdd Iechyd wedi'u hystyried:

- Fferyllfeydd ysbytai
- Uned Mân Anafiadau
- Clinigau Iechyd Rhywiol
- Fferyllfa'r carchar
- Meddyg Teulu Tu Allan i Oriau / GIG 111 Cymru
- Meddygon teulu'n rhoi eitemau
- Gofal Deintyddol
- Gofal Llygaid
- Gwasanaethau Camddefnyddio Sylweddau
- Gwasanaethau Stopio Ysmygu
- Gwasanaeth archebu presgripsiwn anymataliaeth
- Gwasanaethau gofal cartref
- Gwasanaeth nyrsio ardal a gofal clwyfau
- Clinigau cleifion allanol
- Timau iechyd meddwl cymunedol

16.3 Bylchau presennol yn y ddarpariaeth

16.3.1 Mynediad presennol at wasanaethau hanfodol

Er mwyn asesu darpariaeth y gwasanaethau hanfodol o gymharu ag anghenion y boblogaeth, mae BIP Bae Abertawe wedi ystyried mynediad (amseroedd teithio ac oriau agor) fel y ffactor pwysicaf wrth bennu i ba raddau y mae'r ddarpariaeth bresennol o wasanaethau hanfodol yn diwallu anghenion y boblogaeth.

Er mwyn pennu lefel y mynediad i wasanaethau fferyllol ym Mae Abertawe, ystyriwyd y meini prawf canlynol:

- Cymhareb y fferyllfeydd fesul 10,000 o'r boblogaeth
- Amser teithio i fferyllfeydd neu bractisau dosbarthu
- Oriau agor fferyllfeydd a phractisau dosbarthu
- Agosrwydd fferyllfeydd i feddygfeydd teulu

Defnyddiwyd y meini prawf uchod i fesur mynediad ym mhob un o'r 8 ardal yn BIP Bae Abertawe.

Mae 93 o fferyllfeydd cymunedol ac 1 feddygfa ddosbarthu yn BIP Bae Abertawe. Mae'r rhain yn darparu gwasanaethau fferyllol hanfodol i boblogaeth o 390,315. Gan ystyried fferyllfeydd cymunedol yn unig fel darparwyr, mae cymhareb o 2.38 fferyllfa ar gael i bob 10,000 o'r boblogaeth. Dyma un o'r cymarebau uchaf ar gyfer y byrddau iechyd yng Nghymru. Pan gynhwysir meddygfeydd ddosbarthu, mae'r gymhareb fesul 10,000 o'r boblogaeth yn cynyddu i 2.41.

Nodir cymhareb y fferyllfeydd ar gyfer pob ardal isod.

Ardal	Cymhareb fesul 10,000 o'r boblogaeth ar gyfer	
	Fferyllfeydd cymunedol yn unig	Fferyllfeydd a meddygfeydd dosbarthu
Bae	2.28	N/A
Dinas	2.95	N/A
Cwmtawe	2.35	N/A
Llwchwr	2.08	N/A
Penderi	2.09	N/A
Afan	2.56	3.63
Nedd	1.76	N/A
Cymoedd Uchaf	3.22	N/A

Mae 5 ardal sy'n is na'r cyfartaledd ar gyfer BIP Bae Abertawe, sef y Bae, Llwchwr, Penderi, Cwmtawe a Chastell-nedd.

Ar gyfer pob ardal, darparwyd map o'r amser gyrru 20 munud o fferyllfa gymunedol neu feddygfa ddosbarthu. Mae'r mapiau hyn yn dangos bod poblogaeth BIP Bae Abertawe yn gallu cyrchu gwasanaethau fferyllol o fewn yr amser gyrru hiraf o 20 munud er mwyn cael mynediad at wasanaethau fferyllol.

Gwasanaethir trigolion BIP Bae Abertawe yn dda o ran nifer y fferyllfeydd a'u lleoliadau.

16.3.1.1 Mynediad at wasanaethau hanfodol yn ystod oriau gwaith arferol

Disgwylir y bydd fferyllfa'n darparu o leiaf 40 o oriau agor bob wythnos oni bai bod y Bwrdd Iechyd wedi cytuno ar lai e.e. pan fo fferyllfa'n gwasanaethu meddygfa gangen yn unig. At ddibenion yr AAFf, diffiniwyd oriau gwaith arferol fel dydd Llun i ddydd Gwener 9.00am - 5.30pm.

Ardal	Llun i Gwener 9.00am – 5.30pm	Ar gau am ½ diwrnod ganol yr wythnos	Yn cau cyn 5.30pm ar 1 neu 2 ddiwrnod yr wythnos
Bae (16)	15	1	1
Dinas (15)	14	1	0
Cwmtawe (10)	10	0	0
Llwchwr (10)	10	0	0
Penderi (9)	9	0	0
Afan (13)	12	0	1
Nedd (10)	10	0	0
Cymoedd Uchaf (10)	8	2	1
Cyfanswm (93)	86	4	3

Mae 86 o'r 93 fferyllfa yn BIP Bae Abertawe yn cwrdd â'r meini prawf o fod ar agor yn ystod yr wythnos rhwng 9.00am a 5.30pm.
Mae 1 fferyllfa yn ardal y Bae yn cau am 5.00pm ddydd Mercher, dydd Iau a dydd Gwener
Ac mae 1 fferyllfa'n cau am hanner diwrnod ar ddydd Mercher
Mae 1 fferyllfa yn Afan yn cau am 5.00pm ddydd Mawrth a dydd Gwener
Mae 2 fferyllfa yn y Cymoedd Uchaf yn cau ganol yr wythnos am ½ diwrnod.

16.3.1.2 Mynediad at wasanaethau hanfodol y tu allan i oriau gwaith arferol

Er mwyn mesur mynediad at wasanaeth hanfodol y tu allan i'r oriau gwaith arferol diffiniedig o ddydd Llun i ddydd Gwener 9.00am - 5.30pm, defnyddiwyd tri maen prawf ar wahân:

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn, ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth y gwasanaethau hanfodol yn ystod oriau gwaith arferol yn unrhyw un o'r 8 ardal.

- Fferyllfeydd sydd ar agor ar ôl 5.30pm, o ddydd Llun i ddydd Gwener
- Fferyllfeydd sydd ar agor ar ddydd Sadwrn
- Fferyllfeydd sydd ar agor ar ddydd Sul

Mae'r adolygiad o nifer y fferyllfeydd sydd ar agor ar ôl 5.30pm o ddydd Llun i ddydd Gwener wedi'i nodi isod.

Ardal	Y nifer sydd ar agor ar ôl 5.30pm	Y nifer sydd ar agor hyd at 6.00pm	Y nifer sydd ar agor hyd at 6.15pm	Y nifer sydd ar agor hyd at 8pm
Bae	11	11	0	0
Dinas	12	11	0	1**
Cwmtawe	7	7	0	0
Llwchwr	8	8	0	0
Penderi	9	6	1	1+ (1*)
Afan	8	7	0	1*
Nedd	6	6	0	0
Cymoedd Uchaf	7	7	0	0
Cyfanswm (93)	68	63	1	4

** ar agor hyd at 10.00pm *ar agor hyd at 10.30 pm

Mae gan ardal Penderi 1 fferyllfa ar agor hyd at 6.15pm yn ystod yr wythnos.
Mae gan ardal Penderi 1 fferyllfa sydd ar agor tan 8pm yn ystod yr wythnos.
Mae gan ardal y Ddinas 1 fferyllfa ar agor tan 10.00pm.
Mae gan ardaloedd Penderi ac Afan fferyllfa ar agor tan 10.30pm yn ystod yr wythnos.
Nid oes unrhyw fferyllfeydd ar agor ar ôl 6.00pm yn ardaloedd Castell-nedd neu'r Cymoedd Uchaf. Mae gwasanaethau fferyllol ar gael yn ardal Afan, sy'n gyfagos atynt, hyd at 10.30pm.
Nid oes fferyllfeydd ar agor ar ôl 6.00pm yn ardaloedd Cwmtawe na Llwchwr. Mae gwasanaethau fferyllol ar gael yn ardal Penderi, sy'n gyfagos atynt, hyd at 10.30pm.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth y gwasanaethau hanfodol y tu allan i oriau gwaith arferol yn unrhyw un o'r 8 ardal gan fod gwasanaethau fferyllol ar gael hyd at 10.30pm mewn ardaloedd cyfagos.

Mae'r adolygiad o nifer y fferyllfeydd sydd ar agor ar ddydd Sadwrn wedi'i nodi isod.

Ardal	Y nifer sydd ar agor ar ddydd Sadwrn	Am ½ diwrnod	Diwrnod llawn
Bae	7	5	2
Dinas	4	1	3
Cwmtawe	7	6	1
Llwchwr	6	5	1
Penderi	5	3	2
Afan	8	6	2
Nedd	8	7	1
Cymoedd Uchaf	7	7	0
Cyfanswm	52	40	12

Mae 52 o'r 93 fferyllfa yn BIP Bae Abertawe ar agor ar ddydd Sadwrn.
Mae 40 ar agor am ½ diwrnod, sef fel arfer 9.00am - 12.00pm. Mae 12 ar agor am ddiwrnod llawn, sef fel arfer 9.00am - 5.30pm.

Mae hyn yn cynnig mynediad da i wasanaethau fferyllol hanfodol ar ddydd Sadwrn ym mhob ardal.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn, ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth y gwasanaethau hanfodol ar ddydd Sadwrn yn unrhyw un o'r 8 ardal.

Mae'r adolygiad o nifer y fferyllfeydd sydd ar agor ar ddydd Sul wedi'i nodi isod.

Ardal	Y nifer sydd ar agor ar ddydd Sul	Gwasanaethau fferyllfa sydd ar agor mewn ardal gyfagos
Bae	3	Llwchwr a'r Ddinas
Dinas	2	Penderi a'r Bae
Cwmtawe	0	Penderi
Llwchwr	1	Penderi a'r Bae (Hywel Dda)
Penderi	2	Dinas
Afan	2	Nedd
Nedd	1	Afan (Cwm Taf)
Cymoedd Uchaf	1	Nedd (Powys)
Cyfanswm	12	

Mae 12 fferyllfa ar agor ar ddydd Sul yn BIP Bae Abertawe i ddarparu gwasanaethau fferyllol hanfodol. Mae'r data'n tynnu sylw at y ffaith mai Cwmtawe yw'r unig ardal lle nad oes fferyllfa ar agor ar ddydd Sul.
Ar gyfer preswylwyr yn yr ardal hon, mae gwasanaethau fferyllol ar gael o fewn amser gyrru o 20 munud ar ddydd Sul yn ardal Penderi, sy'n gyfagos atynt.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn, ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth y gwasanaethau hanfodol ar ddydd Sul gan fod gwasanaethau fferyllol ar gael o fewn amser gyrru o 20 munud.

16.3.2 Mynediad presennol at wasanaethau uwch

Dyma'r gwasanaethau uwch sydd ar gael ar hyn o bryd yng Nghymru ac sy'n gallu cael eu darparu gan fferyllfeydd cymunedol: Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau, Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau, Adolygu'r Defnydd o Gyfarpar a'r Gwasanaeth Addasu Cyfarpar Stoma. Mae'r gwasanaeth Adolygu'r

Defnydd o Feddyginiaethau wedi'i atal (o fis Mawrth 2021) oherwydd pandemig COVID-19 ac rydym yn aros am fanylion pellach am ddyfodol y gwasanaeth.

Mae'r fferyllfeydd a ddarparodd MUR a DMR yn 2019/20 wedi'u crynhoi fesul ardal yn y tabl isod.

Ardal	Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau (MUR)	Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (DMR)
Bae	16/16	16/16
Dinas	15/15	15/15
Cwmtawe	10/10	10/10
Llwchwr	10/10	10/10
Penderi	9/9	9/9
Afan	13/13	12/13
Nedd	10/10	10/10
Cymoedd Uchaf	10/10	10/10
Cyfanswm	93/93	92/93

Er nad oes yr un o'r fferyllfeydd yn darparu'r gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Gyfarpar, maent yn dosbarthu presgripsiynau ar gyfer cyfarpar.

Nid oes unrhyw fferyllfeydd yn BIP Bae Abertawe sy'n darparu gwasanaeth addasu cyfarpar stoma na'r gwasanaeth adolygu'r defnydd o gyfarpar. Fodd bynnag, gall cleifion ddewis p'un ai fferyllfa gymunedol neu Gontractwr Dosbarthu Cyfarpar sy'n dosbarthu eu presgripsiynau cyfarpar. Gall Contractwyr Dosbarthu Cyfarpar ddarparu'r ddau wasanaeth hyn i gleifion.

Cesglir bod digon o wasanaethau uwch ar gael i ddiwallu anghenion preswylwyr yn ardal BIP y Bwrdd Iechyd.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn, ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth y gwasanaethau uwch yn unrhyw un o'r 8 ardal.

16.3.3 Mynediad presennol at wasanaethau ychwanegol

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'r gwasanaethau ychwanegol canlynol fel rhai sy'n angenrheidiol a byddai'n anelu at eu cael ym mhob fferyllfa gymunedol.

Mae'r tabl yn nodi nifer y fferyllfeydd ym mhob ardal sy'n darparu gwasanaethau ychwanegol unigol.

Gwasanaeth /Ardal	Bae (16)	Dinas (15)	Cwmtawe (10)	Llwchwr (10)	Penderi (9)	Afan (13)	Nedd (10)	Cymoedd Uchaf (10)	Cyfanswm (93)
Gwasanaeth anhwylderau cyffredin	16	15	10	10	9	13	10	10	93
Atal Cenhedlu Brys	16	15	10	10	9	11	10	9	90
Brechu rhag y Ffliw	16	15	10	9	8	10	10	8	86
Meddyginiaeth Frys	15	15	10	10	9	13	9	10	91
Rhoi'r Gorau i Ysmygu L2	14	15	10	9	9	11	9	10	87
Rhoi'r Gorau i Ysmygu L3	10	14	8	9	7	9	9	9	75

Ceir lefel ardderchog o argaeledd ar gyfer y Gwasanaeth Anhwylderau Cyffredin a'r Gwasanaeth Cyflenwi Meddyginiaethau ar Frys, h.y. mae 90 neu fwy o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaethau hyn. Mae gan drigolion pob ardal fynediad da i'r gwasanaethau hyn.

Ceir lefel dda iawn o argaeledd ar gyfer y Gwasanaeth Atal Cenhedlu Brys, y Gwasanaeth Brechu Rhag y Ffliw, Rhoi'r Gorau i Ysmygu L2, Rhoi'r Gorau i Ysmygu L3 a'r Gwasanaeth Offer Miniog Cleifion, h.y. mae 75 neu fwy o fferyllfeydd yn cynnig y gwasanaethau hyn.

16.3.4 Mynediad presennol at wasanaethau meddygfeydd dosbarthu

Ceir 1 practis meddyg teulu yn BIP Bae Abertawe ac mae'n gwasanaethu rhestr ddosbarthu o 798 (0.2% o'r boblogaeth). Dim ond os yw cleifion yn byw dros 1.6km / 1 filltir o fferyllfa neu mewn ardal sydd wedi'i dosbarthu fel ardal wledig y mae cleifion yn gymwys i fod ar restr ddosbarthu practis. Felly, nid yw gwasanaethau meddygfeydd dosbarthu ar gael i holl gleifion cofrestredig y practis.

Mae meddygfa ddosbarthu Glyncorrwg, sef yr unig bractis dosbarthu yn BIP Bae Abertawe, yn darparu gwasanaethau fferyllol ar yr amseroedd canlynol:

Llun	Mawrth	Mercher	Iau	Gwener
8.00am-1.30pm	8.00am- 2.00pm	8.00am- 2.00pm	8.00am-2.00pm	8.00am -11.00am 2.00pm - 6.00pm

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth gwasanaethau'r meddygfeydd dosbarthu.

16.4 Bylchau yn y ddarpariaeth yn y dyfodol

Mae BIP Bae Abertawe wedi ystyried y datblygiadau canlynol y mae'n gwybod a fydd yn digwydd yn y dyfodol:

- Y twf a ragwelir yn y boblogaeth
- Gwybodaeth Datblygu Tai gan y ddau Awdurdod Lleol
- Fferylliaeth: Cyflawni Cymru Iachach

16.4.1 Mynediad at wasanaethau hanfodol yn y dyfodol

16.4.1.1 Mynediad at wasanaethau hanfodol yn ystod oriau gwaith arferol

Yn seiliedig ar y datblygiadau arfaethedig a nodwyd ar gyfer yr ardaloedd (8-14) yn yr AAFf hwn, ac ar y cadarnhad a gafwyd gan 91 o'r 93 fferyllfa yn BIP Bae Abertawe fod ganddynt ddigon o gapasiti o ran eu hadeiladau a'u lefelau staffio presennol i reoli cynnydd yn y galw, nid oes unrhyw fwlch amlwg ar gyfer mynediad at wasanaethau hanfodol yn y dyfodol.

Nododd 91 o fferyllfeydd y byddent yn gallu cwrdd â chynnydd yn y galw am wasanaethau drwy wneud rhai addasiadau i'w safleoedd neu eu lefelau staffio.

Nid yw BIP Bae Abertawe'n disgwyl unrhyw geisiadau gan fferyllfeydd i gwtogi oriau agor yn ystod yr oriau gwaith arferol dros oes yr AAFf hwn. Byddai BIP Bae Abertawe'n craffu ar unrhyw geisiadau sy'n ymwneud ag oriau craidd er mwyn mesur yr effaith ar argaeledd gwasanaethau fferyllol yn lleoliad y fferyllfa sy'n gwneud y cais.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn ni nodwyd unrhyw fylchau yn y dyfodol yn narpariaeth y gwasanaethau hanfodol yn ystod oriau gwaith arferol yn unrhyw un o'r 8 ardal.

16.4.1.2 Mynediad at wasanaethau hanfodol y tu allan i oriau gwaith arferol

Mae'n bosibl y bydd hysbysiadau'n cael eu cyflwyno i'r Bwrdd Iechyd i adolygu oriau agor atodol ar gyfer fferyllfeydd yn ystod oes yr AAFf hwn. Mae oriau atodol fel arfer yn golygu'r oriau ar ôl 5.30pm yn ystod yr wythnos ac oriau agor ar benwythnosau.

Dim ond cyfnod o 90 diwrnod o rybudd y mae angen i gontractwr fferyllfa ei roi i newid yr oriau atodol. Ni all y Bwrdd Iechyd wrthod newidiadau i oriau atodol ond gall adolygu argaeledd gwasanaethau fferyllol yn yr ardal o ganlyniad i unrhyw newidiadau.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn, nid yw'n bosibl penderfynu a fydd unrhyw fylchau yn y dyfodol yn narpariaeth y gwasanaethau hanfodol y tu allan i oriau gwaith arferol.

16.4.2 Mynediad at wasanaethau uwch yn y dyfodol

O'r data sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau uwch, gall pob fferyllfa ddarparu'r gwasanaethau Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau ac Adolygu Meddyginiaethau wrth Ryddhau (93/93). Mae lefelau'r gweithgarwch ar gyfer y ddau wasanaeth hyn wedi'u capio ar 400 a 140, yn y drefn honno. Nid yw pob fferyllfa'n cwblhau'r uchafswm y gallent ei gyflawni bob blwyddyn. Felly mae lle o hyd i gynnydd yn y galw am wasanaethau uwch yn y dyfodol.

Ar hyn o bryd mae'r Gwasanaeth Adolygu'r Defnydd o Feddyginiaethau wedi'i atal oherwydd pandemig COVID-19.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth y gwasanaethau uwch yn y dyfodol yn unrhyw un o'r 8 ardal.

16.4.3 Mynediad at wasanaethau ychwanegol yn y dyfodol

Fel y nodwyd yn 15.3.3, nid oes unrhyw fylchau wedi'u nodi ar hyn o bryd yn narpariaeth y gwasanaethau ychwanegol.

Dros y 5 mlynedd diwethaf, bu ffocws ar ddatblygu gwasanaethau ychwanegol ar gyfer fferyllfeydd cymunedol a bydd hyn yn parhau trwy gydol oes yr AAFf hwn. Yn benodol, gall nifer y Fferyllwyr Rhagnodi Annibynnol gynyddu a bydd yn arwain at ehangu nifer y safleoedd a gomisiynir i gynnig Anhwylderau Acíwt.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn ni nodwyd unrhyw fylchau yn narpariaeth y gwasanaethau ychwnegol yn y dyfodol yn unrhyw un o'r 8 ardal.

16.4.4 Mynediad at wasanaethau meddygfeydd dosbarthu yn y dyfodol

Yn seiliedig ar y gymhareb o 2.41 o fferyllfeydd a meddygfeydd dosbarthu i bob 10,000 o'r boblogaeth, ac ar y ffaith mai dyma un o'r cymarebau uchaf o blith yr holl fyrddau iechyd yng Nghymru, cesglir bod darpariaeth ddigonol o wasanaethau fferyllol yn BIP Bae Abertawe i ddiwallu anghenion ei boblogaeth.

Yn seiliedig ar y wybodaeth a oedd ar gael ar adeg datblygu'r AAFf hwn, ni nodwyd unrhyw fylchau presennol yn narpariaeth gwasanaethau'r meddygfeydd dosbarthu yn ardal y Bwrdd Iechyd yn y dyfodol.

Atodiad A - cyd-destun polisi a phapurau cefndir

Mae Llywodraeth Cymru yn sefydlu'r strwythur cyffredinol y mae fferyllfeydd cymunedol, contractwyr dosbarthu offer a meddygon dosbarthu yn gweithredu trwy ddarparu'r fframwaith deddfwriaethol a pholisi. O fewn y fframwaith, mae'r cyfrifoldeb am gynllunio a darparu gwasanaethau fferyllol wedi'i freinio mewn byrddau iechyd sy'n gorfod cynllunio gwasanaethau iechyd i ddiwallu anghenion eu preswylwyr sefydlog. Mae hyn yn cynnwys pennu nifer a lleoliad fferyllfeydd a chontractwyr offer dosbarthu yn eu hardaloedd.

Mae'r ddyletswydd gyffredinol i sicrhau y darperir gwasanaethau fferyllol, fel gydag agweddau eraill ar wasanaethau gofal sylfaenol y GIG, yn cael ei rhoi yn uniongyrchol i fyrddau iechyd o dan Ddeddf y GIG (Cymru) 2006 (Deddf 2006). Mae byrddau iechyd yn rheoli rhestrau lleol o ddarparwyr cymeradwy, y cyfeirir atynt fel rhestrau fferyllol, ac mae cynnwys adeiladau contractwyr fferylliaeth a chyfarpar dosbarthu ar restrau fferyllol yn rhoi hawl i gontractwyr ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG yn yr adeilad hwnnw.

Mae'r trefniadau hyn yn llywodraethu darparu gwasanaethau fferyllol ac nid yr hawl i agor a chynnal busnes fferyllol yng Nghymru. Ymdrinnir â hynny o dan ddeddfwriaeth ar wahân ledled y DU, sef Deddf Meddyginiaethau 1968.

Mae gan Weinidogion Cymru bwerau a dyletswyddau helaeth i wneud rheoliadau ac i gyhoeddi cyfarwyddiadau i fyrddau iechyd, sy'n llywodraethu manylion y system gwasanaethau fferyllol yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys nodi telerau'r gwasanaeth ar gyfer fferyllfeydd a chontractwyr offer dosbarthu a gweithredu'r prawf rheoli mynediad, sef y prawf y byddai'n rhaid bodloni tan 1 Ebrill 2021 cyn y byddai bwrdd iechyd yn caniatáu cais am fynediad, neu'n diwygio mynediad, ar y rhestr fferyllol.

O dan Reoliadau'r GIG (Gwasanaethau Fferyllol) (Cymru) 2013 (Rheoliadau 2013), a rheoliadau blaenorol, cyflwynodd yr unigolion hynny sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol gais i'r bwrdd iechyd yn unol â Rheoliadau 2013. Yna penderfynodd y bwrdd iechyd a oedd y cais yn bodloni'r prawf perthnasol ai peidio. Roedd Rheoliadau 2013 yn caniatáu herio penderfyniad y bwrdd iechyd trwy gyflwyno apêl i Weinidogion Cymru.

Felly roedd y system flaenorol o ddarparu gwasanaethau fferyllol yn cael ei gyrru gan y rhai a oedd yn dymuno darparu gwasanaethau fferyllol. Nhw a benderfynodd pa wasanaethau yr oeddent am eu darparu ac o ba leoliad.

Roedd hynny'n golygu bod y system yn ymateb i geisiadau ac nid oedd byrddau iechyd yn gallu cynllunio lle roedd fferyllfeydd neu gontractwyr dosbarthu peiriannau wedi'u lleoli nac yn gallu cyfeirio pa wasanaethau y mae'n rhaid eu darparu o'r lleoliadau hynny.

Rhesymeg dros newid

Yn 2010 sefydlodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd Grŵp Tasg a Gorffen i adolygu'r fframwaith rheoleiddio, i ystyried polisi Llywodraeth Cymru ar reoli mynediad a darparu gwasanaethau fferyllol gan broffesiynau iechyd heblaw fferyllwyr (ee meddygon) ac i wneud argymhellion ar gyfer newidiadau i ddeddfwriaeth, os oedd yn briodol, i sicrhau system hirdymor, gost-effeithiol a chynaliadwy a fyddai'n rhoi mynediad priodol i gleifion at wasanaethau fferyllol.

Yn 2011 ymgynghorodd Llywodraeth Cymru ar argymhellion y grŵp Tasg a Gorffen. Roedd yr ymgynghoriad “Cynigion i ddiwygio a moderneiddio Rheoliadau’r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Gwasanaethau Fferyllol) 1992” yn ceisio barn ar gynigion i ddarparu dull newydd ar gyfer penderfynu ar geisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol yng Nghymru yn fwy seiliedig ar asesiad o anghenion lleol gan fyrddau iechyd. Fodd bynnag, cydnabuwyd bod angen creu a chynnwys pwerau priodol yn Neddf 2006 i wneud newid o'r fath.

Yn dilyn yr ymgynghoriad, daeth Rheoliadau 2013 i rym ar 10 Mai 2013 ond nid oeddent yn cynnwys darpariaethau i gyflwyno PNAau.

Mewnosododd Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017 (Deddf 2017) adran 82A yn Neddf 2006 sy'n gwneud darpariaeth ar gyfer dyletswydd newydd i fyrddau iechyd yng Nghymru baratoi a chyhoeddi asesiad o'r angen am wasanaethau fferyllol. Rhoddodd adran 82A bwerau i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau yn nodi'r gofynion ar gyfer PNAs yng Nghymru.

Effaith arfaethedig a chanlyniadau buddiol

Yr effaith a fwriadwyd o gyflwyno PNAau yw gwella cynllunio a darparu gwasanaethau fferyllol trwy sicrhau bod y byrddau iechyd yn ystyried anghenion fferyllol eu poblogaethau yn gadarn ac yn alinio gwasanaethau'n agosach â nhw. Bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i fyrddau iechyd gymryd dull mwy integredig o nodi anghenion fferyllol poblogaethau, gan gynnwys ystyried cyfraniad yr holl ddarparwyr gwasanaethau fferyllol (e.e. fferyllfeydd a meddygon dosbarthu). Bydd byrddau iechyd yn defnyddio'r asesiadau hyn i nodi lle mae angen adeiladau ychwanegol, lle mae darparwyr presennol yn mynd i'r afael yn ddigonol ag anghenion fferyllol, a lle mae angen gwasanaethau ychwanegol o'r adeiladau presennol.

Bydd y newid yn rhoi mwy o sicrwydd i gontractwyr, gan leihau risg busnes a chaniatáu iddynt fuddsoddi mewn darparu gwasanaethau ehangach nag y maent ar hyn o bryd. Yn bwysig, bydd fferyllfeydd yn benodol hefyd yn dod yn fwy ymatebol i anghenion y poblogaethau y maent yn eu gwasanaethu, ac yn darparu gwasanaethau'n effeithiol i fynd i'r afael ag anghenion fferyllol a nodwyd.

Polisi, fframwaith deddfwriaethol a rheoleiddio

Mae adran 80 o Ddeddf 2006 yn gosod dyletswydd ar fyrddau iechyd i wneud trefniadau ar gyfer darparu'r gwasanaethau fferyllol a nodir yn is-adrannau 80 (3) (a) i (d). Gwasanaethau dosbarthu yw'r gwasanaethau fferyllol craidd hyn yn y bôn. Mae'n ddyletswydd ar Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n llywodraethu'r ffordd y mae byrddau iechyd yn gwneud y trefniadau hyn.

Mae adran 81 o Ddeddf 2006 yn nodi'r trefniadau y gall Gweinidogion Cymru eu gwneud ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol ychwanegol. Diffinnir ‘gwasanaethau fferyllol ychwanegol’ fel gwasanaethau o fath nad ydynt yn dod o fewn adran 80 h.y. gwasanaethau uwch a gwell. Mae adran 81 yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru roi cyfarwyddiadau i fwrdd iechyd (i) yn ei gwneud yn ofynnol iddo drefnu i ddarparu gwasanaethau fferyllol ychwanegol, neu (ii) awdurdodi'r bwrdd iechyd i drefnu darparu gwasanaethau fferyllol os yw'n dymuno.

Mae adran 83 o Ddeddf 2006 yn cynnwys craidd pwerau gwneud rheoliadau Gweinidogion Cymru mewn perthynas â darparu gwasanaethau fferyllol ac, ymhlith pethau eraill, mae'n nodi'r gofyniad i reoliadau ei gwneud yn ofynnol i fwrdd iechyd baratoi a chyhoeddi rhestr

fferyllol , ac yn nodi'r profion y mae'n rhaid i'r unigolion hynny sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol eu pasio er mwyn gwneud hynny (a elwir yn 'brawf rheoli mynediad').

Mae adran 84 yn nodi gofyniad i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer hawliau apelio yn erbyn penderfyniadau a wneir gan fyrddau iechyd wrth arfer pwerau a roddir iddynt gan reoliadau a wneir o dan adran 83.

Gwnaeth Rhan 7 o Ddeddf 2017 ddarpariaeth i ddiwygio Deddf 2006 mewn perthynas â gwasanaethau fferyllol. Mewnosododd adran 111 o Ddeddf 2017 adran 82A newydd yn Neddf 2006 sy'n rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â PNAau. Daeth Gorchymyn Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017 (Cychwyn Rhif 4) 2019 â Rhan 7 o Ddeddf 2017 i rym ar 1 Ebrill 2019. O ganlyniad, mae Gweinidogion Cymru bellach wedi gwneud is-ddeddfwriaeth yn nodi gofynion ar gyfer PNAau yng Nghymru.

Cafodd Rheoliadau 2013 eu dirymu a'u disodli gan Reoliadau GIG (Gwasanaethau Fferyllol) (Cymru) 2020. Mae Rhan 2 o Reoliadau GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 yn gosod y gofynion cyfreithiol ar fyrddau iechyd i gwblhau PNAau.

Daeth Rheoliadau GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 i rym ar 1 Ebrill 2020 ac mae gan fyrddau iechyd tan 1 Ebrill 2021 i gyhoeddi eu PNA cyntaf.

I grynhoi, mae Rheoliadau'r GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020 yn nodi'r:

- Gwasanaethau sydd i'w cynnwys yn y PNA
- Gwybodaeth y mae'n rhaid ei chynnwys yn y PNA (dylid nodi bod byrddau iechyd yn rhydd i gynnwys unrhyw wybodaeth arall y maent yn teimlo sy'n berthnasol)
- Dyddiad erbyn pryd y mae'n rhaid i fyrddau iechyd gyhoeddi eu PNA cyntaf
- Gofyniad i fyrddau iechyd gyhoeddi PNAau pellach bob pum mlynedd
- Gofyniad i gyhoeddi asesiad diwygiedig yn gynt nag bob pum mlynedd mewn rhai amgylchiadau
- Gofyniad i gyhoeddi datganiadau atodol mewn rhai amgylchiadau
- Gofyniad i ymgynghori â phobl a sefydliadau penodol o leiaf unwaith yn ystod cynhyrchu'r PNA, am o leiaf 60 diwrnod; a
- Materion y bydd y bwrdd iechyd yn eu hystyried wrth gynhyrchu ei PNA.

Ar ôl i fwrdd iechyd gyhoeddi ei PNA cyntaf mae'n ofynnol iddo gynhyrchu PNA diwygiedig cyn pen pum mlynedd neu'n gynt os yw'n nodi newidiadau i'r angen am wasanaethau fferyllol sydd i raddau helaeth. Yr unig eithriad i hyn yw lle mae'r bwrdd iechyd yn fodlon y byddai cynhyrchu PNA diwygiedig yn ymateb anghymesur i'r newidiadau hynny.

Yn ogystal, gall bwrdd iechyd gyhoeddi datganiad atodol lle mae'n nodi newidiadau i argaeledd gwasanaethau fferyllol sy'n berthnasol i ganiatáu ceisiadau y cyfeirir atynt yn Adran 83 o Ddeddf 2006, a

- Mae'n fodlon y byddai gwneud asesiad diwygiedig yn ymateb anghymesur i'r newidiadau hynny, neu
- Wrth wneud asesiad diwygiedig ac mae'n fodlon bod addasu ei PNA ar unwaith yn hanfodol er mwyn atal niweidiol i ddarparu gwasanaethau fferyllol yn ei ardal.

Datblygu'r gofynion manwl

Sefydlwyd gweithgor ym mis Tachwedd 2015 i ddatblygu'r gofynion manwl ar gyfer cynnal PNA ac i adolygu a diwygio'r profion a'r gweithdrefnau fel y maent yn berthnasol i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Roedd y grŵp, a gyfarfu ar sawl achlysur, yn cynnwys arweinwyr fferylliaeth y byrddau iechyd gyda gwybodaeth am reolaeth flaenorol y system fynediad ac arbenigedd mewn fferylliaeth gymunedol, arweinwyr gofal sylfaenol (fferyllfa) Partneriaeth Gwasanaethau a Rennir y GIG, sydd ag arbenigedd yn y broses o bennu rheolaeth ar geisiadau mynediad, a staff Llywodraeth Cymru. Mae'r grŵp wedi gwneud cyfraniad sylweddol at ddatblygiad polisi Llywodraeth Cymru ar PNAs, gan gynnwys y cynigion canlyniadol sydd wedi'u cynnwys yn Rheoliadau 2020 y GIG (Gwasanaethau Fferyllol) 2020.

Atodiad B - gwasanaethau hanfodol

1. Dosbarthu presgripsiynau

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Cyflenwi meddyginiaethau ac offer a archebir ar bresgripsiynau'r GIG, ynghyd â gwybodaeth a chyngor, i alluogi cleifion i ddefnyddio cleifion yn ddiogel ac yn effeithiol, a chynnal cofnodion priodol.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Sicrhau bod cleifion yn derbyn meddyginiaethau ac offer wedi'u harchebu yn ddiogel ac yn briodol gan y fferyllfa:

- Perfformio gwiriadau cyfreithiol, clinigol a chywirdeb priodol
- Cael systemau gweithredu diogel, yn unol â gofynion llywodraethu clinigol
- Cael systemau ar waith i warantu cywirdeb y cynhyrchion a gyflenwir
- Cadw cofnod o'r holl feddyginiaethau ac offer a gyflenwir y gellir eu defnyddio i gynorthwyo gofal cleifion yn y dyfodol
- Cadw cofnod o'r cyngor a roddwyd, ac ymyriadau ac atgyfeiriadau a wnaed, lle mae'r fferyllydd o'r farn ei fod yn briodol yn glinigol.

Er mwyn sicrhau bod cleifion yn gallu defnyddio eu meddyginiaethau a'u offer yn effeithiol gan staff fferyllol:

- Rhoi gwybodaeth a chyngor i'r claf neu ei gynrychiolydd ar ddefnyddio eu meddyginiaeth neu beiriant yn ddiogel
- Rhoi cyngor ehangach pan fo'n briodol i'r claf ar y feddyginiaeth, er enghraifft ei sgîl-effeithiau posibl a'i ryngweithio sylweddol â sylweddau eraill.

2. Dosbarthu presgripsiynau amlroddadwy

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Rheoli a dosbarthu presgripsiynau GIG amlroddadwy ar gyfer meddyginiaethau ac offer mewn partneriaeth â'r claf a'r rhagnodydd.

Mae'r gwasanaeth hwn yn cynnwys gofynion sy'n ychwanegol at y rhai ar gyfer dosbarthu, fel bod y fferyllydd yn canfod angen y claf am gyflenwad arall ac yn cyfleu unrhyw faterion clinigol arwyddocaol i'r rhagnodydd.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

- Cynyddu dewis a chyfleustra cleifion, trwy ganiatáu iddynt gael eu meddyginiaethau a'u hoffer rhagnodedig rheolaidd yn uniongyrchol o fferyllfa gymunedol am gyfnod y cytunwyd arno gan y rhagnodydd
- Lleihau gwastraff trwy leihau nifer y meddyginiaethau a'r offer sy'n cael eu dosbarthu nad oes eu hangen ar y claf

- Lleihau llwyth gwaith meddygfeydd teulu cyffredinol, trwy ostwng y baich o reoli presgripsiynau rheolaidd.

3. Gwaredu cyffuriau diangen

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Mae fferyllfeydd cymunedol yn derbyn meddyginiaethau diangen sy'n gofyn am waredu diogel gan aelwydydd preifat a phobl sy'n byw mewn cartref gofal preswyl. Mae'n ofynnol i'r bwrdd iechyd drefnu casglu a gwaredu meddyginiaethau gwastraff o fferyllfeydd.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

- Er mwyn sicrhau bod gan y cyhoedd ddull hawdd o waredu meddyginiaethau diangen yn ddiogel
- Lleihau nifer y meddyginiaethau diangen sydd wedi'u storio yng nghartrefi pobl trwy ddarparu llwybr i'w gwaredu a thrwy hynny leihau'r risg o wenwyno damweiniol yn y cartref a dargyfeirio meddyginiaethau i bobl eraill nad ydynt wedi'u hawdurdodi i'w meddu.
- Lleihau'r risg o wneud y cyhoedd yn agored i feddyginiaethau diangen sydd wedi'u gwaredu trwy ddulliau nad ydynt yn ddiogel
- Lleihau difrod amgylcheddol a achosir gan y dulliau gwaredu amhriodol ar gyfer meddyginiaethau diangen.

4. Hyrwyddo ffyrdd iach o fyw

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Manteisio ar y cyfle i ddarparu cyngor am ffordd o fyw iach a chyngor iechyd cyhoeddus i gleifion sy'n derbyn presgripsiynau yr ymddengys fod ganddynt:

- Ddiabetes; neu
- Bod mewn perygl o glefyd coronaidd y galon, yn enwedig y rhai â phwysedd gwaed uchel; neu
- Yn ysmygu; neu
- Yn rhy drwm,

a chyfranogiad rhagweithiol mewn ymgyrchoedd cenedlaethol / lleol, i hyrwyddo negeseuon iechyd cyhoeddus i ymwelwyr fferyllol cyffredinol yn ystod cyfnodau ymgyrchu penodol wedi'u targedu

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

- Cynyddu gwybodaeth a dealltwriaeth cleifion a'r cyhoedd o ffordd iach o fyw a negeseuon iechyd y cyhoedd fel eu bod yn cael eu grymuso i gymryd camau a fydd yn gwella eu hiechyd.
- Targedu sectorau ‘anodd eu cyrraedd’ y boblogaeth nad ydynt yn aml yn agored i weithgareddau hybu iechyd mewn rhannau eraill o’r sector iechyd neu ofal cymdeithasol.

5. Cyfeirio

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Darparu gwybodaeth i bobl sy'n ymweld â'r fferyllfa, sydd angen cefnogaeth, cyngor neu driniaeth bellach na all y fferyllfa eu darparu, ond sydd ar gael gan ddarparwyr iechyd a gofal cymdeithasol eraill neu sefydliadau cymorth a allai gynorthwyo'r person. Lle bo hynny'n briodol, gall hyn fod ar ffurf atgyfeiriad.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

- Hysbysu neu gynghori pobl sydd angen cymorth, na all y fferyllfa eu darparu, am ddarparwyr iechyd a gofal cymdeithasol priodol eraill neu sefydliadau cymorth
- Galluogi pobl i gysylltu a / neu gael mynediad at ofal a chefnogaeth bellach sy'n briodol i'w hanghenion
- Lleihau'r defnydd amhriodol o wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

6. Cefnogaeth ar gyfer hunanofal

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Darparu cyngor a chefnogaeth gan staff fferyllol i alluogi pobl i gael y budd mwyaf o ofalu amdanynt eu hunain neu eu teuluoedd.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

- Gwella mynediad a dewis i bobl sy'n dymuno gofalu amdanynt eu hunain neu eu teuluoedd
- Mae pobl, gan gynnwys gofalwyr, yn cael cyngor priodol i'w helpu i hunanreoli cyflwr hunangyfyngol neu dymor hir, gan gynnwys cyngor ar ddewis a defnyddio unrhyw feddyginiaethau priodol
- Pan fo hynny'n briodol, manteisio ar y cyfle i ddarparu cyngor hybu iechyd i bobl, gan gynnwys gofalwyr yn unol â'r cyngor a ddarperir mewn gwasanaeth hanfodol - hyrwyddo gwasanaeth ffordd o fyw iach
- Mae pobl, gan gynnwys gofalwyr, yn gallu gofalu amdanynt eu hunain yn well neu reoli cyflwr ar unwaith ac yn y dyfodol, trwy fod yn fwy gwybodus am yr opsiynau triniaeth sydd ganddynt, gan gynnwys rhai nad ydynt yn ffarmacolegol.
- Lleihau'r defnydd amhriodol o wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

Atodiad C - gwasanaethau uwch

1. Adolygiad defnydd meddyginiaethau a gwasanaeth ymyrraeth presgripsiwn

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Mae'r gwasanaeth hwn yn cynnwys MURau a gynhelir o bryd i'w gilydd, yn ogystal â'r rhai sy'n codi mewn ymateb i'r angen i wneud ymyrraeth sylweddol i'r presgripsiwn yn ystod y broses ddosbarthu. Mae MUR yn ymwneud â helpu cleifion i ddefnyddio eu meddyginiaethau yn fwy effeithiol.

Gall argymhellion a wneir i ragnodwyr hefyd ymwneud â pha mor effeithiol yw'r driniaeth yn glinigol neu o ran costau.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Gwella gwybodaeth cleifion a'r defnydd o feddyginiaethau trwy:

- Sefydlu gwir ddefnydd, dealltwriaeth a phrofiad y claf o gymryd ei feddyginiaethau;
- Nodi, trafod a chynorthwyo i ddatrys defnydd gwael neu aneffeithiol o'u meddyginiaethau;
- Nodi sgîl-effeithiau a rhyngweithio cyffuriau a allai effeithio ar gydymffurfiad cleifion;
- Gwella effeithiolrwydd clinigol a chost-effeithiolrwydd meddyginiaethau ar bresgripsiwn a thrwy hynny leihau gwastraff meddyginiaeth.

2. Gwasanaeth adolygu meddyginiaethau wrth ryddhau

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Bydd y gwasanaeth DMR yn darparu cefnogaeth i gleifion a ryddhawyd yn ddiweddar rhwng lleoliadau gofal trwy sicrhau bod newidiadau i feddyginiaethau cleifion a wneir mewn un lleoliad gofal (ee yn ystod eu derbyn i'r ysbyty) yn cael eu cyflawni fel y bwriadwyd yn y gymuned gan helpu i leihau'r risg o broblemau sy'n gysylltiedig â meddyginiaethau y gellir eu hatal a chefnogi ymlyniad wrth feddyginiaeth sydd newydd ei rhagnodi. Bydd y gwasanaeth, sy'n adeiladu ar y gwasanaeth MUR presennol, yn rhoi cyfle i gynorthwyo cleifion i wella eu gwybodaeth a'u defnydd o gyffuriau.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Pwrpas sylfaenol y gwasanaeth hwn yw, gyda chytundeb y claf, gyfrannu at ostyngiad yn y risg o wallau meddyginiaeth a digwyddiadau cyffuriau niweidiol trwy, yn benodol -

- Cynyddu argaeledd gwybodaeth gywir am feddyginiaethau claf,
- Gwella cyfathrebu rhwng gweithwyr gofal iechyd proffesiynol ac eraill sy'n ymwneud â throsglwyddo gofal cleifion, a chleifion a'u gofalwyr,
- Cynyddu cyfranogiad cleifion yn eu gofal eu hunain trwy eu helpu i ddatblygu gwell dealltwriaeth o'u meddyginiaethau, a
- Lleihau'r tebygolrwydd y bydd presgripsiynau diangen neu ddyblyg yn cael eu dosbarthu a thrwy hynny leihau gwastraff meddyginiaethau.

3. Addasu offer stoma

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Addasu offer stoma yw addasu swm o fwy nag un peiriant stoma, lle:

- Rhestrir yr offer stoma sydd i'w addasu yn Rhan IXC o'r Tariff Cyffuriau
- Mae'r addasiad yn cynnwys addasu i'r un fanyleb o sawl rhan union yr un fath i'w defnyddio gydag offer; a
- Mae'r addasiad yn seiliedig ar fesuriad neu gofnod y claf o'r mesuriadau hynny ac, os yw'n berthnasol, templed.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Pwrpas sylfaenol y gwasanaeth yw:

- Sicrhau bod claf yn defnyddio'r teclyn stoma yn iawn a'i osod yn gyffyrddus; a
- Gwella hyd y defnydd o'r teclyn, a thrwy hynny leihau gwastraff offer o'r fath.

4. Adolygiad defnyddio offer

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Mae AUR yn ymwneud â helpu cleifion i ddefnyddio eu teclynnau yn fwy effeithiol. Gall argymhellion a wneir i ragnodwyr hefyd ymwneud â pha mor effeithiol yw'r driniaeth yn glinigol neu o ran costau.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Pwrpas sylfaenol y gwasanaeth yw, gyda chytundeb y claf, wella gwybodaeth a defnydd y claf o unrhyw beiriant penodedig trwy, yn benodol:

- Sefydlu'r ffordd y mae'r claf yn defnyddio'r teclyn penodedig a phrofiad y claf o ddefnydd o'r fath
- Nodi, trafod a chynorthwyo i ddatrys defnydd gwael neu aneffeithiol o'r teclyn penodedig gan y claf
- Cynghori'r claf ar storio'r peiriant penodedig yn ddiogel ac yn briodol
- Cynghori'r claf ar waredu'n ddiogel ac yn briodol yr offer penodedig sy'n cael eu defnyddio neu nad oes eu hangen.

Atodiad D - gwasanaethau gwell

1. Gwasanaeth monitro gwrthgeulydd, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa brofi amser ceulo gwaed y claf, adolygu'r canlyniadau ac addasu (neu argymell addasu) y dos gwrthgeulydd yn unol â hynny.

2. Gwasanaeth cartref gofal, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ddarparu cyngor a chefnogaeth i breswylwyr a staff mewn cartref gofal sy'n ymwneud â—

    - Archebu cyffuriau ac offer yn briodol ac yn effeithiol er budd preswylwyr yn y cartref gofal
    - Y defnydd clinigol a chost-effeithiol o gyffuriau
    - Gweinyddu cyffuriau ac offer yn briodol ac yn effeithiol yn y cartref gofal
    - Storio a thrafod cyffuriau ac offer yn ddiogel ac yn briodol, a
    - Chofnodi cyffuriau ac offer sy'n cael eu harchebu, eu trin, eu rhoi, eu storio neu eu gwaredu.

3. Gwasanaeth rheoli clefyd-benodol, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa gynghori ar, cefnogi a monitro triniaeth cleifion â chyflyrau penodol, a lle bo hynny'n briodol cyfeirio'r claf at weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall.

4. Gwasanaeth cyflenwi bwyd heb glwten, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa gyflenwi bwydydd heb glwten i gleifion.

5. Gwasanaeth dosbarthu cartref, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ddosbarthu cyffuriau ac offer i gleifion yn eu cartref.

6. Gwasanaeth mynediad iaith, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ddarparu, naill ai ar lafar neu'n ysgrifenedig, gyngor a chefnogaeth i gleifion mewn iaith y mae pobl yn ei deall sy'n ymwneud â—

    - Cyffuriau y maent yn eu defnyddio
    - Eu hiechyd, a
    - Materion iechyd cyffredinol sy'n berthnasol iddyn nhw,

    a lle bo hynny'n briodol atgyfeirio at weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall.

7. Gwasanaeth adolygu meddyginiaeth, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa -

    - Gynnal adolygiad o'r cyffuriau a ddefnyddir gan glaf ar sail gwybodaeth a chanlyniadau profion a gynhwysir yng nghofnod gofal y claf, gyda'r nod o ystyried priodoldeb parhaus ac effeithiolrwydd y cyffuriau ar gyfer y claf,
    - Cynghori a chefnogi'r claf ynghylch ei ddefnydd o gyffuriau, gan gynnwys annog cyfranogiad gweithredol y claf wrth wneud penderfyniadau sy'n ymwneud â'i ddefnydd o gyffuriau, a
    - Lle y bo'n briodol, cyfeirio'r claf at weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall.

8. Gwasanaeth asesu meddyginiaethau a chymorth cydymffurfio, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa —

- Asesu'r wybodaeth am, a chydymffurfiad â chyffuriau a'u defnyddio gan gleifion bregus a chleifion ag anghenion arbennig, a
- Chynnig cyngor, cefnogaeth a chymorth i gleifion bregus a chleifion ag anghenion arbennig o ran defnyddio cyffuriau gyda'r bwriad o wella eu gwybodaeth am gyffuriau o'r fath, eu cydymffurfiad â hwy a'u defnyddio.

9. Cynllun mân anhwylderau, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ddarparu cyngor a chefnogaeth i gleifion cymwys sy'n cwyno am fân anhwylder, a lle bo hynny'n briodol i gyflenwi cyffuriau i'r claf ar gyfer trin y mân anhwylder.

10. Gwasanaeth cyfnewid nodwyddau a chwistrelli, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa -

- Ddarparu nodwyddau di-haint, chwistrelli a deunyddiau cysylltiedig i gamddefnyddwyr cyffuriau
- Derbyn gan gamddefnyddwyr cyffuriau nodwyddau, chwistrelli a deunyddiau cysylltiedig, a
- Cynnig cyngor i gamddefnyddwyr cyffuriau a lle bo hynny'n briodol atgyfeiriad at weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall neu ganolfan trin cyffuriau arbenigol.

11. Gwasanaeth cyffuriau arbenigol ar gael yn ôl y galw, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa sicrhau bod cleifion neu weithwyr gofal iechyd proffesiynol yn cael mynediad prydlon at gyffuriau arbenigol.

12. Gwasanaethau y tu allan i oriau, a'u pwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ddosbarthu cyffuriau ac offer yn y cyfnod y tu allan i oriau (p'un ai am y cyfnod y tu allan i oriau cyfan ai peidio).

13. Gwasanaeth dan gyfarwyddyd grŵp cleifion, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa gyflenwi meddyginiaeth presgripsiwn yn unig i glaf o dan gyfarwyddyd grŵp cleifion.

14. Gwasanaeth cymorth rhagnodwyr, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa gefnogi gweithwyr proffesiynol gofal iechyd sy'n rhagnodi cyffuriau, ac yn benodol cynnig cyngor ar—

- Y defnydd clinigol a chost-effeithiol o gyffuriau
- Polisïau a chanllawiau rhagnodi, a
- Rhagnodi amlroddadwy.

15. Gwasanaeth ysgolion, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ddarparu cyngor a chefnogaeth i blant a staff mewn ysgolion sy'n ymwneud â—

- Y defnydd clinigol a chost-effeithiol o gyffuriau yn yr ysgol
- Gweinyddu a defnyddio cyffuriau ac offer yn briodol ac yn effeithiol yn yr ysgol
- Storio a thrafod cyffuriau ac offer yn ddiogel ac yn briodol, a
- Cofnodi cyffuriau ac offer sy'n cael eu harchebu, eu trin, eu rhoi, eu storio neu eu gwaredu.

16. Gwasanaeth sgrinio, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa i —

- Adnabod cleifion sydd mewn perygl o ddatblygu clefyd neu gyflwr penodol
- Cynnig cyngor ar brofi am glefyd neu gyflwr penodol
- Cynnal prawf o'r fath gyda chydsyniad y claf, a
- Chynnig cyngor yn dilyn prawf a chyfeiriwch at weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall fel y bo'n briodol.

17. Gwasanaeth rhoi'r gorau i ysmygu, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa -

- Gynghori a chefnogi cleifion sy'n dymuno rhoi'r gorau i ysmygu, a
- Lle bo hynny'n briodol, cyflenwi cyffuriau a chymhorthion priodol.

18. Gwasanaeth gweinyddu dan oruchwyliaeth, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa oruchwylio rhoi meddyginiaethau ar bresgripsiwn yn eu safle.

19. Gwasanaeth rhagnodi, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa ragnodi meddyginiaethau mewn amgylchiadau a bennir gan y bwrdd iechyd lleol perthnasol.

20. Gwasanaeth casglu gwrthfeirysol, a'i bwrpas sylfaenol yw i'r contractwr fferyllfa gyflenwi meddyginiaethau gwrthfeirysol, yn unol â rheoliad 247 o Reoliadau Meddyginiaethau Dynol 2012 (eithriad i'w gyflenwi os digwydd neu ragweld clefyd pandemig), i gleifion i'w drin neu broffylacsis.

21. Gwasanaeth cyflenwi brys, a'i bwrpas sylfaenol yw sicrhau, mewn achosion brys, bod cleifion, ar eu cais, yn cael mynediad prydlon i gyffuriau offer:

- Sydd wedi'u rhagnodi ar eu cyfer o'r blaen mewn presgripsiwn GIG ond nad oes ganddynt bresgripsiwn GIG ar eu cyfer, a
- Yn achos meddyginiaethau presgripsiwn yn unig, mae gofynion rheoliad 225 (1) o Reoliadau Meddyginiaethau Dynol 2012 (gwerthu mewn argyfwng ac ati gan Fferyllydd: ar gais y claf) yn cael eu bodloni.

Atodiad E - telerau gwasanaeth ar gyfer contractwyr sy'n dosbarthu offer

1. Dosbarthu presgripsiynau

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Cyflenwi offer a archebir ar bresgripsiynau'r GIG, ynghyd â gwybodaeth a chyngor a threfniadau atgyfeirio priodol os na ellir cyflenwi, er mwyn galluogi cleifion i ddefnyddio diogel ac effeithiol, a chynnal cofnodion priodol.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Er mwyn sicrhau bod cleifion yn derbyn offer wedi'u harchebu yn ddiogel ac yn briodol gan y contractwyr dosbarthu offer:

- Perfformio gwiriadau cyfreithiol, clinigol a chywirdeb priodol
- Cael systemau gweithredu diogel, yn unol â gofynion llywodraethu clinigol
- Cael systemau ar waith i warantu cyfanrwydd y cynhyrchion a gyflenwir
- Cadw cofnod o'r holl offer a gyflenwir y gellir eu defnyddio i gynorthwyo gofal cleifion yn y dyfodol
- Cadw cofnod o'r cyngor a roddwyd, ac ymyriadau ac atgyfeiriadau a wnaed, lle mae'r contractwr dosbarthu offer yn barnu ei fod yn glinigol briodol
- Darparu'r eitemau ychwanegol priodol fel bagiau tafladwy a chadachau
- Dosbarthu'r eitemau priodol os bydd angen i wneud hynny mewn modd amserol ac mewn pecynnau addas sy'n ddisylw.

Er mwyn sicrhau bod cleifion yn gallu defnyddio eu teclynnau yn effeithiol gan staff sy'n darparu gwybodaeth a chyngor i'r claf neu'r gofalwr ar ddefnyddio eu teclyn(au) yn ddiogel.

2. Dosbarthu presgripsiynau amlroddadwy

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Rheoli a dosbarthu offer presgripsiwn y GIG y gellir eu hailadrodd mewn partneriaeth â'r claf a'r rhagnodydd.

Mae'r gwasanaeth hwn yn cynnwys y gofynion sy'n ychwanegol at y rhai ar gyfer dosbarthu, fel bod y contractwr dosbarthu offer yn canfod angen y claf am gyflenwad arall ac yn cyfleu unrhyw faterion clinigol arwyddocaol i'r rhagnodydd.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

- Cynyddu dewis a chyfleustra cleifion, trwy ganiatáu iddynt gael eu teclynnau rhagnodedig rheolaidd yn uniongyrchol gan gontractwr offer dosbarthu am gyfnod y cytunwyd arno gan y rhagnodydd
- Lleihau gwastraff trwy leihau nifer yr offer sy'n cael eu dosbarthu nad oes eu hangen ar y claf
- Lleihau llwyth gwaith meddygfeydd teulu, trwy ostwng y baich o reoli presgripsiynau rheolaidd.

3. Gwasanaeth dosbarthu cartref

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Darparu gwasanaeth cludo i'r cartref mewn perthynas â rhai teclynnau.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Cadw urddas cleifion trwy sicrhau bod rhai offer yn cael eu danfon:

- Gyda phrydlondeb rhesymol, ar adeg wedi'i gytuno â'r claf
- Mewn pecyn nad yw'n dangos unrhyw ysgrifen na marciau eraill a allai nodi ei gynnwys; a
- Yn y fath fodd fel nad yw'n bosibl nodi'r math o beiriant sy'n cael ei ddanfon.

4. Cyflenwi eitemau atodol priodol

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Darparu eitemau ychwanegol fel cadachau tafladwy a bagiau gwaredu mewn cysylltiad â rhai offer.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Er mwyn sicrhau bod gan gleifion gyflenwad digonol o hancesi bach i'w defnyddio gyda'u teclyn, a'u bod yn gallu eu gwaredu mewn ffordd ddiogel a hylan.

5. Rhoi cyngor clinigol arbenigol ynghylch yr offer

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Darparu cyngor clinigol arbenigol gan berson sydd wedi'i hyfforddi'n addas ac sydd â phrofiad perthnasol mewn perthynas â rhai offer.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Sicrhau bod cleifion yn gallu ceisio cyngor priodol ar eu teclyn i gynyddu eu hyder wrth ddewis peiriant sy'n gweddu i'w hanghenion ynghyd â magu hyder i addasu i'r newidiadau yn eu bywyd a dysgu rheoli teclyn.

6. Pan ddarperir llinell gofal ffôn, yn ystod y cyfnod pan fydd y contractwr dosbarthu offer ar gau mae cyngor naill ai i'w ddarparu trwy'r llinell ofal neu mae galwyr yn cael eu cyfeirio at Galw Iechyd Cymru

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Darparu cyngor ar rai teclynnau trwy linell gofal ffôn y tu allan i oriau agor dan gontract y contractwr dosbarthu offer. Nid yw'n ofynnol i'r contractwr dosbarthu offer staffio'r llinell ofal trwy'r dydd, bob dydd, ond pan nad yw wedi'i staffio rhaid rhoi rhif ffôn neu fanylion cyswllt gwefan i alwyr ar gyfer NHS Direct Wales y gellir ymgynghori â nhw i gael cyngor.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Gall galwyr y llinell gofal ffôn gael gafael ar gyngor 24 awr y dydd, saith diwrnod yr wythnos ar rai teclynnau er mwyn rheoli eu teclyn.

7. Cyfeirio

Disgrifiad o'r gwasanaeth

Pan fydd claf yn cyflwyno presgripsiwn ar gyfer peiriant nad yw'r contractwr dosbarthu offer yn cyflenwi'r presgripsiwn naill ai:

- Gyda chaniatâd y claf, ei drosglwyddo i ddarparwr offer arall, neu
- Os na fydd y claf yn cydsynio, rhoddir manylion cyswllt iddynt ar gyfer o leiaf dau gontractwr arall sy'n gallu ei ddosbarthu.

Nodau a'r canlyniadau a fwriadwyd

Sicrhau bod cleifion yn gallu derbyn eu presgripsiwn yn cael ei ddosbarthu.

Atodiad F - Aelodaeth grŵp llywio PNA

Enw	Rôl	Sefydliad
Judith Vincent	Cyfarwyddwr Clinigol Fferyllfa	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Sharon Miller	Cyfarwyddwr Cyswllt Gofal Sylfaenol	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Sam Page	Pennaeth Gofal Sylfaenol	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Lowri Lowe	Rheolwr Gofal Sylfaenol	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Rhian Newton	Pennaeth Rheoli Meddyginiaethau	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Amy David	Arweinydd Proffesiynol Fferylliaeth Gymunedol	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Calvin Smith	Aelod Cyfetholedig	Cyngor Iechyd Cymunedol
Jayne Howard	Cyfarwyddwr Cyswllt Gwasanaethau Contractwyr	Fferylliaeth Gymunedol Cymru
Dr Sandar Hlaing	Aelod Meddyg Teulu Etholedig	Pwyllgor Meddygol Lleol

Y Tîm Golygyddol:

Sharon Miller	Cyfarwyddwr Cyswllt Gofal Sylfaenol	Cyfarwyddwr Cysylltiol, Grŵp Gofal Sylfaenol, Cymunedol,a Therapïau,	BIP Bae Abertawe
Amy David	Arweinydd Proffesiynol	Grŵp Gofal Sylfaenol, Cymunedol,a Therapïau,	BIP Bae Abertawe
Lowri Lowe	Rheolwr Gofal Sylfaenol	Grŵp Gofal Sylfaenol, Cymunedol,a Therapïau,	BIP Bae Abertawe
Tony Kluge	Rheolwr Datblygu Clwstwr	Grŵp Gofal Sylfaenol, Cymunedol,a Therapïau,	BIP Bae Abertawe
Paola Browne	Rheolwr Datblygu Gofal Sylfaenol	Grŵp Gofal Sylfaenol, Cymunedol,a Therapïau,	BIP Bae Abertawe
Claire Thompson	Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus	Tîm Iechyd Cyhoeddus Lleol	BIP Bae Abertawe
Claire Fauvel	Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus	Tîm Iechyd Cyhoeddus Lleol	BIP Bae Abertawe
Asha Boyce	Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus	Tîm Iechyd Cyhoeddus Lleol	BIP Bae Abertawe

Caryl Jones-Pugh	Uwch-ymarferydd Iechyd Cyhoeddus,	Tîm Iechyd Cyhoeddus Lleol, BIP Bae Abertawe	BIP Bae Abertawe
Liz Newbury-Davies	Prif Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus	Tîm Iechyd Cyhoeddus Lleol, BIP Bae Abertawe	BIP Bae Abertawe

Atodiad G

Arolwg y cleifion a'r cyhoedd ar gyfer asesiad anghenion fferyllol (PNA)
Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

PCC

Rydym yn eich gwahodd i ddweud wrthym am wasanaethau fferyllfa yn eich ardal. Mae hyn er mwyn ein helpu ni i gynllunio ar gyfer gwasanaethau ar gyfer ein cleifion nawr ac yn y dyfodol er mwyn sicrhau eu bod yn bodloni eich anghenion, gan ddefnyddio proses o'r enw 'asesiad anghenion fferyllol'

Bydd eich atebion yn ein helpu i adnabod a oes yna unrhyw fylchau gwasanaeth, er enghraifft os oes angen fferyllydd mewn ardal benodol, neu os oes angen mwy o fferyllfeydd i ddarparu gwasanaeth penodol.

Gan edrych i'r dyfodol, byddwn yn edrych ar beth a all newid dros y pum mlynedd nesaf ac os bydd yna ddigon o fferyllfeydd yn y lleoedd cywir, gan ddarparu'r gwasanaethau mae pobl ei angen wrth i, fel enghraifft, fwy o dai gael eu hadeiladu.

Mae eich barn yn bwysig i ni, felly gofynnwn i chi sbario rhai munudau i gwblhau'r holiadur hwn. Credwn y bydd yn yn cymryd rhyw 10 i 15 munud i chi ei gwblhau.

Mae'r holiadur yn hollol gyfrinachol ac ni ellir cysylltu unrhyw wybodaeth y byddwch yn ei rhoi i chi.

Os hoffech fwy o wybodaeth am yr holiadur neu os oes gennych gwestiynau ar sut i gwblhau'r holiadur, cysylltwch â lowri.lowe@wales.nhs.uk gyda "Holiadur PNA" yn y blwch pwnc.

Amdanoch chi

Dywedwch wrthym beth yw eich cod post

Drwy roi pedwar digid cyntaf eich cod post i ni, rydych yn rhoi eich cydsyniad i ni i ddefnyddio'r wybodaeth yma i ddeall ym mha ran o Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yr ydych yn byw ynddo. Gellir ond defnyddio'r wybodaeth yma ar gyfer pwrpasau'r holiadur hwn fel ein bod yn gallu adnabod os ydym wedi derbyn ymatebion o hyd a lled y bwrdd iechyd neu o ardaloedd penodol yn unig. Peidiwch â rhoi eich cod post llawn i ni os gwelwch yn dda.

Er enghraifft, os mai SA12 9XL yw eich cod post, rhowch SA12 yn unig yn y blwch isod.

Iaith ddewisol

1. Dywedwch wrthym beth yw eich iaith ddewisol pan fyddwch yn gofyn am wasanaethau yn y fferyllfa?

- Cymraeg
- Saesneg
- Arall [blwch testun]

Sut i ddefnyddio eich fferyllfa – drwy fynd yno eich hunan neu drwy gael rhywun arall i fynd yno ar eich rhan

2. Pam ydych chi fel arfer mynd i fferyllfa? Ticiwch unrhyw un neu bob un sy'n berthnasol.

- I gael neu i gasglu presgripsiwn ar gyfer fy hunan
- I brynu meddyginiaeth ar fy nghyfer
- I gael cyngor ar fy nghyfer
- Ar gyfer gwasanaethau megis brechiad rhag y ffliw
- I gael neu i gasglu presgripsiwn ar gyfer rhywun arall

- I brynu meddyginiaeth ar gyfer rhywun arall
- I gael cyngor ar gyfer rhywun arall
- Nid wyf yn ymweld â fferyllfa gan fy mod yn defnyddio fferyllfa ar-lein/dros y we (ewch i gwestiwn 22)
- Nid wyf yn ymweld â fferyllfa gan fy mod yn defnyddio meddyg dosbarthu (ewch i gwestiwn 22)
- Nid wyf yn ymweld â fferyllfa oherwydd fy mod yn defnyddio contractwr cyfarpar (ewch i gwestiwn 22)
- Nid wyf yn ymweld â fferyllfa oherwydd cludir fy meddyginiaethau i mi
- Nid wyf yn mynd i fferyllfa; mae rhywun arall yn mynd ar fy rhan
- Arall [blwch testun]

3. Pa mor aml ydych chi'n defnyddio'r fferyllfa?

- Bob dydd
- Bob wythnos
- Bob pythefnos
- Bob mis
- Bob chwarter blwyddyn
- Nid wyf yn defnyddio fferyllfa
- Arall [blwch testun]

4. Pa amser sydd fwyaf cyfleus i chi i ddefnyddio fferyllfa?

- 7am i 9am
- 9am i 12pm – canol dydd
- 12pm i 2pm
- 2pm i 6pm
- 6pm i 9pm
- 9pm i ganol nos
- Nid oes gennyf ffafriaeth am unrhyw amser penodol

5. Pa ddydd sydd fwyaf cyfleus i chi?

- Dydd Llun
- Dydd Mawrth
- Dydd Mercher
- Dydd Iau
- Dydd Gwener
- Dydd Sadwrn
- Dydd Sul
- Dyddiau'r wythnos yn gyffredinol
- Penwythnosau yn gyffredinol
- Nid oes gennyf ffafriaeth am unrhyw adeg benodol o'r wythnos

6. Oes yna amser wedi bod yn ddiweddar pan nad oeddech yn gallu defnyddio eich fferyllfa arferol?

- Oes
- Nac oes (ewch i gwestiwn 8)
- Ddim yn berthnasol (ewch i gwestiwn 8)

7. Os ateboch 'oes' i gwestiwn 6, a allwch roi gwybod i ni beth a ddigwyddodd? Ticiwch bob datganiad sy'n berthnasol.

- Es i fferyllfa arall
- Arhosais nes bod y fferyllfa ar agor
- Es i fy meddyg teulu
- Es i'r adran damweiniau ac achosion brys
- Es i uned mân anafiadau
- Cysylltais â'r gwasanaeth Meddygon Allan i Oriau (OOH)
- Galwais 111 GIG Cymru
- Arall [blwch testun]

Eich dewis fferyllfa

8. Dywedwch wrthym os gwelwch yn dda os ydych yn:

- Defnyddio'r un fferyllfa bob amser?
- Yn defnyddio fferyllfeydd gwahanol ond bod gwell gennych ddefnyddio un yn fwy aml?
- Bob amser yn defnyddio fferyllfeydd gwahanol?
- Yn defnyddio fferyllfa'n brin yn unig?
- Byth yn defnyddio fferyllfa?

9. Hoffem wybod beth sy'n dylanwadu ar eich dewis o fferyllfa. Dywedwch wrthym ni pam eich bod yn defnyddio'r fferyllfa hon? Ticiwch bob datganiad sy'n berthnasol i chi.

- Agos at fy nghartref
- Agos at fy ngwaith
- Agos at fy meddyg
- Agos at ysgol neu feithrinfa fy mhlant
- Agos at siopau eraill
- Mae lleoliad y fferyllfa'n hawdd i'w gyrraedd
- Mae hi'n hawdd parcio wrth y fferyllfa
- Gallaf siarad â'r staff yn fy iaith ddewisol
- Rwy'n hoffi ac yn ymddiried yn y staff sy'n gweithio yno
- Mae'r staff yn fy adnabod ac yn edrych ar fy ôl
- Nid yw'r staff yn fy adnabod
- Rwyf bob amser wedi defnyddio'r fferyllfa yma
- Mae'r gwasanaeth yn gyflym

- Fel arfer mae ganddynt beth bynnag rwyf ei angen mewn stoc
- Mae gan y fferyllfa oriau agor da
- Mae'r fferyllfa yn casglu fy mhresgripsiwn ac yn cludo fy meddyginiaethau
- Awgrymwyd y fferyllfa i mi
- Mae'r fferyllfa yn darparu cyngor a gwybodaeth dda
- Y gwasanaeth cwsmer
- Mae mynediad da iddo h.y. addas ar gyfer cadeiriau olwyn / bygis babanod
- Mae'n rhan o gadwyn fawr adnabyddus o fferyllfeydd
- Nid yw'n rhan o'r cadwynau mawr
- Mae yna ardal breifat os oes angen i mi siarad â'r fferyllydd
- Gallaf archebu fy meddyginiaethau aml-roddadwy neu drwy ddefnyddio eu hap
- Arall [blwch testun]

10. Oes yna fferyllfa fwy cyfleus ac/neu agosach nad ydych yn ei defnyddio

- Oes
- Nac oes (ewch i gwestiwn 12)
- Ddim yn gwybod (ewch i gwestiwn 12)

11. ...ac os ydych wedi ateb oes i gwestiwn 10, a allech roi gwybod i ni pam nad ydych yn defnyddio'r fferyllfa honno?

- Nid yw'n hawdd parcio wrth y fferyllfa
- Rwyf wedi cael profiad gwael yn y gorffennol
- Mae'r gwasanaeth yn rhy araf
- Mae'r staff yn newid drwy'r amser
- Nid yw'r staff yn fy adnabod
- Rwy'n adnabod y staff, a byddai'n well gennyf nad oeddent yn gwybod pa feddyginiaethau rwy'n cymryd
- Nid oes ganddynt beth ydw i angen mewn stoc
- Nid yw'r fferyllfa yn anfon meddyginiaeth drwy'r post
- Nid oes digon o breifatrwydd
- Nid yw ar agor pan wyf ei hangen
- Nid yw'n addas ar gyfer cadeiriau olwyn neu fygis babanod
- Arall [blwch testun]

Teithio i fferyllfa

12. Os ydych yn mynd i'r fferyllfa ar ben eich hunan neu gyda rhywun, fel ydych fel arfer yn cyrraedd yno?

- Drwy gerdded
- Ar y bws
- Mewn car
- Ar feic
- Mewn tacsi
- Arall [blwch testun]
- Ddim yn berthnasol (ewch i gwestiwn 14)

13. ...a pha mor hir mae e fel arfer yn ei gymryd i gyrraedd yno?

- Llai na 5 munud
- Rhwng 5 a 15 munud
- Mwy na 15 munud ond llai na 20 munud
- Mwy na 20 munud

14. A fyddech chi'n dweud eich bod yn cael anhawster wrth geisio cyrraedd fferyllfa?

- Byddwn
- Na fyddwn
- Ddim yn berthnasol

15. Os ydych yn cael anhawster cyrraedd fferyllfa, rhowch wybod i ni pam.

[Blwch testun]

Gwasanaethau fferyllfa yn gyffredinol

16. Hoffem wybod sut ydych yn darganfod gwybodaeth am fferyllfa megis oriau agored neu'r gwasanaeth a gynigir. Ticiwch unrhyw neu bob un sy'n weithredol

- Byddwn yn eu ffonio
- Byddwn yn ffonio 111 GIG Cymru neu'n defnyddio eu gwefan
- Byddwn yn chwilio ar wefan Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
- Byddwn yn chwilio ar y we
- Byddwn yn defnyddio cyfryngau cymdeithasol
- Byddwn yn gofyn i ffrind
- Byddwn yn mynd yno a gofyn iddynt
- Byddwn yn edrych yn y ffenestr
- Byddwn yn dod o hyd drwy ddarllen y papur newydd neu gylchgrawn lleol
- Ddim yn berthnasol
- Arall [blwch testun]

17. Ydych chi'n teimlo fel eich bod yn gallu trafod rhywbeth preifat gyda'ch fferyllydd?

- Ydw
- Nac ydw
- Byth wedi gorfod gwneud
- Ddim yn gwybod

18. Ydych chi'n ymwybodol eich bod yn gallu cael mynediad i'r gwasanaethau canlynol fel rhan o'r GIG? Dewiswch y rhai rydych yn ymwybodol ohonynt.

- Brechiadau ffliw (ar gyfer y rheini sydd mewn grwpiau dan risg)
- Gwasanaeth adolygu defnydd meddyginiaethau - dyma gyfle i eistedd i lawr gyda'r fferyllydd a thrafod yr holl feddyginiaethau rydych yn eu cymryd er mwyn eich helpu chi i gael y mwyaf o fudd ganddynt.

- Gwasanaeth adolygu meddyginiaethau rhyddhau – mae'r gwasanaeth yma ar gyfer pobl ble mae eu meddyginiaethau wedi newid yn ystod arhosiad yn yr ysbyty i'w helpu hwy i ddeall y newidiadau a wnaed a sicrhau fod y presgripsiynau yn y dyfodol ar gyfer y meddyginiaethau cywir.
- Gwasanaeth adolygu defnydd cyfarpar - dyma gyfle i drafod cyfarpar megis y rheini ar gyfer stomata a cholostomïau gyda fferyllydd neu nyrs arbenigol i sicrhau fod eich cyfarpar yn gwneud beth rydych eu hangen i'w wneud.
- Atal cenhedlu brys - neu'r 'pilsen bore wedyn'
- Cymorth i roi'r gorau i ysmygu
- Cynllun mân anhwylderau - gall fferyllwyr ddarparu chyngor a thriniaeth i chi am ddim ar gyfer mân anhwylderau ble nad oes raid i chi weld Meddyg Teulu.
- Amnewid nodwyddau a chwistrellau - dyma wasanaeth lleihau niwed a chamddefnydd ble mae fferyllwyr yn medru cyflenwi pecynnau chwistrellu dihaint a gwaredu cyfarpar wedi'i ddefnyddio
- Gweinyddiad meddyginiaethau dan oruchwyliad – mae'r gwasanaeth hwn i gynorthwyo pobl sy'n derbyn triniaeth ar gyfer camddefnyddio sylweddau
- Cyflenwad meddyginiaethau brys - mae'r gwasanaeth hwn yn galluogi pobl i gael mynediad i gyflenwadau brys o'u meddyginiaeth drwy eu fferyllfa
- Nac ydw (ewch i gwestiwn 20)

19. Ydych chi wedi defnyddio unrhyw un o'r gwasanaethau a restrwyd yng nghwestiwn 18?

- Brechiadau ffliw (ar gyfer y rheini sydd mewn grwpiau dan risg)
- Gwasanaeth adolygu defnydd meddyginiaethau
- Gwasanaeth adolygu meddyginiaethau rhyddhau
- Gwasanaeth adolygu defnydd cyfarpar
- Atal cenhedlu brys - neu'r 'pilsen bore wedyn'
- Cymorth i roi'r gorau i ysmygu
- Cynllun mân anhwylderau
- Amnewid nodwyddau a chwistrellau
- Gweinyddiad meddyginiaethau dan oruchwyliad
- Cyflenwad meddyginiaethau argyfwng
- Nac ydw

20. Oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ddweud wrthym am eich profiad o'ch fferyllfa leol?

[Blwch testun]

21. Oes yna unrhyw rwystrau sy'n eich atal rhag cael mynediad at wasanaethau yn eich fferyllfa nid ydych wedi sôn amdanynt?

[Blwch testun]

Monitro cydraddoldeb lleol

Er mwyn monitro effeithiolrwydd ein Polisi Cydraddoldeb a'n hymarfer, ac er mwyn sicrhau cyflenwi ein gwasanaethau mewn ffordd sy'n deg i bawb ac heb ragfarn, byddem yn gwerthfawrogi eich cydweithrediad drwy ddarparu, ar sail hollol wirfoddol, y wybodaeth fel y gofynnir amdani isod. Mae'r wybodaeth yn gyfrinachol ac yn ddienw a chaiff ei ddefnyddio yn unig ar gyfer pwrpasau monitro ystadegol. Bydd wedi ei gwahanu rhag unrhyw ohebiaeth a dderbynnir gennych a dinistrir hi yn ddiogel ar ôl i ni ddal y wybodaeth.

Wrth gyflwyno'r ffurflen hon, rwyf yn cydnabod ac yn rhoi cysyniad diamwys i Fwrdd Iechyd XXX i ddefnyddio fy nata personol , gan ddefnyddio'r holl ddata cydraddoldeb sensitif (e.e. cyfeiriadedd rhywiol / ailbennu rhywedd) wedi ei roi yn rhydd gennyf i ar gyfer y pwrpas o fonitro ac adrodd yn gyfreithiol i gydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb.

22. Oedran: Mynegwch eich ystod oedran drwy dicio'r blwch priodol

- 0-15 mlwydd oed
- 16-24 mlwydd oed
- 25-34 mlwydd oed
- 35-44 mlwydd oed
- 45-54 mlwydd oed
- 55-64 mlwydd oed
- 65-74 mlwydd oed
- 75 mlwydd oed ac yn hŷn

23. Hunaniaeth Rhywedd: Sut y disgrifiwyd chi ar adeg eich genedigaeth?

- Gwryw
- Benyw
- Rhyngrywiol
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

24. Hunaniaeth Rhywedd: Sut ydych chi'n ystyried eich hunan yn awr?

- Gwryw
- Benyw
- Rhyngrywiol
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

25. Beichiogrwydd a Mamolaeth: Ydych chi'n feichiog yn bresennol, neu ydych chi wedi bod yn feichiog yn y flwyddyn ddiwethaf?

- Ydw
- Nac ydw
- Gwell gennyf beidio â dweud

26. Beichiogrwydd a Mamolaeth: Ydych chi wedi cymryd absenoldeb mamolaeth o fewn y flwyddyn ddiwethaf?

- Ydw
- Nac ydw
- Gwell gennyf beidio â dweud

27. Hunaniaeth Genedlaethol: Sut fyddech chi'n disgrifio eich hunaniaeth genedlaethol?

- Cymreig
- Seisnig
- Albanaidd
- Gogledd Gwyddelig
- Gwyddelig
- Prydeinig
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

28. Grŵp Ethnig: Beth yw eich grŵp ethnig?

- Gwyn
- Cymysg / Cymysg Prydeinig
- Du / Du Prydeinig
- Asiaidd / Asiaidd Prydeinig
- Arabaidd
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

29. Cyfeiriadedd Rhywiol: Pa un o'r opsiynau canlynol sy'n disgrifio orau sut ydych yn gweld eich hunan?

- Heterorywiol / Syth
- Hoyw/Lesbiaidd
- Deurywiol
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

30. Crefydd neu Gred: Beth yw eich crefydd?

- Cristnogol (pob enwad)
- Bwdhaidd
- Hindŵaidd
- Mwslimaidd
- Sicaidd
- Iddewig
- Anffyddiwr
- Dim Crefydd
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

31. Statws Priodasol: Ydych chi'n briod neu mewn partneriaeth sifil?

- Ydw
- Nac ydw
- Gwell gennyf beidio â dweud

32. Anabledd: Ydych chi'n ystyried fod gennych anabledd?

- Ydw
- Nac ydw
- Gwell gennyf beidio â dweud

33. Iaith: Beth yw eich iaith ddewisol?

- Saesneg
- Cymraeg
- Gwell gennyf beidio â dweud
- Arall (mynegwch os gwelwch yn dda): [blwch testun]

34. Iaith: Ydych chi'n gallu deall, siarad, darllen neu ysgrifennu'r Gymraeg?

- Deall Cymraeg ar Lafar
- Siarad Cymraeg
- Darllen Cymraeg
- Ysgrifennu Cymraeg
- Dim un o'r opsiynau uchod
- Gwell gennyf beidio â dweud

35. Cyfrifoldebau Gofalu: Ydych chi'n edrych ar ôl neu'n rhoi cymorth i aelodau teulu, ffrindiau, cymdogion neu eraill oherwydd (a) iechyd gwael neu anabledd corfforol neu feddyliol tymor hir neu (b) broblemau'n perthynu i henaint?

- Ydw
- Nac ydw
- Gwell gennyf beidio â dweud

Responses to the questionnaire were received from people living across the Health Board area as can be seen from the heat map below, with the highest responses coming from those living in SA11 and SA4.

Atodiad H - Canlyniadau llawn yr Arolwg Ymgysylltu â'r Cyhoedd

C1. Dywedwch wrthym beth yw rhan gyntaf eich cod post – y cyfan rydyn ni eisiau ei wybod yw ym mha ran o ardal Bwrdd Iechyd Bae Abertawe rydych chi'n byw, er mwyn sicrhau ein bod yn adnabod yr ardal gyffredinol yn unig. Peidiwch â dweud wrthym beth yw'r ddwy lythyren olaf. Er enghraifft, os yw'ch cod post yn [SA6 5LE], teipiwch [SA6 5] yn y blwch isod:

Wedi ateb	77
Heb ateb	0

Derbyniwyd ymatebion i'r holiadur gan bobl sy'n byw ar draws ardal y Bwrdd Iechyd fel y gwelir o'r map isod. Roedd y nifer uchaf o ymatebion gan y rhai sy'n byw yn SA11 ac SA4.

Atodiad H

Lleoliad Ymatebwyr yr Arolwg

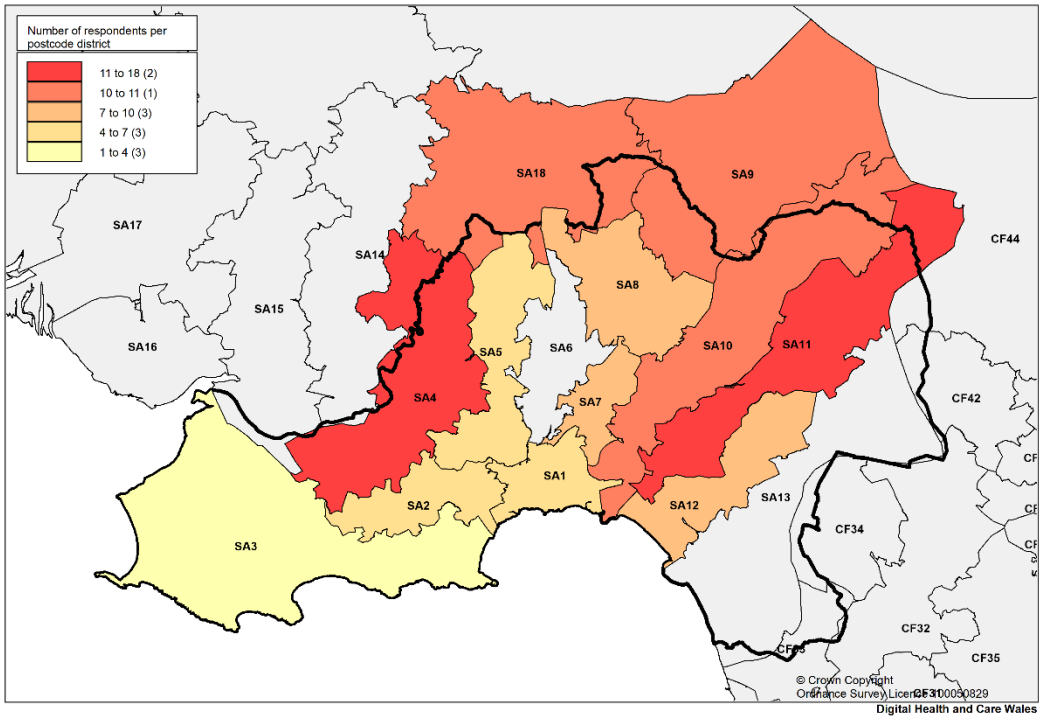

Arolwg cleifion a'r cyhoedd ar gyfer asesiad o anghenion fferyllol Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe (AAFf)

Dywedwch wrthym beth yw rhan gyntaf eich cod post. Drwy roi pedwar digid cyntaf eich cod post i ni, rydych yn rhoi eich cydsyniad i ni i ddefnyddio'r wybodaeth yma i ddeall ym mha ran o Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yr ydych yn byw ynddo. Gellir ond defnyddio'r wybodaeth yma ar gyfer pwrpasau'r holiadur hwn fel ein bod yn gallu adnabod os ydym wedi derbyn ymatebion o hyd a lled y bwrdd iechyd neu o ardaloedd penodol yn unig. Peidiwch â rhoi eich cod post llawn i ni os gwelwch yn dda. Er enghraifft, os mai SA12 9XL yw eich cod post, rhowch SA12 yn unig yn y blwch isod.

	Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
	Wedi ateb	77
	Heb ateb	

1. Dywedwch wrthym beth yw eich iaith ddewisol pan fyddwch yn gofyn am wasanaethau yn y fferyllfa.

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cymraeg	2.70%	2
2	Saesneg	97.30%	72
3	Arall (nodwch):	0.00%	0
		Wedi ateb	74
		Heb ateb	3

Arall (nodwch): (0)

Ni chanfuwyd unrhyw atebion

2. Pam ydych chi fel arfer mynd i fferyllfa? Ticiwch unrhyw un neu bob un sy'n berthnasol.

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	I gael neu i gasglu presgripsiwn ar gyfer fy hunan	92.21%	71
2	I brynu meddyginiaeth ar fy nghyfer	55.84%	43
3	I gael cyngor ar fy nghyfer	40.26%	31
4	Ar gyfer gwasanaethau megis brechiad rhag y ffliw	23.38%	18
5	I gael neu i gasglu presgripsiwn ar gyfer rhywun arall	51.95%	40
6	I brynu meddyginiaeth ar gyfer rhywun arall	33.77%	26
7	I gael cyngor ar gyfer rhywun arall	14.29%	11
8	Nid wyf yn ymweld â fferyllfa gan fy mod yn defnyddio fferyllfa ar-lein/dros y we (ewch i gwestiwn 22)	1.30%	1

2. Pam ydych chi fel arfer mynd i fferyllfa? Ticiwch unrhyw un neu bob un sy'n berthnasol.

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
9	Nid wyf yn ymweld â fferyllfa gan fy mod yn defnyddio meddyg dosbarthu (ewch i gwestiwn 22)	0.00%	0
10	Nid wyf yn ymweld â fferyllfa oherwydd fy mod yn defnyddio contractwr cyfarpar (ewch i gwestiwn 22)	0.00%	0
11	Nid wyf yn ymweld â fferyllfa oherwydd cludir fy meddyginiaethau i mi	6.49%	5
12	Nid wyf yn mynd i fferyllfa; mae rhywun arall yn mynd ar fy rhan	0.00%	0
13	Arall (nodwch)	1.30%	1
		Wedi ateb	77
		Heb ateb	0

Arall (nodwch): (1)

1		Byddaf fel rheol yn prynu meddyginiaethau dros y cownter yn y fferyllfa gan fy mod fel arfer yn y gwaith pan fydd fferyllfeydd ar agor yn fy (ardal)

3. Pa mor aml rydych chi'n defnyddio fferyllfa?

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Bob dydd	0.00%	0
2	Bob wythnos	9.09%	7
3	Bob pythefnos	16.88%	13
4	Bob mis	53.25%	41
5	Bob chwarter blwyddyn	11.69%	9

3. Pa mor aml rydych chi'n defnyddio fferyllfa?

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
6	Nid wyf yn defnyddio fferyllfa	0.00%	0
7	Arall (nodwch):	9.09%	7
		Wedi ateb	77
		Heb ateb	0

Arall (nodwch): (7)

1		Pan fo angen
2		Pan fydd angen i fi wneud hynny
3		Yn anaml – nid oes angen y gwasanaethau'n aml.
4		Pryd bynnag y bydd angen cyngor arnaf, neu os bydd angen meddyginiaeth arnaf yn gyflym ar gyfer unrhyw anhwylderau sy'n dod ymlaen yn sydyn
5		Yn anaml
6		Amrywiol
7		Yn ystod y pandemig, newidiwyd fy mhresgripsiwn i fod angen ei archebu bob 3 mis.

4. Pa amser sydd fwyaf cyfleus i chi i ddefnyddio fferyllfa?

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	7am i 9am		1.33%	1
2	9am i 12 canol dydd		13.33%	10
3	12 canol dydd i 2pm		5.33%	4
4	2pm i 6pm		30.67%	23
5	6pm i 9pm		12.00%	9
6	9pm i hanner nos		2.67%	2

4. Pa amser sydd fwyaf cyfleus i chi i ddefnyddio fferyllfa?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
7	Nid oes gennyf ffafriaeth am unrhyw amser penodol		34.67%	26
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2

5. Pa ddydd sydd fwyaf cyfleus i chi ddefnyddio fferyllfa?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Dydd Llun		3.90%	3
2	Dydd Mawrth		1.30%	1
3	Dydd Mercher		0.00%	0
4	Dydd Iau		1.30%	1
5	Dydd Gwener		2.60%	2
6	Dydd Sadwrn		0.00%	0
7	Dydd Sul		0.00%	0
8	Dyddiau'r wythnos yn gyffredinol		20.78%	16
9	Penwythnosau'n gyffredinol		11.69%	9
10	Nid oes gennyf ffafriaeth am unrhyw adeg benodol o'r wythnos		58.44%	45
			Wedi ateb	77
			Heb ateb	0

6. Oes yna amser wedi bod yn ddiweddar pan nad oeddech yn gallu defnyddio eich fferyllfa arferol?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Oes		24.68%	19

6. Oes yna amser wedi bod yn ddiweddar pan nad oeddech yn gallu defnyddio eich fferyllfa arferol?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
2	Nac oes (ewch i gwestiwn 8)		72.73%	56
3	Ddim yn berthnasol (ewch i gwestiwn 8)		2.60%	2
			Wedi ateb	77
			Heb ateb	0

7. Os ateboch ‘oes’ i gwestiwn 6, a allwch roi gwybod i ni beth a ddigwyddodd? Ticiwch bob datganiad sy’n berthnasol.				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Es i i fferyllfa arall		63.16%	12
2	Arhosais nes bod y fferyllfa ar agor		21.05%	4
3	Es i at fy meddyg teulu		0.00%	0
4	Es i i’r adran damweiniau ac achosion brys		0.00%	0
5	Es i i’r uned mân anafiadau		0.00%	0
6	Cysylltais â’r gwasanaeth Meddygon Tu Allan i Oriau (OOH)		0.00%	0
7	Galwais 111 GIG Cymru		5.26%	1
8	Arall (nodwch)		10.53%	2
			Wedi ateb	19
			Heb ateb	58

Arall (nodwch): (2)			
	1		Es i yn ôl pan oedd llai o giw

7. Os ateboch 'oes' i gwestiwn 6, a allwch roi gwybod i ni beth a ddigwyddodd? Ticiwch bob datganiad sy'n berthnasol.

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
	2	Es i i fferyllfa y tu allan i oriau (dydd Sul)		

8. Dywedwch wrthym os gwelwch yn dda os ydych yn:

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Defnyddio'r un fferyllfa bob amser?		61.04%	47
2	Yn defnyddio fferyllfeydd gwahanol ond bod gwell gennych ddefnyddio un yn fwy aml?		35.06%	27
3	Bob amser yn defnyddio fferyllfeydd gwahanol?		1.30%	1
4	Yn defnyddio fferyllfa'n anaml yn unig?		2.60%	2
5	Byth yn defnyddio fferyllfa?		0.00%	0
			Wedi ateb	77
			Heb ateb	0

9. Hoffem wybod beth sy'n dylanwadu ar eich dewis o fferyllfa. Dywedwch wrthym ni pam eich bod yn defnyddio'r fferyllfa hon? Ticiwch bob datganiad sy'n berthnasol i chi.

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Agos at fy nghartref		67.53%	52
2	Agos at fy ngwaith		12.99%	10
3	Agos at fy meddyg		51.95%	40
4	Agos at ysgol neu feithrinfa fy mhlant		3.90%	3

9. Hoffem wybod beth sy'n dylanwadu ar eich dewis o fferyllfa. Dywedwch wrthym ni pam eich bod yn defnyddio'r fferyllfa hon? Ticiwch bob datganiad sy'n berthnasol i chi.				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
5	Agos at siopau eraill		14.29%	11
6	Mae lleoliad y fferyllfa'n hawdd i'w gyrraedd		48.05%	37
7	Mae hi'n hawdd parcio wrth y fferyllfa		36.36%	28
8	Gallaf siarad â'r staff yn fy iaith ddewisol		0.00%	0
9	Rwy'n hoffi ac yn ymddiried yn y staff sy'n gweithio yno		46.75%	36
10	Mae'r staff yn fy adnabod ac yn edrych ar fy ôl		28.57%	22
11	Nid yw'r staff yn fy adnabod		1.30%	1
12	Rwyf bob amser wedi defnyddio'r fferyllfa yma		19.48%	15
13	Mae'r gwasanaeth yn gyflym		38.96%	30
14	Fel arfer mae ganddynt beth bynnag rwyf ei angen mewn stoc		31.17%	24
15	Mae gan y fferyllfa oriau agor da		27.27%	21
16	Mae'r fferyllfa yn casglu fy mhresgripsiwn ac yn cludo fy meddyginiaethau		18.18%	14
17	Awgrymwyd y fferyllfa i mi		1.30%	1
18	Mae'r fferyllfa yn darparu cyngor a gwybodaeth dda		24.68%	19
19	Y gwasanaeth cwsmer		23.38%	18

9. Hoffem wybod beth sy'n dylanwadu ar eich dewis o fferyllfa. Dywedwch wrthym ni pam eich bod yn defnyddio'r fferyllfa hon? Ticiwch bob datganiad sy'n berthnasol i chi.

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
20	Mae mynediad da iddo h.y. addas ar gyfer cadeiriau olwyn / bygis babanod		7.79%	6
21	Mae'n rhan o gadwyn fawr adnabyddus o fferyllfeydd		7.79%	6
22	Nid yw'n rhan o'r cadwynau mawr		24.68%	19
23	Mae yna ardal breifat os oes angen i mi siarad â'r fferyllydd		29.87%	23
24	Gallaf archebu fy meddyginiaethau aml-roddadwy neu drwy ddefnyddio eu hap		10.39%	8
25	Arall (nodwch)		3.90%	3
			Agos at fy nghartref	77
			Heb ateb	0

Arall (nodwch): (3)

	1		Lle diogel i gadw'r beic y tu allan
	2		Maen nhw'n archebu fy meddyginiaeth a gallaf ei chasglu ar ôl cael neges destun i ddweud ei bod yn barod
	3		Mae'r fferyllfa sydd ger y feddygfa'n araf yn dosbarthu felly rwy'n aml yn mynd i rywle arall

10. Oes yna fferyllfa fwy cyfleus ac/neu agosach nad ydych yn ei defnyddio?

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Oes		36.84%	28

10. Oes yna fferyllfa fwy cyfleus ac/neu agosach nad ydych yn ei defnyddio?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
2	Nac oes (ewch i gwestiwn 12)		59.21%	45
3	Ddim yn gwybod (ewch i gwestiwn 12)		3.95%	3
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1

11. ...ac os ydych wedi ateb oes i gwestiwn 10, a allech roi gwybod i ni pam nad ydych yn defnyddio'r fferyllfa honno?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Nid yw'n hawdd parcio wrth y fferyllfa		7.14%	2
2	Rwyf wedi cael profiad gwael yn y gorffennol		3.57%	1
3	Mae'r gwasanaeth yn rhy araf		21.43%	6
4	Mae'r staff yn newid drwy'r amser		0.00%	0
5	Nid yw'r staff yn fy adnabod		7.14%	2
6	Rwy'n adnabod y staff, a byddai'n well gennyf nad oeddent yn gwybod pa feddyginiaethau rwy'n cymryd		0.00%	0
7	Nid oes ganddynt beth ydw i angen mewn stoc		10.71%	3
8	Nid yw'r fferyllfa yn anfon meddyginiaeth drwy'r post		0.00%	0
9	Nid oes digon o breifatrwydd		0.00%	0

11. ...ac os ydych wedi ateb oes i gwestiwn 10, a allech roi gwybod i ni pam nad ydych yn defnyddio'r fferyllfa honno?

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
10	Nid yw ar agor pan wyf ei hangen		14.29%	4
11	Nid yw'n addas ar gyfer cadeiriau olwyn neu fygis babanod		0.00%	0
12	Arall (nodwch)		35.71%	10
			Wedi ateb	28
			Heb ateb	49

Arall (nodwch): (10)

1		Maen nhw'n defnyddio system ddosbarthu rwy'n ei chael yn anodd ei deall.
2		Yr amser y mae'n rhaid i chi aros am eich presgripsiynau er ei fod wedi bod yno ychydig ddyddiau ynghynt. Roedd hyn hefyd yn digwydd cyn pandemig Covid 19.
3		Dim ond ar agor tan 1pm ar ddydd Sadwrn
4		Mae ymhellach i ffwrdd oddi wrth fy meddygfa
5		Nid yw'r fferyllfa'n casglu presgripsiynau gan y meddyg teulu
6		Mae'n rhy bell o'm meddygfa
7		Llawer o'r opsiynau uchod, ond mae botymau radio yn hytrach na blychau gwirio yn y cwestiwn hwn felly dim ond un opsiwn y gallaf ei ddewis. Yn rhy llawn, dim digon o le parcio, gwasanaeth araf, dim digon o breifatrwydd ac nid yw ar agor pan fydd ei angen arnaf
8		Mae'n agosach at gartref, ond ddim yn agos at y feddygfa
9		
10		Mae'n well gen i ddefnyddio fferyllfa sy'n ddibynadwy

12. Os ydych yn mynd i'r fferyllfa ar ben eich hunan neu gyda rhywun, fel ydych fel arfer yn cyrraedd yno?

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cerdded	25.97%	20
2	Ar y bws	1.30%	1
3	Mewn car	67.53%	52
4	Ar feic	1.30%	1
5	Mewn tacsi	0.00%	0
6	Ddim yn berthnasol (ewch i gwestiwn 14)	1.30%	1
7	Arall (nodwch):	2.60%	2
		Wedi ateb	77
		Heb ateb	0

Arall (nodwch): (2)

1		Beic modur
2		Rwy'n trio trefnu bod meddyginiaethau'n cael eu hanfon i'm cartref gan fy mod i'n ofalwr 24/7, ond weithiau dydy pethau ddim yn mynd yn dda ac mae'n rhaid i mi gael rhywun i eistedd yn y tŷ tra bydda' i'n mynd ar y bws, oni bai bod rhywun yn gallu fy ngyrru yno.

13 ...a pha mor hir mae e fel arfer yn ei gymryd i gyrraedd yno?

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Llai na 5 munud	32.89%	25
2	Rhwng 5 a 15 munud	55.26%	42
3	Mwy na 15 munud ond llai nag 20 munud	10.53%	8
4	Mwy nag 20 munud	1.32%	1
		Wedi ateb	76
		Heb ateb	1

14. A fyddech chi'n dweud eich bod chi'n cael anhawster cyrraedd fferyllfa?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Byddwn		11.69%	9
2	Na fyddwn		87.01%	67
3	Ddim yn berthnasol		1.30%	1
			Wedi ateb	77
			Heb ateb	0

15. Os ydych chi'n cael anhawster cyrraedd fferyllfa, dywedwch wrthym pam.			
		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cwestiwn Agored	100.00%	8

	1		Rwy'n byw ar allt serth ac yn gorfod seiclo adref. Ar hyn o bryd rwy'n gweithio gartref a gall fod yn anodd cymryd egwyl.
	2		Mae gen i gyflwr meddygol cronig sy'n golygu bod gen i broblemau symudedd a blinder difrifol.
	3		Parcio.
	4		Nid oes gen i gar, rwy'n cael anawsterau cerdded, mae'r ffordd yn serth iawn.
	5		Weithiau mae'n anodd cyrraedd fy fferyllfa reolaidd oherwydd fy oriau gwaith. Dydyn nhw ddim mwyach ar agor ar ddydd Sadwrn. Rwy'n meddwl am newid i un lle mae'r oriau agor yn well i fi.
	6		Mae gen i broblemau symudedd ac rwy'n ei chael hi'n anodd parcio ger unrhyw fferyllfa leol.
	7		Yn rhannol oherwydd bod fy angen 24/7 a bod rhaid i fi ddod o hyd i rywun i eistedd yn y tŷ, ond hefyd oherwydd symudedd. Rwy'n defnyddio bysiau neu'n gyrru rhai diwrnodau, ond ddim ar ddiwrnodau eraill.
	8		Fel arfer oherwydd bod fy oriau gwaith yr un peth ag oriau agor bron pob un o'r fferyllfeydd sy'n agos ataf i.

15. Os ydych chi'n cael anhawster cyrraedd fferyllfa, dywedwch wrthym pam.				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
		Os oes angen unrhyw beth brys arna' i, mae angen i fi ddefnyddio gwyliau blynyddol i orffen yn gynharach er mwyn cyrraedd fferyllfa.		
			Wedi ateb	8
			Heb ateb	69

16. Hoffem wybod sut ydych yn darganfod gwybodaeth am fferyllfa megis oriau agored neu'r gwasanaeth a gynigir. Ticiwch unrhyw neu bob un sy'n weithredol.				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Byddwn yn eu ffonio		40.26%	31
2	Byddwn yn ffonio 111 GIG Cymru neu'n defnyddio eu gwefan		6.49%	5
3	Byddwn yn chwilio ar wefan Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe		15.58%	12
4	Byddwn yn chwilio ar y we		71.43%	55
5	Byddwn yn defnyddio cyfryngau cymdeithasol		19.48%	15
6	Byddwn yn gofyn i ffrind		14.29%	11
7	Byddwn yn mynd yno a gofyn iddynt		16.88%	13
8	Byddwn yn edrych yn y ffenestr		23.38%	18
9	Byddwn yn dod o hyd drwy ddarllen y papur newydd neu gylchgrawn lleol		1.30%	1
10	Ddim yn berthnasol		0.00%	0
11	Arall (nodwch):		2.60%	2

16. Hoffem wybod sut ydych yn darganfod gwybodaeth am fferyllfa megis oriau agored neu'r gwasanaeth a gynigir. Ticiwch unrhyw neu bob un sy'n weithredol.

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
			Wedi ateb	77
			Heb ateb	0
Arall (nodwch): (2)				
	1		Mae gan fy Fferyllfa leol dudalen Facebook ac os ydw i am ofyn unrhyw beth iddynt, gallaf anfon neges ar hynny ac mae'r ateb bob amser yn gyflym ac yn gyfeillgar. Rydw i hefyd yn galw heibio am sgwrs gyflym os oes angen	
	2		Gofyn yn y grŵp Facebook [ar gyfer yr ardal]	

17. Ydych chi'n teimlo fel eich bod yn gallu trafod rhywbeth preifat gyda'ch fferyllydd?

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Ydw		57.14%	44
2	Nac ydw		10.39%	8
3	Byth wedi gorfod gwneud		32.47%	25
4	Ddim yn gwybod		0.00%	0
			Wedi ateb	77
			Heb ateb	0

18. Ydych chi'n ymwybodol eich bod yn gallu cael mynediad i'r gwasanaethau canlynol fel rhan o'r GIG? Dewiswch y rhai rydych yn ymwybodol ohonynt.

			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Brechiadau ffliw (ar gyfer y rheini sydd mewn grwpiau dan risg)		87.01%	67

18. Ydych chi'n ymwybodol eich bod yn gallu cael mynediad i'r gwasanaethau canlynol fel rhan o'r GIG? Dewiswch y rhai rydych yn ymwybodol ohonynt.				
			Canran yr ymatebion	**Cyfanswm ymatebion**
2	Gwasanaeth adolygu defnydd meddyginiaethau - dyma gyfle i eistedd i lawr gyda'r fferyllydd a thrafod yr holl feddyginiaethau rydych yn eu cymryd er mwyn eich helpu chi i gael y mwyaf o fudd ganddynt.		54.55%	42
3	Gwasanaeth adolygu meddyginiaethau rhyddhau – mae'r gwasanaeth yma ar gyfer pobl ble mae eu meddyginiaethau wedi newid yn ystod arhosiad yn yr ysbyty i'w helpu hwy i ddeall y newidiadau a wnaed a sicrhau fod y presgripsiynau yn y dyfodol ar gyfer y meddyginiaethau cywir.		23.38%	18
4	Gwasanaeth adolygu defnydd cyfarpar - dyma gyfle i drafod cyfarpar megis y rheini ar gyfer stomata a cholostomïau gyda fferyllydd neu nyrs arbenigol i sicrhau fod eich cyfarpar yn gwneud beth rydych eu hangen i'w wneud.		11.69%	9
5	Atal cenhedlu brys - neu'r 'pilsen bore wedyn'		49.35%	38

18. Ydych chi'n ymwybodol eich bod yn gallu cael mynediad i'r gwasanaethau canlynol fel rhan o'r GIG? Dewiswch y rhai rydych yn ymwybodol ohonynt.			**Canran yr ymatebion**	**Cyfanswm ymatebion**
6	Cymorth i roi'r gorau i ysmygu		40.26%	31
7	Cynllun mân anhwylderau - gall fferyllwyr ddarparu cyngor a thriniaeth i chi am ddim ar gyfer mân anhwylderau ble nad oes raid i chi weld Meddyg Teulu.		63.64%	49
8	Amnewid nodwyddau a chwistrellau - dyma wasanaeth lleihau niwed a chamddefnydd ble mae fferyllwyr yn medru cyflenwi pecynnau chwistrellu dihaint a gwaredu cyfarpar wedi'i ddefnyddio		19.48%	15
9	Gweinyddiad meddyginiaethau dan oruchwyliad – mae'r gwasanaeth hwn i gynorthwyo pobl sy'n derbyn triniaeth ar gyfer camddefnyddio sylweddau		19.48%	15
10	Cyflenwad meddyginiaethau brys - mae'r gwasanaeth hwn yn galluogi pobl i gael mynediad i gyflenwadau brys o'u meddyginiaeth drwy eu fferyllfa		32.47%	25
11	Nac ydw (ewch i gwestiwn 20)		7.79%	6

18. Ydych chi'n ymwybodol eich bod yn gallu cael mynediad i'r gwasanaethau canlynol fel rhan o'r GIG? Dewiswch y rhai rydych yn ymwybodol ohonynt.	Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
	Wedi ateb	77
	Heb ateb	0

19. Ydych chi wedi defnyddio unrhyw un o'r gwasanaethau a restrwyd yng nghwestiwn 18?			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Brechiadau ffliw (ar gyfer y rheini sydd mewn grwpiau dan risg)		40.58%	28
2	Gwasanaeth adolygu defnydd meddyginiaethau		26.09%	18
3	Gwasanaeth adolygu meddyginiaethau rhyddhau		1.45%	1
4	Gwasanaeth adolygu defnydd cyfarpar		1.45%	1
5	Atal cenhedlu brys - neu'r 'pilsen bore wedyn'		5.80%	4
6	Cymorth i roi'r gorau i ysmygu		2.90%	2
7	Cynllun mân anhwylderau		20.29%	14
8	Amnewid nodwyddau a chwistrellau		1.45%	1
9	Gweinyddiad meddyginiaethau dan oruchwyliad		0.00%	0
10	Cyflenwad meddyginiaethau argyfwng		7.25%	5
11	Nac ydw		28.99%	20

19. Ydych chi wedi defnyddio unrhyw un o'r gwasanaethau a restrwyd yng nghwestiwn 18?

	Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
	Wedi ateb	69
	Heb ateb	8

20. Oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ddweud wrthym am eich profiad o'ch fferyllfa leol?

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cwestiwn agored	100.00%	38

1		Amherthnasol
2		Ceisiais ollwng hen chwistrell y des i o hyd iddi ar y stryd mewn sawl fferyllfa a dywedwyd wrthyf fod yn rhaid imi fynd i [ardal] (ond roeddwn ar droed). Yn y diwedd fe wnes i ei ollwng yn Barod.
3		[Y fferyllfa] yn [ardal] sydd â'r gwasanaeth cwsmeriaid gwaethaf rydw i ac eraill rwy'n eu hadnabod wedi'i brofi. Hoffwn i weld adolygiad o'r fferyllfa hon gan fy mod i'n teimlo bod diffygion mewn sawl maes.
4		Yn aml yn teimlo bod y staff dan bwysau gwaith. Rydw i wedi sylwi fy mod wedi derbyn cymysgedd o frandiau ar gyfer fy meddyginiaeth yn ddiweddar, h.y. 56 tabled o Meloxicam ar bresgripsiwn, 30 o'r brand rydw i'n ei dderbyn fel arfer a 26 o frand arall. Dw i ddim yn hoffi hyn gan fod brandiau'n amrywio rhywfaint.
5		Rydw i bellach yn defnyddio fferyllfa newydd yn [ardal], maen nhw'n wych, yn gyflym iawn, yn rhoi cyngor gwych ac yn rhoi gofal gwych i gleifion.
6		Gwallau mewn meddyginiaeth. Mae'n cymryd amser hir iawn i ddosbarthu meddyginiaeth o'i gymharu â fferyllfeydd eraill.
7		Mae [Bwrdd Iechyd arall] yn cynnig y gallu i dderbyn tabledi atal cenhedlu drwy'r geg yn rheolaidd gan y fferyllfa. Byddai hyn yn ddefnyddiol yn lle ymweld â'r meddyg teulu.

20. Oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ddweud wrthym am eich profiad o'ch fferyllfa leol?				
			Canran yr ymatebion	**Cyfanswm ymatebion**
	8		Maen nhw'n gyfeillgar ac yn gyflym.	
	9		Mae'n wych. Oherwydd bod y staff yn fy adnabod i a'm meddyginiaethiau rheolaidd, maen nhw'n gallu gweld problemau posib. Er enghraifft, sylwon nhw fod presgripsiwn newydd a gefais gan y meddyg yn gwrtharwyddo ag un o'm meddyginiaethau rheolaidd. Roedden nhw'n gallu ffonio'r feddygfa a'i ddatrys.	
	10		Staff cyfeillgar bob amser.	
	11		Maen nhw bob amser yn hygyrch, yn wybodus, ac yn dosbarthu fy mhresgripsiwn rheolaidd heb drafferth. Hefyd, mae'n agos at fy nhŷ, felly dw i'n gallu galw heibio'n hawdd os bydd angen unrhyw beth brys arna i.	
	12		Mae fy fferyllfa wedi rhoi'r feddyginiaeth anghywir i fi ar sawl achlysur gwahanol a allai fod yn ddifrifol iawn gan fy mod yn ddiabetig math un. Nid oes gan fy fferyllfa braidd byth bopeth rwy'n yn ei archebu mewn stoc pan dw i'n cyrraedd ac fel rheol mae'n rhaid i fi fynd yn ôl eto drannoeth sy'n anghyfleus iawn pan fyddwch chi'n gweithio'n llawn amser. Yn ystod y pandemig mae'r fferyllfa'n arddangos arwydd '4 person ar y mwyaf yn y siop ar unrhyw un adeg' ond fel arfer mae mwy na hyn ac nid yw'r staff yn dweud dim wrth gwsmeriaid.	
	13		Byddwn i'n hoffi petai'r fferyllydd yn y siop yn gallu adolygu fy meddyginiaethau. Mae fferyllydd yn fy meddygfa hefyd ond mae'r rhestr aros fel arfer mor hir nes fy mod i'n poeni na fyddwn i'n cael fy adolygiad mewn pryd ac y byddwn yn mynd heb fy meddyginiaethau. Mae'r fferyllydd yn y siop rwy'n mynd iddi yn f'adnabod mor dda.	
	14		[Enw fferyllfa] yw e a gallwch chi fod yn ciwio am unrhyw beth hyd at awr - weithiau i gael gwybod nad oes ganddyn nhw'r feddyginiaeth yna. Rhaid ciwio'r tu allan ac felly gall fod mewn tywydd gwael. Mae'r staff yn wych ond mae'n edrych fel petai'r brif swyddfa'n eu methu. Rydw i wedi cysylltu â'r brif swyddfa ddwywaith i gwyno gan eu bod i weld yn brin o staff a heb ddigon	

20. Oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ddweud wrthym am eich profiad o'ch fferyllfa leol?				
			Canran yr ymatebion	**Cyfanswm ymatebion**
			o adnoddau. Dywedir wrtha' i fod cynllun newydd ar waith i geisio delio â'r materion - byddaf yn gweld a yw'n gweithio a sut mae'n gweithio pan fyddaf yn galw am fy mhresgripsiwn rheolaidd yr wythnos nesaf. Nid yw'n bosib eu ffonio - y siop leol - am nad oes ganddyn nhw ddigon o staff i ateb y ffonau. Mae'n anodd iawn i'r rhai llai symudol ofyn am gymorth.	
	15		Yn fy mhrofiad i, mae [enw fferyllfa] yn rhy llawn ac nid yw ar agor y tu allan i oriau gwaith. Yn ddiweddar dysgais fod [enw fferyllfa] ar agor ar ddydd Sul am 4pm a dw i wedi bod yno sawl gwaith i nôl meddyginiaethau ar gyfer perthnasau (dros y cownter). Mae'r staff yno o gymorth mawr ac mae'r fferyllfa'n dawel ar ddydd Sul.	
	16		Dyma'r un agosaf at y feddygfa (drws nesaf) ond mae'r gwasanaeth fel arfer yn eithaf gwael (ar yr un lefel â gwasanaeth y dderbynfa yn fy meddygfa).	
	17		Gwasanaeth araf iawn. Er fy mod i'n cael presgripsiynau rheolaidd, maen nhw'n aml yn brin o'r feddyginiaeth. Does dim preifatrwydd chwaith ar gyfer ymgynghoriadau preifat.	
	18		Rwy'n hapus gyda'r gwasanaeth ardderchog yn fy fferyllfa ac roeddwn yn teimlo trueni drostynt ar ddechrau Covid gan na allen nhw gael PPE i'w helpu i weithio'n ddiogel. Fe wnes i gysylltu â fy [unigolyn] i weld a allai helpu. Roedd gan y feddygfa yn y Ganolfan iechyd leol yn [ardal] ddigon.	
	19		Mae fy fferyllfa leol bob amser yn barod i helpu a chynghori.	
	20		Maen nhw wedi bod mor brysur y flwyddyn ddiwethaf nes bod y system yn methu pobl leol nawr. Mae dwy fferyllfa ond dydyn nhw ddim yn gallu ymdopi â phoblogaeth leol sy'n cynyddu o hyd.	
	21		Nac oes.	
	22		Maen nhw'n cymryd gormod o amser rhwng casglu'r presgripsiwn oddi wrth y meddyg teulu a'i ddanfon, gan	

20. Oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ddweud wrthym am eich profiad o'ch fferyllfa leol?			
		Canran yr ymatebion	**Cyfanswm ymatebion**
		eu bod yn casglu presgripsiwn ar ddydd Iau a dydyn nhw ddim yn ei ddanfon tan y dydd Mawrth.	
23		Mae fy fferyllfa leol yn darparu gwasanaeth rhagorol gyda staff cyfeillgar a fferyllydd gwybodus sy'n hapus i drafod fy meddyginiaeth a chynnig cyngor lle bo hynny'n berthnasol. Ar sawl achlysur, roedd yn well gen i ymweld â'm fferyllydd lleol yn hytrach na fy meddygfa leol. Byddwn i'n wir yn ei golli.	
24		Mae'n dda fy mod bellach, oherwydd Covid 19, yn gallu cael fy meddyginiaethau wedi'u danfon i'm cartref, mae'n fwy diogel a hefyd oherwydd fy mod yn cael anawsterau cerdded.	
25		Weithiau mae'r staff fel petaen nhw dan straen mawr.	
26		Nac oes.	
27		Mae fy fferyllfa leol yn rhan hanfodol o'm tîm iechyd gan fod gen i gyflwr iechyd cronig. Maen nhw'n rhagorol yn eu gwasanaeth i fi a'r gymuned maen nhw'n ei gwasanaethu. Mae'r gymuned yn ymddiried ynddyn nhw ac yn eu parchu, ac maen nhw'n mynd yr ail filltir i sicrhau iechyd y gymuned.	
28		Mae [enw fferyllfa] o gymorth mawr, ac mae yno staff gwybodus	
29		Ar gael bob amser i ateb unrhyw gwestiynau meddygol.	
30		Mae angen trydedd fferyllfa arnon ni yn [ardal] gan fod [enw fferyllfa] i weld yn araf ac yn brysur iawn. Mae Well yn brysur hefyd ond mae'r gwasanaeth yn gyflymach.	
31		Mae'r feddygfa yn [ardal] yn cynnig gwasanaeth hyfryd. Mae [y fferyllydd] a'i staff yn ddi-ail ac yn ased i'n pentref.	
32		Mae'n araf waeth faint o gwsmeriaid sydd ganddyn nhw. Ac rwy'n golygu araf iawn.	

20. Oes yna unrhyw beth arall yr hoffech ddweud wrthym am eich profiad o'ch fferyllfa leol?			
		Canran yr ymatebion	**Cyfanswm ymatebion**
33		Ces i frechiad ffliw yn y fferyllfa dim ond am nad oedd llawer ar gael yn y feddygfa. Nid oedd y sawl oedd yn ei roi'n dda iawn yn gwneud hynny.	
34		Mae'n well gen i aros gyda fferyllfa sy'n gwybod y presgripsiynau, ond rydw i wedi symud fferyllfa ddwywaith. Y tro cyntaf oherwydd methiant sawl gwaith i ddosbarthu'r feddyginiaeth, nes bod mewn sefyllfa beryglus heb unrhyw feddyginiaeth ar y galon i'r person rwy'n gofalu amdano, pan oedden nhw'n gwybod dridiau ynghynt ond heb ei dosbarthu. Pan oeddwn i o'r diwedd yn gallu mynd yno i'w chasglu, dywedwyd wrtha i nad eu cyfrifoldeb nhw yw dweud wrthyf nad yw'r cyffuriau i mewn! Roedd yn rhaid i fi chwilio ar frys am fferyllfa arall lle'r oedd cyflenwad ar gael. Yr ail dro, newidiais ar ôl dwy flynedd o wasanaeth rhagorol; gadawodd y fferyllydd ac roedd camgymeriadau parhaus yn golygu ei bod yn amhosibl ymdopi â nhw. Rydw i wedi dychwelyd i'r fferyllfa wreiddiol lle mae staff wedi newid, a hyd yn hyn mae'n rhagorol. Mae'n wir yn dibynnu ar agwedd y staff.	
35		Nac oes.	
36		Mae'r gwasanaeth 24 awr yn wych.	
37		Dydy'r staff ddim yn mynd trwy unrhyw feddyginiaethau newydd gyda'u cleifion. Mae'r staff mor brysur fel bod popeth yn teimlo'n frysiog yn [enw fferyllfa].	
38		Maen nhw bob amser yn gyfeillgar a chymwynasgar iawn a dydw i ddim fel arfer yn aros yn hir iawn i gael fy ngweld.	
		Wedi ateb	38
		Heb ateb	39

21. Oes yna unrhyw rwystrau sy'n eich atal rhag cael mynediad at wasanaethau yn eich fferyllfa nid ydych wedi sôn amdanynt?

		Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cwestiwn Agored	100.00%	25

1		Ddim yn gallu meddwl am rai!
2		Nac oes
3		Does dim digon ar agor ar ddydd Sadwrn!!! Yn enwedig gan fod [enw fferyllfa] bellach yn cau ar ddydd Sadwrn
4		Nac oes
5		Oriau agor
6		Oriau agor yn ystod yr wythnos.
7		Dim ond bod fy fferyllfa leol yn fach, felly efallai nad ydyn nhw'n gallu cynnig cymaint ag yr hoffen nhw ei wneud.
8		Byth yn hollol siŵr beth fyddech chi'n ei ofyn i fferyllydd yn lle i feddyg/nyrs.
9		Mae'r fferyllydd yn neis ond mae rhai staff yn eithaf di-serch felly fyddwn i ddim am drafod unrhyw beth gyda'r fferyllfa yma, ond byddwn i'n hapus i drafod yn y [fferyllfa] rownd y gornel gan fod y staff yn llawer mwy dymunol yno.
10		Oes, pan ges i adolygiad blynyddol o'm meddyginiaeth, ces i fy nghyfeirio at fy Nghanolfan Iechyd lle cynhaliwyd yr adolygiad gan y fferyllydd yno. Pam fod yn rhaid i fi deithio 6+ milltir i weld y fferyllydd hwnnw pan fo gen i un rhagorol yn fy mhentref fy hun sy'n fwy nag abl i gynnal adolygiad. Dyma un enghraifft yn unig o sawl sefyllfa sy'n rhoi'r argraff eu bod nhw'n gwthio fferyllwyr bach lleol allan.
11		Nac oes.
12		Mae ganddynt ormod o gleifion ac yn aml nid yw'r cyffuriau mewn stoc/nid yw'r presgripsiynau'n barod

21. Oes yna unrhyw rwystrau sy'n eich atal rhag cael mynediad at wasanaethau yn eich fferyllfa nid ydych wedi sôn amdanynt?				
			Canran yr ymatebion	**Cyfanswm ymatebion**
		ddiwrnodau'n hwyrach na'r diwrnod pan oeddent i fod yn barod.		
	13	Nac oes.		
	14	Nac oes.		
	15	Mae'n well gen i ragnodi ar-lein a gwasanaeth dosbarthu i'r cartref.		
	16	Nac oes.		
	17	Nac oes.		
	18	Nac oes.		
	19	Nac oes.		
	20	Nac oes.		
	21	Siopau bach ydyn nhw, fyddwn i ddim yn gyfforddus yn trafod unrhyw beth gyda nhw ar breifatrwydd. Mae'n bosib clywed popeth. Mae'n ddigon drwg rhoi eich cyfeiriad cartref allan yn gyhoeddus i gadarnhau eich manylion. Mae hyn hefyd yn gyfrinachol.		
	22	I'r rheini ohonon ni sy'n gofalu am bobl â dementia yn llawn amser, gall fod yn anodd iawn delio â phethau mewn person pan fyddan nhw'n mynd o chwith. Roeddwn i'n arfer gallu codi'r papur – gofyn am gywiriadau i'r cais gan y meddygon pan nad oedden nhw'n iawn (o leiaf bump neu chwe gwaith y flwyddyn am gyfnod, cyn i bethau wella). Wedyn, byddwn i'n ymweld â'r fferyllfa a sicrhau bod y papur yn gywir - ac yn gallu dychwelyd i nôl yr eitemau oedd ar goll. Nawr rwy'n ddibynnol ar y gwasanaeth dosbarthu ac mae'n aml yn mynd o'i le a gall gymryd diwrnodau i gael trefn ar bethau sydd, gyda meddyginiaeth sy'n hanfodol ar gyfer bywyd, yn frawychus iawn. Heblaw am ddwy flynedd o wasanaeth rhagorol, does gen i fawr o ymddiriedaeth y byddan nhw'n cael pethau'n gywir ac		

21. Oes yna unrhyw rwystrau sy'n eich atal rhag cael mynediad at wasanaethau yn eich fferyllfa nid ydych wedi sôn amdanynt?				Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
			rwy'n ceisio caniatáu o leiaf ddeg niwrnod i sicrhau nad ydyn ni'n rhedeg allan.		
	23		Nac oes.		
	24		Amseroedd casglu yn bennaf. Byddai peiriant casglu'n ddelfrydol yn y mwyafrif o fferyllfeydd ond nid oes un yn y fferyllfeydd sy'n agos ata i. Maen nhw'n ddelfrydol y tu allan i oriau.		
	25		Nac oes.		
				Wedi ateb	25
				Heb ateb	52

2. Monitro cydraddoldeb

22. Oedran: Mynegwch eich ystod oedran drwy dicio'r blwch priodol			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	0-15 oed		0.00%	0
2	16-24 oed		0.00%	0
3	25-34 oed		15.79%	12
4	35-44 oed		25.00%	19
5	45-54 oed		11.84%	9
6	55-64 oed		21.05%	16
7	65-74 oed		25.00%	19
8	75 ac yn hŷn		1.32%	1
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1

23. Hunaniaeth Rhywedd: Sut y disgrifiwyd chi ar adeg eich genedigaeth?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Gwryw		10.53%	8
2	Benyw		86.84%	66
3	Rhyngrywiol		0.00%	0
4	Gwell gennyf beidio â dweud		1.32%	1
5	Arall (nodwch):		1.32%	1
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1

Arall (nodwch): (1)			
	1		Nid oes gennyf hunaniaeth rhyw. Benyw oeddwn adeg fy ngeni. (Mae rhyw'n bwysig mewn cyd-destun meddygol.)

24. Hunaniaeth Rhywedd: Sut ydych chi'n ystyried eich hunan yn awr?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Gwryw		9.33%	7
2	Benyw		86.67%	65
3	Rhyngrywiol		0.00%	0
4	Gwell gennyf beidio â dweud		2.67%	2
5	Arall (nodwch):		1.33%	1
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2

Arall (nodwch): (1)			
	1		Mae gwryw/benyw/rhyngrywiol yn ffeithiau biolegol. Rhyw benywaidd ydw i. Mae'r cwestiwn hwn wedi'i eirio'n wael.

25. Beichiogrwydd a Mamolaeth: Ydych chi'n feichiog yn bresennol, neu ydych chi wedi bod yn feichiog yn y flwyddyn ddiwethaf?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Ydw		4.00%	3
2	Nac ydw		94.67%	71
3	Gwell gennyf beidio â dweud		1.33%	1
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2

26. Beichiogrwydd a Mamolaeth: Ydych chi wedi cymryd absenoldeb mamolaeth o fewn y flwyddyn ddiwethaf?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Ydw		5.33%	4
2	Nac ydw		93.33%	70
3	Gwell gennyf beidio â dweud		1.33%	1
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2

27. Hunaniaeth Genedlaethol: Sut byddech chi'n disgrifio'ch hunaniaeth genedlaethol?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cymreig		67.11%	51
2	Seisnig		11.84%	9
3	Albanaidd		0.00%	0
4	Gogledd Gwyddelig		0.00%	0
5	Gwyddelig		1.32%	1
6	Prydeinig		19.74%	15
7	Gwell gennyf beidio â dweud		0.00%	0
8	Arall (nodwch)		0.00%	0

27. Hunaniaeth Genedlaethol: Sut byddech chi'n disgrifio'ch hunaniaeth genedlaethol?	Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
	Wedi ateb	76
	Heb ateb	1

Arall (nodwch): (0)

Ni chanfuwyd unrhyw atebion

28. Grŵp Ethnig: Beth yw eich grŵp ethnig?			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Gwyn		94.74%	72
2	Prydeinig Cymysg / Cymysg		0.00%	0
3	Du / Du Prydeinig		0.00%	0
4	Prydeinig Asiaidd / Asiaidd		0.00%	0
5	Arabaidd		1.32%	1
6	Gwell gennyf beidio â dweud		1.32%	1
7	Arall (nodwch):		2.63%	2
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1

Arall (nodwch): (2)

1		Cymreig / Prydeinig
2		De America

29. Cyfeiriadedd Rhywiol: Pa un o'r opsiynau canlynol sy'n disgrifio orau sut ydych yn gweld eich hunan?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Heterorywiol / Syth		92.11%	70
2	Hoyw / Lesbiaidd		0.00%	0
3	Deurywiol		1.32%	1
4	Gwell gennyf beidio â dweud		5.26%	4
5	Arall (nodwch):		1.32%	1
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1
Arall (nodwch): (1)				
	1			

30. Crefydd neu Gred: Beth yw eich crefydd?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Cristion (pob enwad)		68.42%	52
2	Bwdhaidd		2.63%	2
3	Hindŵaidd		0.00%	0
4	Mwslimaidd		1.32%	1
5	Sicaidd		0.00%	0
6	Iddewig		0.00%	0
7	Anffyddiwr		2.63%	2
8	Dim Crefydd		19.74%	15
9	Gwell gennyf beidio â dweud		5.26%	4
10	Arall (nodwch):		0.00%	0
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1
Arall (nodwch): (0)				
Ni chanfuwyd unrhyw atebion				

31. Statws Priodasol: Ydych chi'n briod neu mewn partneriaeth sifil?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Ydw		66.67%	50
2	Nac ydw		30.67%	23
3	Gwell gennyf beidio â dweud		2.67%	2
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2

32. Anabledd: Ydych chi'n ystyried bod gennych anabledd?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Ydw		21.05%	16
2	Nac ydw		77.63%	59
3	Gwell gennyf beidio â dweud		1.32%	1
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1

33. Iaith: Beth yw eich iaith ddewisol?				
			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Saesneg		94.67%	71
2	Cymraeg		4.00%	3
3	Gwell gennyf beidio â dweud		1.33%	1
4	Arall (nodwch):		0.00%	0
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2
Arall (nodwch): (0)				

33. Iaith: Beth yw eich iaith ddewisol?	Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
Ni chanfuwyd unrhyw atebion		

34. Iaith: Allwch chi ddeall, siarad, darllen neu ysgrifennu'r Gymraeg?			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Deall Cymraeg Llafar		10.53%	8
2	Siarad Cymraeg		9.21%	7
3	Darllen Cymraeg		1.32%	1
4	Ysgrifennu Cymraeg		1.32%	1
5	Dim un o'r uchod		72.37%	55
6	Gwell gennyf beidio â dweud		5.26%	4
			Wedi ateb	76
			Heb ateb	1

35. Cyfrifoldebau Gofalu: Ydych chi'n edrych ar ôl neu'n rhoi cymorth i aelodau teulu, ffrindiau, cymdogion neu eraill oherwydd (a) iechyd gwael neu anabledd corfforol neu feddyliol tymor hir neu (b) broblemau'n perthynu i henaint?			Canran yr ymatebion	Cyfanswm ymatebion
1	Ydw		34.67%	26
2	Nac ydw		64.00%	48
3	Gwell gennyf beidio â dweud		1.33%	1
			Wedi ateb	75
			Heb ateb	2

Atodiad I – Holiadur Contractwr Fferylliaeth

Holiadur fferyllfa Asesiad Anghenion Fferyllfol (PNA)

Cod contractwr (cod ODS)	
Enw'r contractwr (h.y. enw'r unigolyn, y bartneriaeth neu'r cwmni sy'n berchen ar y busnes fferylliaeth)	
Enw masnachu	
Cyfeiriad y fferyllfa	
Cyfeiriad e-bost y fferyllfa	
Rhif ffôn y fferyllfa	
Rhif ffacs y fferyllfa (os yw'n berthnasol)	
Cyfeiriad gwefan y fferyllfa (os yw'n berthnasol)	
A all y bwrdd iechyd storio'r wybodaeth uchod a'i defnyddio i gysylltu â chi?	☐ Gallant ☐ Na allant

Cyfleusterau ymgynghori

A oes modd cyrchu'r adeilad mewn cadair olwyn?	☐ Oes ☐ Nac Oes
Mae yna ardal ymgynghori (ticiwch fel sy'n briodol) Ar gael (gan gynnwys mynediad i gadeiriau olwyn), neu Ar gael (heb fynediad i gadeiriau olwyn), neu Wedi'i gynllunio o fewn y 12 mis nesaf, neu Arall (nodwch)	☐ Oes ☐ Nac Oes ☐ Oes ☐ Oes ☐ Oes
Lle mae ardal ymgynghori;	
A yw'n ystafell gaeedig?	

	☐ Ydyw ☐ Nac Ydyw
A yw'n ardal ddynodedig lle gall y claf a'r fferyllydd eistedd i lawr gyda'i gilydd?	☐ Ydyw ☐ Nac Ydyw
A yw'r claf a'r fferyllydd yn gallu siarad ar lefel arferol o sŵn heb gael eu clywed gan staff y fferyllfa nac ymwelwyr â'r fferyllfa?	☐ Ydynt ☐ Nac Ydynt
A yw wedi'i ddynodi'n glir fel maes ar gyfer ymgynghoriadau cyfrinachol, ar wahân i feysydd cyhoeddus cyffredinol y fferyllfa?	☐ Ydyw ☐ Nac Ydyw
Os nad oes ardal ymgynghori a oes trefniadau amgen ar gyfer trafodaethau cyfrinachol?	☐ Oes ☐ Nac Oes

Ieithoedd a siaredir (yn ychwaneg i'r Saesneg)	

Gwasanaethau

A yw'r fferyllfa'n dosbarthu offer?

Ydyw - Pob math, neu	☐
Ydyw, ac eithrio offer stoma, neu	☐
Ydyw, ac eithrio offer anymataliaeth, neu	☐
Ydyw, ac eithrio offer stoma ac anymataliaeth, neu	☐
Ydyw, dim ond gorchuddion, neu	☐
Arall [nodi]	☐
Dim	☐

Gwasanaethau heb gomisiwn

A yw'r fferyllfa'n darparu unrhyw un o'r canlynol?

Casglu presgripsiynau o feddygfeydd	☐
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Am ddim ar gais	☐
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Grwpiau cleifion dethol (meini prawf rhestr)	☐
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Ardaloedd dethol (ardaloedd rhestr)	☐
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Codadwy	☐

Yn eich barn chi, a oes gofyniad am wasanaeth gwell presennol nad yw'n cael ei ddarparu yn eich ardal chi ar hyn o bryd? Os felly, beth yw'r gofyniad penodol a pham.	
Yn eich barn chi, a oes gofyniad am wasanaeth newydd nad yw ar gael ar hyn o bryd? Os felly, beth yw'r gofyniad penodol a pham.	

Capasiti

Mae'r galw am wasanaethau fferyllol yn gyffredinol yn cynyddu. Gan feddwl am eich fferyllfa:

	✓
Oes gennych chi ddigon o gapasiti yn eich adeilad a'ch lefelau staffio presennol i reoli'r cynnydd yn y galw yn eich ardal chi?	
Nid oes gennych ddigon o adeiladau a gallu staffio ar hyn o bryd ond a allai wneud addasiadau i reoli'r cynnydd yn y galw yn eich ardal chi?	
Nid oes gennych ddigon o adeiladau a gallu staffio ac a fyddai'n ei chael hi'n anodd rheoli cynnydd yn y galw?	

(Ticiwch un opsiwn os gwelwch yn dda)

Datblygu eich busnes

A oes gennych unrhyw gynlluniau i ddatblygu neu ehangu eich adeilad neu ddarpariaeth gwasanaeth? ☐ Oes ☐ Nac Oes

Os oes, a allwch chi ddarparu manylion?

Manylion y sawl sy'n llenwi'r ffurflen hon:

Enw cyswllt y person sy'n llenwi'r holiadur, os bydd cwestiynau'n codi	Rhif ffôn cyswllt

Asesiad J - o anghenion fferyllol ar gyfer Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe yn paratoi ei asesiad anghenion fferyllol neu PNA cyntaf sydd i fod i gael ei gyhoeddi erbyn 1 Hydref 2021 ac mae angen eich help arnom i gasglu rhywfaint o wybodaeth i gefnogi ei ddatblygiad.

Wrth ddatblygu'r holiadur nid ydym ond yn gofyn am wybodaeth sydd ei hangen ond nad yw'n cael ei chadw na'i chasglu fel mater o drefn. Fel y gwelwch, rydym wedi cadw'r holiadur mor fyr â phosibl.

Er ei fod ar gael tan 16 Mai 2021 byddem yn eich annog i lenwi'r holiadur nawr.

Ar gyfer ymholiadau yn ymwneud â'r wybodaeth y gofynnwyd amdani neu'r atebion sy'n ofynnol, e-bostiwch Lowri.lowe@wales.nhs.uk gydag '*SBUHB PNA dispensing practice survey*' fel pwnc yr e-bost.

Rhowch enw'r practis rydych chi'n llenwi'r holiadur ar ei ran:

Rhowch gyfeiriad neu gyfeiriadau'r adeilad lle mae gan y practis ganiatâd i ddosbarthu:

1 Llenwch y tabl isod mewn perthynas â'r amseroedd y mae'r fferyllfa ar agor gan ddefnyddio'r cloc 24 awr.

	Cyfeiriad -	**Cyfeiriad –**	**Cyfeiriad -**
Dydd Llun			
Dydd Mawrth			
Dydd Mercher			
Dydd Iau			
Dydd Gwener			

Dydd Sadwrn			
Dydd Sul			

2 A oes offer yn cael eu dosbarthu o'r adeilad?

Ystod o offer: un ateb 'Oes' yn unig	**OES**
Oes - Pob math, neu	
Oes, ac eithrio offer stoma, neu	
Oes, ac eithrio offer anymataliaeth, neu	
Oes, ac eithrio offer stoma ac anymataliaeth, neu	
Ie, dim ond gorchuddion, neu	
Dim	

3 Danfon eitemau wedi'u dosbarthu

A yw'r fferyllfa'n darparu unrhyw un o'r canlynol?

Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Am ddim ar gais	☐
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Grwpiau cleifion dethol (meini prawf rhestr)	
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Ardaloedd dethol (ardaloedd rhestr)	
Danfon meddyginiaethau wedi'u dosbarthu - Taladwy	☐

4 Pa ieithoedd sydd ar gael i gleifion gan staff yn yr adeilad bob dydd - rhestrwch y prif ieithoedd a siaredir

Rhestr o ieithoedd a siaredir:

5 Capasiti

Mae'r galw am wasanaethau iechyd yn gyffredinol yn cynyddu. Gan feddwl am eich gwasanaeth dosbarthu yn unig,:

	✓
Oes gennych chi ddigon o gapasiti yn eich adeilad a'ch lefelau staffio presennol i reoli'r cynnydd yn y galw yn eich ardal chi?	

Nid oes gennych ddigon o adeiladau a gallu staffio ar hyn o bryd ond gallech wneud addasiadau i reoli'r cynnydd yn y galw yn eich ardal chi?	
Nid oes gennych ddigon o adeiladau a gallu staffio a byddai'n ei chael hi'n anodd rheoli cynnydd yn y galw?	

(Ticiwch un opsiwn)

6 Gwasanaethau dosbarthu eraill

A allwch chi ddarparu manylion unrhyw weithgareddau eraill rydych chi'n eu darparu sy'n gysylltiedig â'ch gwasanaeth dosbarthu, er enghraifft siartiau MARs, 'pecynnau rhag ofn' ac eitemau miniog cleifion.

7 Darparu gwasanaethau ar ôl Covid-19

Rydym yn cydnabod y byddwch wedi gwneud nifer o newidiadau i'r ffordd y darperir eich gwasanaeth dosbarthu o ganlyniad i Covid-19. A allwch roi gwybodaeth inni am y newidiadau hynny y byddwch yn eu cynnwys yn y 'normal newydd'?

8 Rhowch eich manylion cyswllt i ni.

Enw:

Teitl swydd:

E-bost:

Rhif Ffon:

Appendix K – consultation report translation pending

This section will be completed following the 60 day consultation and prior to publication on the 1st of October 2021.

Atodiad L

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	Tref	Oriau Wythnosol		Dydd Llun	Dydd Mawrth	Dydd Mercher	Dydd Iau	Dydd Gwener	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Boots UK Ltd	Treforys	51	**Craidd**	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.00 - 5.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00 - 5.30	
Hanfords Chemist	Llansamlet	50.5	**Craidd**	9.30-5.00	9.30-5.00	9.30-5.00	9.30-5.00	9.30-5.00	9.00 -12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	9.00 -12.00	
K Thomas (Treforys Pharmacy)	Treforys	42.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Lloyds Pharmacy 50 Sway Rd	Treforys	51.5	**Craidd**	9.30-6.00	9.30-6.00	9.30-6.00	9.30-6.00	9.30-6.00	10.30 -1.00	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	9.00 -1.00	
Lloyds Pharmacy 67 Sway Rd	Treforys	50.5	**Craidd**	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	9.00 -12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Lloyds Pharmacy Heol y Nant	Clydach	50	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00 -2.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Lloyds Pharmacy Clydach HC	Clydach	49.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00 -11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-5.30	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Lloyds Pharmacy Strawberry Place	Treforys	50.5	**Craidd**	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	9.00 -11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	9.00 -12.00	
Well Pharmacy Rheidol Ave	Clase	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
Well Pharmacy	Treforys	42.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	Tref	Oriau Wythnosol		Dydd Llun	Dydd Mawrth	Dydd Mercher	Dydd Iau	Dydd Gwener	Dydd Sadwrn	Dydd Sul
Boots UK Limited	Abertawe	63	**Craidd**	8.30-4.30	8.30-4.30	8.30-4.30	8.30-4.30	8.30-4.30	8.30-6.00	10.30-4.30
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
K Thomas (Overdrake) Ltd St Helens Rd	Abertawe	47.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Mountain view Pharmacy	Mayhill	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
	Hafod	45	**Craidd**	9.00- 6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau

K Thomas (Overdrake) Ltd			**Cyfanswm**	9.00-6.00	9.00- 6.00	9.00- 6.00	9.00- 6.00	9.00-6.00		
Fferyllfa Lloyds yn Sainsburys	Abertawe	90	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	11.00-1.00
			Cyfanswm	8.00-10.00pm	8.00-10.00pm	8.00-10.00pm	8.00-10.00pm	8.00-10.00pm	8.00-10.00pm	10.00-4.00pm
Fferyllfa Superdrug	Abertawe	53.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30		
K Thomas (Overdrake Ltd)Tawe	St Thomas	42.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Well Pharmacy Greenhill	Dyfatty	40	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-1.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-1.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
K Thomas (Overdrake Ltd)	Bonymaen	44	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
Well Pharmacy Graiglwyd Square	Townhill	45	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy St Helens Rd	Abertawe	47.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Well Pharmacy Kingsway	Abertawe	47.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Well Pharmacy y Goleufan	Abertawe SA1	47.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Well Pharmacy y Stryd Fawr	Abertawe	42.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	8.30-5.30		
Ysgol Street Pharmacy	Port Tennant	43	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-4.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-4.00	9.00-6.00	9.00-6.00		

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	**Tref**	**Oriau Wythnosol**		**Dydd Llun**	**Dydd Mawrth**	**Dydd Mercher**	**Dydd Iau**	**Dydd Gwener**	**Dydd Sadwrn**	**Dydd Sul**
Boots UK Limited	Mwmbwls	55.15	**Craidd**	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-3.30	10.00-4.00
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	8.45-3.30	
Boots UK Limited	Uplands	56.30	**Craidd**	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-3.30	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-5.30	
Castle Pharmacy	Mumbles	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau

			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Kevin Thomas (Overdrake Ltd)	Mumbles	48	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-1.00	1.30-3.30
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Kevin Thomas (Overdrake Ltd)	Killay	47.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	4.00-6.00
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Lloyds Pharmacy, The Precinct	Killay	51	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-3.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Newbury Pharmacy	Mumbles	48	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Kevin Thomas Pharmacy	Tycoch	42.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Well Pharmacy	Sketty Park	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy West Cross lane	West Cross	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy Dillwyn rd	Sketty	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy Pennard Surgery	Pennard	37	**Craidd**	9.00-5.30	8.45-18.00	9.00-1.00	9.00-6.00	9.00-5.30	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	-	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
Well Pharmacy Alderwood Rd	West Cross	45.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Well Pharmacy	Murton	46	**Craidd**	8.30-5.00	8.30-5.00	8.30-5.00	8.30-5.00	8.30-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.00	8.30-5.00	8.30-5.00		
Well Pharmacy	Scurlage	44	**Cyfanswm**	9.00-6.00	9.00-5.30	9.00-6.00	9.00-5.30	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Craidd	9.00-6.00	9.00-5.30	9.00-6.00	9.00-5.30	9.00-6.00		
Well Pharmacy	Uplands	46.15	**Cyfanswm**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Craidd	8.45-6.00	8.45-6.00	8.45-6.00	8.45-6.00	8.45-6.00		

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	**Tref**	**Oriau Wythnosol**	**Dydd Llun**	**Dydd Mawrth**	**Dydd Mercher**	**Dydd Iau**	**Dydd Gwener**	**Dydd Sadwrn**	**Dydd Sul**

Boots UK Limited Morfa	Glandŵr	99.5	**Craidd**	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	10.00-10.30pm
			Cyfanswm	8.00-10.30pm	8.00-10.30pm	8.00-10.30pm	8.00-10.30pm	8.00-10.30pm	8.00-10.30pm	
Well Pharmacy 147 Ravenhill Rd	Fforestfach	45	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Cwmfelin Pharmacy	Cwmbwrla	45	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Lewis Pharmacy	Brynhyfryd	46.15	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.15	8.30-6.15	8.30-6.15	8.30-6.15	8.30-6.15		
Fferyllfa tu fewn y siop Tesco	Fforestfach	78	**Craidd**	9.00-8.00pm	9.00-8.00pm	9.00-8.00pm	9.00-8.00pm	9.00-8.00pm	9.00-8.00pm	10.00-4.00pm
			Cyfanswm	8.00-8.00pm Ar Gau 1-2	8.00-8.00pm Ar Gau 1-2	8.00-8.00pm Ar Gau 1-2	8.00-8.00pm Ar Gau 1-2	8.00-8.00pm Ar Gau 1-2	8.00-8.00pm Ar Gau 1-2	10.00-4.00pm
Treboeth Pharmacy	Treboeth	49	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-1.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy	Manselton	45	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy	Penlan	49	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-1.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy 118 Ravenhill Rd	Gendros	44	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	**Tref**	**Oriau Wythnosol**		**Dydd Llun**	**Dydd Mawrth**	**Dydd Mercher**	**Dydd Iau**	**Dydd Gwener**	**Dydd Sadwrn**	**Dydd Sul**
Lloyds Pharmacy	Gorseinon	53.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 4.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 5.30	
Lloyds Pharmacy	Pontardulais	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 12.00	
T Bowen Rees	Pontardulais	45.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		Ar Gau

			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-12.00	
The Pharmacy Seaview	Penclawdd	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		11.00-13.00
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00- 6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	
Tŷ'r Felin Pharmacy	Gorseinon	49	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-1.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
The Village Pharmacy	Pontardulais	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		Ar Gau
Well Pharmacy 2 Alexandra Rd	Gorseinon	45	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-5.30	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Well Pharmacy 63 Alexandra Rd	Gorseinon	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
ALJ Pharmacy (Gowerton)	Gowerton	48	**Craidd**	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	9.00-1.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy	Gowerton	47.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	**Tref**	**Oriau Wythnosol**		**Dydd Llun**	**Dydd Mawrth**	**Dydd Mercher**	**Dydd Iau**	**Dydd Gwener**	**Dydd Sadwrn**	**Dydd Sul**
A D Richards	Cwmafan	45.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Baglan Pharmacy	Baglan	42.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Boots Chemist	Port Tabot	51	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00 - 4.00	10.00-4.00
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00 - 5.30	
Lloyds Pharmacy Morrison Rd	Port Talbot	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 12.00	

Lloyds Pharmacy Western Ave	Sandfields	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 12.00	
Lloyds Pharmacy Marsh Street	Aberafan	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 12.00	
Lloyds Pharmacy Resource Centre	Port Talbot	78.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 - 12.00	11.00-2.00
			Cyfanswm	8.30-10.30pm	8.30-10.30pm	8.30-10.30pm	8.30-10.30pm	8.30-10.30pm	9.00 - 5.30pm	
M W Phillips Cymmer	Cymmer	45	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
M W Phillips Blaengwynfi	Blaengwynfi	42.5	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-5.00	9.00-5.30	9.00-6.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-5.00	9.00-5.30	9.00-6.00	9.00-5.00		
Taibach Pharmacy	Port Talbot	48	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00 - 12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy Station Rd	Port Talbot	42.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Well Victoria Road	Port Talbot	42.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	5.00-6.00
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Williams and Wheeler	Port Talbot	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	**Tref**	**Oriau Wythnosol**		**Dydd Llun**	**Dydd Mawrth**	**Dydd Mercher**	**Dydd Iau**	**Dydd Gwener**	**Dydd Sadwrn**	**Dydd Sul**
A L Sparkes The Health Dispensary	Castell-nedd	40	**Craidd**	10.00-5.30	10.00-5.30	10.00-5.30	10.00-5.30	10.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30		
Boots Chemist Ltd	Castell-nedd	54	**Craidd**	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-5.30	9.30-3.30	10.00-4.00
			Cyfanswm	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	
Castle Pharmacy		45	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau

	Castell-nedd		**Cyfanswm**	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30	8.30-5.30		
Cecil Jones Ltd Dyfed Road	Castell-nedd	47.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.00-6.00	8.00-6.00	8.00-6.00	8.00-6.00	8.00-6.00		
Cecil Jones Queens Road	Sgiwen	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Davies Chemist Ltd The Quays	Llansawel	47.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00	8.30-6.00		
Davies Chemist Ltd Neath rd	Llansawel	44.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30		
Neath Pharmacy	Castell-nedd	49	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-1.00pm	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy London Rd	Castell-nedd	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy New Rd	Sgiwen	48.5	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-12.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		

Enw'r Fferyllfa/Contractiwr	**Tref**	**Oriau Wythnosol**		**Dydd Llun**	**Dydd Mawrth**	**Dydd Mercher**	**Dydd Iau**	**Dydd Gwener**	**Dydd Sadwrn**	**Dydd Sul**
Fferyllfa Cwm Nedd R Cecil Jones Ltd	Glyn-nedd	48	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-12.00	1.00-3.00pm
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Davies Chemist (Resolven Pharmacy)	Resolfen	40	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
Davies Chemist Ltd	Ystalyfera	40	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
Dyffryn Pharmacy	Dyffryn Cellwyn	36.5	**Craidd**	9.00-5.30	9.00-1.00	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-5.30	9.00-12.30	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2.15	9.00-1.00	Ar Gau 1-2.15	Ar Gau 1-2.15	Ar Gau 1-2.15		
Lloyds Pharmacy	Gwaun Cae Gurwen	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-12.00	

Lloyds Pharmacy	Pontardawe	48	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-11.30	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-1.00pm	
M W Phillips Seven Sisters	Blaendulais	40	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
M W Phillips Crynant	Crynant	35	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-1.00	9.00-6.00	9.00-5.30	9.00-5.30	Ar Gau	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	9.00-1.00	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		
Well Pharmacy	Pontardawe	49	**Craidd**	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-5.00	9.00-1.00pm	Ar Gau
			Cyfanswm	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00		
Well Pharmacy	Cwmllynfell	43	**Craidd**	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00-6.00	9.00 – 12.00	Ar Gau
			Cyfanswm	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2	Ar Gau 1-2		